

943.9(093)

F49

SZABADKA és VIDÉKE

18⁴⁸/₄₉-ben.

OKIRATTÁR.

GYŰJTÖTTE:

IVÁNYI ISTVÁN.

GRADSKA BIBLIOTEKA
48332
Br. <i>h. k. k. 1950</i>

SZABADKA,
SZÉKELY SIMON
1886.

1.

Minister-elnöki körlevél 1. szám.

Tisztelt törvényhatósági elnök ur!*)

Az események rendkívüli gyorsasága miatt még talán szét nem küldhetett kir. kegyes körlevél hiányában, a mellékelve olvasható nádorfőhercegi kinevező iratra hivatkozva: első és haldéktalan kötelességemnek tartom a törvényhatóságok fejeit, elnökeiket, és így Önt is, Uram, ő Felsége nevében, s a polgári hűség kötelességeire hivatalosan felhívni és megbízni, hogy a közbéke és nyugalom fenntartására, minden tekintélyüket, hatásukat, alárendeltjeiket s eszközeiket erélyesen felhasználni, s az erőszakos és ingerlő eljárásokon kívül minden segédmódokat igénybe venni, — a csend és népkedély bujtatóira, és a most még fennálló viszonyok netáni tapodóira nézve pedig a törvények rendeletét szigorúan alkalmazni siessenek; nehogy ministerium és országgyűlés, mint az átalakulás és törvényesség organumai, a nagy és nehéz munka megoldásában kicsapongások, vagy idő előtti követelések által akadályoztassanak; s a nemzet boldogsága, mielőtt alkotmányos tökélyét elérné, zavartassék. És míg egyfelől, törvényes köreiket és hatalmukat a statuspolgárok irányában igénybe veendik, hazafiúllag törekedjenek más felől a nemzetben a bizodalom lelket és nyugtató érzelmeit a nemzetszerető királyi felség s nádorfőherceg, mint szinte a törvényesség organumai iránt is gerjeszteni s öregbiteni, szóval polgári és hivatalos erélylyel eszközteni azt, hogy a hon magához méltólag, s boldogságát elősegítőleg érezze át a nemzeti szabadság első örömeit. És mind ennek pontos és hűséges teljesültét annál biztosabban várom és remélem, minthogy valamint én a kormányzat eredményeiről felelőséget vállaltam, úgy a törvényhatóságok elnökeit felelősékké teszem,

*) Bacsics Mihály volt akkor Szabadkán a főbíró.

R/06

mind azon nem reménylendő botrányok és zavarokra nézve, melyek az általában nem várt hanyagságból vagy egykedvüségből származnának.

Hazafiui üdvözlettel s teljes bizodalommal tisztelt törvényhatósági elnök urnak

Pozsony, Március 17 én 1848. kötelezettje Gr. Batthyány Lajos s. k. nemzeti minister elnök.

2.

Szabadka város főbirájától. — Nagyméltóságú Ministerelnök ur!

Folyó évi március 17-kéről 1-ső szám alatt kelt kegyes körlevele következtében legalázatosabban jelentem, hogy ezen kegyes körlevélnek megérkezte napján azonnal azaz f. é. március 20-án ide /- alatt legmélyebb tisztelettel hajlitott hirdetmény szerint közhirré tévén, az egész városi közönséget a béke és csend megtartására felszólítottam. Jelentem tovább, hogy ezen körlevélnek felolvasása és meghirdetése alkalmával és azután folytonosan az egész városi közönség oly lelkesedésben és közörömben részesült, hogy a szó teljes értelmében csak éljenzések, kurjongatások mellett mintegy örömjajban uszni látszék a kebelbeli lakosság szüntelen hangoztatván: Eljén a Nádor, Eljén a Minister elnök, Eljén Kossuth Lajos. Jelentem végre, hogy ösmeretes pesti 12 pont felett f. é. március 19-én népgyűlés tartatott, melynek határozata // alatti hirdetményben foglaltatik és holnapi napon azon jegyzőkönyvnek hitelesítése, hivatkozott kegyes körlevél és a sajtószabadságot engedményező helytartósági intévény meg fog hirdettetni.

Befejezésül van szerencsém még alázattal jelteni, hogy Szabadkai közönség főkép nagyméltóságod kegyes körlevél által egészben megnyugtatta itten a közbéke és csend, mely nem is zavartatott meg, maga normalis állapotában fenn van és a legkevesebbet sem tarthatni, hogy az megzavartasson.

Kelt Szabadkán, március 21-ik délután 5 óraker 1848.

3.

Köz-Öröm!

Alól irt szerencsésnek tartja magát, e város közönségét ezenel örömmel hivatalból tudósítani: hogy Ő Felső kegyelmes urunk, István Nádor mint Magyar Királyi Helytartónak, teljes felhatalmazása mellett, Magyarországnak a kért nemzeti Magyar Ministeriumot megadni méltóztatott.

Ő Excellentiája Gróf Batthyányi Lajosnak, mint már kegyelmesen kinevezett nemzeti felelős ministernek, hozzám, mint a város hatósági felelőssé tett elnökéhez, f. é. Március 17-ről 1-ső szám alatt intézett Ministerelnöki körlevele, mai napon már meg is érkezett.

Ezen körlevélben, mélyen tisztelt Ő Excellentiája az első Magyar Kormány-főnök, hogy a nemzet boldogsága, s megkezdett békés átalakulás közmegelegedésre kifejtessék, — Ő Felső nevében az összes nemzetet polgári hűségre, nyugalomra s egyetértésre hívja fel, s reményét fejezi ki, hogy a szabadság első örömei, a nemzetnek a királyi Felső, Nádor főherceg, störvényes felsőbbbség iránti hűségét s ragaszkodását szilárditandják.

Ezen fontos eseményeket a tisztelt közönséggel haladéktalanul örömmel tudatni kötelelességemnek tartván, az egész közönséget, e város törvényhatósága részéről, szinte kölesönös egyetértésre, s bizalomra felkérem.

Költ Szabadkán, Március 21-én 1848. *Bacsits Mihály, s. k.* főbiró.

4.

Szabadka városnak a királyhoz intézett hódoló felirata.

Felsőges Király, legkegyelmesb Urunk!

Magyarországnak azon hő kívánatai, miszerint kebelében az alkotmányosság kellően kifejtessék, különösen pedig az osztályok között fennállott elkülönözések kiegyenlítettessenek, a nép urbéri

viszonyaiból kiemelve jogban és teherben egyenlő nemzetté emel tessék, ugyanaz, törvényeink értelmében felelős magyar kormány által igazgattassék és ezekkel kapcsolatban lévő szabadsajtó, évenkénti országgyűlés és hozzájárulók rendeztessenek. — Cs. kir. Felségednek atyai jósága által előlegesen általánosságban megadotván, Szabadka város részéről legmélyebb hódolatú köszönetünk és hálánkat nyilvánítani sietünk.

Városunknak és az egész magyar nemzetnek Felséged iránti hűsége mindig rendületlenül állott, s jelenleg annál szilárdabban áll, mert Felséged a nép minden osztályait egybeolvasztva azt jog és teherben, s így közérdekben egygyéolvasztva nemzetté emelni kegyeskedett, oly nemzetté, mely a felséges irónt és hazáját vérel s életével támogatni és megvédeni mindenkor kész.

Fogadja Felséged kegyelmesen Szabadka városnak e legforróbb háláját nem csak azért, hogy e nemzetnek a törvényes szabadságot és jogegyenlőséget megadni hajlandó volt, de azt oly mértékben megadni méltóztatott, melyben más nemzetek véráldozatok nélkül alig részesíttettek. Ezt hálálja Felségednek a jelen nemzedék és ezt fogja hálával említeni és dicsőíteni az utókor.

Fogadja továbbá Felséged kegyelmesen legforróbb hálánkat azon kegyességért, hogy uralkodó házának egyik dicső sarjadékát, a trón leghűbb támaszát és hazánk fény-esillagát István nádort ez idő szerint teljes hatalmu bizalmával megajándékozni és ekkép a magyar nemzetet teljesen megnyugtatni kegyeskedett.

Felséges Urunk! Fogadja ismételve Városunk őszinte hódolatát és háláját, s tartsa meg Városunkat továbbra is atyai hajlandóságába s királyi kegyelmébe.

Jelszavunk állandóan: Éljen a király! éljen a haza!

Kik egyébiránt Cs. Kir. Felséged legmagasb kegyeibe és kegyelmébe ajánlottak, jobbágyi hódolattal maradunk.

Kelt Szabadka sz. kir. Városban, folyó 1848 ik évi Március 22 én tartott nyilvános közgyűlésünkben.

Cs. Kir. Felséged legalázatosabb szolgálai és örökhűségű alattvalói.

1232

polg

Szabadka város részéről a miniszter-elnökhöz intézett köszönő és elismerő felirat.

Méltóságos gróf miniszter-elnök ur!

Közörömünk közepette Felséges urunk királyunk, s nádor Felségének tett hódoló feliratunk s hálánk kijelentése után Nagyméltóságodhoz fordulunk, s hazafiui fáradozásaiért köszönetünket nyilvánítani sietünk. — Nem ismeretlenek előttünk méltóságodnak e nemzet irányábani érdemei, melyeket már a mult törvényhozás óta az ellenzék élén hatályos munkálkodásával szerzett. A munka az örök igazság alapjára tétetett, s isten segélyével egyszerre meghozta egész gyümölcsét. Méltóságodnak jutott osztályrészül ismét már nem az ellenzék, hanem most már az egész nemzet élén azon dicső, de egyszersmind nehéz feladat, hogy a százados fáradozások gyümölcse nem egyes osztályok, de az egész nemzet javára állandóan fentartassék. — Amit más nemzetek vérel kivívni alig valának képesek, azt e hon Mélt. vezérlete alatt békés uton megnyerni szerencsés volt. S bizva a nemzet erősödött új egyetértésében, reméljük, miszerint a kivívott dús eredményt véráldozatok nélkül fentartani is szerencsés leend.

A hála és bizalom városunkat, már nemcsak Méltóságod egyéniségéhez köté, hanem azon új kormányi rendeletekhez is, melyeket Méltóságod ily rövid idő alatt s a törvényhozás roppant munkálkodásai között is, a szabadság s a rend fentartása, szintugy mint a személy s vagyon bátorság megőrzése iránt kiadni méltóztatott.

Fogadja Méltóságod újra ernyedetlen fáradozásaiért Szabadka város forró köszönetét, s azon ünnepélyes ígérletét, miszerint Méltóságod által képviselt szabadelvű iránynak tántoríthatlan hive, s állandó bajnoka leend. — Kik egyébiránt méltóságod magas kegyébe ajánlottak, legmélyebb tisztelettel maradunk. — Kelt Szabadka sz. kir. városban folyó 1848-ik évi Március 22-én tartott nyilvános közgyűlésünkben.

Méltóságodnak legalázatosabb szolgálai.

1232

polg.

Kossuth Lajoshoz intézett elismerő irat.

Tisztelt követ ur!

A haza százados álma után felezmélt; fejlődési irányára azonban korlátolt és kétes volt még azon időszakban, midőn ön a politikai pályán tényezőül föltűnt. — Azóta sok nehéz napok között, melyek e haza egén át vonultak, s ön vállaira is nehezülve egész lelki erejét igénybe vevék, kevés örömnappokat élvezhetni juta mindnyájunknak osztályrésztül. De mi vala fájdalomunk része azokéhoz, kik a haza ügyét hazafi állásuknál fogva kezelék; mi vala önéhez, ki a haza sorsa felett számos éjeken át virasztott; kinek magának sokszor kelle mindent teremteni s rendezni is, ön-magának kelle számtalanszor mindnyájunkért gondolkozni is tenni is. — Nagy volt a feladat, egy nemzet átalakítása, melyet megoldani; — nehéz a munka, melyet a létező viszás elemek közepette végrehajtani; s messze a kitűzött szent cél, melyet elérni kelle. — És ön, tisztelt hazafi e kétes remény közepett is nem késett soha a nemzet gyökeres átalakulásának állandó előbajnoka lenni, s legujabban követi állásában egyebeket mellőzve egészsége kockáztatásával minden alkalmat erős karral megragadni, hogy e haza külön érdekü s osztályu népe jogban és teherben egyenlő nagy nemzetté alakittassék. A dicső nagy feladatnak szilárd alapjait kivívni, s letenni isten oltalma alatt sikerült; s ön, és hazafi társai fáradozásának bizton hiszszük sikerülend az átalakulás részleteit az összes nemzet érdekében kifejtteni s állandósítani; az eddigi reform-intézkedések osztatlan megelégedésünket s bizalmunkat bírják, s az egész átalakulási időszakban reánk, a részekben levőkre csupán az hat leverőleg, miszerint az egész nagy munkából vajmi kevés jutott városunknak osztályrésztül; s némi vigaszt csak abban találunk, miszerint városunknak ön elveiveli egyetértése, s szellemi egyértelmű érintkezése nem a márcziusi nagy napoktól kezdődik.

Fogadja tehát tisztelt hazafi, városunknak, mint régi elvrontonának ön személyéhez, s személye által képviselt hazafiságához

jelen ragaszkodását, s öröm üdvözlését is azon baráti érzelmmel, melylyel városunk irányában eddig is viseltetett. Fogadja még egyszer mindnyájunk forró köszönetét s háláját azon ünnepélyes igérettel, hogy Szabadka város, bármit is hozzon a jövő, a felséges trón iránti hűségében hazafiai érzelmeiben egyaránt szilárdan megálland. — Isten őrkdjék ön egészsége s élete felett, hogy ön s mindnyájunk öröme a nagy munkának nemcsak alapját letenni, de a gyümölcsöt is elérni, s mindnyájan állandóan élvezni képesek legyünk. — Kik egyébiránt megkülönböztetett állandó tisztelettel maradunk. — Kelt Szabadka sz. kir. városban 1848-ik évi Márczius 22-én tartott nyilvános közgyűlésünkben.

Tisztelt követ urnak alázatos kész szolgálai.

7.

Irányzat.

A' pesti 12 reform-pontnak, azok irányától eltérő különféle magyarázata következtében keletkezett félreértések, 's balvélemények eloszlatása tekintetéből, Szabadka sz. k. város 2-dik közgyűlése (márc. 22.) e' pontok értelmezését, 's ennek meghirdetését alólirt választmányra bizta.

Midőn alólirt választmány ebbeli hivatásának megfelelőleg alább érintett reform-pontok értelmét röviden magyarázva, 's azok lényegét felfogva, 'e városi közönségnek jelen közlemény által tisztelettel átnyújtja, 'a tisztelt városi közönséget egyszersmind felkéri arra bizalmasan: hogy 'e reform-pontokat ez itteni értelmük szerént fogadni 's üdvös irányukban ápoló kegyelettel pártolni sziveskedjék.

Foglalatja a' pesti 12 reform-pontnak:

1-ör. Sajtószabadság a' Censura eltörlésével.

E' pont alatt értetik: azon szabadság, melly szerént ezentul mindenki gondolatait iratban, rajzban, festvényben, metszetben foglalva, könyvnyomtatás (Tipographia) avagy könyomda (Lithographia) útján közre bocsáthatja a' nélkül, hogy mint eddig azokat előleges bíralat (Censura praeventiva) alá terjeszteni kellenék.

Utólagosan azonban az ekkép közre tett közleményekért

mennyiben azok vallásba, erkölcsiségbe és az ország, azaz álladalom egyéb közérdekeibe ütköznenek, a' szerző vagy kiadó a' törvények értelmében felelőségre vonható.

2-or. Felelős Ministerium Buda-Pesten.

A' Ministerium nevezete alatt egy fő kormány tanács felállítására szándékolatik. Ennek feladata: a' nemzet bizalmát birni kellő tagjai (Ministerek) által, törvényszabta korlátok közt az országot kormányozni, a törvények felett őrködni, azok végrehajtását eszközölni, szóval: az álladalom minden ágaira 's érdekeire kelőleg felügyelni, mindezekről a' nemzetnek felelőséggel tartozván.

3-or. Evenkénti országgyűlés Pesten.

E' pont magában világos.

4 er. Törvény előtti egyenlőség polgári, és vallási tekintetben.

Itt azon egyenlőség értetik, melly a' jogok élvezetében 's a' kötelességek betöltésében, vagy ezek mulasztása következményeiben annyira szükséges.

Ezen egyenlőségnél fogva minden előjog, személyes kiváltság (privilegium) megszűnik, és valamint mindenki törvényadta jogai gyakorlatára feljogosittatik, úgy szinte a törvényes kötelességek teljesítésére kiki, legyen az herceg, gróf, báró, nemes, vagy nem nemes, és bármely hitfelekezethez tartozzék, egyaránt köteleztetik. A' törvény előtti egyenlőség: alapja a' polgári és vallási szabadságnak.

5 ör Nemzeti őrsereg.

A' nép ezentul a' nemzettel egy lévén: hogy a' nemzetiség, a' nemzet függetlensége, az alkotmány biztosítassék, olly sereg felállítása kívánatos, melly ezeket őtalmába vegye.

Legfőbb biztosíték ezekre maga a' nép: Ennek köréből tehát kiállítandó az őrsereg melly a' nemzetet, a' hazát, a' közállományt védeni fogja.

6-or Közös teherviselés.

Magyarország, 's kapcsolt részeinek minden lakosa, a' közterhek viselésében, az adónak minden nemeiben, az igazság, 's arányosság szerint egyenlően osztozni tartozik.

7-er. Urbéri viszonyok megszüntetése.

Az urbéri viszonyok alatt értetik a' robot, dézsma, készpénzü úri járandóságnak megszüntetése, valamint az eddigi jobbá-

gyoknak az úri gyámság és hatalom alóli tökéletes felszabadulása, úgy hogy ezzel minden hűbéri (Feudalis) viszonyok eltöröltetvén, a' volt földes úr és jobbágy a' népbe olvadjanak, 's ennekutánna nemzet polgárai legyenek.

E' viszonyok megszüntetésével kapcsolatban álló káratlanitását a' magánbirtokosoknak, a' közállomány (Status) veszi magára.

8 or. Esküdtszék. képviselet, egyenlőség alapján.

Esküdtszékek nevezete alatt olly önálló bíróságok felállítása igénybe vétetik, melynek tagjai a' nép köréből, polgári állás, 's vallás különbsége nélkül, szabad választás útján, bizonyos időre, köz bizodalom szerint megválasztatva, minden bünesetekben, valamint sajtó és politikai vétségekben, a' bevádolt ellen a' „bűnöst“ vagy „nem bűnöst“ lelkük sugallata 's tiszta meggyőződésük szerint kimondják.

A képviselet alatt pedig értetik a' nép-képviselet, vagy is azon befolyás, mellyet a' nép a' köz ügyekben, a' törvényhozában, 's általján a' köz állomány minden tényezőiben, majd közvetve, majd közvetlenül gyakorolni akar. Ezen népképviselet polgári egyenlőség alapjára fektetendő.

9 er. Nemzeti bank.

E' cím alatt egy nemzeti hitel-intézet felállítása szándékolatik, a' nemzet kezessége mellett.

Ennek célja: nemzeti biztosíték (Garantia) mellett, a' hitelt szilárdítani, a' nemzeti ipart, kereskedést, kellőleg biztosított pénz forgalom által elősegíteni.

10-er. A' katonaság esküdjék meg az alkotmányra, magyar katonáinkat ne vigyék külföldre, a' külföldieket vigyék el tőlünk.

E' pont eléggé határozott 's világos lévén, annak bővebb magyarázata fölösleges.

11-er A' politikai státus-foglyok szabadon bocsátassanak.

Politikai statusfoglyok alatt értetnek azon szerencsétlenek, kik nem annyira törvénszegés, mint inkább ollyatén vétségek miatt fogva vannak, mellyeket szabad gondolkozásuk előidézett, és a' mellyeket az eddig fennállott kormányrendszer tilalma bűnhődés alá helyezett.

mennyiben azok vallásba, erkölcsiségbe és az ország, azaz álladalom egyéb közérdekeibe ütköznenek, a' szerző vagy kiadó a' törvények értelmében felelőségre vonható.

2-or. Felelős Ministerium Buda-Pesten.

A' Ministerium nevezete alatt egy fő kormány tanács felállítására szándékoltatik. Ennek feladata: a' nemzet bizalmát birni kellő tagjai (Ministerek) által, törvényszabta korlátok közt az országot kormányozni, a törvények felett őrködni, azok végrehajtását eszközölni, szóval: az álladalom minden ágaira 's érdekeire kelőleg felügyelni, mindezekről a' nemzetnek felelőséggel tartozván.

3-or. Evenkénti országgyűlés Pesten.

E' pont magában világos.

4 er. Törvény előtti egyenlőség polgári, és vallási tekintetben.

Itt azon egyenlőség értetik, mely a' jogok élvezetében 's a' kötelességek betöltésében, vagy ezek mulasztása következményeiben annyira szükséges.

Ezen egyenlőségnél fogva minden előjog, személyes kiváltság (privilegium) megszűnik, és valamint mindenki törvényadta jogai gyakorlatára feljogosittatik, úgy szinte a törvényes kötelességek teljesítésére kiki, legyen az herceg, gróf, báró, nemes, vagy nem nemes, és bármely hitfelekezethez tartozzék, egyaránt köteleztetik. A' törvény előtti egyenlőség: alapja a' polgári és vallási szabadságnak.

5 ör Nemzeti őrsereg.

A' nép ezentul a' nemzettel egy lévén: hogy a' nemzetiség, a' nemzet függetlensége, az alkotmány biztosított, olly sereg felállítása kívánatos, mely ezeket ótalmába vegye.

Legfőbb biztosíték ezekre maga a' nép: Ennek köréből tehát kiállítandó az őrsereg mely a' nemzetet, a' hazát, a' közállományt védeni fogja.

6-or Közös teherviselés.

Magyarország, 's kapcsolt részeinek minden lakosa, a' közhatalmak viselésében, az adónak minden nemeiben, az igazság, 's arányosság szerint egyenlően osztozni tartozik.

7-er. Urbéri viszonyok megszüntetése.

Az urbéri viszonyok alatt értetik a' robot, dézsma, készpénzü úri járandóságnak megszüntetése, valamint az eddigi jobbá-

gyoknak az úri gyámság és hatalom alóli tökéletes felszabadulása, úgy hogy ezzel minden hűbéri (Feudalis) viszonyok eltöröltetvén, a' volt földes úr és jobbágy a' népbe olvadjanak, 's ennekutána nemzet polgárai legyenek.

E' viszonyok megszüntetésével kapcsolatban álló káratlanítást a' magánbirtokosoknak, a' közállomány (Status) veszi magára.

8 or. Esküdtszék. képviselet, egyenlőség alapján.

Esküdtszék nevezete alatt olly önálló bíróságok felállítása igénybe vétetik, melynek tagjai a' nép köréből, polgári állás, 's vallás különbsége nélkül, szabad választás útján, bizonyos időre, köz bizodalom szerint megválasztatva, minden bünesetekben, valamint sajtó és politikai vétségekben, a' bevádolt ellen a' „bűnöst“ vagy „nem bűnöst“ lelkük sugallata 's tiszta meggyőződésük szerint kimondják.

A képviselet alatt pedig értetik a' nép-képviselet, vagy is azon befolyás, melyet a' nép a' köz ügyekben, a' törvényhozában, 's általján a' köz állomány minden tényezőiben, majd közvetve, majd közvetlenül gyakorolni akar. Ezen népképviselet polgári egyenlőség alapjára fektetendő.

9 er. Nemzeti bank.

E' cim alatt egy nemzeti hitel-intézet felállítása szándékoltatik, a' nemzet kezessége mellett.

Ennek célja: nemzeti biztosíték (Garantia) mellett, a' hitelt szilárdítani, a' nemzeti ipart, kereskedést, kellőleg biztosított pénz forgalom által elősegíteni.

10-er. A' katonaság esküdjék meg az alkotmányra, magyar katonáinkat ne vigyék külföldre, a' külföldieket vigyék el tőlünk.

E' pont eléggé határozott 's világos lévén, annak bővebb magyarázata fölösleges.

11-er A' politikai státus-foglyok szabadon bocsátassanak.

Politikai statusfoglyok alatt értetnek azon szerencsétlenek, kik nem annyira törvényszegés, mint inkább ollyatén vétségek miatt fogva vannak, melyeket szabad gondolkozásuk előidézett, és a' melyeket az eddig fennállott kormányrendszer tilalma bűnhődés alá helyezett.

12-er Unio Erdélylyel.

Az az: egyesülés Erdély-országgal.

Kelt Szabadkán 1848-dik évi Mártius 24-én tartott választmányi ülésből.

A' választmány elnöke és tagjai: Demerác Alajos tanácsnok mint választmányi elnök. Macskovics Benedek. Czorda Béla. Lénárd Máté. Dimitrievits János. Zombortsevits Ferenc. Prokopcsány Tivadar. Simony Mihál. Vermes Gábor. Mamuxits Alajos.

8.

Minister-elnöki körrendelet.

Elnök ur!

Azon mozgalom, mely roppant erővel egész Európát megragadá, hazánkat is áthatotta. Ősi alkotmányunknak századokon keresztül fenállott viszonyai a leggyökeresb átalakulás küszöbére jutottak, mely eddigi kötelékeinek megtágulása nélkül nem történheték meg. Új alakot ölt magára hazánk; a jognak és kötelességnek újabb a réginél igazságosb arányban lesznek osztályosítva az ország minden polgárai.

Azon meggyőződést táplálom lelkemben, hogy midőn a szabadságnak részesei szaporodnak, a rendnek és tartós belbékének elemei is szaporodnak. Mely országban több jogszerű érdek nyer kielégítést, ott többen vannak azok is, kik a fennállónak hű és erős támaszai. Ezért azt hiszem, azon törvényjavaslatok mik a jelen országgyűlésen mindkét tábla által elfogadtattak, olyan természetűek, hogy a nép nagy tömegének megadják azon megnyugvást, mely e pillanatban Európa legtöbb népeinél hiányzik.

Ugy látszik, hazánknak van fentartva ama dicsőség, veszélyes megrázkódtatás nélkül bontakozni ki azon ő, elavult rendszerből, mely anyagi és szellemi kifejlődésére egyiránt nehezkedett. Epen nem lehet pedig róla kételkedni, ha hatóságai és hivatalnokai folyvást ébren lesznek és virasztanak a haza közsorsa felett.

Es épen erre hívom elnök urat. Midőn a szabadság alapjára jutottunk, az ezen iránybani haladás föltétele a béke, rend és bizalom. Ha valaha drága és kívánatos volt a rend és bizalom, most kívánatos.

Nem sokára elenyészik utolsó nyoma is annak, mi az országbeli lakosok között irigységet, egyenetlenséget, boszút gerjeszthetett. Kettős kötelesség akkor meggátolni a rendetlenséget, midőn annak szerző oka maga nem sokára a történeté leend.

Tudására van az elnök urnak, hogy a közösteher viselés mind a két tábla által elfogadtatott, hogy az urbéri jövedelmek jelenleg felfüggesztettek, kártérítése iránt a földesurnak a legközelebbi országgyűlés fogván gondoskodni. A nemeségben és birtokosokban amaz esemény, elferdítve, gerjedezést szülhet; emez az eddig adózóknak nevezettekben tulzott elbizást, és így mindkettő rendetlenségnek válhatnék alapjává és összeütközést idézhet elő. Ez az, a mit el kell háritanuak minden erővel. A rendet, békét fen kell tartanunk okkal és erővel, egyiknek vagy másiknak hatnia kell.

Es ez irányban munkálkodni annál szükségesb, mivel az országgyűlés hihetőleg mihamar be fog rekesztetni, és kívánatos, hogy annak eredménye csendes, higgadt elmével és szívvvel fogadtassék országszerte.

Mindenesetre, hivatalomnál fogva, kötelességébe teszem elnök urnak a következőket:

1) E rendeletem vétele után alkottassék egy állandó választmány, mely figyelemmel kísérvén minden netaláni mozgalmakat, veszélyes következményeinek megelőzéséről mindenképen gondoskodjék.

2) A vagyonosb osztályból olly őrsereg alkottathatnék, melly már együttartása által a személy- és vagyombiztonságot fentartani képes leend. Rendelet van téve, hogy a kincstári leerkott fegyverek, elnök-felhívásra ideiglenesen kiadassanak.

Apróbb helységekben a katonaság sikeresben és célszerűben alkalmaztathatik.

3) Legfelsőbb helyeken lépéseket tettem, hogy a mennyiben jelenlegben az országban kevés katonaság van, több katonaság, s jelesen csak magyar ezredek huzattassanak be.

4) Mindenesetre mulaszthatatlan kötelességébe teszem elnök urnak, hogy szükség esetében tüstént, de mindenesetre minden három naphan tudósítson a megye állapotáról tekintetben, egyuttal

első levelében arról is: a hatóság kebelében miféle és mennyi katonaság fekszik.

5) Egyszersmind tudósításának párját a királyi Helytartótanácsához is küldje meg, melly, sietős esetekben, szintén fog rendelkezhetni.

Ohajtandó, hogy ez europaszertei forrongás veszély nélkül muljék el fejjünk fölül. A törvényhozás igyekszik elhárítani mindent mi anyagul szolgálhatna reá. Nem nézte, nem nézhette egyes osztályok érdekeit, mert a haza képe lebegett szeme előtt; ezt kellett megmenteni. Miután a nemzet független felelős kormányval bir, miután alkalmasint sikerüled elhárítania mindent, mi a haza összes lakosainak egy s közös érdekbeni egyesülést gátolhatná; teljes, tökéletes, századok óta epedő szívvvel ohajtott felvirágzására a nemzetnek nem kell más: mint béke, rend, bizodalom a népben egymásközt, és a kormány irányában, mellynek becsületes törekvése leend: azon érdekeket is megvigasztalni, melyek most az idők súlyát tetemesen érezték.

A helyzet e nagy fontosságánál, és a trón magas érdekénél fogva a közösend s rend fentartására nézve felelőssé teszem elnök urat. A rend kérdése nem kevesb most, mint a szabadság kérdése is. — Költ Pozsony, Marcius 22. 1848. *Gróf Batthyányi Lajos* miniszterelnök.

9.

Ministerelnöki körlevél 2. szám.

Tisztelt törvényhatósági elnök ur!

Mennyire törekszik és siet a törvényhozó test, a nemzeti átalakulás fontos perceiben a békét és egyensúlyt fentartani, s a közkedélyt minden hullámzástól megóvni: kellőleg tanusítják a közteherviselésről, papi tized és urbéri viszonyok megszüntetéséről az országos rendek által előterjesztett, kormány által már elfogadott s $\frac{1}{2}$. alatt mellékelt törvénycikk, s a $\frac{1}{3}$. alatt ezennel hivatalosan át tett országgyűlési nyilatkozat.

Hogy tehát a kormányzat, a közjó és korszaki kellékek érdekében, ezen üdvös eljárásokkal összehangzólag betöltse és végrehajtsa hivatását, köteleességét: a törvényhatóságok fejeit, elnökeit, és így önt is uram, ezennel felhivom és megbizom, hogy hivatalos körlevelem vételével, a fontos tárgy meghirdetése mellett, haladéktalanul helyhatósági hözgyűlést tartván, az adózó osztály előtt népszerűséggel biró, s az új kormányforma iránt kellő rokonszenvvel és bizalommal viseltető egyénekből számos és állandó küldöttségeket kinevezni siessenek; mely hülldöttségeknek polgári szoros kötelelességökbe tétessék, a nép között gyorsan széteszolván, a fent czimezett irományok ide rekesztett, s ön által uram, előlegesen kinyomatandott számos példányait kiosztani, azoknak tartalmát a közhitbe bizodalomba ajánlani, az ő felsége által megszentendő törvényeknek néhány nap alatt kihirdetése utáni rögtön teljeseedésbe vételét biztosítani, ennek alapján a békét, nyugalmat, közösendet megörzeni, s ebbeli eljárásait a törvények országos kihirdetéseig félbeszakadás nélkül folytatni; oly formán azonban, hogy az adózó nép részéről itt-ott netán mutatkozható megtagadások irányában a községek oda utasítsák, miként *tartozásaikat*, ha *földesuraik* követelnék, a törvények kihirdetéseig hiven teljesítsék; a földbirtokosokat s képviselőiket másfelől érelyesen arra birják és sürgessék, miszerint ily megtagadások behajtására, miután az urbéri tartozások néhány nap alatt különben is végkép megszüntetnek, erőszak semmiképen ne használtassék; a fent elrendelt küldöttségek pedig, azon nem remélt esetekben is, ha efféle netáni mozgalnak a pusztá megtagadásnál nem maradván, a személy és vagyon bátorságot valósággal és tetteleg megtámadnák, először a felvilágosító értelmezést, békítő közbevetést, meggyőző rábeszélést vevén igénybe, törvényes eszközökhöz csak ezeknek ismételt sikertelen próbája után s akkor is a legnagyobb óvatossággal és kimélettel folyamodjanak.

Minden netán keletkezhető mozgalomról rövid szerkezetű de gyors tudósításaikat elvárva.

Hazaflui üdvözlettel és teljes bizalommal:

Pozsony, márczius 23-án, 1848. kötelezettje *gr. Batthyányi Lajos*, nemzeti miniszter elnök.

10.

Szabadka város főbirájának tudósítása a miniszter-elnökhöz.

Nagyméltóságú gróf s Miniszter-Elnök ur!

Két rendbeli Miniszter-Elnöki jelesen f. é. márczius 22. és 25-én kelt sebes postán hozzám érkezett kegyes körlevele következtében legalázatosabban és előleges en örömmel jelenteni sietek, hogy e városban a közbéke, esend és a jó rend azon legkedvezőbb állapotban fen van, melyet f. é. márczius 21 kéről felterjesztett legalázatosabb tudósításomban feljelen tettem.

Ennek folytán tovább legmélyebb tisztelettel jelentem, hogy f. é. márczius 19-én közgyűlés, márczius 25-én pedig edes magyar hazánk nemzete nagy reformja szerencsés megoldásának ünneplése, a *Te Deum* legnagyobb szerfartással tartatott meg, és mindkét alkalomkor a városi közönség nem csak legillendőbb békés és mérsékletteljes viseletet tanusitá, de a lelkesedés és közöröm nyilvános kitünő jeleit, mindenfelül csak legfomóbb hálás köszönetet zengvén a felett — hogy szeretett *királyunk*, *Nádor* Ő fensége, *Miniszter-Elnök* Ő Excellenciája, *Kossuth Lajos* O méltósága s a többi Reform baráti, a szabadság iránti megindított korkérdéseket közkívánata nál fogva oly szerencsés en megoldották.

És jóllehet előbocsájtottak szerint itten legkevesebb zavartól sem tarthatni, mégis hogy a minden netalán támadható, mozgalomra éber figyelmet fordítani lehessen, hivatkozott kegyes körlevelek meghagyásánál fogva a kegyesen megrendelt további előleges intézkedések végett holnapi napon közgyűlés fog tartatni melynek eredményétől legalázatosabb tudósításomat felterjesztem el nem mulasztom.

Végre elsőrendü kegyes körlevelének 4-ik pontban lett meg, hagyás következtében legmélyebb tisztelettel jelentem, hogy e város kebelében 1-ső számú főherczeg *János* nevét viselő dragonyos ezredből fő és altiszteken kívül 112 közlegény /- alatti jegyzék szerint szállásol, és hogy ezen tudósításomnak másolatát mai naptól nagyméltóságú magy. királyi H. tanácsnak is felterjesztem ki egyéb iránt nagyméltóságodnak stb.

Kelt Szabadkán, márczius 27-én 1848.

11.

Szabadka város jegyvereket kér.

Tekintetes hadi kormány! (Temesvárt.)

Városunkban alakult, a folyvást alakulásban levő lovas s gyalog *nemzeti őrsereg* részére a szükséges fegyver hiányozván f. é. márczius 22-ről kelt miniszter elnöki utasítás folytán sietünk a tisztelt hadi kormányt ezennel hivatalosan megkeresni, hogy városunk részére ideiglenesen, s térítvény mellett 1000 darab pus kát, 500 kardot és 400 pisztolyt a *temesvári* kincstári fegyvertárból kiszolgáltatni, s ezen fegyvereket e részben kiküldött *Vermes* Gábor urnak átadatni méltóztassék.

Kik egyébiránt azon megjegyzéssel, hogy a mennyiben *Vermes* ur által kiadandó térítvény helyett városunk részéről elismervény, vagy térítvény kívántatnék, ezt is folytatólag megküldendjük, illetőleg *Vermes* ur térítvényeit kicserélendjük, megkülönböztetett tisztelettel maradunk.

Kelt Szabadka sz. kir. városban folyó 1848 ik évi márczius 28-án tartott nyilvános közgyűlésünkéből, a tisztelt hadi kormánynak alázatos kész szolgálója Szabadka sz. kir. város főbirája, polgármestere és tanácsosai.

12.

A főbiró jelentése 1848. márcz. 30 ról.

Mélyen tisztelt miniszteri országos ideiglenes bizottmány!
(Pesten.)

Folyó évi márczius 27-én kelt és hozzám azon hó 30 án reggeli 8 órakor érkezett kegyes körlevele és általam f. évi márczius 27-ikéről 2-ik szám alatt Miniszter Elnök O Excellenciájához elbocsátott hivatalos jelentésemnek folytán legalázatosabban jelentem, hogy e város a közbéke, esend és a *legjobb renddel* folytonosan dicsekedhetik, e város minden rendü lakosai a *nemzeti*

nagy reform szerencsés megoldása iránt rokonszenvvel és lelkesedéssel viseltetnek.

Jelentem tovább, hogy f. évi márczius 28 án közgyűlés tartván, abban a többiközött Miniszter-Elnöki két körlevél hirdettetett meg; jelesen az elsőben közölt törvényezikk a közteher viseléstől, pap itized és az urbéri viszonyok megszüntetéséről közlekedéssel és örömmel fogadtatott. — Második körlevélnek 1-ső pontjára nézve a közbátorságra és csendre ügyelő főkapitány elnöklete alatt 29 tagból álló választmány neveztetett. — 2 ik pont-ra fennálló kebelbeli polgári gyalog őrseregnek 500 egyénrei szaporitása és 200 főből álló lovas seregnek aláírási uton felállítása még folyó évi márczius 19 én elhatározatván és e részben választmány is kiküldetvén ez azon választmányi munkálatának hová előbbi behozatalára és ezen őrsereg mielőbbi életbe léptetése iránti működésére emlékeztetett. — 3 ik pontra határozatba ment, hogy temesvári fegyvertárból városi őrsereg részére 1000 puska, 500 kard és 400 pisztoly kérettessen s ezen határozat következtében jegyzékelt fegyverek hozatala végett kiküldött egyén még azon nap délutáni órákban Temesvár felé utnak is indult. — Azon márczius 28 iki közgyűlésen indítvány tétetvén, miszerint valamin a Miniszteri Elnöki körlevelek a közgyűlésnek bemutattnak, tárgyalásul ugy az ezekre adott Elnöki válaszok tudomásul szinte bemutattnak, mely közkivánatot alólirt azonnal egész készséggel teljesítvén óhajtott tiszti jelentések ez ülésben azonnal felolvastattak és közhelyesséssel fogadtattak.

Végre jelentem, hogy .f. alatti tudositásnál fogva a mult őszön e városban alakult önkénytes gyalog csapat, jelenleg áll 100 egyenruhás, kellőleg gyakorolt egyénekből, kiknek fegyverei: kard, szuronyos puska kapszlira, ismét mintegy 100, naponta szaporodó kevésbbé gyakorolt önkénytes csapat, mely tulajdon vadász puskáikat használják.

Ezekenkívül aláírási uton terveztetik még egy granátos osztály, melybe már 40 egyén beiratkozott, és ha 50 főre szaporodik a szám, akkor az alapszabályok szerkesztetni fognak. — Ugy azon aláírási uton lovas katonaság is felállittatni intéztetik, melybe hasonlóképen eddig 35 egyén ajánlkozott, s ez is 50 főrei szapo-

rodással a kívánt alapszabályok kimunkálását feltételezi, ki egyéb iránt magas kegyeibe ajánlott legmélyebb tisztelettel maradok.

Kelt Szabadkán, Márczius 30 án 1848. Legalázatosabb szolgálója.

13.

Ujvidék város tanácsának. — Kedves barátaink és atyánkfiai!

Mai napon azon magánértesítést nyervén, miszerint *Péterváradon* és az *eszéki* várban használható fegyverek ideiglenesen kaphatók legyenek, sietünk önöket ezennel felkérni, hogy bennünket e tárgy miben létéről azonnal tudósítani s azon esetre, ha fegyverek kaphatók, nemzeti őrségünk számára 1000 puskát, 500 kardot s 400 pisztolyt addig is, míg mi önök tudositása folytán hivatalos megkeresés mellett megbizott embereinket az illető várparancsnoksághoz a fegyverek átvételére átküldendjük, kijelenteni, s legalább hosszú kézzel átvenni s átvetteknek nyilvánítani méltóztassanak.

Önök hazafuságától s erélyétől bizton várván, hogy az előadott tárgyban, szükség esetében hathatósan közbejárulandnak.

Kik egyébiránt szíves indulatukba s atyafiságukba ajánlotak megkülönböztetett tisztelettel maradunk.

Kelt Szabadka sz. kir. városban folyó 1848-ik évi április 15-én tartott tanácsülésünkből. Önöknek szíves baráti s atyánkfiai.

14.

A miniszerelnöktől Szabadka város főbirájához.

Elnök ur!

Meghagyom ezennel a helyhatóságnak, miszerint a *nemzeti őrseregbe* való összeírást azon helyeken, hol ellene ellenszenv nyilvánul, most egyelőre életbe ne léptesse és csak oly helyeken esz-

közölje, hol bátorságosan lehet a népet felfegyverezni és a felől mennél előbbi felterjesztését haladéktalanul elvárom.

Kelt Pesten, april 21-én 1848. *Gr. Batthyány Lajos*, minis-
terelnök.

15.

Válasz az előbbire.

*Méltóságos gróf, minis-
terelnök ur!*

A nemzeti őrség életbe léptetéseül szolgáló összeírásnak, a körülmények úgy kívánván, elhalaszthatása e felőli jelentéstétel iránt e város elnökségéhez f. é. april 21-ről 15. szám alatt kelt körrendelet folytán van szerencsénk méltóságodat tudósítani, hogy városunkban a nemzeti őrségbeni részvételre, főleg a többséget képző földbirtokos mezei gazdáknál, általános hajlam *nem* mutatkozván s egyébként is a helyhatóság folyó május hó 23 ra kitűzött tiszt ujtás*) tekintetéből a választók összeírásával s ebbeli lajstromok szerkesztésével foglalkozván, az őrseregi összeírás a *tisztujtás utáni időre* halasztatott, a midőn is a helyhatóság ujonmani alakulásával a nemzetőrségi törvényt sikeresen foganatba vehetni reméljük.

Kik egyébiránt méltóságod magas kegyeibe ajánlottak, mély tisztelettel maradunk, kelt Szabadkán, sz. kir. városban folyó 1848. évi május 1 én tartott tanácsülésünkből, méltóságodnak legalázatosabb szolgálai.

*) A tisztujtás május 30-án tartatott, s ez alkalommal megválasztato t polgármesterré: Kuluncsics István, főbíróvá Arnold Gotfried, főkapitány lett Jósics Boldizsár, főügyész Lénárd Máté, főjegyző Zomboresevics Ferencz.

16.

Csernovics Péter temesi gróf és főispán királyi biztosnak kinevez-
tetik 1848. apr. 26.

Aminiszterelnök — Csernovics Péterhez.

A Torontálmegyében kiütött lázongás lecsendesítése végett a ministerium Önt *királyi biztosul* nevezvén ki, ugyancsak a mi-
nisterium megbizásából felszólítom önt, hogy az ide rekesztett fel-
hatalmazvány erejénél fogva tüstént a helyszínére menjen s a Ki-
kindára már megrendelt és april 28 án, vagy 29-én oda érkezendő
két zászlóalj gyalogság az idezárt *rögtönítéleti* parancs és bármely
ön által felszólítandó segedelmével mindent kövessen el, hogy nem
csak a közcsend, rend, személy- és vagyonbátorság teljesen helyre
álltassék; de a bünösök érdemök szerént meg is büntetessenek;
egyszersmind tudósítatik ön, hogy a péterváradí, Bánsági és er-
délyi főhadi kormányok utasítva vannak önnek annyi katonaságot
tüstént küldeni rendelkezése alá, mennyit a fönt irt czél elérésére
szükségesnek fog találni, végre e levelemet vivő Földváry Lajos
tárgyismereteit használja fel.

Pest, april 26-án 1848. *G. Batthyány Lajos m. k.*

17.

385/sz.

István nádor — Szabadka városához.

Felhatalmazás rögtön ítélő bíróságok felállítására.

Csernovics Péter, temesi gróf és főispán, a Torontálmegyében
kiütött lázongás elfojtása s a bünösök megbüntetésének eszközlése
végett rendkívülileg teljhatalmu kir. biztosnak, mai napon kelt
rendelvényünk által kineveztetvén, ezennel *Arad, Torontál, Temes,*
Krassó, Bács vármegyéknek; ezen kir. városnak (t. i. *Szabadkának*)
Ujvidék, Zombor, Arad és *Temesvár* kir. városoknak, a csajkások
kerületének és általában mindazon hatóságoknak, melyeket a ne-
vezett kir. biztos e végre felszólítand, ezennel meghagyatik és
parancsoltatik: hogy oly számban és azon helyeken, miként a kir.

biztos rendelendi, *rögtön ítélő* bíróságokat állítani, annak felállítását kihirdetni, és a bíróságokat gyors eljárásra utasítani, vagy a kir. biztos által időnyerés végett netalán közvetlenül felállítandókat törvényesen felállítottaknak ismerni kötelességüknek tartásuk. Mely rögtön ítélő jog a legfelsőbb rendszabályokban kijelölt minden esetekre, s különösen az ország békéjének s a törvényes közcsendnek erőszakos kitörésekkel kísért lázadás, lázítás, lázadásrai bujtogató s annak következtébeni gyilkosságok, rablások, gyujtogatások általi megháborítása eseteire világosan kiterjesztve értendő, jelen rendelet következtébeni kihirdetés után azonnal fogadtatni veendő s tartandó kormányrendelet általi visszahívásig.

Kelt Budán, április 27-én 1848. *István Nádor* sk. kir. helytartó. *Batthyány Lajos* sk.

18.

Szabadka város Csernovics Péter kir. biztosnak megbízatásáról értesítettik,

286. sz.

A Torontál megyében kiütközött lázongás ügyében Csernovics Péter temesi gróf és főispán ezennel teljhatalmu királyi biztosul kinevezetvén, a jelen megbízó levélnél fogva felhatalmaztatik, s utasittatik, hogy magához vevén a szükséges fegyveres erőt, azonnal a lázadás helyére kimenjen, a lázadást lecsillapítsa, s ha szükség fegyveres erővel elnyomja, a rögtön ítélő bíróságot mind azon hatóságokban, hova a lázadás vagy elterjedett, vagy elterjedése valószínű, rögtön kihirdettesse, s annyi helyütt, amint szükséges, azonnal össze is szerkezhesse; a bujtogatók, lázasztók s lázadók a törvényes rendnek vétkezes felforgatói, a törvényes hatóságok elleni feltámadók s a személy- és vagyonbátorság és az ország békéjének megháborítóit ellen rögtönös vizsgálatot tevéen és tétetvén, a bűnvád alá esőket törvény értelmébeni szigorú büntetés végett a rögtön ítélő bíróságoknak személy válogatás s polgári állásra való tekintet nélkül azonnal átadja s átadassa; a hatóságokat szükséghez képest felfüggeszthesse; nemzetőrséget állithas-

son, s feloszlatthasson, szóval mind azt tehesse és tétethesse, mit a közcsend, béke s személy és vagyon bátorság helyre állítása s a bűnösök megbüntetésére kívánandó. Ezen megbízása a nevezett biztosnak nemcsak Torontálmegyére, hanem mindazon hatóságokra kiterjesztetik, melyekben a torontáli lázadás elterjedése s összeköttetései tekintetéből eljárni szükségesnek tartandó; s azért mindazon polgári és katonai hatóságok, melyeket jelen megbízatása következtében felszólítandó; a legszigorubb felelet terhe alatt utasittatnak s köteleztetnek, hogy a nevezett királyi biztos, temesi gróf és főispán parancsait gyorsan és pontosan teljesítsék s mindenemü rendeleteinek engedelmeskedjenek, törvényes büntetés terhe alatt másképp nem teendvén.

Kelt Budán, április 27-én 1848. *István Nádor* sk. kir. helytartó, *Batthyány Lajos* sk. (p. h.) Szabadka városa tanácsának.

19.

Csernovics rendelete Szabadka városhoz.

Városi Tanács!

Ö Császári kir. Fensége a Nádor kir. helytartó és a magyar miniszterium által ./. és .//. alá rekesztett felhatalmazása szerint a Torontál-megyében kiütközött lázongás elfojtása s a bűnösök megbüntetésének eszközlése végett rendkívülileg teljhatalmu királyi biztosnak kinevezetvén, felhatalmaztatam arra is: hogy mindazon hatóságokban, melyekben a közcsend és rend fenntartása céljából szükségesnek találandom, a *rögtöní ítélési jog* kihirdetésére és gyakorolhatására nézve kellő rendelkezéseket megtegyem. Ezen legfelsőbbi felhatalmazásnál fogva, miután *Szabadka* városa részére rögtön ítélő jogot a jelen körülményekben megadni szükségesnek találtam, ezen jognak gyakorolhatására a fentebb 1/2//. alatt felhívott legfelsőbbi rendelvény értelmében, mint királyi biztos Szabadka városát felhatalmazom, továbbá meghagyom a Tanácsnak, hogy a fentebbi mellékleteket s ide 3/. alatt kapcsolt *rendszabásokat**) kihirdesse és azután ezen jognak életbe lép-

*) A városi levéltárban megvannak: 1848. pol. ö. A. 34. sz. alatt.

tetése iránt a czélszerű és kellő rendelkezéseket haladék nélkül megtegye. — Végre pedig minden nagyobb tekintélyű és királyi biztos hatalmat felkivánó esend- és rend-háborításokról ugy minden esetről, melyben netaláni rögtöni ítélés gyakorlatba vétetend, valamint ezen rendeletemnek mikor és mikép eszközölt teljesítéséről engemet sebes postán ide *Nagy-Kikindára*, vagy oda, hova annak idejében megírandom, azonnal tudósítson. — Kelt N. Kikindán, április 30. 1848. — *Csernovits Péter*, temesi gróf és főispán teljhatalmu királyi biztos.

20.

Szabadka város tanácsának tudósítása Csernovicshez.

Méltóságos temesi grófi főispán s teljhatalmu királyi Biztos úr!

Méltóságodnak a felsőbbség általi felhatalmazását velünk tudatósítod, s rögtöni ítélőszék felállítását, s a teljesítésről jelentés tételt meghagyó, f. é. április 30. ról kelt s mai napon kezünkhöz vett kegyes rendelet folytán sietünk Méltóságodat tudósítani, hogy mi Méltóságod kiküldetéséről s rögtön ítélő székek felállításáról István Nádor és királyi helytartó által már f. é. április 30-án értesítettvén, az első kihirdetést az nap rögtön eszöközlöttük, a kihirdetést reá következő hétfőn f. é. május 1-én ismételtük; ezen hirdetések Méltóságod rendeletével együtt mai napon szinte megtettük, egyszersmind a *rögtöni bíróságot* kineveztük, s a közlött rögtön ítéleti rendszabályok értelmébeni teljesítendőknék fogamatba vételét elrendeltük.

Május 1-ső és 2-ka közötti éjjelen egy tanácsnok náddal fedett száraz malma felgyújtatott s meg is égett, a mult éjjel a nemzeti őrség, a magánosokból alakított éjjeli őrk által két gonosztevő számos *kulcsokkal az utcán* elfogadtak, s mint tetten nem kapattak néhány órai kikötés után, rendes fenyítő eljárás alá vétettek.

Egyéb esendzavarások ez ideig közbe nem jöttek; a hatóság a kellő rendszabályokat megtette, hogy a közcsend meg ne háboritassék, s reméli is miszerint az fenn is fog tartatni; szükségesnek tartja azonban megérinteni, hogy a *nemzeti őrség eddig csupán mintegy 300 egyénből áll*, s ezekből is alig fele begyakorolva, s teljesen felfegyverkezve, s így a közbátorság érdekében igen-igen kívánatos, miszerint a megyében szállásoló János főherceg dragonyos ezredéből legalább fél század Szabadkán rendszeren állomásozzon, jelenleg a városunkban eddig szállásolt fél század is Ó-Becsén lévén.

Kelt 1848-ki május 3-án tartott ülésből. — A városi tanács.

21.

A pénzügyminiszteriumnak Budán — Szabadka város tanácsától.

Miniszter úr!

Az országos pénzügy, jelesen a *hadiadó behajtása* iránt f. é. április 23. áról 79. sz. alatt kelt körrendelet 3-ik §-a folytán, mely szerint feljelenteni rendeltetik, mily pénzüsszegre számolhat a pénzügyminiszterium valószínűleg a legközelebbi három hónap alatt a behajtandó hadiadóból és hátralékaiból; — sietünk Miniszter urat legalázatosabban tudósítani; miszerint városunk jelen helyzetében midőn a kedélyek felizgatva vannak, minden kereset és forgalom pangásban vagy, a hatóság minden eljárása csak a legnagyobb óvatosság s kimélettel teljesítendő, a tisztujtás fogamatba veendő sat. — közelítőleg sem vagyunk képesek azon summát meghatározni, melynek a közelebbi három hónap alatt behárulnia kellének; annyi azonban bizonyos, hogy ha szerencsésen átesünk is a jelen zavaros idők első fokozatain s a tisztujtáson, a behárulandó summa a fertályévi adóilletékhez képest igen csekély leend.

A helyhatóság mindenestre, a körülmények enyhülvén, egész erejét megfeszítend, hogy az *adóbehajtás* eredménye a törvényes tartozásnak s Miniszter ur várakozásának megfeleljen.

Kik egyébiránt magas kegyeibe ajánlottak legmélyebb alázattal maradunk.

Kelt Szabadka sz. kir. városban folyó 1848 ik évi május 1-én tartott tanácsülésünkől. Miniszter urnak legalázatosabb szolgálái.

22.

A miniszterelnöktől — Szabadka város közönségének.

313/h. ü. Jelenleg fenforgó rendkívüli körülményekben az államny biztossága és közrend fentartása tekintetéből miniszteri határozat szerint az országban tanyázó összes rendes lovas katonaság osztályokba haladéktalan összevonatása és annak felelőség alatti szigorú végrehajtása rendeltetvén, a magyar hadifőparancsnokság útján azon intézkedés történik: hogy János főherczeg nevével viselő dragonyos ezred osztályai Bács vármegyében s a mennyire a körülmények kívánandnák, részint e városban is mennyire lehet egymással czélszerű kapcsolatra leendő tekintettel összevonva elhelyeztessék; mire nézve ugyanazon miniszteri határozat következtén e város közönségének meghagyom: hogy a meggyével egyetértőleg mennyiben a katonaságnak e városban elhelyezése is igénybe vétetnék, annak alkalmazása és ellátása iránt czélszerűleg gondoskodjék.

Kelt Budapesten május 19 én 1848. Miniszterelnök: *Batthyányi Lajos.*

23.

Szabadka város tanácsa felszólítja a helybeli lelkészeket.

Tisztelt Plébános úr! (Gvárdián úr!)

Az ide ./. alá zárt belügyminiszteri rendelet szerint a közbéke és csend fentartása irányában az összes lakosság egyik a másikért lekötelezve lévén, sőt a második pont szerint a kár meg-

téritéssel is tartozván; ugyanezen rendeletet felsőbbi meghagyás s közgyűlési határozat folytán tisztelt plébános (gvárdián) urnak vasárnap a szószékből közlirre tétel, s megmagyarázás végett ezennel általtesszük; s ugyanazt folytatólag ismételtetni is óhajtjuk.

Hozzáadandó még népszerű magyarázat mellett közgyűlési határozat folytán, miszerint a közrendet, esendet s közbátorságot, leginkább a *nemzeti őrsereg* tarthatja fel, melynek főfeladata a város kebelében működés, miben gazdag családtyák szintugy mint az ifjabbak gazdaságuk nagyobb hátramarádása nélkül részt vehetnek, s önnön bátorságuk, s személyük, vagyonuk biztosítása tekintetéből részt venni tartoznak; azért a nemzeti őrsereg alakítása minden módon ajánlandó s világosan megérítendő, hogy azon sereg, mely a hon védelmére lesz szánva, külön uton, jelesen toborzás, felfogadás, s ez iránt annak idején hozandó külön törvény által fog kiállittatni.

Ide zárjuk még ./. alatt a honvédelmre tett *ajánlatokról* közzéigzést, s áldozatok, kölcsönök, különösen pedig ezüst kölcsönzés s a régi portio, s ugyanannyit tevő új *subsídium* minél előbbi lefizetése iránti felhívást magában foglaló hirdetményt, szintén közzététel, s ajánlás végett. S minthogy e részben a néptől ez uttal önkénti áldozatokat s kölcsönöket remélleni alig lehet, tehát a nép, főleg az adó és subsidimnak minél előbbi efizetésére, a felhívásban érintett okokból, s tudvalevő körülményeknél fogva buzdítandó.

A helyhatóság nem kételkedik, miszerint tisztelt plébános ur ismert erélyességénél s hazafiságánál fogva, hivatását a haza jelen komoly perceiben minden tekintetben betöltendi.

Kik egyébiránt szokott teljes tisztelettel maradunk.

Kelt Szabadka sz. kir. városban folyó 1848. évi május 30. s folytatólag 31-én tartott közgyűlésünkől.

A *gvárdiánnak* szóló példányban az utóbbi rész így hangzik: Nem kételkedünk, miszerint tisztelt gvárdián ur s a többi tisztelt atyák is, ismert erélyességüknél s hazafiságuknál fogva hivatásukat stb. betöltendik; kik tisztelt gvárdián urat különösen felkérvén, miszerint a szószékből hirdetményt s magyarázatot

főleg a dalmát nyelven eszközlendőt, e pályán hatályos működéséről ismeretes *Lipoxentsich* Xaver atya által fogamatba vétetni ne terheltessék.

24.

Kérelmi felhívás Szabadka szab. lír. város közönségéhez.

A haza veszélyben van, mondá legközelebb István szeretett Nádorunk, s királyi Helytartónk, és a felelős magyar kormány; — és e hazát, s általa, benne önmagunkat meg kell mentenünk, mondá szinte kedvelt királyi hercegünk, s a magyar kormány; s utánnuk mondjuk mi is egy szívvel lélekkel: e szép hazát, s általa, benne önmagunkat meg kell mentenünk!

A megmentésnek első alap feltétele, — kormányunk szavai szerint, melyet hozzánk a haza szent nevében intéz, — hogy legyünk erősek és állhatatosak a hon, és szabadság iránti szeretetben, s a törvényes Fejedelem iránti hűségben; legyünk egyetértők, s mellőzve minden viszálykodást, mi erőnket megtörhetné, egy célra egyesülve munkálkodjunk a közös haza megmentésén.

Fel vagyunk híva polgártársak, hogy az önkéntes seregnek, mely iránt a rendelet mindennap váratik, minél nagyobb számban, és minél gyorsabban állítását minden módon elősegítsük.

Fel vagyunk híva, hogy a hadiadót minél előbb lefizessük, s ezt mindenki által kérjük teljesíteni, mert különben a katonaságot nem lehetvén fizetni, a veszély még inkább növekedni fog.

Fel vagyunk szólítva, hogy miután most a hazát több felől vész fenyegeti, s az országos kincstár a rendkívüli költségeket addig, még a folyó évi július 2-ra hirdetett országgyűlés megnem nyitattik, — ezuttal rögtön nem fedezheti, tegyük a haza oltárára áldozatul, vagyonunknak is valamely részét, s adjunk a hon védelmére, kitől tellik, kölcsönképpen is pénzt, vagy egyéb oly vagyont, mit pénzzé lehet fordítani; különösen pedig:

Fel vagyunk híva, hogy a forgó ezüst pénz szaporítása, s ki bocsátandó magyar kincstári utalványok biztosítéki alapja előállítása tekintetéből, kész pénz gyanánt, minden heverő arany, és

ezüst szereket az országnak kölcsönözzük. Az ország a lelkes hazafiaknak s nőknek, kik a haza oltárára ezen kölcsön útján is áldozandnak, nem egyszerű kötelezvényt, hanem oly kincstár utalványt adand, mely 3, 6, 12 hónap alatt visszafizettetik, s melytől előre lefizetendő 5 percentes kamat is járul.

A ki tehát arany, s ezüst készletét, ékeit, nélkülözhető asztali ezüst szereit, az országnak kölcsön adandja, nem csak a hazát segíti, de önmagának is hasznot hajt; mert a heverő ezüstért gyümölcsöző kincstár utalványt nyer, mely, bármit hozzon a borús jövőre, az ezüst készletnél kevesebb veszélylyel jár.

Ezeknél fogva Városunk folyó évi május 30 án, s folytatólag 31 én tartott közgyűlésében előbocsátott felsőbbi rendeletek, hatósági, s magánosoknak nemes példái s áldozataik nyomán, az ország védelmére, a házatlan s mesterség nélküli birtoktalan szegények felmentésével, az 1848-ik évre kivetett adót, ujjolag felajánlotta, s ez által a pénzsegélyt részben megváltotta; e város egész tisztikara évi fizetésének 5 percentjét a haza oltárára letette; s egyéb vállalkozásokat is rendezend, melyek pártolásáért, eleve is esedezik; a gabonában subsidiumra, s egyéb adakozások tételére a hatóság a közönséget, ezennel hathatósan felhívja, s ebbeli áldozatot a közelebbi aratás áldását várva, különösen igénybe veendi; ézuttal pedig a rendes hadi adó-portió ugyszinte a megajánlott ugyan annyi segélyadó-subsidium minél előbbi lefizetésére mindenkit bizalmasan felhív; valamint a honvédelmi sereghezti toborzást is közelebb megindítandja.

Alolirottakat pedig e Város közgyűlése azzal bizá meg, miszerint az arany, s ezüst kölcsön adását, s kincstárutalványok vételét eszközösbe vegye; mely ebbeli megbízatásnál fogva a tisztelt közönséget a felforgó körülményekről értesítve, ezennel bizalom teljesen tudósítjuk, hogy az alulírt választmány, szerdán folyó június 7 én reggeli 10 órakor a Városháza nagyobb teremében, vagy a körülmények szerint a Városháza előtti emelvényen összeülend, s a haza oltárára segedelem szintugy, mint kölcsönképpen leteendő arany s ezüst szereket felmérve, s számnemesen jegyzőkönyvbe iktatva nyilvánosan átveendő, s a felküldés irán intézkedend.

Hazaftak ; ékszereinkhezi vonzalmunk egy részről, más részről pedig jelen szűk állapotunk ne tartóztasson bennünket akkor, midőn egész vagyonunk, életünk, is közanyánk, szülő-hazánk vesztélyben van ; nem jó gyermek az, ki szülője, édes anyja megmentésére a legnagyobb áldozatra s nem lenne kész. Gazdagabb s szegényebb fiára egyiránt számol a haza, ki többet nem adhat ajánlon egy gyűrűt egy ezüst kanalat ; néhány ezüst gombot, egy szóval azt, mi tőle telik ; kit a csekélyebb ajánlat tartoztatna a kölcsönzéstől ; az egyesüljön rokoniival, barátival, s tegyék ajánlataikat egyesülten.

A haza megkívánja, hogy mindenki, honpolgár szintugy, mint honleány kötelességét egész mértékben, és szívesen teljesítse.

Isten tartsa meg a királyt, szeretett jó fejedelmünket ; Isten tartsa meg a hazát, szeretett jó anyánkat !

Kelt Szabadka sz. kir. városban folyó 1848. évi június 1 ső-jén áldozó csőtörtök ünnepén tartott választmányi ülésünkből. A tanács, képviselők, s polgárokból alakított középponti választmány nevében.

Kuluntsits István, s. k. polgármester. Arnold Gotfrid, s. k. főbíró. Szucsics István, s. k. Rudits Móricz, s. k. Vojnits Barnabás, s. k. Vojnits Dienes, s. k. Vojnits Ottó, s. k. Vojnits Lajos, s. k. Lénárd Máté, s. k. Zomborcsevics Vincze, s. k. Vermes Gábor, s. k. Hoffbauer Máté, s. k. Prokoptsányi Tivadar s. k. Tóth Lajos, s. k. Ivancsics Ignác, s. k. Lasztovíts János, s. k. Czorda Bódog, s. k. Jankovits Mihály, s. k. Vojnits Tivadar s. k. bizottmányi tagok.

Jegyzette, s kiadta Zomborcsevics Ferencz, s. k. főjegyző

25.

Csernovics Péter kir. biztos 1848. jun. 3. Szabadkán levén, a közrend és béke további fentartása és biztosítása céljából egy *ideiglenes csendbizottmányt* nevezett ki a tanács és a képviselő-testület tagjaiból oly utasítással : „hogy a tanácsal egyetértőleg minden oly személyes ingerléscket és kölcsönös boszantásokat, melyek a különféle nyelvű s hitű polgárok közt összeütközésekre

s ez által a közcsend megháborítására adhatnának alkalmat, komolyan és szigoruan eltiltsa ; az ezen rendelet ellen vétkezőket pedig minden személyválogatás nélkül, megelőző vizsgálat után kellő megfenyítés végett az illető bíróságnak átadja.“

(Ugyanaz napon *Rudics* Károly nyugalmazott huszárkapitányt nevezte ki a szervezendő szabadkai és Bács vármegyei felső járásbeli összes *nemzetőrsereg* ideiglenes parancsnokává.)

26.

Ó Becséről tudósítják Zentát a veszély közeledéséről.

Tisztelt őrseregbeli kapitány s többi tiszt urak !

Torontál megyei első alispán urnak az Ó-Beccsén lévő katonaság parancsnokához bocsátott hivatalos levele szerint tegnap vagyis folyó június 6-án a Csajkás kerületbeli községekből alakult forradalmi csapat több szrémi lakosokkal csatlakozva Titelbe jött hosszú szuronyos puskákkal, vas villákkal és kiegyenesített kaszákkal felfegyverkezve, hol *Joanovits* cassált csajkás tiszt vezérlete alatt a titeli főpiaczon megállapodott, és a védelem nélkül volt nagyobb ágyukból nyolczat, 64 ágyu- s 16 kartács lövésekkel együtt harangzúgás közt magával elvitte, hir szerint *Ó-Beccse* és *Kikinda* felé menendő, hogy az ott bebörtönözött atyafiaikat kiszabadítsák. Mikről önöket a kerületi nemzeti őrsereg főparancsnokának báró *Jóvíts* István tábornagy urnak rendelete nyomán a végett értesitem, hogy a kormányzásuk alatt lévő nemzeti őrsereget a közelítő veszélyről azonnal értesíteni, és azt minden esetre készen tartani siessenek ; szükség esetében a tisztelt tábornagy és főparancsnok urtól futár által nyerendő rendelet következtében ide *Ó-Beccsére* megindítandót. Ó-Beccsén június 7-én esteli 10 órakor 1848.

Tisztelt kapitány urak szíves készségű szolgáljuk s polgártársuk Haill Miksa kerületi főjegyző, mint nemzet-őrseregi kapitány m. k.

27.

Zenta város tanácsától Szabadka város közönségének.

Kedves rokonink és barátink!

Mily veszély környezi és fenyegeti kedves hazánkat, véres verejtékkal szerzett javainkat, királyunkat és alkotmányunkat, az ide hiv másolatban zárt *ó-becsei* őrseregi kapitánynak báró Jóvits István generális ur és kerületi nemzeti őrsereg főparancsnokának rendelete nyomán keletkezett és a mai nap sebes futár által megkapott hivatos levele (lásd a 26. számot) kétségtelenül tanusítja; minthogy azonban ezen az egész hazát és nemzetiségünket fenyegető veszélynek saját erőnkkel és e tájékon lakó véreinket minden kitelhető módok és eszközök felhasználására mellett is elejét állani és meggátolni képesek nem volnánk: kedves polgártársainkat és rokonaikat ezennel megkérjük az Isten és a haza szent nevében s felszólítjuk, miszerint méltó tekintetbe vévén ezen felénk mindinkább közelítő veszélynek iszonyúságát, annak elnyomására és szeretett hazánknak leendő megoltalmazására elkerülhetlenül szükséges fegyverrel, és nem létük esetében, kaszákkal vasvillákkal ellátandó segílyt azonnal ide hozzánk — kik ezen veszedelemnek torkában vagyunk — küldeni hazafiai szent kötelességük legfőbbikének tekintsék, ezennel erősen ígervén, hogy ezen a mi kedves nemzetünk és imádott hazánk oltalmára teljes reményünk szerint küldendő segílyt a részükre megkívántató élelembeli és szállásokkal ellátni szeretett és szent kötelességünknek tartjuk.

A kik egyébiránt ezen szivemelő kérésünket, a midőn ismételve megújítanánk és hasonló — kitől az Isten mentsen meg, — esetekben hazafiai készségünket ajánlanánk, rokoni szeretettel és tisztelettel maradunk Zentán, 1848. évi június 8 án.

Szíves rokoni és baráti N. N. birája és tanácsa Zenta mezővárosának.

N.B. éppen e pillanatban vettük azon aggasztóbb hirt, hogy a dühöngő csoport már csak harmadfél állomásnyi távolságra vagon.

28.

Ó Becse községétől Zenta város polgáraihoz.

Tisztelt polgártársak!

Felettünk a vész napról-napra, perczről-perczre aggasztóbban tornyosodik. Ezen súlyos helyzetünkről önök már báró Jóvits István tábornok ur által, és nemzet őrseregi főparancsnok ur rendeléséből *Hail* Miksa úr által, — későbbben pediglen megyénk kormányzója Knézy Antal első alispán ur által is értesítettvén, egyszersmind arra felszólítottak, hogy hazafiságos segedelmökkel védelmünkre készülni sziveskedjenek. Azon zendülő csapat, mely a csajkások kerületében mintegy ötezer egyénből alakultnak és nyolc ágyuval felfegyverzettnek lenni hitelesen állittatik, napról napra szaporodik és több rendü tudósítások szerint Ó-Becseire szándékozik ütni. — Nagy vigasztalásunkra szolgál azon hazafiságos készségük, melynél fogva küldöttjeik által segílykezeket mentségünkre ajánlják.

Minthogy tehát a veszély bizonyos, a kitérés percét pedig nagyobb erő nélkül csak végromlásunkul várhatnók be, de ezenfelül az itten tanyázó sor katonaságnak főparancsnoka Pongrácz, alezredes ur is, az itteni őrsereg kapitányának megkeresésére ezer fegyveres emberből álló segíly rögtön, nagyobb erőt pedig legalább 4000 re menőt minden esetre Ó-Becseire mentől közelebb szállíttatni javallaná: ennél fogva báró Jóvits főparancsnok ur távollétében szorult kebelrel, de hazafiságukba bizakodva megkérni sietünk tisztelt polgártársainkat, hogy haladék nélkül, az ezer számra terjedő nemzeti őrséget Ó-Becseire, ha lehet még holnap délig, a többi erőt pedig minél előbb *Petrovaszellára*, *Moholyra* és *Adára* is felosztva szállítani sziveskedjenek. Ahol résztvevő kebelre és testvéri rokonszenvre talál a szorult honfi, ott bátran kiálthatja: Eljen a haza! éljen a király! éljen a szabadság, egyenlőség és testvériség!

Kelt Ó-Becsen. jun. 9 én 1848. őszinte polgártársai (számos aláírás következik.)

Csernovics Péter kir. biztostól.

Szabadka város polgármesterének.

A *csajkások*, *pétervárad*i és *bánsági* határőrvidékiek, valamint szinte a *Szerém* megyeiek fellázadtak, *Ujvidék* közelében és *Karloviczon* fegyveresen nagy csapatokban a magyarok ellen vért szomjúhozva csoportosulnak és különbözőféle proclamációkkal, felhívásokkal zendülésre és lázadásra bujtogattatnak. Az előljárási iránti engedelmség megtagadásán és kissébb tekintetű kihágásokon, fenyegetőzéseken kívül, még egyéb véres kitörés magát elő nem adta ugyan; de a készülétek, bujtogatások igen gyanítatják, hogy ha a lecsendesítés és kibékítés — mire nézve mindent elkövetek — nem sikerülend, a borzasztó polgárháboru kitörése nehezen lehetend megakadályozható! Tudatom önnel ezen veszélyes körülményeket és szorosan meghagyom, miképen azonnal és rögtön a legcélszerűbb intézkedéseket tegye:

1) hogy a lázadás mirigye el ne terjedjen, figyelemmel kísértesse az izgatásokról gyanusokat és tetten kapván azonnal el fogtassa.

2) or Elkövessen mindent célszerűleg, hogy a polgárokat a zendülés készületlenül ne találja, lelkesítse és buzdítsa mindazokat, kiknek a személy és vagyonbátorság érdekükben van, fegyverforgásra és fegyverbeni gyakorlásra, hogy szükség esetében valamint magokat és vagyonukat megvédhessék, úgy ha elkerülhetlen a haza megmentéséért, annak idejében a parancs következtében megtámadólag is férfiasan felléphessenek.

Ajánlom azonban az *óvatos* eljárást, legéberebb örködést is helyzeti, népjellemi körülményekhez alkalmazkodást, nehogy vagy a *tulbuzgóság* vagy pedig a körülményekhez nem mért alkalmazkodás végett a kitűzött honvédelmezési cél-eltévesztessék. A csend és rendet illető állapotról valamint szinte teendő intézkedéseiről időszakonkénti rendes tudósítását ide Péterváradra elvárom. Péterváradon június 8-án 1848. Csernovics Péter temesi gróf főispán és teljhatalmu kir. biztos.

Szemere Bertalan belügyminisztertől.

Szabadka város közönségének!

Azon elszakadási szándok, melyet az ország déli határain előidézni a bujtogatók tolytonos igyekvése volt, újabb tudósítások szerint *tettlegetes lázadássá* fajult. A horvát tartományi gyűlés ő felségének közvetlen tilalma ellenére törvénytelenül megtartatot. A nép fegyverre szállítottaót és a felszólításnak engedelmeskedik, engedelmeskedni kényszerítették. A kormány kísérletlenül semmit nem hagyott, mi a törvény korlátain belül, a tévutrá vezetett nép halhiedelmeit oszlathatá, semmit, mi a nemzet törvényhozási akaratának teljesítésére vezethetett; mert a szabadság és jogegyenlőség hatalmának kívánt diadalt szerezni békés uton, melynek áldásait az erőszak csökkenté. Azonban késznek kell lenni a végsőre is, mert törvényes királyunkat védeni, az ország és alkotmány egységét fentartani, a veszélyeztetett személy és vagyonbátorságot helyreállítani köteleességünk; és ezt teljesíteni fogjuk minden áron.

Szükséges azért erőt gyűjteni, melynek lelkesedése, melynek sulya képes legyen legyőzni a hálátlanságot és vakmerőséget, mely legszentebb viszonyainkat megtámadni készül. Ennélfogva *Szeged* város táján nagyobb számú nemzeti őrsereg és katonaság fog táborba szállíttatni, és a köröskörül fekvő megyékben alkalmaztatni, melynek ellátásáról helyben és utközben gondoskodni szükséges. Hogy ez renddel és pontosággal eszközöltessék, *Krassó*, *Bács*, *Temes*, *Torontál* megyékre és az ezekben fekvő sz. kir. városokra nézve *Csernovics* Péter temesi gróf és *Vukovics* Sabbas temesi alispán kir. biztos urak fognak nevezni polgári biztosokat, *Arad*, *Csanád*, *Csongrád* megyékre és az ezekben fekvő sz. kir. városokra nézve pedig *Török Gábor* aradi polgármester neveztetik ki általam polgári biztosul, kik az önkénytesek úgy, mint a rendes katonák szabályszerű ellátását, elszállítását, élelmezését vezérlendik. Nem kételkedem, miképen önök jelen pillanatban polgári köteleességüknek megfelelni szint oly áldozatkészséggel, mint erélyvel sietendenek; mert a hazát védőket kellő ellátás nélkül hagyni

nem szabad. Hogy azonban ezt annál célszerűbben tehessék, meghagyom önöknek, miszerint az említett polgári biztosokkal a szállításokra élelmészékre és egyéb hadi ellátásokra nézve folytonos egyetértésben legyenek, gyorsan és sikeresen intézkedjenek; és az e részben veendő parancsokat haladéktalanul foganatosítsák; és ezt kívánja önjavuk, ezt megtámadott hazánk megmentése.

A polgári biztosok részére a szükséges pénzmennyiség utalványoztatott. De ha ez ellátás körül bármiképen zavar támadna, azt hiszem mindenkinek nyitva leendő erszénye, tára s készen állanak lovai, ha azokra szükség leendő a hazának. Minden megvan téve, hogy hiány a készpénzben ne legyen, egyébiránt bizton hiszem, hogy előlegezni a hazának mindenki fog, mert a haza megtudja, meg akarja, meg fogja fizetni, a mit nem követelés, hanem előlegezés-képen fogad el. Jelszavunk legyen: a haza minden előtt.

Kelt Budapesten, június 11-én 1848. Szemere Bertalan s. k. belügyminiszter.

31.

Hadügyminisztertől — Szabadka város közönségének.

Budapest, június 13-án 1848.

Az ország alsó részeiben felmerülő lázadások elnyomása és ellenséges betörések visszatartására a rendes katonai erő kifejtésén kívül, mennyiben azt az ország többi vidékein mutatkozó jelenetek lehetővé teszik, a nemzeti őrsereg és ezen merények gátlására ajánlkozó felfegyverkezett nép segédelmének használása szükségessé válván, nehogy ezen bizonyos helyeken *összegyűlendő nép élelmészé* fogyatkozást szenvedjen és ezen körülmény kicsapongásokra okot adjon, e részben kellő eljárás végett Bács vármegyére nézve *polgári biztos* kinevezésével Csernovics Péter és Vukovics Sabbasz királyi biztosok biztatván meg, erről e város közönségét maga tudomása végett azzal értesitem, hogy ezen polgári biztosnak sikeres eljárása mind e részbeni intézkedéseinél segéd kézzel legyen. Mészáros Lázár hadügyminiszter.

32.

Knézy alispán — Szabadka városának.

Az *ujvidéki s karloviczai* lázadásnak tényei különféleképp terjesztettek elő, mi nekem okot adott arra, hogy f. hó 12-én futárt küldöttem *Ujvidékre*, a szállongó különbféle hírek valóját megtudandó. Ez még az nap visszaérkezvén következőleg adta elő: hogy miután Csernovics Péter teljhatalmu királyi biztos *Ujvidéken* a nép kívánságainak némi kedvezéseket a miniszteriumnál kieszközölni ígért volna, a várost f. hó 10-én, mely nap estvéjén az ő tiszteletere *Ujvidék* városa ünnepélyesen ki vala világítva, Budapestre utazott. Ez idő alatt Hrabovszky hadi főparancsnok s teljhatalmu kir. biztos által Karloviczán keresztül küldött futárát az ott már több napok óta összezsúfolt nép söpredéke, melynek számát némelyek 12 ezerre akarják tenni — elfogta, leveleitől megfosztotta s azon levelek a fanatizált néptömegetől felbontattak s össze égettettek, mi azonnal Hrabovszky főparancsnok kir. biztosnak feljelentetett. Ezen vakmerő tett a következményeket előidéző főoknak lenni látszik. Ugyan is Hrabovszky hadi főparancsnok Karloviczán összegyűlő néptömeget 24 óra idő alatti széteszlásra szólította fel; azon esetre pedig ha széteszlani vonakodnának, magát őket erőhatalommal is széteszlalni késznek nyilvánította.

Azonban ezen néptömeg nemcsak hogy széteszlani nem akart, sőt a legnagyobb vakmerőséggel *Péterváradot* is megtámadni készült. Erre Hrabovszky parancsából f. hó 12-én hajnalban hat század gyalogság s egy század huszárok kilenc ágyukkal indultak Péterváradról Karloviczára; hír szerint egy küldöttség neveztetett ki a városba menendő, de ezen küldöttség midőn a templom felé hol fegyveresek rejtve voltak, indultak volna, — reájok történt lövöldözések által visszamenni kényszerítettet; mert Karloviczát ágyukkal lövöldözni kezdék. A lövések és összeütközés kimenetele mind eddig még tudva nincs, mivel a pétervárad várkapuk elzárása által a közlekedés megakadályoztatott, de az bizonyos, hogy ágyuzások történtek, mert annak dörgő lövései a szomszéd városok lakosait futásnak indították. *Ujvidék* város lakossága legnagyobb rendben, de egyszersmind félelemben és feszültségben van.

A római sánczon már több egy hétnél tartózkodó esajkások kordonja, mely a *Karloviczán* összegyűlt néptömegnek kifolyása ellenében f. hó 12 én Zanini ezredbeli egy zászlóalj *Ujvidéken* tartózkodó zászlóaljjal s egy század lovassággal hat ágyukkal Czón generalis vezérlete alatt anélkül, hogy egyik részről is legkisebb megtámadás történt volna, szemközt állított; ezen táborból délig két katonai futár érkezett a vár felé vágatva f. hó 12 én az egyik zászlóalj egy század lovassággal estvéli hat órakor Ujvidék városába visszavonult.

Ennélfogva a tegnapi futár által hozott hireken kívül misem történt. Kelt Ujverbászon, június 13-án 1848. Knézy Antal első alispán.

33.

Szabadka polgármesterének jelentése a belügyministerhez.

Miniszter ur!

Alkotmányos jog gyakorlatába helyezett városunk bel- és külhatárában a *közbéke* s a *csend* még mindekkorig meg nem zavartatott; — a mennyiben azonban városunk lakosai aggodalomteljesen nézhetnek elébe a Bácsmegyébe kebeleztetett Tisza-menti koronai kerületekben történhetőknék; kötelességem köréhez tartozónak hiszem e tisztí jelentésemben kiemelni: miként június hó 8 án aggasztó hírek érkeztenek hozzánk előbb magánosoktól, később ugyan az nap esti 8 órafelé *Zenta* mezőváros közönségétől lélekrázó s aggasztó sürgöny tudósita bennünket aggodalom s vész teljes helyzetéről, — arról t. i. hogy *Titelre* beütött s ott fegyvereket s ágyukat elrabolt mintegy 2—3000 re menő szerb csapat *Temerin* alatt az ugynevezett *római sáncokban* tábort ütven *Ó-Becse* és *Zenta* városokat célul tűzé megtámadni; ennek rögtöni közzé tétele után szívemelő öröm közt sikerült városunk lakosaiban tapasztalni a lelkesedést, melyet a vészhez közel levő szomszédaink rögtön megmentése irányában kifejtett; mert dacára s villámlás és csattogásoknak s jéggel vegyest hullámzó eső zápornak esti 9

órától éjjel utáni 1 óráig mintegy 400 lelkes résztint nemzetőr, részben polgári díszőr, résztint még városunk lakosaiból alakult csapat szomszédságunkba féktelenkedők meggátlására fegyveres kézzel készen állva az ugyan városunk lakói által vetélkedve ajánlott és előhajtott kocsijaikon legkitörőbb lelkesedéssel önkéntesen utnak indu't s reggeli 6—7 óra közt már *Zenta* alatt táborozott, hol Istennek hála mindent rendbe békén találva néhány órai pihenés után már oda érkezett *Csantavér* helységi nemzetőrséggel párosulva a közlgő vész által inkább fenyegett *Ó-Becseiek* biztosításukra sietett s nem a legrosszabb időbe, mert nemzetőreink fegyvercs erővel *Ó-Becse* alá érkezettükkor fensőbbi parancs nyomán az ott tanyázott sorkatonaságnak *Temerinbe* kellett vonulni; ekkor lelkes lakóinkból álló nemzetőrség tölté be a sorkatonaság kötelességét s a vészhelyről f. június 11 ke estéjén távozott, a midőn ismét a máshonnan oda parancsolt sorkatonaság az ó-becsei békés lakosság személy és vagyoubátorságukat eléggé biztosíták.

Lelkes fiai városunknak f. június hó 12-én délutáni órákban szerencsésen s minden baj s szomorú következés nélkül haza érkeztek. Kelt Szabadkán, 1848. június hó 14-én.

34.

A hadügyministertől.

Szabadka város közönségének.

Budapest június 15-án 1848.

A fenforgó rendkívüli körülmények nagyobb szerű katonai erőnek az ország alsó vidékeni kilejtését szükségessé tevéen és ezek folytán *Szeged* város körében felállítandó tábor létesítése iránt is a kellő rendelkezések megtételén, miután előre látható, hogy a több ezerekre menendő rendes s önkéntes nemesak katonaság, hanem oda beérkezendő honvédek betegeinek elhelyezésére s ellátására az ottani vidéken létező *katonai kórházak* elégségesek nem lesznek: felszólítom e város közönségét, miszerint nemesak hazafiai szent kötelességükben eljárva, de az emberiség legbensőbb ösz-

tönének is buzgón megfelelelvén, minden kitelhető gondossággal, erélylyel és pontossággal úgy intézkedjék, miszerint a kérdéses betegeknek kellő befogadása a szükséges ágy s egyéb nemüekkel úgy gyógyszerekkel is leendő ellátása iránt egyetértve az illető kormánybiztosokkal a legcélszerűbb rendelkezések tétessenek s azoknak lehetőleg legtökéleteseb sikerítése eszközöltessék. Mészáros Lázár hadügyminister.

35.

A hadügyministertől — Szabadka város közönségének.

Budapest, június 17-én 1848.

A körülmények kívánatával *Ferdinánd huszár* ezrednek a Gyöngyösi ezredi számból Szegedre és Szabadkára s azok környékére áttételét határozván, s annak elhelyezését akképp rendelvén: miszerint két osztálya az ezredi karral e városban összpontosítva alkalmaztassék, erre nézve e város közönségét felszólítom, hogy midőn e katonaság megérkezendik, annak elszállásolása iránt illető parancsnoksággal egyetértőleg célszerűleg intézkedjék, ezennel megjegyeztetvén, hogy ezen katonaság élelmezése Csernovits Péter királyi biztos által országos költségen fog eszközöltetni; a császár nevét viselő huszárezred elhelyezése iránt f. hó 13-án kelt rendeletem ezen intézkedés által annyiban szenvedvén változást, hogy ezen ezred Bács megye alsóvidékein leendő elhelyezendő. Mészáros Lázár hadügyminister.

36.

Bács vármegye bizottmányától.

Szabadka város közönségének!

Mai napon tartott bizottmányi ülésünkben megyénk első alispánja hivatalosan jelenté, miű veszély fenyegeti minden perc-

ben nem csak megyénket hanem általában szeretett magyar hazánkat; előterjeszti ugyanis miképen e megye szélén a *római sánczok* mellett Hrabovszky királyi főparancsnok állításaként 6000-re *Karloviczon* pedig tizenöt ezerre menő lázadó s a magyar miniszteriumot megismerni vonakodó csoport lévén maiglan is összegyűlve, minden pereben attól lehet tartani, hogy e dühös népesoport megyénkbe berohanván, a védelem nélküli vidéket borzasztó pusztítás és öldöklés színhelyévé fogja változtatni; de némelyek előadásaként *Perlesz* tájékán azon felül egy huszezer főből álló csoport hasonlóképen fenyegető állásban van. és így a vidékünk lakosai minden pillanatban a legborzasztóbb jövő elébe nézni kénytelenítve vannak, miután f. hó 12-én a *Karlovicznál* tanyázó csoport és katonaságunk között történt ütközet után is, melyben a katonaság részéről egy tiszt elveszett, a lázadók közül ellenben mintegy háromszáz részint megsebesített, részint meghalt, a csoportozás az érdeklött tájékon nem csak szűnt de mindinkább nő, a rémitő vész elhárítása felett tanácskozáván, egy huszezer önkéntesekből álló őrsereg azonnali kiállítását a végből elhatároztuk, hogy a Csajkások határától egész *Futakig* őrvonal képeztetvén, gát vettessék, nehogy a lázadók megyebeliectől alattomosan táplálékot nyerjenek vagy ezekkel érintkezésbe lehessenek.

Mínthogy pedig a szándéklott husz ezernyi seregnek csak fele magából e megyéből rögtön szállitható; mínthogy sorsunk kedves szomszédink sorsától elválaszthatlan, a tornyosuló fergeteg pedig perceről-perere csaknem enyészettel fenyeget bennünket: testvéri bizalommal sietve fordulunk ismert hazafiságukhoz, sieszenek azonnal megyénk, hazánk megmentésére, küldjenek erejükhöz képest minél előbb fegyveres csapatokat, melyek *Ó kér* táján a mieinkkel egyesülve a dühös ellenséggel szembe szálljanak. Legyünk méltók őseink hősi erényeihez, mentsük, tartsuk meg e szegény hazát.

Kelt Zomborban, 1848-ik évi június hó 17-én tartott bizottmányi ülésből.

Bács vármegye bizottmánya.

37.

Az ó-kéri tábor-bizottmány üléséből Szabadka város tanácsához.

Nemes tanács!

A megyében elhelyezett katonaság tartásának alapját a tulsó lapon oly véggel közlöm a nemes tanácsesal, hogy a kijelölt mennyiséget annak idején és helyén kiszolgáltatni sziveskedjék egyszerre két heti mennyiségben.

Kelt Ó Kéren 1848-ki július 7-én. Knézy Antal első alispány.

Bács-Bodrogh vármegye kebelében tanyázó sor katonaság és önkéntes nemzeti őrsereg elhelyeztetésének és tartásának alapja:

Ő felsége *Ferdinánd* császár nevével viselő huszár-ezred kormányának, és nyolcz századjának — ugy herceg *Schwarzenberg* nevével viselő dzsidás ezred két századjának — mint főherceg *Eszte* és *Zanini*-ezred zászlóaljának, és Bécseán elhelyezett egy ágyu-telepnek eltartására, a teljhatalmú tábori bizottmány által kimunkált terv szerint naponként kívántatnak 20,000 kenyér és 4000 ló részletek, melyeknek kiszolgáltatásához a kebelbeli kir. városok, az 1823 ik évi december 20-án kötött szerződés szerint a nádori portáik mennyiségéhez képest folyó 1848 ik évi július 1 ső napjától járulni fognak, és pedig:

		kenyér-	lórészlet
Zombor sz. kir. városa	30 portáitól	1546	309
Ujvidék sz. kir. városa	22 „	1134	226
Szabadka sz. kir. városa	46 „	2371	474
A megyének maradnak	290 nádori portáira	14949	2991
Összesen	338 nádori porta	20000	4000

A *verbázi* raktárba sz. kir. Szabadka városa 2371 kenyér és 474 lórészleteket fog szállítani.

Kelt Ó-Kéren, 1848 ki július 6-án. Kiadta Fitos István táborbizottmányi jegyző.

38.

Báró Bechtold fővezértől — Szabadka városa közönségének!

Hazánk délnyugati határain legközelebről felmerült események üdvös átalakulásunkat, sőt hazánk fenállását is veszélylyel fenyegetik.

Felső királyunk magyarországa fent nevezett alsó részein tapasztalt mozgalmakról, sőt feltámadásról értesülvén, a magyar ministerium utján ezen országnak a trón egységével összekötött területi épsége és nemzetiség ellen iránylott kárhuzatos lázadást s illetőleg felkelést elnyomni, és Magyarországnak a csend és rend helyreállításával hű magyarjainak a nyugalmat, mint az előhaldásnak és felvirágzásnak legfőbb kellekeit biztosítani igyekeznek.

Ő felsége kegyes királyunk ezen merények elnyomására engem kegyeskedett *fővezérül kinevezni*; semmitsem mulasztok el, mi tehetségemben van, hogy a trón bátorságát és a magyar hazaségét, nyugalmat szilárdítsam és ezekkel hivatásomnak voltaképen megfeleljek; ezekre nézve eddigi katonai pályámat hívom fel kezesül. Így van a hadsereg is lelkesülve. — Azonban a merények elfjítása csak úgy éretik el, hahogy a törvényhatóságok és honfiak a nagy cél kivitelére közremunkálásukat és segédkezüket el nem vonva, előadandó körülményekhez képest életükkel és vagyonukkal is adózni készek leendnek.

Önök hazafiságától és a közügyek iránt mindenkor tanusított lelkesedésétől áthatva lévén felkérem önöket, hogy az általam kinevezendő és külön helyekre állomásozandó katonai, honvédi és nemzetőri egyénekekkel, — kik megbizatásom folytában hatáskörük alá tartozó helyekre nézve a parancsnökságot viendik — folytonos és barátságos érintkezésben legyenek; és a mostani vészes körülmények közepette annyira nélkülözhetlen egyetértést és egybevetett vállalati közremunkálást eszközölni sziveskedjenek.

Mert csak így lehet elérni azt, mi után hazánkknak milliói oly epedve szomjuhozna, csak így lehet mindazon Isten és haza előtt vétkes méltatlanságokat megszüntetni, melyekkel királyunkhoz és hazánkhoz hív hontársaink a lázadók által még folytono-

san illetetnek ; — azért legyen jelszavunk : a király, a haza és ezek főkelléke az egyetértés, és ekkor a győzelem biztosítva van.
Szegeden, 1848. jul 9. Br. Bechtold altábornagy és fővezér.

39.

Szabadka város tanácsához. Az ó-kéri táborbizottmány üléséből.

Nemes tanács!

A bizottmány vevén július 11-én önöknek abbeli hivatalos jelentését, hogy sz. kir. városukra a porták aránya ezerint eső 2371 kenyér- és 474 lórészleteket azonnal kiszolgáltatni képesek nem lévén : annálfogva f. hó 14-kén tul határidőt kérnek a szállításra szabadni határozta :

Az élelmezés a táborozásnak és hadfolytatásnak oly kereke levén, melynek megakadása beláthatlan következményeket idézhetne elő, a kellemetlen felakadási zavarok kikerülhetése céljából a bizottmány felszólítja sz. kir. Szabadka városa közönségét, hogy a reá eső részleteket ha nem is mind egyszerre, de a mennyiben készek volnának, azokat minden időtnyelő levelezések mellőztével és határidők szabásának várása nélkül, tüstént kiszolgáltatni sies senek.

Kelt Ó Kéren 1848 ik július 11-kén. Köteles szolgálja Knézy Antal alispán.

40.

Szegedi tábori ellátási kormánybiztostól.

Sz. kir. Szabadka városbeli polgármester urnak.

Szeged július 14-én 1848.

Folyó hó 16-án a Jász Kunsági nemzetőrségből 2000 gyalog és 500 lovas B. Bechtold fővezér ur rendeletéből, Halasi szekereken

Szabadkára fog megérkezni ; nehogy ezen testületnek illető helyére késő beérkezése végett a hadhozi készülétekbe fogyatkozás történjék, polgármester urat kérem, sziveskedjék fenneb említettem nemzetőröknek azonnal *Csantavérre* által szállítására a kívántató kocsikat jó eleve megrendelni és kéznél tartatni.

Az ide rekesztett levelet sziveskedjék a leggyorsabban *Csantavér* előljáróságának kézbesíttetni. Szabad kir. Zombor város közönségének szólót pedig azonnal postára tenni. Török Gábor.

41.

Halas alatt fekvő Nemzet Őrsereg főparancsnokságtól Jászkun kerületből.

Tisztelt szabadkai előljáróságnak!

A fentebbi parancsolat következtében bátor vagyok uraságtokkal tudatni, hogy *Halas* alatt fekvő táborom július 18-án útba indítatik. A sereg áll 2000 főből, kiknek a szükségességgel való ellátásukra a hatóságot tisztelettel felkérni bátorkodunk ; a tábor felállítására a legalkalmasabb és legszárazabb helyért intézkedni, és az ebben működő mérnöknek kijelöltetni méltóztassanak.

Többnyire atyafiságokban ajánlott maradok tisztelettel.

A tisztelt előljáróságnak Kelt Halason, július 17-én 1848. Kökényesi parancsnok. Gyaloagság 2004, lovas nemzetőr 502.

42.

A futaki ütközetről.

a) Kivonat b. Hrabovszky pétervárad-i főhadiparancsnoknak a hadügyministerhez intézett hivatalos jelentéséből 1848. jul. 17.

Felterjesztésem végével veszem a jelentést (esteli 8 órakor) Futakról, hogy egy fél század Don-Miguel, egy század császár

huszárokkal egyesülten, a Futakban levő 500 szerbet és illyrt dühös bátorsággal megtámadák, sokat leöltek és megsebesítettek, a lázadók feumaradt része megszaladt.

Részünkről 1 ember esett el Don Migueltől, és két ló megsebesült.

Nem fogom elmulasztani ezen valóban bátor megtámadás részleteit, valamint a magukat kitüntetőket neveit is később a hadügyminiszteriumnak feljelenteni.

b) Ennek kiegészítésül kivonat a császár huszár I. őrnagy osztályának b. Hrabovszkyhoz küldött hiv. jelentéséből.

Főhadnagy Foulé jelentí, miszerint folyó hó 16-án reggeli 8 órakor a Dunán Bonostorból mintegy 500 szerb átjövén, Begets felé nyomula, s ezen ezredből kiállított egy káplárt és 12 közembert visszanyomta, — erre Foulé főhadnagy 24 emberével magát ügetve folytonos csatározás között, az uton előnyomuló Don Miguel ezred századához és a *szabadkai* mintegy 200 főből álló nemzetőrsereghez csatolta. — Ez az ellenségtől fenyegetett *Uj-Futak* től ezer lépésnyire levén, nevezett főhadnagy csapatját megállítá, s a lázadók ellen egy erélyes tüzelést nyitá meg. — Ezek egy darabig fentarták ugyan magukat, de kevés idő múlva zászlótartójuk elestével, lassan lassan visszavonultak, s jobbra balra az útfélen levő kendervetésekben szétszóródtak. Az uton megfutamlott ellenséget Foulé főhadnagy, Lengenfelder tizedessel és 20 emberrel Begetsén keresztül egész a Dunáig kergeté, hol több csolnakokon keresztülmentek.

Ez alkalommal miat magukat különösen kitüntetőket emliti nevezett főhadnagy Lengenfelder tizedest, Horopesz, Raskó, Fodri, Horváth, Kiss Lajos és Gilányi közvitézeket, a császárhuszároktól; — valamint a Don Miguel gyalogság egész ott jelen volt legénységét, s különösen Győry tizedest s több altiszteket, kiknek neveit nem tudja. — Ezen főhadnagy az elestek számát 8-ra teszi, a foglyokét 26 ra. — A mi részünkről egy nemzetőr esett el; nehéz sebet nyért a Don Miguel ezredből 2, könnyű sebet 2 közember, és 4 ló.

c) Ugyan ez ügyben kivonat a Don-Miguel gyalogezred parancsnokságának Hrabovszkyhoz küldött jelentéséből. 1848. jul. 20.

Százados Lepojkovich f. hó 16-án az altábornagy főparancsnok urtól tulajdon századával, megerősítve még egy másik századdal Futakra azon meghagyással küldetett ki, hogy ott a Csernovitznál átjövő szerbek átkelését megakadályozza. Futakra érven, azonnal 5 tizedest és 65 közembert a Dunapartra Begets felől előőrökül kiállítá, maga pedig az *uj futaki* várban többi embereivel hátramaradt.

A szerbek Begetsnél észrevétlenül a Dunán átkelvén, midőn látta, hogy oly nagy számban jönnek, hogy azoknak megfelelni képes nem lehetne, hátulról pedig az ó futaki szerbek is fenyegetvén, *Uj Futakot* elhagyta azon czéllal, hogy kiküldött fél századát a helységen kívül bevárja; miután azoknak a visszajövetelre jel adatott, és azok két óra eltelte alatt is vissza nem tértek, azokat már elveszetteknek tartotta, így Péterváradra magát visszahuzta. — Ott ezen szerenesetlen esetet jelentvén, azonnal az elmaradottak felkeresésére egy század császárhuszár kiküldetett.

A nevezett emberek nem hogy elfogattattak volna, sőt maguk az ellenséggel összeütköztvén, a császárhuszároknak egy csapatával Foulé főhadnagy vezénylete alatt s még 300 nemzetőr segítségével 2 órai harc után az ellenséget teljesen megverték, megszalasztották.

Az ellenség mintegy 34 halottat, kik között néhány szerb és 4 határőr volt, a többi parasztság. Egyébiránt a közönséges állítás szerint legalább százan az ellenség közül elestek, elfogattattak 24-en, s sokan megsebesítettek, egy zászló az ellenségtől elvétezt s a zászlótartó Wissovsky közvitéz által megöletett.

Az ezred legénységéből Kiss Mihály közember terhes, s még négyen könnyű sebet kaptak. A nemzetőrök közül, kik a csatát vitézül bevégezték, egy ember halva maradt, néhány megsebesült.

Különösen kitüntették magukat Ullich György, Csáthy Lajos, Réthy György és Győry Gusztáv altisztek, — és ezeken kívül Foulé főhadnagy különös vitézséget tanusított.

(Okmánytár Magyarország függetlenségi harcának történetéhez 1848—49. Közli Pap Dénes. Pest 1868. I. köt. 311 és 321. lapján.)

b. *Bechtold jelentéséből*

14. és 15-én Földvárnál az ütközet egész nap tartott. 16-án az ellenség részéről megtámadás nem történt, 17-én Földvárnak teljes birtokában voltunk, akkor éjjelre kirendelém előőreimet. — A föld itt oly fekvésű, hogy a lázadók a római sáncokból észrevétlen annyira előnyomulhatnak, hogy előőreinket egyszerre ágyulövésekkel megtámadták, és 3 óráig tartó 3, 6 sőt 12 fontos ágyukból tett lövöldözésekkel a mi tüzeinket a működésre teljesen képtelenné tették. Így a csatárláncnak ágyuival együtt a legsebesebben vissza kelle magát huzni. — Ekkor az ottani parancsnok Ferdinand-huszárezredbeli alezredes, Ripp és Bergman százados a Ferencz Károly főherceg gyalogezredtől, a sereget rohanó csapatokra osztá, kik is az ellenséget annyira zavarba hozák, hogy az magát, bár folytonosan csatázva, sebesen visszahuzta, és mi a falunak birtokában maradtunk.

Az ellenség azalatt baromi kegyetlenséget tanusított, rabolt, gyilkolt, gyujtott és még a csecsemőknek sem kegyelmezett, a sebesülteket pedig megcsönkította.

Mi ezen ütközetben, mely 14-ike reggelétől 18-ika délutánjáig tartott, 10 halottat, 14 sebesültet s csönkítottat, 3 megölt s több sebesített lovat számlálunk; az ellenség vesztesét 40—50-re tehetni.

Azon körülmény, miszerint Földvár a több ezer fegyverestől megszállott római sáncoktól alig fekszik 1400 lépésnyire, azon határozatot teteté velem, hogy Földvárt elhagyjam, és előőreimet Ó-Becse és Földvár közé huzzam.

A csatában különösen kitüntették magukat Bergmann, ki ritka vigyázata s rettenthetlensége által több megtámadásokat kitünő bátorsággal visszaveretett, s több napokig magát igen esékély erejével fentartotta. — Szinte Ripp alezredes a Ferdinand-huszároktól, Márjássy százados a honvéd 2-ik zászlóaljtól, magát egész századával különösen vitézül viselé, s a faluba legelőször rohant, valamint Hambeck és Redel hadnagyok a főherceg Ferenc Károly gyalogságtól, Almássy százados és Takácsi főhadnagy Ferdinand-huszároktól az utolsó rohanás alkalmával elszántan

előnyomultak, és a megfutott ellenséget minden oldalról kergették.

Különösen elismerést érdemel a honvéd 2-ik zászlóalja, s a Ferdinand-huszárok kitünő bátorsága, valamint a főherceg Károly és Don-Miguel-ezred csapatai.

Böhm főtüzér, született magyarnak az egész csata alatt tanusított vigyázatteljes működése különös figyelmet érdemel.

Részemről nagyon sajnálom, hogy az ellenség magát mindeütt hozzáférhetlen mocsárok között besáncolván, vele nyílt téren nem végezhettem.

A római sáncok mögött s a Titel felé nyomuló sáncolatokban valami 8—9000-nyi többnyire szerbekből s határőrkatonákból, s mintegy 1000 szerb lovasból álló, — Perlesznél 6—7000, s Ali-bunárnál 4—5000 főből álló sereg létezik.

Megjegyzendő, hogy a lázadók részére a karlovici metropolita által 2000 dzsidákkal fölfegyverzett lovas állítottat. Ezenkívül 100 különféle üregű ágyuval bírnak, s a hazában alá s fel barangolnak, rabolnak, fosztogatnak.

Jegyzet. Hogy a ráczoknak ezen jelentésben érintett baromi kegyetlenségéről fogalma legyen az olvasónak, közlök itt egy pár hirlapi tudósítást.

A „Kossuth Hirlapjának“ írják:

Feketehegy, jul. 20. A legborzasztóbb és kebellázító kegyetlenségeket vagyok kénytelen önnel tudatni környékünkről. Hallatlan és az emberiség elleni tényeket követnek el mindenütt a felázadt ráczok; de sehol a magyar és más faj elleni kannibáli düh oly fokozatra nem hágott, mint Szent-Tamáson. Itt nem csak a meg nem menekülhetett számtalan helybeli magyarok, öregek, ifjak, nők, s árjatlan gyermekek a legnagyobb kínzások közt végeztettek ki, s fejeik karókba huzattak; hanem a szomszéd határokon, akiket megfoghattak, magukkal Sz.-Tamásra huzolván, ott, miután szervian sapkákat huztak fejeikbe, számárháton az utczákon meghurcolva, összeszurkálva, verve utóbb nyakukat elfűrészelve fejüket karókba huzták. Így e folyó hó 13-án két egytestvér magyar mesterembert, kik határukban mint részeselek tartak, előbb összeszurkálva, majd összekötve mint a disznót elevenen megperzselték, testeiket határunk szélére vetvén, fejeiket, mint iszonyu tetteik jelét magukkal Sz.-Tamásra bevitték. Tegnap

egy szemtanu bizonyása szerint, ki tőlük menekült, ismét egy magyart elevenen nyuztak meg, s fejét lefűrészelték. Két zsidónak, kik a miniszteri felszólításra öt öt pftot adtak, mivel a szerbeknek csak egy huszaszt adakoztak, előbb lábaikat s kezeiket elfűrészelték, azután összelövöldözvén, lefűrészelt fejüket karóba huzták. Többen lakostársaink közül a határban takarni akarváu, általok elfogattak, s rólok mai napig semmitsem tudunk. Szent Tamás felőli részén legelőnknek most is két fej nélküli test hever, de behozni senki sem merészli; most már a németek kezdik hinni, hogy nemcsak a magyart irtja a rácz, mert helységünkől öt német tünt el, kik a magyarokkal köztudomás szerint azon egy szomorú és borzasztó sorsra jutottak. Semmi katonai segítséget, semmi nemzetőrit ezideig, minden rimánkodásunkra is, bár azt mind alispán urnál, mind b. Bechtoldnál több ízben inségünket s szomorú helyzetünket előadva sürgettük, nem nyertünk. Tegnap fogtak el embereink határunkban egy fiatal pópát, kinél a többek közt egy levél találtatott, melyre minden bács megyei rácz falu fel volt írva, s utána azon bizonyítvány hogy ott megjelent.

Mily nagy légyen a magyarság elleni düh a ráczságban, jellemzi a földvári ütközetben történt ezen eset: midőn itt egy fülöpszállási önkénytes a ráczot földre terítette, s már lelőtte, a mellette elnyargaló kapitány azon parancsára „szurd agyon“ lábát mellére téve keresztül szurni akarná, a rácznak pardonkérés helyett utolsó szava is e vala: „ne bánts kutsa madzsár!“

A „Közlöny“ 1848. augusztus 7-iki (59 ik) számában pedig a következő tudósítást olvassuk Zomborból:

„Szent-Tamásról halljuk az irtózatot kegyetlenségeket. — A magyar asszonyokat emlíken áthuzott nyárssal vagy zsinéggel összefűzvé, ily kínzás közt kíséretik fel s alá; — az orvosnak Tóth nevezetűnek életében kezét lábát fűrészelték el, s ugyan a két vágta el; — a gyermekeket ezélnak tüzvén ki, lövöldözik agyon; — egy másikat a két torony közt kötelen felfüggesztettek s úgy lőttek rá; — a pápista templom ajtajára egy másikat kiszegeztek; s több ily hajmeresztő, fenevadhoz sem illő kegyetlenségekről, mint valóságos tényekről beszélnek.“

(Pap okmánytár I. köt. 314. Ezen könyvben még számos okmány és adat van, a mely Bács vmegyére vonatkozik; célokat tekintve csak néhányat vehet em által.)

44.

Hivatalos kivonat a szeged-szabadkai tábor fővezérének a hadügyministerhez intézett jelentéséből. 1848. július.

E hó 13 áról 14-ére az ellenség elhelyezése, ereje és más körülményei kitudása végett vizsgatamadást rendeltem, a melynél, ha az ellenség valami gyengét mutatna a megtámadásban, az előnyomulást tovább is folytatnám, ha pedig erősebbnek mutatkoznék előbbeni állomásomban (position) visszavonulnék, a honnan azután, ismervén már ellenségünk egész erejét, a valóságos megtámadást elrendezném.

Seregemet a vizsgatamadáshoz következő rendben indítám meg.

Eder Frigyes őrnagyvezér vezénylete alatt 2 század Don Miguel, 4 század Vilmos, 3 század honvédgyalagezredet, 1 és fél század Ferdinand huszárokat és 6 fontos fél ágyutelepet.

A második csapatot gr. Kolowrath ezredes 6 század Ferdinand huszár és 1 lovas ágyuteleppel vezérlé.

A 3-ikat Damjanics honvéd őrnagy 2 század Ferenc-Károly, 3 század honvéd, 1 ágyu és félszázad Ferdinand-huszárokkal.

A 4-ik csapat vezényletét Bergmann századosra bizám: 1 század Ferenc-Károly, 4 század honvéd és két ágyuval.

Ó-Becsét végre Csuha alezredes a nemzeti őrsereggel és 2 honvédszázaddal tartá megszállva. — Összes erőnk 2400 gyalog- és 700 lovasból áll.

Ezen csekély hadi erővel 3 csapatban nyomultam tehát Szt. Tamásnak; ahonnan, midőn egy ágyulövésnyire érkeztem, az ellenség által, ki jól és tökéletesen el van sáncolva, s kisebb és nagyobb ágyukka! felszerelve — ágyulövésekkel fogadtattam.

Erre megzendült részünkről is az ágyuszó, és a tüzelés 6 óráig tartott; de mivel ágyuink kisebb üregűek, nem tehettek annyi kárt, mint amennyit különben lehetne reménylenünk.

Minthogy továbbá az ókéri nemzeti őrsereg táboráról, vagy félreértésből, vagy pedig más baleset következtében az ellenség a tett rendelet szerint hátulról nem nyugtalanított, szabad levén ekkép neki a tér, a római sáncokból is több segítsége érkezvén, ugyannyira, hogy részéről, háromszoros erő erélyesen

vezérelve és megerősítve volt ellenünk. Minekutána egész erejét kitudám, jónak találtam, most egyelőre seregeimet hátrahuzni, és ó-becsei állomásomra visszatérni. Részemről a veszteség 5—6 halott, 12 erősen megsebesült és 8 agyonlőtt lóból áll; de igen hiszem, hogy jól irányzott ágyulóvéseink az ellenség sorai közül többet öltek le. Nem kedvezőleg végződött megtámadásom főeredménye leginkább az: hogy már most legalább ismervén az ellenség erejét, tudom, kivel van dolgom.

Az ellenség főereje mintegy 3000 részint rendes, részint kiszolgált katonából és mintegy 2000 jól fegyverzett szerbekből áll, kik vezérekkel és lőszerekkel jól el vannak látva.

Különös megnyugtatósomra szolgál továbbá, hogy összes seregem a 3 órai jól irányzott ágyuzást a legnagyobb hidegvérűséggel állá ki, halottait és sebesültjeit vissza vitte, de azonnal ismét visszatért helyére.

Legnagyobb örömmel teszem a 3-ik honvédszászlóalj mellett azon becsületteljes tanubizonyságot, miszerint magát a legnagyobb és legvitézebb hidegvérűséggel viselte, maga 2 halottat és 6 erősen sebesültet számlál.

Eder tábornok és Kolowrath ezredes mindenütt elől voltak, magokat a legnagyobb veszedelemnek tevők ki, s ritka bátorságot tanusítottak; magam sem mellőztem a halált okádó ágyulóvések irányzatát, hogy buzdító példát adjak vitéz seregeimnek.

Damjanics őrnagy csapataival Thuriát a legnagyobb bátorsággal akará elfoglalni; de mivel onnan a hidat elhordták, célját nem érthette el. Távozásomkor Szt.-Tamás és Thuria lángban volt. Végre nem mellőzhetem el feljeleneni, mikép gr. Károlyi Ede nemzetőrseregi százados is magát a legkitünőbb vitézséggel és bátorsággal viselte, és némely Szt.-Tamásból menekülő családokat saját élete kockáztatásával a vízből kimentett.

(Pap: okmánytár I. 316. lapon.)

45.

István nádor és kir. helytartótól.

Szabadka város közönségének!

Minekutána sem a közös jog és közös szabadság jótéteményeinek, sem a kormány békés törekvéseinek és javaslatainak,

sem ő felsége folyó év július 10-én kelt legkegyelmeseb nyilatkozatainak nem volt azon óhajtott hatásuk, hogy a pártütők és pártütésre elcsábított lakosai e hazának a törvényes ösvényre, és a király nevében intézkedő törvényes kormány iránti engedelmességre visszatértek volna; minekutána a hódolat helyett nyílt lázadásra keltek, s fegyvert fogván az alkotmányos hatalom ellen eképen polgárháborút indítottak, és e lázadásuk a szomszéd Szerbiából berontott idegen rabló csoportok által is segítették: kötelességévé vált a kormánynak összegyűjtött hadi erejével a pártütést szigoruan elnyomni, a békét helyreállítani, s jutalmazni és büntetni törvény és igazság szerint.

Hogy tehát a minden módon eltávolítani sikertelenül szándokolt belső háborunak minél hamarébb vége vessék, rendelem a mint következők:

1-ször. Bujtogatások következtében rablásokkal, gyújtogatásokkal és gyilkolásokkal kísért fegyveres pártütésnek válván, és válhatván színhelyévé Krassó, Temes, Torontál, Bács, Arad, Záránd, Csongrád, Csanád, Békés, Pest megyék, és az azokban fekvő királyi városok, mind ezekben *rogtón ítélő hadi törvényszékek* állíttatnak fel, melyeknek alkotásáról, és a szükséges számbani összeszerkesztésével a temesvári fő hadi parancsnok báró *Piret* tábornok, pétervárad-i fő hadi parancsnok báró *Hrabovszky* és báró *Bechtold* bizatnak meg, t. i. a körülmény szerint amint a bűnösök Bánát, vagy Szlavóniában, vagy e körön kívül fogattattak el.

2-szor. Ezen hadi ítélő székek alá tartozik polgári állapot különbsége nélkül minden hadi fogoly és kém, minden ki fegyveresen fogatik el, minden ki a lázadóknak. élelmi s hadi szereket ad, visz, vagy hadi munkálkodásaikban bár miképen segedelmet önkényt szolgáltat, minden a ki a népet hasonló fellázadásra pártütésre írásban vagy szóval ingerli, buzdítja, ösztönzi.

3-szor. A Szerbiából berohant idegen csoportokkal, mint melyek a szerb kormány hadizenete nélkül saját veszélyökre merték a magyar szent korona földét megtámadni, összevéve s különkülön mint törvényen kívül álló rablókkal kell bánni, kik kegyelmet nem igényelhetnek és nem kaphatnak.

4-szer. A hadi ítélő székek tagjai a sorkatonaság, honvédsereg s nemzetőrség tagjaiból választandók.

5-ször. A hadi ítélő székek ítéleteiket nyomban végre is hajtják.

6-szor. A rögtön ítélő hadi ítélő székek, csak minden ítélő széki tag egyező közakaratóval, s csak halálra ítélhetnek; vélemény különbség esetében a foglyokat Temesvárra az ottani várparancsnok őrizete alá, vagy pedig Szegedre, s a szükség és nagy szám esetében innen feljebb szállítandják, hol azoknak elítélésére külön törvényszékek fognak állíttatni.

7-szer Megszűnik a hadi ítélő székek hatósága akkor, midőn a nevezett törvényhatóságok területén a lázadók táborai megsemmisítettek, vagy ezen rendelet visszavéttetik.

Kelt Budapesten, július 19 én 1848. István nádor kir. helytartó. Belügyminiszter: Szemere Bertalan.

46.

István nádor és kir. helytartótól.

Szabadka város közönségének.

Miután az ország alsó részeiben a lázadók a törvény szavára nem hajolván, az alkotmányos hatalomnak fegyverrel állnak ellent; miután a pártütők táborozásainak elnyomására hadi erőt kell alkalmazni; miután e rendkívüli viszonyok megkívánják, hogy ugyanott részint a tábor támogatására, részint lelkesítésére, részint a polgári intézkedések kellő vezérlésére rendkívüli polgári hatalom alkottassék: Bács, Torontál, Csongrád, Csanád megyékben, Zombor, Szabadka és Szeged kir. városokban kir. biztossá *Szentkirályi Móriczot* nevezem ki, adván neki rendkívüli hatalmat egyrészt a tábori főhadparancsnokkal egyetértőlegesen munkálkodásra, másrészt a polgári és büntető ügyekben minden olyan intézkedések tételére, jelesen a rögtönítélő bíróságok megalakítására, melyek által a pártütés elnyomása a béke helyreállítása biztosíttatik. Mely hatalomnál fogva nemcsak megrendelheti mind azt, a mi a tábor szükségeire és biztos munkálkodására okvetlenül megkívántatik; hanem a hanyagul teljesítő hivatalbelieket hivataluktól is felfüggesztheti és másokat helyettesíthet, úgy és akképen, a mint jónak, czélszerűnek és sikerre vezetőnek itéli.

Minélfogva önöknek ezennel meghagyom és parancsolom: hogy a nevezett királyi biztosnak mindenben engedelmeskedni hazafiúi és tartozó kötelességüknek ismerjék. Különben sem cselekedvén,

Kelt Budapesten, július 24 én 1848. István nádor kir. helytartó. Belügyminiszter: Szemere Bertalan.

47.

István nádor s kir. helytartó. — Szentkirályi Móricz főkapitány és kir. biztosnak 1848. jul. 24.

Miután a kormány azon őszinte törekvése, hogy az ország alsó megyéiben fellázadtakat békés uton lecsillapítsa, sikertelen maradván, a belső háboru elkerülhetlenné vált; miután különösen Bács, Torontál-, Csongrád-, Csanádmegek már váltak és még válhatnak a csata színhelyévé; miután kell, hogy a hadviselésnek segédelmére rendkívüli polgári hatalom állíttassék, mely a polgári szempont alá eső ügyeket teljes hatalommal intézze és igazgassa, s ekképen a tábori főparancsnok és a kir. biztos közös célra egyetértőleg teljes hatalommal munkálhassanak: tekintetbe vévén azt, hogy önt, hazafiúi áldozatkészsége ép akkor vezető a bácsmegeyi táborba, midőn a királyi biztosi munkalat sikerrel csak a táborból és fegyveres erő élén intézhető, önt mindama megyékre s kir. városokra és kerületekre nézve teljes hatalmu királyi biztosnak nevezem ki. Önt egyébiránt, mint teljes hatalmu királyi biztost a következőkép utasítom.

1. A tábor főparancsnokával közösen s egyetértőleg munkálkodik, és a mennyiben a sorkatonaság és a nép közt némi bizalmatlanság látszik lenni, a kölesönös bizalomnak táplálására, megerősítésére, biztosítására, vagy a táborban vagy a tábor körül leend, és hadi erőnket lelkesítendi.

A katonai mozgalmakra nézve az idezárt rendelethez fog alkalmazkodni.

2. Vukovich Sebő, királyi biztossága Aradra, Temesre, Krassóra nézve megmaradván, vele egyetértőleg fog cselekedni.

3. Török Gábor polgári biztos és a többi polgári biztosok a

kijelölt körben öntől veendő a rendeletet, gondoskodván hiven, hogy harcosaink fogyatkozást semmiben ne szenvedjenek.

4. Bácsban főispánul Horváth Antal ur nevezetvéni ki, magát vele érintkezésbe teendő, és vele rendelkezendik.

5. Felügyelend az idezárt rendelet értelmében, hogy a gyanus helységek lakosai teljesen lefegyvereztessenek.

6. A folytonos és gyors közlekedés fentartása végett intézkedni fog, hogy a tábor és Budapest közt lovas emberek legyenek éjjel és nappal készen, kik által minden hirt és levelet gyorsan és biztosan megkapjunk.

7. Figyelmeztetem, hogy a fegyverrel kellőleg el nem látott nemzetőrök némely századjai a gyanus helységek megfékezésére sikeresebben használhatók, mint a nyílt harcra, és ez intézkedés által a rendes katonaság mozgárait mind könnyíteni, mind biztosítani lehet.

8. Különösen Bácsban végére járand annak, miképen teljesíté a tisztikar köteleességét, felhatalmaztatván, hogy a hanyagokat felfüggeszthesse hivatalaiktól, és másokat helyettesíthessen.

9. Ujvidéken a tisztikar ellen panasz adatván be, minthogy törvénytelenül választatott meg, az iratokat átveendő Csernovich Pétertől, és ha helyét látandja, új tisztválasztást nemcsak rendel, hanem azt azonnal is végrehajttatja.

10. Az iderekesztett „Közlöny“ 44-ik számában közlött rendeletben, ki vannak jelelve a hadi törvényszék elé tartozó esetek; amelyek ide nem tartoznak, hanem a nevezett megyékben is kihirdetett levő rögtönítelő szabály alá esnek (ide mellékelem a „Közlöny“ 8 ik számát,) azokra nézve a törvényszékeket ön fogja megalakítani.

E részleteken kívül, általában véve, felruházom teljes hatalommal, hogy mindent tegyen és tehessen, a mi a tábor különféle osztályai közötti kölcsönös bizodalom helyreállítására, a tábor kellő ellátására és a mi a cél, a törvényes béke és rend visszaszerzésére megkívántatik. Erre való nézve a mint egy részről fogja a főparancsnokot figyelmeztetni minden olyan tette és viseletre, mi netalán a katonaság egyéneinek részéről gyanura és egyenetlenségre adna alkalmat, követelvéni az illetőnek megbüntetését, ha tiszt felfüggesztése is, úgy másrésről a törvényhatósági tisztvise-

lőkkel szabadon rendelkezik, a hanyagokat s engedetleneket felfüggesztheti, s másokkal pótolhatja. Hogy a tábor fogyatkozást ne szenvedjen, rendkívüli módok alkalmazásával is eszközli. Senkiét el nem veszi ingyen, de az álladalom nevében és rovására, nyugtatvány mellett mindent átvesz mire a tábornak szüksége van.

Rendkívüli hatalmának célja: a törvény uralmát, a békét és rendet helyre állítani, mennél kevesebb áldozattal, mennél kiméletesebb módon és eszközökkel, de minden áron helyreállítani, ha az eszközökben válogatni nem lehet.

Budapest, jul. 24. 1848. — István nádor s kir. helytartó. — Belügyminiszter Szemere Bertalan.

(Pap: okmánytár I. 326.)

48.

Wollenhofer őrnagyvezér, jobbszárny mozgó hadikar főparancsnokától.

Szabadka város nagylelkű lakosainak.

Kelt Verbászon, július 24. 1848.

Szabadka város honszeretete, szent ügyünk iránti nemes lelkesedése eléggé ismeretes hazánk előtt, nehogy még további szavak igényeltetnének, azon számtalan áldozatokat, melyeket e nemes város összes polgársága céljának tüzte ki, nyilvánosakká tenni! Ezen honszeretetükre biztosan építvén, én, mint a jobbszárnybeli dandár összes hadseregeinek helybeni parancsnoka önökhöz ujalag kérelmileg fordulni, s egy új áldozatot önöktől kérni bátorkodom:

A helybeli hadsereg állása nehéz, s annyival veszedelmesebb, minthogy mindennemű nehéz lőszerben szükölködünk; van mindazon által reméyem hat ágyuk a péterváradi várból ide szállíttatására, ha a megkívánt fuvart előállíthatom, minthogy Péterváron katonai fuvarozás jelenleg nincsen. Azon kéréssel fordulok tehát bizalomteljesen önökhöz, miszerint azon ágyuk és lőszer szekerek előfogatra megkívánt lovakat előállítani sziveskedjenek, hogy ezen ágyukat Pétervárról ide azonnal szállíttathassam; mire harminckét ló kocsisokkal és szerszámmal együtt kívántatik meg, s melyeket, ha azon meggyőződésben, hogy Szabadka város a kért lovakat

hazánknak feláldozandja, nem csalódtam : azonnal s közvetlen Szabadkáról Pétervárra küldetni kérem. A mint is önök határozatáról engem minél előbb tudósítani kérem, hogy kérelmem teljesítése esetében Péterváron azon ágyuk átvétele iránt egyuttal a kellő intézkedéseket megtehessem. Végtére kérésem biztosan várt teljesítését önök honszeretetüknek újra ajánlom, minthogy veszedelem minden elkésésben fekszik.*) Wolnhofer.

49.

Temesi gróf, főispán királyi biztostól.

Szabadka városa tanácsának.

Azon fegyveres erőknek, melyek a lázadás elfojtására Bács megyébe érkeznek, elszállítására és ellátására nézve *polgári biztosnak Knézi Antal* első alispán urat neveztem ki. Miről is a városi tanácsot azzal tudósítom, hogy a nevezett polgári biztosnak rendeleteit pontosan teljesíteni felelet teher alatt legszorosabb kötelességének ismerje.

Verbászon, július 28 án 1848. Temesi gróf, főispán és királyi biztos Csernovits Péter.

50.

Knézy Antal alispántól.

Szabadka városának !

Ezen királyi városra az e' folyó hó 3 án Ó-kéren tartott megyei tábori bizottmány által, megállapított repartitio szerént ki van vetve az e' megyében táborozó katonaság és nemzetőrség élelmezésére e' folyó július hó 1 től naponkint 2371 kenyér- és 474 lórészlet ; miután a napról-napra szaporodó hadierő élelmezése a természetményeknek rendkívüli készletét kívánja, sietek a tisztelt városi közönséget megkeresni, miszerént nemcsak kenyér- és lórészleteket, melyek e vároznál még folyó július hóra hátra vannak,

*) A város részéről összesen 32 lovat adtak, még pedig teljesen felszerelve. A hatóság maga 19 drbot adott = 1453 frt értékben.

hanem a reánk jövő augusztus hónap első 14 napjára egyetemben járulékot is, minden haladék nélkül összegyűjteni, és azokat vagy egészben egyszerre, vagy részletesen de mindenesetre rövid időközök ide Verbászra szállíttatni ne terheltesen. Mert ellenkező esetben az igen is nagyfontosságú élelmezési ellátás itt nagy bonyodalmaknak ki lesz téve. Megjegyzem egyébiránt imitten, hogy mennyiben Szabadkáról a kenyér részletek kész kenyérrel szolgáltatathatnának, erre az esetre legalább is minden harmad nap közt egyszer megkelletik a szállításnak történni, mert különben a nyári forró napokban könnyen elromolhatik. Különben pedig a kész kenyér helyett szitált liszt szállíttathatik minden 64 kenyér-részlet után egy mázsát számítva ; hogy továbbat a mostani megyei élelmezés intézésére kulai álladalmi kasznár Kovacsevits Alajos fő biztosnak van kinevezve, kéretik azért a tisztelt városi közönség : hogy a nevezett megyei élelmezési fő biztosnak ezentuli hivatalos megkereséseire a foganatszerzést eszközölni sziveskedjenek.

Kelt Verbászon, július 30-án 1848. Knézy Antal első alispán

51.

A hadügyminisztertől. — Szabadka város közönségének !

Budapest, augusztus hó 1 én 1848.

A *Komáromban* állomásozó 5-ik honvéd zászlóalj folyó aug. hó 3 án e városból kiindulva gőzösön *Bajáig*, onnét pedig gyalog *Almásra*, Szabadkán, Csantavéren, és Petrovaszélón keresztül *Ó-Becsére* költözendvén, e város közönségét ezennel felszólítom : hogy ezen mozgó nemzetőrségnek midőn kebelébe érkezend, kellő alkalmazása és ellátása iránt kellőleg intézkedjék.

Hadügyminiszter Mészáros Lázár.

52.

Szabadka város szózata polgáraihoz.

P o l g á r o k !

Az alvidéki zendülés folytán kiütt polgárháboru közöttünk s városunk ó hitű szerb lakosai között a számos évi példás egyet értést egész alapjában megingadoztatta.

Mindkét részről történtek kifakadások, melyek általában nehezetteléssel vétettek.

A surlódások további élesztését jóváhagyni nem lehet, nem szabad; azonban a viszonyok fejleményét tekintetbe véve, illetén kifakadásokat, surlódásokat, bármi óvó rendszabálylyal sem megelőzni, sem a szabadság napjai első rohamában meggátolni nem lehetett.

Mindennek a maga forradalmi időszakán át kelle esni, ezeket tehát felejtenünk kell.

Mai közgyűlésünkben tett nyilatkozat folytán történt, hogy városunk szerb polgárai, elborzadva a polgári háboru iszonyaitól, s közöttünk az ingerültséget esillapítani óhajtvá, a magyar kormány, s minden törvényszerű eljáráság iránti hódolatukat, engedelmességüket s jó érzelmeiket, a közgyűlés színe előtt ünnepelesen nyilvánították. Ennek jeléül, s minden bizalmatlanság elkerüléseül fegyvereiket önként a hatóság kezeibe legnagyobb részben azonnal lerakták, a nemzeti zászlót templomukra kitzűzték, s ezzel azt, mit tőlük mint jó érzésű polgároktól várni lehetett, teljesítették.

Polgárok! Most rajtunk a sor, óhitű polgártársink iránt, kik az alvidéki szerb lázadást kárhoztatják, kellő tekintettel s kimélttel viseltetni; őket alvidéki hitsorsosaik büne miatt ingerelni, üldözni nem illik, nem szabad. Ezt tiltja a törvény, tiltják szigoruan a kormányi s királyi biztosi rendeletek; sőt mi mint felfegyverzett erősebb rész mellőzhetlen polgári kötelességünk szerint tartozunk, mint ez közgyűlésileg felsőbbi rendeletek értelmében ki is mondatott, a helybeli fegyvertelen szerb lakosság személy, és vagyon bátorságáért felelni.

Azért felkéretük minden jó polgár, hogy a közbékét s egyetértést előmozditsa, s az e részbeni felsőbbi rendeleteket a haza s önnön személyes érdekében tiszteletben tartsa, hogy így a közbátorságot s csendet zavarók ellen kiadott felsőbbi szigorú rendszabályok alkalmazása nélkül is városunkban a közcsend és béke továbbra is zavartalanul fentartathassék.

Polgárok! Borús fellegek tornyosulnak hazánk egén, de az igazság, törvényesség győzedelme felett pillanatra sem szabad kétkednünk; csak közöttünk legyen egyetértés, türelem s minden telhető áldozatkészség.

Kelt Szabadka szab. kir. városban folyó 1848-ik évi augusztus 2-án tartott közgyűlésből. A közgyűlés rendeletéből kiadta Zomboresevics Ferencz m. k. főjegyző.

53.

Szabadka város polgármesterének jelentése Szemere Bertalan belügyminiszter urhoz.

M i n i s z t e r u r !

Folyó évi július 24-én 618 ik szám alatt kelt rendeletéhez képest a fegyverek, fegyverművesek ugy lőszer dolgában helybeli állapotunkat nyomban megvizsgáltatván, annak eredményét midőn im itten a /- alá mellékelve áttenném, röviden megemlíteném: hogy nálunk áru igénybe vehető *fegyverek* éppen nincsenek; *fegyverművesünk* hét van, ezek hetenként 7 darab szuronyos tegyvert állithatnak ki, darabját pengő 12—14 forintokért; *lőporunk* jelenleg 310 font, kész golyónk 85 font, azonban golyókká önthető ólmunk 10 mázsát fölöző s így elegendő meunységben van. Egyébiránt a fenn idézett renedelethez képest miniszter urnak mind a fegyverműveseket, mind pedig a lőszer-áru boltosokat rendőri szoros felügyelet alá vétettem meghagyatván azoknak jelesül az elsőknak, hogy minden erővel csak hadi fegyverek készítésével foglalkozzanak, fegyvert a rendőri felügyelettel megbizott kapitányi hivatal tudta nélkül senkinek el ne adjanak; az utóbbiaknak, hogy azonnal a hatóság rendelkezésére lefoglalt

lőszerekből a hatósági engedelem nélkül szintén senkinek sem áruolandhatván; mennyiben ezentul új szállitmányokat kapnának az olyakat nekem azonnal és számnevesen bejelentsek, a ki azután tisztelt miniszter urnak időszakonként jelentést tenni nem késendek.

Kelt Szabadkán, 1848. augusztus hó 4 én.

54.

Rudics Máté főszolgabírótól.

Tisztelt polgármester úr!

Anélkül hogy előre tudomásunkra jött volna, *Baján* keresztül utaztukban, ezer ötszáz *győri* és *Komárom* megyei nemzetőr mai napon délbe engemet hivatal szobámba meglepven, a vezérő nemzetőri őrnagy előmutatta azon tartalmu miniszteriális rendeletet, melynél fogva megparancsoltatik: hogy a mondott számu nemzetőrsereg, *Szabadkának*, *Csantavérnek* menet, még holnap, vagyis f. hó 6-án *Petrovoszellón* be szállásoljon. Ezen rendelet következtében, a nemzetőrsereg innen *Bajáról* meginduland holnap azaz augusztus 6-án reggeli 4 órakor, és délre *Szabadkára* érkezend. Ez okból felkérem önt, hogy tudósításomat az idő rövidsége végett későinek, és így nekem teherül be ne tudja, hanem a mennyiben nekem sürgősen rendelkeznem kellett, szinte holnap délre, a nemzetőrsereg számára 360 elől-hátul ülésekkel ellátott két lovu kocsikról, ugy a déli élelmi ellátásukról, és még az nap további elszállításukról gondoskodni sziveskedjék; hivatalos bizodalommal felkérven önt az iránt is; miszerint az utban levő megyei szolgabíró urakat továbbra és jó eleve tudósítsa, akként reményelvén azt, hogy az idő szűke miatt bár, a nemzetőrsereg az elszállításban hátra maradást nem szenvedend.

Hivatalos tisztelettel maradtam. Kelt *Baján* 1848. augusztus 5-én, kész hivatalos szolgája Rudics Máté főszolgabíró.

55.

Rudics Máté főszolgabíró urtól.

Tisztelt főpolgármester ur!

Sietek értesíteni tisztelt főpolgármester uram, hogy mai napon ez előtt egy két órával küldött azon hivatalos és értesítő levelem tartalma, minél fogva holnap reggeli 10 órakor *Szabadkára* érend 1600 főből álló *Komárom* és *Győr* megyei őrsereg. Most e pillanatban vett báró *Bechtold* altábornagy urnak *Ó-Becséről* alispán utján sebesfutár által hozzám küldött rendelete következtében — az érintett őrsereg — *Szabadka* s onnan *Ó-Becsére* lendő átszállítása rendkívül okoknál fogva *megváltoztatván*, *Szabadka* helyett innen *Bajáról*, *Stanisits* és *Szivatson* keresztül *Ó-verbászi táborba* átszállíttatni rendeltettek, melyért is tessék e részben tett minden intézkedéseit visszavonni és ez alkalommal abban hagyni. Ugyan erről ez alkalommal *Antunovits Pál* főszolgabíró urat is értesítettem — miképpen az ut közbe tett rendelkezéseket is visszavonja, illő tisztelettel maradok *Baján*, augusztus 5-én 1848. éjfélkor. Kész hivatalos szolgája Rudics Máté főszolgabíró.

56.

Szegedi tábor-ellátási kormánybiztostól.

Szabadka városbeli polgármester úrnak!

Hevesi nemzetőrök számra 1500-an holnap azaz aug. 7-én és aug. 8-án ismét 1500 Szolnokról *Szegedre* érkezvén, és innen fővezéri rederlet következtében *verbászi* táborba rendeltetvén, ezen csapatoknak illető helyrei gyors átszállítására egy kocsira 5 embert számítva 300 kocsi kívántatik; az első csapat aug. 8-án a második pedig 9-én fog *Szabadkára* megérkezni Sziveskedjék tehát mind két rendbeli csapatnak azonnal *Szabadkáról Topolyáig* átvitelére fenn megnevezett napokra 300 kocsit kirendelteteni *Szeged*, aug. 6-án 1848. Török Gábor.

57.

Szegedi tábor-ellátási kormánybiztostól.

Szabadka városi polgármester urnak!

Miután *Hecses* megyei nemzetőrök közül, kik holnap szegedi kocsikon *Szabadkára* szállíttatni rendeltettek, csak 3 század érkezett meg, nehogy egymástól elszakadván köztük zavar támadjon, *verbászi* táborba szállítás 9 ike helyett 10-én fog megkezdetni; sziveskedjék tehát 446. számú rendeletem szerint 9-dikére kiállított 300 kocsit vissza parancsolni, és 10 diki reggel 8 órára készen tartatni.

Szeged, aug. 8. 1848. Török Gábor

58.

Főpolgármester ur! Szabadkán.

A *verbászi* s *feketehegyi* táborban állomásozó pestmegyei nemzetőrséget felváltandólag folyó auguszt. 11-én 2 őrnagygyal, s 36 tiszttel 2000 gyalog nemzetőr érkezend *Szabadkára* 660 kocsin; f. auguszt. 12-én szinte 2000 gyalog 2 őrnagygyal s 36 főtiszttel és 120 lovas 1 őrnagygyal s 4 főtiszttel szintén 660 kocsin ugyancsak *Szabadkára*. Mindegyik csapat másnap *Topolyán* keresztül legalább *Hegyesig* utját folytatandja. Mire nézve hivatalosan felkérem főpolgármester urat, hogy ezeknek a csapatoknak szállásolása, élelmezése s mindegyik csapatnak külön külön 660 kocsin *Hegyesig* fuvarozása iránt szükséges rendeléseket megtenni méltóztassék.

Kelt auguszt. 8-án 1848. Madarasy László pestm. II. alispán.

59.

Szegedi tábor-ellátási kormánybiztostól.

Szabadka város közgyűlésének!

I-ször. Az *Ó-Becsén* és annak közelében *Petrovoszellón* és *Moholon* levő tábor ellátásához szükséges kész kenyér avagy ha

erre jutányos vállalkozó nem lenne, liszt és buza, zab, széna, szalma, tüzitanak valamint:

2 szor. *Szegeden* és környékén egybegyülvő tábor avagy *Szegeden* keresztül menendő tábori szállítmány számára kívántató kenyér, liszt vagy buza, zab, széna, szalma, tüzi fának adandó biztosítás melletti kiszolgáltatására.

Szegeden a városházánál aug. 23 án délelőtti órákban *árlejtés* fog tartatni, mire az illető vállalkozni kívánókat köröztetés útján meghívadni kérem.

Szeged, aug. 8. 1848. Török Gábor.

60.

Tisztelt polgármester ur!

Madarasi László pestmegyei másod alispán urnak f. hó 7 én kelt hivatalos leveleként a kis körösi táborból *Szent Tamás* és *Verbász* felé 4000 nemzetőr szállíttatik. Ezen seregnek fele folyó hó 10 én *Jankovára* s onnan *Szabadkára* érkezend; a másik fele pedig folyó hó 11-én szinte *Jankovára* s onnan *Szabadkára* sietend. Miért is hivatalosan felkérem önt, hogy az érintettem seregek élelmezése, elszállásolása és tovább szállítandása iránt — mire egyenkint 550 kocsi szükséges — a kerületi szolgabíróval egyetértőleg intézkedni méltóztassék.

Kelt Baján, 1848-ki augusztus 9-én. Tisztelt uraságod hivatalbeli kész szolgája Pál Antal sz.-bíró

61.

Wolnhofer őrnagy a 48. sz. okmányban kért és a várostól kapott lovakért köszönetet mond.

A jobbszárnybeli dandár parancsnokságtól.

Szabadka város közönségének!

Hazánkat tiszta szívből szerető honfiakhoz kérelmileg fordulni óhajtván, *Szabadka* nemes lelkű lakosait válogattam ki! S ime nem esalódtam; hacsak abban nem, hogy a fényes siker legmeré-

szebb reményeimet is túlhaladta! Ami csak vonakodva kéretett, ez azonnal és oly módon teljesített, hogy az ajándék minősége egyedül fontosságához arányosítható; mert midőn majd az eddig mintegy láncra vert ágyúk országok sorsát eldöntő hangja a csatasíkon dörög, hazánk ravasz ellensége kiirtatni, megsemmisíteni fog; akkor a győzelem nem legkisebb részét Szabadka áldozatkészsége vívta ki!

Hogy pedig a köszönet annyi nagylelkűségéhez méltó legyen, ez az én gondom. Tudtul fogom adni az ország kormányzóinak közhírré fogom tenni e tág hazánkban, s Szabadka neve a közháladatosság erős kezével minden honszerető emlékezetébe vésvé örökké élni fog!

Kelt Verbászon, aug. 9-én 1848. Wolnhofer.

62.

Jász-Kun főkapitány s kir. biztostól.

Szabadka város polgármesterének!

Károlyi István őrnagy úr parancsnoksága alatt a megyébe érkezett pesti nemzetőrsereg további rendelkezésig Szabadka városában maradván annak ellátásáról a város gondoskodik.

Verbász, aug. 11-én 1848 Szentkirályi Mór kir. biztos.

63.

Szegedi tábor-ellátási kormánybiztos helyettesétől.

Szabadka város közönségének.

Magyarhon déli részeiben kiütött récz lázadás és szerb bujtotgatás elfojtására össze sereglett hadseregből — a betegek és sebesültek annyira szaporodnak, hogy Szeged városában felállított négy kórházak azok bevételére már is elégtelenek. Nehogy tehát betegeink és a köz hazáért vérző sebesítették — fedél nélkül és ápolás hiányával maradjanak, Szabadka város közönsége ezennel hivatalosan felhivatik, — hogy egy alkalmas és nagy kiterjedésű épületet kórházi használatra felkészítvén — és mindennel ellátván

készen tartsanak, mivel hihető, hogy igen rövid idő alatt fognak oda betegek küldetni. Gyógyszertárról magyar országi tábori főorvos ur fog gondoskodni.

Szeged, aug. 12-én 1848 Kormánybiztos itthon nem létebe Somogyi László helyettes.

64.

Szabad királyi Szabadka város lelkes lakosságához!

Legkedvesebb kötelességemnek tartom köszönetet mondani Szabadka város nemeslelkű lakosságának azon ritka szivességért s lélekemelő lelkesedésért, melylyel a hálátlan hazaárulók ellen harcyszomjasan megindult, s e városon keresztül vonuló pestmegyei nagyszámu nemzetőrséget fogadá; mit nem ama hazaszerte hires bácskai vendégszeretetnek tulajdonitunk egyedül, hanem inkább a magasztos honszerelemnek, melytől Szabadkának hő lelkű fiai, kik a futaki csatában már néhány hét előtt vértükkel pecsételék polgári hűségüket, hazánk szent ügye iránt lelkesültek.

Szabadkaiak! végtelenül jól esett nekünk városotokban, mely a gaz lázongók fészékének közelében annyi különböző népfajok daczára is mindig példányképe volt a tiszta hazafiságnak, ily baráti szeretettel találkozni; testvéri fogadtatást nyerénk körötökben és mi, ha élni enged Isten, rövid nap alatt a hon szent harcában testvérekül fogunk érettetek a közel ellenségtől fenyegetett szép városok megmentéseért harcolni, talizmánul vivén magunkal a meggyőződést, hogy ily népnek, melyben annyi a jó iránti lelkesedés, annyi a honszerelem, igazságosan veszni nem lehet, ily nemesen érező város nem eshétik a bős rablók marta-lékául, s így mi is az igaz Isten segedelmével az ármányon, a cselszövők által felbujtotgatott barbár csordán diadalmaskodni fogunk.

Kelt Szabadkán augusztus 13. 1848. Pestmegye h. főispánja s nemzetőrségi parancsnok Gr. Károlyi István sk.

65.

Tisztelt városi tanács!

Midőn e folyó 1848-ik évi augusztus hó 11 én tartatott tábori bizottmánynak a tul lapon másolatba leírott 37-ik számú végzését a nemes városi tanácsnak leendő alkalmazás és tudomás végett áttennén, állandó tisztelettel maradok

Ó-morocán, aug. hó 14 én 1848. A tisztelt városi tanácsnak igaz szögája, Piukovits Viktor élelmezési biztos.

Másolat.

Teljesítendő a tábori bizottmány élelmezési osztályának *Uj-Verbászon* 1848-ik augusztus hó 11 én tartott ülése jegyzőkönyvéből.

37. Feblvastatott a tábori bizottmány vegyes osztályától 81. sz. a. érkezet hivatalos tudósítás, miszerint tudtul adatik az élelmezési osztálynak, hogy az élelmezési cikkek árszabálya iránt általa tett javaslatot azon hozzá adással helyesli, hogy a zab ára ne egy pengő forint hanem egy frt és 12 krba állapittassék meg és továbbá, minthogy ezen oly sokat zaklatott megyének lakosai már ugy is sokat előlegeztek, az általok szállítandó élelem-szerek ne *jövörei* beszámítás, hanem *kész pénz* fizetés mellett legyenek az áladalom részére átveendők.

Mely intézkedés a bizottmány részéről tudomásul vétetvén az kellő mihez artás, és a községeknek leendő kihirdetés végett behajtó biztos urakkal közöltetni rendeltetett.

Kiadta: Fitos István mk. jegyző.

66.

A táborbizottmány élelmezési osztálya.

Nemes tanács!

568. sz. a. f. hó 15 én kiadott levelökre a bizottmány határozatához képest kénytelen vagyok kijelenteni, hogy a bizottmány az éldmezés tárgyára vonatkozólag a határidőknek és mennyiségeknek megszabásában nem hozzávetéskép, mely mellett a hátramaradások kizsurlódnának, hanem szigorun komoly számve

téssel járt el, mely pontosságot igényel a kiállításban. Fájdalommal tapasztalta azt a bizottmány, hogy Piukovics Viktor behajtó biztos ur kerületének s önök nemes közönségének hátramaradása miatt, most épen a legszigorubb körülményekben, az ütközet küszöbén, zavarok helyre hozásával kell küzdenie, — fájdalommal látja *Feketehegy*, *Szeghegy* és *Hegyes* helységeknek a terheltetés miatti kimerültét. Kérjük ennél fogva önöket uraim, hogy ezentul a kapott utasításokhoz szigorun tartsák magukat

A marhakiállításra vonatkozó azon intézkedésük, miszerint illetőségüket nem hat izben, hanem felét egyszerre akarják kiállítani, a mennyiben ez a szabályokon tul megy s a mennyiben követökre találtával egy részről a *bélai* kezelö biztosnak, más részről a pusztai legelőnek tulterheltetését okozhatja, résziünkről el nem fogadtattatik, hanem utasittatnak a hatszori szállítás megtartására.

Uj-Verbász, 1848. aug. hó 18-án, a táborbizottmány elnöke Knézy Antal alispán.

67.

Nemes tanács!

Feketehegyi raktárnál kezelö biztosunk előterjesztéséből értvén, hogy a nemes tanács *Szabadka* kir. városa élelem kiállításí illetékét a második határ időre sem állította ki, noha ezt 568. sz. a. aug. 25 én kelt levelében megígérte; nehogy kir. városunk közönségének hátramaradása miatt a zavarok mindinkább inkább tornyosuljanak, mint a táborbizottmány élelmezési osztályának elnöke ujjolag hivatalosan felkérem a nemes tanácsot, hogy szab. királyi városuk *élelemkiállításí* illetékét a negyednapos határidőkre pontosan szolgáltatassa ki, és e körüli eljárásában ne hagyja magát bármi legyőzhetlennek tetsző akadályok által is gátoltatni.

Szinte Bohár Ignácz ur jelentése folytán értesülvén a bizottmány arról is, hogy sz. kir. városuk és *Sándor* helysége az utasítások világos szabályai ellenére, árpa liszttel keverte a kiállítani kellett jól kiszitált kétszer buza kenyér-lisztet; ezennel hivatalosan felszólítom a nemes tanácsot, tessék a visszaéléseknek jövöre elejét venni, mert különbben a bizottmányt a katonaságnak eddig is

hangosan kitört kenyér miatti békétlenkedései azon kénytelenségbe fogják hozni, hogy az ily hamisított lisztet vissza vesse.

Uj Verbászon 1848. aug. 22-én Knézy Antal első alispán

68.

A tábori bizottmány élelmezési osztálya Szabadka város tanácsához.

Nemes tanács.

Királyi biztos *Szentkirályi* Móric urnak rendelete következtében az eddig itt a *verbászi* táborban tanyázó *Jász kun* 1975 főből álló sereg hat gyalog századja a 489 főből álló s mind öszve 499 lóval ellátott három lovas századja folyó év augusztus 29-én hajnalban *Uj-Verbászról* az nap *Topolyáig* augusztus 30-án *Szabadkára* s onnan részint *Dorozsma* részint *Halas* felé hazájába vissza indulni rendeltetett.

Minek folytában megkérem a nemes tanácsot, hogy minden század alá a szükséges 12 és így öszvesen 108 kocsi augusztus 30-án délre készen tartatni, úgy az öszves 2500 főnyi *Jász kun* sereg élelmezését fedező kenyér részleteket valamint 499 részlet zab s szénának partitionális öszvegbe leendő betudása mellett szintén kiszolgáltatását elrendelje.

Kelt Uj-Verbászon augusztus 25. 1848 Knézy alispán.

69.

A nemzetőrsereg országos hadi tanácsának Pesten.

Tisztelt hadi tanács!

Városunk *nemzetőrségi összeírását* a város nyolc köre szerint betű rendben szerkesztve alatt mellékelten e részben kiadott rendeletek értelmében ezennel felterjesztjük, azon alázatos észrevétellel, hogy ezen 2540 egyénből álló őrsereget nyolc egyenlő századra felosztottuk s a melly körökben a számok feleslegesek voltak, azokat a kisebb körökhöz adtuk, úgy, hogy az 5-ik és 6-ik körből három század, a 7-ik és 8-ik körből pedig — minthogy az

ezen körökben lakó *szerbek lefegyvereztetvén kimaradnak* — egy század képeztetett.

Miután tehát a századok rendezve, s a tisztek is megválasztva lennének, a tisztelt hadi tanácsot, hivatkozva az őrnagy ki nevezés iránt f. é. július 21. augusztus 1-ről felterjesztéseinkre, ezennel kérjük, hogy őrseregünk részére legalább mind az őrnagyot kinevezni, mind pedig városunk részére legalább 1500 szuronyos fegyver szükségét világosságban tartani méltóztassék, hogy így megelégedvén a fegyverek, városunk — mint a vész helyéhez igen közel eső — a fegyver kiosztásban előzőleg részesíthesse.

Kik egyébiránt megkülönböztetett tisztelettel maradunk.

Kelt Szabadka sz. kir. városban folyó 1848-ik évi aug. 28-án artott tanácsülésből.

70.

Szabadka város tanácsának.

Báró *Bechtold* altábornagy és *Bee* igazgató fendéki orvos okvetlenül szükségesnek találták, miszerint *Szabadkán* egy 500 betegre elrendezett *katonai kórház* felállítassék, miért is a szükséges ágyneműek, gyógyszerek, és egyéb kellékek, a gyógyszerészi egyénekkel már oda rendeltettek.

A *szegedi* kat. kórházak igazgatóság jelentése szerint *Szabadkán* csak 50 betegre szükséglett hely készítettett el és az 500 betegre megkívántató hely noha kieszközöltetett, de a szükséges butorokkal és egyéb szerekkel eddig ei nem láttatott.

Hogy a csatatéren megsebesültek, vagy másképp megbetegedett honvédök illő ápolást nyerjenek, és minél előbb katonai szolgálatra ismét alkalmatosak lehessenek, teljes bizadalommal szolítom fel a városi tanácsot, hogy a kérdésben lévő 500 betegre igénylett kórháznak felállításához segédkezeket nyujtson és mindent elkövessen, mi ezen fontos cél elérésére szükséges és a város körülményeihez képest hatalmában áll.

Budapest augusztus hó 31-én 1848. Hadügyminiszter távollétében. Melezer Andor ezredes, államtitkár.

71.

A Bács megyei tábori bizottmánynak Uj-Verbászon.

Tisztelt tábori bizottmány!

Miután a *szegedi* kórházak betegekkel megteltek, városunkban is *tábori kórházak* rendezése elrendeltvén, minden igénybe vehetett épületek e célra fordítottak; u. m. a katonai, s polgári kórházak minden e városban lévő katonai laktanyák, a gymnasium, leány s rajziskola épületek, s ezekben 500 betegre a hely elkészítettett, noha a felszerelés a *Pestről* megrendelt szükséges vászonnéműek hiánya miatt mai napig sem eszközölthetett teljesen.

Mindezek mellett azonban a betegek száma naponkint szaporodván, jelenleg már mintegy *450-re* megyen, s a hely a szó teljes értelmében szűkülni kezd annyira, hogy a betegeket, ha az eddigi arány szerint növekedendnek, már legközelebb befogadhatni, s csak tűrhetően is elhelyezni képesek nem leendünk.

Midőn tehát a dolog ily helyzetében minden erőnket megfeszítjük, hogy e részben a mulhatlanul szükségesebben hiány ne legyen; kötelességünknek tartottuk a fennforgó körülményekről a tisztelt bizottmányt *Zombor* és *Baja* városokra való hivatkozással tudósítani s felhívni, hogy új kórházi helyekről s kórházak rendezéséről — mely nem csekély feladat — gondoskodni méltóztassék.

Kik egyébiránt megkülönböztetett tisztelettel maradunk.

Kelt Szabadkán, szeptember 3-án 1848.

72.

Rónay Móric Torontál vm. alispán tudósítása.

Böothy Ödön bihari főispán s kir. biztos urhoz.

A *perleszi* nagyhirű győzelem kiegészítéséhez tegnapi levelem folytán még következőket közlök.

Mindössze az ellenségtől 11 ágyuk vétettek el, melyek *Nagy Becskereken* a főtéren állittatván fel, tegnap délután levelem elindítása után még több sebesülteket hoztak el, részünkről mindössze lehet 40, köztük mint már említém, *Szemere őrnagy*, s a

Mihály ezredből *Krauze* alhadnagy, kinek nyakcsigáját sérté meg egy kartács golyó. Az elesettek száma pedig nem több hétnél, ellenben a csata helyén az ellenség halottjai 260-on föltül vannak, köztük szervianusok is; a mi gyalogságunk a legvitézzebbül viselte magát. Tegnap még feledém megírni, hogy két század *bihari* hadsereg is a Mihály ezredbeliekkel harczolt az elsők között; magok a tiszték mondják: a gyalog rendes katonaság, honvéd vadászcsapat, s az említett *bihari* őrseregbeliek mind valamennyiek hősök valának, úgy viaskodtak, mint oroszánok. Leginkább kitüntették magokat a tiszt segéd Mihály ezredből, de kinek nevét nem tudhattam meg; azután *Vetter* azon ezredbeli alezredes, kit igen derék vezérnek mondanak, s *Kiss* kapitány azon ezredből, úgy herceg *Voroneczky* maga vezette lelkesen előre csapatjait.

A magyar vitézség történeti nevezetességét bebizonyítja, mert mint maga *Kiss Ernő* ezredes mondja, egész csatázó serege 1400 főből állott, s ezek győzék le a 7000 főből álló ellenséget, s megrohanással bevévék az ellenségtől megvehetetlennek híresztelt *perleszi* tábor sáncait.

Maga *Kiss* ezredes is kitünően tevő rendeleteit, mindig a sűrű ágyuzások s lövések közt volt jelen. Csupán az volt kár, mint mondják, hogy a sereg bal szárnyán lévő huszárok előbb nem állottak; mert ez esetben elfoghatták volna a nyakra főre megfutott s Titelnél a Tiszán átkelt lázadókat; bizonyosan a harcsozomjas Hanover-huszárok is történeti nevet szereztek volna a mint az ezred lelkesedve van.

Kiss Ernő ezredes annak utána *Perleszre* ment, honnan a német lakosság a pappal együtt fehér zászlóval elébe jött; rácot egyet sem lehetett *Perleesen* találni. *Kiss Ernő* ezredes bement a lázadók vezérének szállására, és ott harminc mázsa puskaport s nagy mennyiségű töltéseket találván, természetesen magával elhozatta, tegnap apróbb csapatokat hagyván hátra, az ezredes *Nagy Becskerekre* a huszárokkal visszatért, a végvidékiek ellen irányzó utóbbi terveinek készítése végett.

Kelt Nagy-Becskereken, 1848. évi szept. 3-án Rónay Móric s. k. alispán (Torontál vmegyében.)

73.

Szabadka város tábori tudósítójától.

Tisztelt polgármester ur!

Lénárd Máté főügyész ur által leküldött, s a *Perleszi* csatát tudató hivatalos levél kiegészítéséül, az ide ./- alá hajlitott hivatalos levelet*) van szerencsém átküldeni, melyet ugyan még tegnap küldöttem volna át, de már akkor, midőn azt kezeimhez vettem, a posta innen *Verbászról* elment, s így kénytelen voltam a mai posta indulást elvárni.

A tettebb említettem örvendetes hírnél jelen perczig semmi hiteles hír elő nem adta magát.

Beöthy Ödön kir biztos *Pestről* megérkezvén, tegnap a hadügyi miniszterrel a *Kis-Kéren* táborozó katonaságot látogatta meg s kiállittatván a katonaság, hozzájuk egy lelkesítő beszédet tartott, s azon 4000 pengő frtból, melyet a nemzeti gyűlés némelly lelkes tagjai *Pesten* összeadtak, aránylag közöttük kiosztotta. Ma ép e perczben indult szinte a hadügyi miniszterrel *Ó Kérre* itt szinte azt teendő. Tegnap érkeztek *Pestről* számra 16 „*honvédi tüzeink*“ kikkal beszélettem, és tőlük hallottam, hogy még két száz honvédi tüzeink vannak *Pesten*, s azt állították, hogy ezek is már utban vannak. E derék tüzeink lelkesedése leirhatlan. Adja az ég hogy a derék férfiak lelkesedése eredményben is olly dus legyen.

Kelt Uj-Verbászon 1848 szept. 6. alázatos szolgálja Trencsény József.

U. irat. Eppen most jöttek a *Turszky*-bakák. *Bechtold* pedig ma végbucsut veend.

74.

Tisztelt polgármester ur!

Legutóbbi rendelet nyomán felhívom önt: hogy *Szabadka* városa által e folyó évi augusztus hoban kiszolgálendő természetű menyeknek ki nem szolgált részletét a menyire lehetséges rövid idő mulva, de különösen a még járandó 7900 részlet szénát e

*) Lásd a 72 sz. alatt.

folyó hó 12-ig *Hegyesre* leszállitassa, miután a *Hegyesi* raktári biztos ur az ott tanyázó lovas katonaság részére már *Verbászról* kénytelenítettik hozatni meg a szükséges széná részleteket.

Hazafiai kedves kötelességének vegye ön a személyünk és egyonaink megőrzéseért harczoló vitézek részére átszállitani az állóságba levő természetű menyeket, különben a következő szigorubb menyek *Szabadka* városára leendő alkalmazása a felelős tisztviselőknek leendő tulajdonitandó.

Tisztelettel maradván *Ó-Moroviczán* szeptember hó 9 én 1848. köteles szolgálja *Piukovits* Viktor élelmezési biztos.

75.

Rendelet a nemzetőrség ügyében.

Midőn az 1847/8 XXII. t. c. csak általánosságban kimondja, hogy minden honlakost, ki törvényben kimondott képességgel bír, egyenlőn kötelez a nemzetőrseregi szolgálat, már szabad tért nyitott a jövődő törvényhozásnak, a nemzetőrseregi ügyben részletekben, és kimerítőleg rendelkezni. Részint mivel a mostani törvényhozó testület honboldogító egyéb munkálataival lenne elfoglalva, részint mivel az életből meritett tapasztalás tanusítja, mennyiben szükség az említett törvénycikket pótolni, az egyenetlen magyarázatból eredhető zavarok, s ezekből keletkezhető panaszok elmellőzéséből míg a törvényhozás máskép nem rendelkezendik, következőket rendelem:

1. §.

Minden fokozatu nemzetőrseregi szolgálat alól felmentetnek:

a) A miniszterek, álladalmi és ministeri titkárok, királyi keleti, váltó- és más törvényszékek elnökei, muzeum és könyvtár igazgatói.

b) Lelkeszek minden vallásfelekzeti külömbség nélkül, szerzetesek, falusi iskolamesterek. Ha azonban a táborba vonulandó valamelyik nemzetőrségi zászlóalj lelkészt kívánna magával vinni, tartozik az illető egyházi előljároság a zászlóaljhoz a hatóság megkeresésére tábori papot kirendelni.

c) Az egészben elagott nyugdíjazott haditisztek.

d) Megyei fő- és alispánok, kerületek főkapitányai, városok polgármesterei és főbírái.

e) Az ugy nevezett militia vega-hoz tartozó hivatalnokok, u. m. hadi titkárok, s biztosok, élelmezési tisztek, hadi pénztár és iroda sat. tisztviselői.

f) A vizek szabályozásánál, lánchidnál, vasutaknál, birtok felmérésnél működő mérnökök.

g) A mezei gazdasátnál, személyes felügyelés, és felelőség alatt munkáló kisebb tisztviselők, u. m. ispánok, birkanyjügyezők, kulcsárok sat. ha t. i. uraiktól engedelmet nem nyerhetnének, és hivatalok biztosítva nem lenne.

h) Postaállomásokon künn hivataloskodó expeditorok, vagy ezek nélküli postamesterek.

i) Az érc- és sóbányákban, és olvasztókban dolgozó munkások, mennyiben gazdahatalom alatt állnának.

2. §.

A tábori és lakhelyeiken kívüli szolgálattól fölmentetnek :

a) A ministerium, kormány, és törvényszékek, megyék és városok főbb hivatalnokai, u. m. osztályfőnökök, titkárok, tanácsosok, főjegyzők, főszolgabírák.

b) Az egyetemi, s más nagyobb s kisebb tanodák tanárai, könyvtár és muzeum őrei, nevelőintézetek igazgatói, gyógyszerészek főnökei gyakorló orvostudorok.

c) Mezővárosok s faluk bírái és jegyzői.

d) A mezei gazdasáttal, s annak igazgatásával foglalkozó főbb tisztviselők, s pénzkezelők.

e) A fenálló egyesületek titoknokai, jegyzői, és pénztárnokai.

f) Postahivatalok igazgatói, és postamesterek.

g) Söeladási, vagy tova szállítási hivatalnokai.

h) Vasuti, gőzhajózási tisztviselők, hajó és más nagyobb gyárak igazgató személyzete.

3. §.

A 2 ik § ban előszámlált hivatalok személyzete minden nemzetőrseregi helybeli, de csak éji szolgálatra köteleztetnek, ha a sor őket éri.

4. §.

A ministeriális, törvényszéki, posta, harmincad, bank, vasuti

hajógyártás, gőzhajózás, s más ilyen igazgató hivatalok másod és harmadrangu tisztviselői közül naponkint csak annyit lehet és kell helybeli őrszolgálatra rendelni, mennyit ugyan azon nap a hivatalok nélkülözhetnek, végre a nemzetőrseregi parancsnokok jó eleve a hivatalokkal érintkezésbe tegyék magukat.

5. §.

Nemzetőrseregi képességgel nem bíró, de az 1847/8. t. cz. értelmében mint önkéntes a besorozási kitüntetésre magokat ajánlott, s a hatóság által érdemesnek talált egyéneket szintugy kötelezik a nemzetőrségi szabályok, és kötelesek legalább három éven át a nemzetőrseregnél folytonosan szolgálni.

Ugyanazon egyének pedig, kik valamely büntettek miatt a nemzetőrseregből kirekesztettek, vagy onnan kitöröltettek, ha több évi fedhetetlen viseletöknél fogva jobbulást ígérnek, s a lakosok többségének kívánatára a nemzetőrségi becsületszék őket a besorozásra érdemeseknek találja, nekik az illető hatóság engedelmet adhat a fegyverfogatásra.

6. §.

A lovas nemzetőrsereghez csak azok sorozhatók, kik képesek maguknak nyereg alá való jó lovat szerezni, azt a nyereg alá állítani, illő takarmánnyal ellátni. — A lovassághoz így besorozott nemzetőr, ha csak vagyonában tetemes csorbulást nem szenvedne, vagy megtörténhető testi hibája által lóra alkalmatlanná lenne, folytonosan a lovasságnál megmaradni tartozik.

7. §.

Ha a félig aggott nyugdíjas haditisztek hasonló vagy magasabb tiszti fokozatra, a milyennel a szolgálattól kiléptek, a nemzetőrsereghez megválasztatnának, tartoznak a nemzetőrseregnél szolgálni.

8. §.

Az egészen elaggott és hadi szolgálattól haza bocsátott hadastyánok, mivel már ők ugy is mind a béke, mind a hadi szolgálatra alkalmatlanoknak ismertetvék, a nemzetőrseregnél szolgálni többé nem tartoznak; ellenben a félig aggottak, ha még az 50 évet meg nem haladták, és egyébbint nemz. őrs. képességgel bírnak, tartoznak magukat az őrsereghez soroztatni, ugy szinte a kiszolgált kapitulánsok is, ha egyébiránt őrseregi képességgel bírnak.

9. §.

Osztatlan családból, melynek birtoka nem több egy sessi-
ónál, csak egy tartozik fegyvert fogni: a többet bíró család pe-
dig birtokaránylag, és a fegyvert fogható gyermekek számához
képest állítja ki a nemzetőröket. De a többi be nem sorozott esa-
ládtagoknak azonban tetszésüktől függ magokat, mint önkéntesek
a nemzetőrseregbe iratni.

Pesten, szept. 14. 1848. gróf Batthyány Lajos.

76.

*A miniszterelnök a többi között Bács vmegyének, Zombor és
Szabadka városok közönségének küldött rendelete. 1848.
szept. 14.*

Hazánk földjét, nemzetiségünk s békés nyugalomunk ellenei
megrohanással fenyegetik, eieég ezen szó hogy e drága honnak
minden polgára kötelesség érzetében felelkesüljön, s elhatározza
áldozni mindeat anyaföldünk megmentésére.

A veszélyben levő haza követeli is, hogy érte nyugalmun-
kat, tehetségünket, sőt életünket is feláldozva, a magyar név
dicsőségéhez illően szembezálljunk elleneinkkel, — hogy küzdő
vitézeinket, minden tehetségeinkkel támogassuk és segítsük, —
honunkat dúló elleneinknek minden lépteit nehezítsük, annálfova
— rendelem.

1-ször: Ellenség előtt álló táborunk számára a szükséges
fuvarokat, kézi vagy szekeres munkákat kiszolgáltatni, s annak
minden segédkezet nyújtani, minden polgár szoros kötelességének
ismerje.

2 szor: Ha pedig találkoznék valaki a honban oly elvete-
mült, ki az ellenségnek szállításokkal, munkával, tanácssal s
élelmi szerek kiszolgáltásával önkéntesen segédkezet nyujtana,
honárulónak fog tekintetni s rögtönitélő szék elé állittatni.

Kelt Budapesten, 1848. szept. 14. é. — Miniszterelnök gr.
Batthyány Lajos.

77.

Nemes tanács.

Jelentés érkezett bizottmányunkhoz az iránt, hogy szabad ki-
rályi városuk nemes közönsége bizonyos helyi körülményeknél
fogva az élelmiszerek kiállításában hátramarad: annálfova kény-
telen vagyok, bizottmányi határozatunkhoz képest, a nemes taná-
csot hivatalosan és oly bizodalommal, minővel szomszéd törvény-
hatóságoknak egymás irányában viseltetniük kell, felszólítani s
megkérni: hogy a természetmények kiállítását méltóztassék haza-
fui szivökre venni, s azt, miután már a kitelt határidőre nem
lehet, legalább mentől előbb elrendelni.

Uj Verbász, 1848. szeptember 15-én. A táborbizottmány
élelmezési osztályának elnöke Knézy Antal s. k. alispán.

78.

Bathányi miniszterelnök Mészáros Lázár hadügyminiszternek.

A ministertanács határozatából ezennel meghagyom hadügy-
minister urnak, miszerint e rendeletem vételével a *szt. tamási* tá-
bort tüstént támadja meg; s bármiképen üssön ki az ütközet,
minden disponibilis erőt *Batinától* hajón *Földvár*ra szállítson, hogy
Jellachich előhaladása ellen az országot biztosithassuk. Ha pedig
hadügyminister ur bármilyen képzelhetlen okból a megütközést még
most is elhalasztaná, azon esetben annyi erőt a mennyit csak a
defensiv állapottól nélkülözhet, közöttük pedig mindenesetre egy
székely zászlóaljot is küldjön az említett helyre.

Pest, 1848. szept. 19. Gr. Batthyány Lajos s. k.

(Közli Dudás Ödön: Bács Bodrogh folyóirat I. évf. 135.
lapján.)

Tisztelt uradalom!

A táborig bizottmány a túllapon lemásolt határozataként a szabadkai uradalom által 189 pesti mérő jól kirostált kétszeri buza, 199 pesti mérő zab, s 2385 tiz fontos széna részlet léssen folyó évi október 14-ik napjáig a *verbászi* tábor élelmezésére kiszolgálendő oly megjegyzéssel, hogy a buza mennyiség a *monostorszeghi* zsilipnél lévő álladalmi magtárba, a zab és széna pedig *Verbászra* fog szállítatni. Erre nézve hivatalosan szóllítom fel a tisztelt uradalmat, miként felhozott élelmi szereket jövő október hó 14-ik napjáig az illető helyekre pontosan szállítsa át.

Kelt Ó Morovicán, szeptember hó 21-én 1848. Piukovits Viktor élelmezési behajtó biztos.

T e l j e s i t e n d ő.

A táborig bizottmány élelmezési osztályának 1848. évi évi szeptember hó 15-én *Uj-Verbászon* tartott ülése jegyzőkönyvéből.

276. sz. Hevesi Károly ur, Thurszki Ferenc főszámvevő ur távollétében elkészítvén az uradalmakra kivetett élelmi szerek kiállításának a magtárak fekvése szerinti kerületezését, azt helyben hagyás végett e bizottmányuak bemutatja.

Mely kerületezés helyben hagyatván, — ehhez képest a *monostorszeghi* magtár és ürletés kerületéhez — Piukovits Viktor ur behajtó biztosnak rendeltetik. (kihagyván a kihagyandókat stb)

Kiadta Fitos István bizottmányi jegyző.

F e l o s z t á s a

Azon természetnyeknek, melyek az *Uj-Verbász* körüli táborban lévő 20,000 főből álló katonaság és 4000 lovak élelmezésére az 1848-iki szeptember 14-dikétől október 14-dikéig szükségessék lévén a királyi bizottság rendelete következtében kebeli uradalmakra a megye által helybenhagyott elvek szerint kivetettek, u. m.

Mely uradalmak hová szállittatnak.	Pesti mérő két szeri buza.	Zab pesti mérő.	10 fontos portió széna.
A <i>monostorszeghi</i> zsilipnél lévő álladalmi magtárban szállítanak jól kirostált kétszeri buzát; zabot és szénát pedig <i>Verbászra</i> következő helyek:			
<i>Szabadka város Bajmok Sándor és Csantavérért</i>	189	199	2385
<i>Topolyai uradalom</i>	166	175	2100
<i>Ó-Moroviczai uradalom</i>	70	74	885
<i>Pacséri</i> „	57	60	720
<i>Bajszai</i> „	100	105	1260
<i>Nemes Militics</i> „	296	310	3720
<i>Roglaticei</i> pusztától	359	375	4500
A hincstári uradalomtól.	360	1904	22545
Összeg	1597	3202	38415

Kiadta Fitos István bizottmányi jegyző.

80.

Szabadka város tanácsának.

Holnap után érkezend *Szabadkára* egy fegyverszállítmány innen *Verbászról* 105 kocsin 5000 darab fegyverből álló. Ezeket a fegyvereket én addig, a meddig a miniszterelnök ur velők nem disponál, ott szándékozom lerakatni, a ládába berakva a hogy vannak. Sziveskedjék a városi tanács egy rakhelyről gondoskodni, valamint arról is, hogy ezen fegyverek a meddig ott maradnak, kellően megőriztessenek.

Verbász, szeptember hó 26. 1848. Mészáros Lázár hadügy-miniszter.

81.

Szabadka városától. — Tisztelt hadügyminiszter ur!

Nemzeti őrseregünkéből, mintegy 800 egyénből álló négy század *Palánkára* kirendeltetvén, a kormánytól nyert 600 szuro-

nyos fegyverrel, s a már előbb fenvolt tulajdon, mintegy százötven darabbal láttattak el, úgy hogy városunkban jelenleg a kevés számú vadász-fegyvereket kivéve, semmi nemü erősebb fegyverek nincsenek; ugyan azért sietünk hadügyminiszter urat egész bizalommal megkérni, hogy városunkba lerakott álladalmi fegyverekből, nemzetőrseregünk részére 500 fegyvert kirendelni s így városunkat őrseregünk kimozdítása esetében is, mint az jelenleg is fenforog, némileg biztosítani méltóztassék.

Kik egyébiránt tisztelt hadügyminiszter urnak eddig tapasztalt kegyességét megköszönve, megkülönböztetett tisztelettel ma radunk.

Kelt Szabadka szab. kir. városban, szeptember 29-én 1848.

82.

Szabadka városától. — Tisztelt fő-hadfogadó! (Szegeden.)

Városunk a honvédujoncok kiállítása tekintetéből rendelt s azonnal életbe léptetett toborzás útján városi orvosunk által alkalmasnak talált százat meghaladó *honvéd-ujoncot* szerzett már; a legutóbbi kormányrendeletből azonban *Szabadka* város s egész Bácsmegeye a honvédek kiállító hatóságok közül kihagyatott s mint gyanítjuk Bácsmegeye kebelében dülő szerb ellenség miatt ezen teher alól ezuttal ideiglenesen kivétellett.

Mint hogy azonban városunkra kivette volt ujoncok egy részét toborzás útján kiállítottuk s kézpénzzel is elláttuk őket, mindjárt ezuttal kiállítani s a honvédi zászlóaljak szaporításául bosoroztatni kívánnánk, nehogy a haza jelen vészes körülményeiben érdeklett ujoncaink városunkban idejüket dözöléssel, minden esetre pedig hasztalanul eltöltsék.

Azért sietünk tisztelt főhadfogadót ezennel ujoncaink átvétele iránt megkeresni, s az e tárgyban előleges választ kikérni, nehogy honvédujoncainkat hasztalanul *Szegedre* szállítani s netalán onnan ismét visszahozni kénytelenítettünk.

Kelt Szabadka, szab. kir. városban f. 1848. évi október 2-án tartott tanácsülésünkben.

83.

A mozgó hadsereg parancsnokától.

Szabadka város tanácsának.

A tisztelt tanácsot ezennel felhivom, hogy az ott 3000 gyujtó (cinder) szuronyos puskákból Bácsmegeye tábori bizottmányának rendelkezése alá 1000 drbot bocsásson, s azokat az érette megjelenő megyei tisztviselő urnak kiadja.

Uj-Verbászon, Mindszent hava 3-án 1848. Eder tábornok őrnagy.

84.

Válasz az előbbire.

Tisztelt vezér őrnagy ur.

Szabadkán lerakott álladalmi fegyverekből a bácsmegyei tábori bizottmány részére ezer darabnak leendő átadása iránt f. hó 3-án kelt beceses megkeresés folytán, van szerencsénk a tisztelt tábornok urat tudósítani, hogy a hadügyminiszteriumtól *Pestről* sürgöny útján folyó hó 3-án este vett rendelet folytán a letéve volt fegyverek összes mennyisége rögtön *Pestre* szállított legyen.

Kelt Szabadkán, október hó 5-én 1848. Szabadka szab. kir. város tanácsa.

85.

A zombori fiók-hadfogadónak.

Tisztelt hadfogadó!

A honvédujoncok átszállítása iránt f. é. október 1-től 345. szám alatt kelt válasz folytán, van szerencsénk a tisztelt hadfogadót értesíteni, hogy városunk által toborzás útján felfogadott ujoncok közül mintegy 120-at folyó október 10-én utnak indítandunk, kik ha semmi akadály közbe nem jön, ugyan az napon *Zomborba* beérkezendek.

Kelt Szabadkán, október 6-án 1848. Szabadka szab. kir. város tanácsa.

86.

Nagyherceg Mihály 37. sz. magy. gyalog sereg szegedi hadfogadó kormánya,

Tisztelt tanács.

A kapott rendelet következtében megkeresem a tisztelt tanácsot, *ujoncait* folyó hó 9-ig ide berendelni sziveskedjék, kik e hadfogadó kormány által az ujonnan felállítandó 32-ik honvéd zászlóaljhoz lesznek besorozandók.

Szegeden, október hó 6-án 1848. Jelencsek hadfogadó.

87.

Az országos nemzetőrségi tanács.

Szabadka királyi város tanácsának!

Az országos képviselő által megbízott országos honvédelmi bizotmánynak f. hó 8. 896 sz. alatt ide áttett rendelete /· másolatban (lásd a 88. sz. a.) a végett küldetik át, miszerint ez annak a városra vonatkozó részét a legszigorubb pontossággal rögtön helyesíteni hazafiúi kötelességének ismerje.

Magában értetődő, hogy a teljesítendő teljesítése az illető nemzetőrségi őrnagy közremunkálásával leszen foganatba veendő,

Budapest 1848. október 8-án Nádosy alezredes.

88.

A honvédelmi bizotmány — a nemzetőrségi tanácsnak.

Mayerhoffer Dálya és Erdőd között a Dunán átkelven Bogójev és Karavukova közt a verbászi tábor ellen nyomul, — ennek következtében következő rendeletek gyors végrehajtása szükséges:

1-ör. Szegedről a nemzetőrség, a mennyiben jól fegyverezve van, tüstént indíttassék Verbászra minél nagyobb számban, annál jobb, de legalább 1000 ember bizonyosan. — 1000 darabb fegyver küldetik számára Bajáról. Ezen Szegediek rendeltetése: a ver-

bászi tábor erejét növelni, miszerint ennek következtében onnan Mayerhoffer ellen rendes katonaság mobilizáltathassék.

2-or. A tolnai jól fegyverezett nemzetőrök szálljanak át a Dunán és Zombornak tartva Mayerhoffer ellen működjenek.

3-or. Bajáról 500 nemzetőrnek hasonló rendeletek adassanak.

4-er. Szabadkáról azon 1200 fegyveres nemzetőr, kiket a hadügyminister a Duna balpartjának szemmel tartására kirendelt volt, szintugy Mayerhoffer ellen vonuljon.

A bajai nemzetőrök Baján kapják a szükséges kemény tölteket s lőszerket azokból, melyeket gróf Batthyány Kázmér az ellenségtől elfogott. A kellő rendelkezések azonban megteendők, miszerint többet is vigyenek magukkal a többiek számára.

Pest oktob. 8-án 1848 A király és haza nevében az országos képviselő által megbízott országos honvédelmi bizotmány. Kossuth Lajos m. k. elnök.

89.

Tisztelt polgármester ur.

Midőn a tábori bizotmány élelmezési osztályának tul lapon lemásolt határozatát tisztelt urasághoz teljesítendő végett áttenném, s a teljesítetkrőli kimerítő tudosítását elvárnám, illő tisztelettel vagyok

Omoroviczán október hó 9-én 1848. Tisztelt polgármester urnak alázasatos szolgája Piukovits Victor behajtó biztos.

Teljesítendő.

A tábori bizotmány élelmezési osztályának 1848-ik évi október hó 9-én Új Verbászon tartott ülése jegyzőkönyvéből (385. kihagyván a kihagyandókat.) A behajtó biztosoknak meghagyatik: hogy a 179-ik szám alatt felfügesztett marha-kiállítást nyissák meg, és folytassák, mig a repártiált mennyiség kiállítva nem leend; jelentésüket a kiállítás után közvetlenül elvárva; e marhák ezen-tul is Béla pusztára lesznek hajtaudók, mind addig mig e rendelést megváltoztatni alapos ok nem leend, és a bizotmány alkalmas módot nem talál.

Kiadta: Fitos István m. k. aljegyző.

90.

Nemes városi tanács.

Országos teljhatalmu biztos *Beöthy Ödön* urhoz sürgöny útján érkezett jelentés hiteles mását ide /- alá mellékelve van szerencsénk a nemes városi tanács közönségének kellő tudomás végett áttenni.

Kelt Uj Verbászon, 1848. évi október 10-én tartott tábori bizottmány vegyes osztályu üléséből.

/- Az éjjel vett leghitelesebb hírek: — *Roth* tábornok *Perczel Móricz* és *Görgey Arthur* ezredesek által hat ezret meghaladó táborával, 12 ágyuval és minden hadi készületével együtt elfogatt. — *Bécsben* kiütvén a forradalom, sopronmegyei kormánybiztos *Niczky Sándor* tudósítása szerint hazánk legnagyobb ellensége gróf *Latour* osztrák hadügyminiszter felakasztatott. — Seregeink *Jellachich* tábora ellen nyomulnak. — Pest, október 8-án 1848. reggeli 8 órakor *Pázmándy Dénes* képviselőház elnöke. Másolat hitelül *Karácsony Lipót* megyei főjegyző.

91.

Cserey őrnagy — *Arnold Frigyes Szabadka kir. város tisztelt főbirójának.*

Ámbár a képviselő ház a rác lázadókkal elbojtott megyéket és ezeken fekvő kir. városokat az *ujoncállítástól* — nehogy ez által az ugy is felizgatott kedélyeket még inkább ingerelje — fölmentette volna: mégis e megyék s ezekben fekvő kir. városok, különösen *Szabadka* nemes lelkü polgárai a veszélyben forgó hazának megmentését szem előtt tartva, mint értesülve vagyok kegyed és *Sztipich Kristóf* városi tanácsos lelkes vezérlete alatt toborzást nyitván, hön karolták fel a haza szent ügyét s sikerült már is több ujoncot a szegedi hadfogadó kormányynak általadni.

En, ki *Kossuth Lajos* nemzeti honvédelmi bizottmányi tag s teljhatalmu országos biztos ur által az ujoncok állítására fel nem szállított megyék s ezekben fekvő kir. városokból érkező ujon-

coknak zászlóaljakkal alakításával megbizattam, egyszersmind felszólitattam, hogy a *Szabddkáról* érkezhető ujoncokra fordítsam különös figyelmemet.

Ma reggel megletekvén a szegedi várban *Szabdkáról* érkezett ujoncokat, örömmel tapasztalám, hogy ezek mind oly válogatott bátor kinézésü, lelkes s többnyire művelt egyének, kikre a sereg, melybe sorozva leendnek, mindig csak büszke lehet.

Sok ily fiat a veszélyben forgó hazának, s a haza mentve leend.

Azon derék honpolgároknak pedig, különösen kegyednek és hivatalnok társának, kiknek buzgósága, fáradhatlan szorgalma és munkássága szerzé meg e derék honfiakat a haza védelmére, őszinte hazafiai köszönetemet a magyar nemzet nevében ezennel nyilvánítani kötelelességemnek tartom.

Szegeden, 1848. október 12. Igen tisztelt főbiró urnak kész szolgálja *Cserey Ignác* őrnagy.

92.

Ó-Kanizsa községtől Szabadka városához.

Tisztelt barátink, testvéreink, polgártársaink!

Most a veszedelem perczében hosszasan és sallangosan nem is irhatunk; hanem egyszerűen kell kimondanunk, hogy *veszélyben vagyunk*. A kikiindai rácok fellázadtak. *Gyukosimban* már az imissarius serviánok a község házánál tegnap megjelentek a fölkelő s pártütő rácokat föllázitandók, megölven az ottani postamestert. *Török Kanizsán*, így hát szomszédságunkban, a lázító levelek, *Suplikác*z ördögi művei megjelentek; elfogattak ugyan, de valamint ott ugy *Rác-Kereszturon* is megtették a maguk hatását. Nem kívánván a veszélyt hiában rajzolni, felszólitjuk a haza szent nevében polgártársainkat, miszerint — nem lévén semmi erő a harapódzó tűz ellenébe vetve, — sziveskedjenek segedel-münkre jönni vállvetve a közös ellenségnek ellen állni testvéri karokkal várván önöket.

Kelt Ó Kanizsán október 15 én 1848. Tisztelt városi tanácsnak szives baráti s testvérei. Ó-Kanizsa községe.

93.

Szabadka város főbirája — Ó-Kanizsának.

Tisztelt közönség!

Borzadalom futja által minden igaz polgár kebelét, akkor, midőn ily ördögi mivek és páratlan gonoszságok, amelyek vélem legközelebb tudattak, meggátlására és visszatörlesztésére, bár mily készséggel óhajtánók segéd testvérkezet nyujtani; ez uttal és rögtön teljesíteni képtelenek vagyunk, minthogy a *Bácsi* táborba 800 fegyveres erőnk, hason nemü mindennap várható gonosz tények meggátlására kirendelve van; azonban rögtön minden intézkedéseket meg tevék, hogy a leglehetőbb kevés idő alatt erönket összpontosítván, a méltán kívánt segedelmet elküldhessünk; hiszen a veszély közös, mind annyijunk vagyona, élete szerfelett veszélyben van, sőt közös édes anyánk, szeretett hazánk is. S midőn leirhatlan fájdalom, és részvételemet nyilvánítanám, egy uttal megkeresem a fenn tisztelt közönséget, hogy a harapódzó s közelgető veszélyt hathatós intézkedhetési tekintetből vélem tudatni szíveskedjék.

(Más hasonló fogalmazvány.)

Tisztelt közönség!

Szerfelett sajnálom, hogy azon veszély elhárítására és visszatörlesztésére, melylyel tisztelt polgártársaink környezvék, ez uttal és rögtön, bár miként óhajtánám is, segédkezet nem nyujthatok, minthogy városunkból, 800 fegyveres polgáraink, hason czélből *Bácsba* rendelvék; én e miatt a leggyorsabbi kívánt segélyadhatási tekintetből egy futár által megkerestem *Verbászon* létező kormánybiztos urat, kivel tudattam szomorú helyzetüket, hogy a *Bácsban* létező őrseregi polgárainkat a leglehetőbb gyorsasággal visszaküldeni szíveskedjék, hogy ekkép az óhajtott segélyt, hova hamarabb elküldhessem; azonban ha a veszély oly nagy volna, hogy tüsténti segélyre elkerülhetlen szükség lenne, szíveskedjék azt vélem tudatni.

94.

A táborbizottmány élelmezési osztálya. Szabadka városhoz.

Nemes tanács!

Hivatalos tisztelettel kérem meg a most tisztelt nemes tanácsot, méltóztassék szab. kir. városuk *mészáros* mestereivel tudatni, miszerint a bizottmány novemb. 1 ső napján, a táborok, u. m: a *Verbászi, Kiskéri, Ókéri, Futaki, Palánkai* sat. táborok hússali ellátására szerződni ohajt úgy, hogy a vállalkozandó mészárosok magok által vásárlandó marhákat vágjanak le és mérjenek ki a megyei árszabály szerint, — a vállalkozni akarók, bánatpénzzel ellátva, jelentsék magokat az élelmezési bizottmánynál, *Új-Verbászon*.

Uj Verbász 1848 ki október 27-én. A táborbizottmány élelmezési osztályának elnöke Knézy Antal első alispán.

95.

Piukovics behajtóbiztos — Kuluncsics István szabadkai polgármesterhez!

Tiszt. polgármester ur! Midőn a tábori bizottmány élelmezési osztályának tul lapon lemásolt végzését szigoru megtartás és alkalmazás végett a tisztelt polgármester urral közölni szerencsétlenék, illő tisztelettel vagyok,

Ó Morovicán, okt. hó 29 én 1848. Tisztelt polgármester urnak alázasos szolgálja Piukovits Victor behajtó biztos.

Felosztása a Bácsmegye által élelmezett tábor számára nov. 1 től ápril végéig, s így hat hónapok alatt szükséges élelmieknek, melyek a népre azon elv szerint vannak kivetve, hogy *minden telek* hat hónapra 3 *pesti* mérő zabot, 3 mázsa szénát, 3 mázsa szalmát, egy egy mázsa lisztet ad összesen.

	p. m. zabot	m. szá- nát	m. szal- mát.	m. lisz- tet
1. <i>Bajmok</i>	648	648	648	216
2. <i>Pacsér</i>	591	591	591	197
3. <i>Ó Morovica</i>	621	621	621	207
4. <i>Bajsa</i>	330	330	330	110
5. <i>Topolya</i>	930	930	930	310
6. <i>Csantavér</i>	540	540	540	180
7. <i>Sándor</i>	186	186	186	62
Ezen hét helység mindent Ó Kérre szállítand.				
8. <i>Szabadka</i>	7620	7620	7620	2540

Szabadka a zabot, szénát, szalmát *Verbászra*, a lisztből 1000 mázsát *Feketehegyre*, a többi iránt újabb rendelés bevárando.

Utasítások. Ezen felosztásban főelv lévén az, hogy a téli rozsz utak idején a nép fuvarozással ne legyen terhelve, azért 6 hónapokra való élelmi ellátás még e napokban lehető gyorsasággal lésszen összehordandó; mivel pedig a földbirtokra kivetett mennyiség nem több mint minden teleknyi földbirtok után 3 mázsa azaz 30 portio széna, 3 mázsa azaz 25 portio szalma, 3 pesti mérő zab és egy mázsa kenyérliszt: ezen mennyiség éppen annyi mit egy kocsi egyszerre elszállíthat; azért is a behajtó biztosok által oly rendelet teendő, hogy minden telek egy fuvarral beszállítsa a rendelt helyre az egész tartozást.

2) Különösen meghagyatik, hogy az itt kivetett mennyiségnek egy harmada már nov. első napjára a tábor élelmezési helyére beszállíttassék; még pedig mind a zab, széna, szalma és liszt, hogy azon tábor melynek vagyunk eddigi maradását köszönhetjük, szükségét ne szenvedjen. A kivetett mennyiség második harmada nov. 3 ra, harmadik harmada pedig legfeljebb nov. 15-re beszállítva legyen. Nov. 15 ig pedig azoknak is elég idejük van száraz malomba őrletni, kiknek kész lisztjük nem lenne, mi azonban az egy telekre kivetett csekély mennyiségnél fogva alig hihető.

3) A liszt jól kiszitált kenyérliszt, a széna jó, a szalmának pedig fele tavaszi szalma s fele őszi szalma legyen, azért hogy szorultság esetében lótaplálásra használtathassék.

4) A beszédő biztosok minden helységbeli szállítmánynál a

beállító lakosok névjegyzéke s az általuk szállított egyes mennyiségek kiírásával tartoznak nyugtatványozni a szállított mennyiséget; mely szállító jegyzék visszamenet a szállítók által a behajtó biztosoknak bemutatván, ezeknek nyomán a még hátralevő mennyiség világosságban tartatik, beszállítása rendeltetik.

5) A beszállítás bevégeztetvén, a beszállító lakosok névjegyzéke és az egyenkint általok szállított mennyiség a helységek és városok jegyzői által két példányban rovatos táblába elkészítvén, és a behajtó biztosnak bemutatatik; s ezáltal, amennyiben a behajtó biztosnak nyugtatványával egyezik, aláíratik és egyik példányban az élelmezési bizottnak beküldetik, mely a beszámításnak és kifizetésnek alapja lésszen.

6) A beszédő biztosoknak szoros kötelességökké tétetik a kezök alá szállítandó egész élelmi mennyiségnek téli ellátására nov. 1 én alkalmas helyről gondoskodni, minden gondatlanságból eredő elromlásról és károsodásról felelősek levén.

7) Mindezen kivetett természetmennyiségek a már megszabott tudva levő árszabály szerint vagy az adóba betudatni vagy készpénzzel kifizettetni fognak.

8) A marhabeli illetőség rögtön behajtandó, az t. i. mely az aug.—szeptemberi felosztási illetőségből a helységekben még kint vagyon.

Kiadta Fitos István m. k. aljegyző.
(Lásd a szabadkai kgyül. jkönyvét 271 sz. a.)

96.

Tisztelt főhadfogadó! Szegeden.

Ferenc Károly 52. sz. gyalog serezből öt altiszt s egy írástudó közvitéz a honvédekhez áttérvén, az ide ./- alá zárt uti levél szerint *Szabadkára* utasítottak és pedig a legénység állítása szerint a honvédszázalóhoz besorozás mellett az ujoncok betanítása végett, mely tekintetből ó *becséröli* elbocsátásuk előtt állításuk szerint tehetségeikre nézve új próbatét alá vétettek.

Ezen legénység iránt egyébként hozzánk semmi utasítás nem érkezett s mint a toborzást vezérlő s az ujoncokat átszállító Sztipics Kristóf tanácsnok által rövid uton értesítettünk, a tisztelt

főhadfogadóhoz sem; nehogy tehát ezen altisztekül s tanítókul alkalmas hat egyén nálunk továbbra is a statusra nézve minden haszon nélkül időzzön akkor, midőn reájuk az alakuló új zászlóaljknál a legnagyobb szükség vagyion; kötelességünknek tartottuk a tisztelt főhadfogadót ezen legénységnek átvételére s az alakulásban levő zászlóaljokai besorozására felkérni; miután a legénység előbbi zászlóaljához, — honnan /. alatti szerint el is bocsátatott — visszatérni nem hajlandó; sem pedig nálunk, hol semmi zászlóalj nem alakittatik, nem alkalmaztathatik; a tisztelt főhadfogadó vezérlete alatt alakuló zászlóaljokban pedig rögtön a legnagyobb hasznot teheti. A miért is reméljük, hogy tekintve az ország jelen zavaros viszonyai miatt a felsőbbségnek számtalan fontos teendőinél fogva, nem várva e részbeni külön felsőbbi utasítást tisztelt főhadfogadó ezen öt altisztest s egy közvitészt elválalalandja s bennünket átszállíttatásuk iránt azonnal értesítend.

Kelt Szabadkán, október 31. 1848. Szabadka szab. kir. város tanácsa.

97.

Beöthy Ödön orsz. biztosnak Verbászon.

Tisztelt országos biztos ur!

Két ágyúnknak a löszerekkel együtt *Becskerekre* leendő átszállítása iránt f. é. november 4 ikétől 392. sz. alatt kelt és mai napon kezünkhöz vett kegyes meghagyás folytán sietünk válaszolni, hogy a két ágyúnk a társzekérrel és löszerekkel együtt a dunai őrvonalon jelesen *Novoszellón* vannak. Méltóztassék tehát tisztelt biztos urnak *Végh Bertalan* őrnagy urnál oly intézkedéseket tenni, hogy az az ágyút és társzekeret adja ki s rendeltetésük helyére leendő megindulásuk iránt a szükséges rendeleteket tegye meg.

Kik egyébiránt megkülönböztetett tisztelettel maradunk. Kelt Szabadkán, november 5 én 1848. Szabadka város tanácsa.

98.

Beöthy Ödön országos biztostól.

Szabadka szab. királyi városnak!

Hazánk felső vidékeit hatalmas ellenség betöréssel fenyegetvén és ezáltal előidézhető roppant veszély megelőzésére minden lehetséges katonai erőt alkalmazni kelletvén, — az e megyebeli táborból számos katonaság *Pestre* felszállíttatott — miért is az itteni tábori erő jóval kisebbedett; holott a bekövetkezett zordon idők és hosszú éjek annak szolgálatát még inkább igénylik.

Nehogy tehát a kitörhető ellenség táborunkat elégséges védelmi erő nélkül találja s ekként a személy- és vagyonszorongás megyénkben veszélyezve legyen, szükséges ezt minden kitelhető módon szaporítani.

Ennél fogva meghagyom a városnak, miszerint eddigelé kitüntetett hazafias buzgalmánál fogva is 400 jól fegyverzett nemzetőrt a *verbászi* táborba azonnal küldjön le, úgy hogy, mivel tapasztalás szerint a nemzetőrök gyakori *változása* nem csak sok idővestéssel és költséggel jár, de a célnak se felel meg, azok legalább *10 hétig* állandóan itt maradjanak.

Midőn a lelkes hajduvárosok az erdélyi részekben pusztító ellenség megrabolására küldött közel 4000-et meghaladó seregen kívül, a közös hazát, de legközelebb e megyét pusztító rác ellenség fékezésére 254 fegyveres, még pedig lovas erőt küldött, a várostól, mely a veszély torkához oly közel áll, bizton elvárom a tettebb érintett fegyveres erőnek haladék nélküli kiállítását.

Kelt Verbászon, november hó 12-én 1848. Beöthy Ödön.

99.

A Szabadkán 1848. november 14. tartott közgyűlés jegyzőkönyvének 254. száma.

Olvastatott Beöthy Ödön teljhatalmu országos biztosnak f. é. november 12-ről kelt rendelete, melyben előadatván, miszerint a *Verbászi táborból* számos katonaság a felső vidéken betöréssel fenyegető hatalmas ellenség megrabolása tekintetéből *Pestre* szállíttatott.

littatván, a *verbászi* tábor erősítéséül és az itteni ellenség féken tartásával e városnak is megoltalmazásául tiz hétre 400 jól fegyverzett nemzetőrnek *Verbászra* azonnali leküldése meghagyatik. —

Ezen biztosi rendelet ugyan annak közlése mellett *Szárics Móricz* nemzetőri őrnagy ur ezennel közgyűlésileg megbizatik, hogy a táborozási és a dunai őrvonal szolgálatban kellő arányban még eddig részt nem vett nemzetőrök névjegyzékét az illető századok parancsnokaitól általvén, annak nyomán a kivánt 400 nemzetőrt haladék nélkül állítsa ki, s két századba kellően rendezve s a helyben található s azonnal beszédendő álladalmi fegyverekkel ellátva, a hivatkozott biztossági parancs értelmében *Verbászra* tiz heti tábori szolgálatra kiindítsa; s a netalán találkozó vonakodók, s makacsok ellen nemzetőrségi hatalomkart alkalmazzon; a hatalomkari szolgálatban eljárandók részére az illető rang szerint ketős tábori díj, a vonakodókon végrehajtás útján is megveendő, ezennel közgyűlésileg kirendeltetvén.

Továbbá pedig országos biztos *Beöthy Ödön* ur felkéretni rendeltetik, hogy tekintetbe véve a *dunai* őrvonal szolgálatban hosszabb idő óta felváltva működő nyolczszáz nemzetőr kiállítását s a jelen őszi időben e város által saját erejével történt átszállítás nagy terheit, s e városnak a *verbászi* tábor részére hosszabb időre küldendő külön két század általi nagy terheltetését: e várost a *dunai* őrvonal terne alól felmentve e városnak az őrvonal szolgálatban azon vidékbeli megyei nemzetőrök általi felváltását megrendelni méltóztassék. Miután pedig a *Verbászra* küldendő két század előzőleg kiindítandó lenne, a *dunai* őrvonalon parancsnokló *Végh Bertalan* őrnagy s általa az ottani szolgálatban jelenleg lévő nemzetőrség értesítendő léssen, hogy őrvonal működését a 17 — 18 napi szokott rendes szolgálaton felül néhány napig folytatni s mint egy 250 álladalmi szuronyos fegyvert, a *Verbászi* táborba előzőleg menendők részére küldeni, tartozó hazafiúi kötelességének ismerje.

Egyébiránt pedig e város s a haza védelmébeni közszolgálatnak erélyes előmozdítása s a közönség lelkesítése tekintetéből a hazát környező veszélyekről a felzendült számos ellenség által újabb időkben elkövetett pusztítások s iszonyu kegyetlenségek elősorolása mellett, minden *templomokból* a *szószékekből* folytonosan értesítettetni és felvilágosítottatni rendeltetik.

100.

Beöthy Ödön országos th. biztosnak *Verbászra*

254. közgy. *Tisztelt országos biztos!*

A rendes katonaság egy részének *Pestre* indítása által meggyengített *verbászi* tábor erősítéséül 400 jól fegyverzett nemzetőrnek tiz hétre *Verbászra* azonnali kiindítása iránt f. é. november 12 ről költ rendelet folytán, sietünk a tisztelt biztos urat tudósítani, hogy e tárgyban mai alolirt napon tartott közgyűlésünkben a kitett 400 nemzetőrnek két századba rendezve leendő kiindítását elrendeltük és a kivitel iránt a szükséges intézkedéseket megtéve a fogamat szerzéssel, hatósági közremunkálás mellett kinevezett és megérkezett városunkbeli nemzetőrségi őrnagy *Szárics Móricz* urat megbiztuk; a kiindítást azonban bármint igyekeznünk is e részben, rögtön nem eszközölhetjük; mert az álladalomtól nyert minden szuronyos fegyvereink a *dunai* őrvonalon levőknel lévén, azokat előbb onnan elhozatni és tekintve a *verbászi* hosszabb szolgálatot az oda indítandó két századot ujlag rendezni és alakítani kénytelenítettünk; ugyanazért a néhány napi kerülhetlen késedelmet ezennel eleve feljelentve azt a kényszerítő körülményeknek tulajdonítani kérjük.

Továbbá pedig mai közgyűlési közmegállapodás nyomán a tisztelt országos biztos urat az iránt is tudositjuk, hogy városunk csaknem két hónap óta négy századdal a *Dunán* öröklik és miután jelenleg ujlag két század *Verbászra* kiindítandó előre látjuk, hogy nyolcz századból álló és csaknem egész nyáron felváltva táborozott nemzetőrseregünk — melyből tehát hat század továbbra is állandó mobilizált szolgálatban lenne — ezen terhet ki nem allhatja; és ugyanazért tisztelt országos biztos urat, nehogy a *dunai* őrvonal szolgálat a nemzetőrség által tetleg megtagadtassék és ez által következményeiben kiszámíthatatlan engedetlenségi példa létrejöjjön — minthogy a *dunai* őrvonalon lévők felváltását más ez uttal is több napokon, a szokott időn túl halasztani kénytelenek voltunk — ezennel kérjük, hogy nemzetőrségünket a *dunai* őrvonal szolgálat alól felmenteni és nemzetőreink helyét, tekintve a jelen őszi időben városunk saját erejét ily nagy távolságra tör-

ténni szokott átszállítások nagy terhét is, a megyebeli *dunamelléki* nemzetőrség által pótoltatni méltóztassék.

Kik egyébiránt kegyes választ kérve megkülönböztetett tisztelettel maradunk.

Kelt Szabadkán folyó 1848-ik évi november 14-én tartott közgyűlésünkben Szabadka város közönsége.

101.

Végh Bertalan nemzetőri őrnagynak Bácsban — Szabadka város közönsége.

254. közgy. *Tisztelt őrnagy ur!*

Beöthy Ödön országos teljhatalmu biztostól nyert és ide zárt rendeletből megérteni méltóztatik, miszerint városunk részéről a *verbászi* tábor erősítésül jól fegyverezett 400 nemzetőr és pedig tíz hétre azonnal kiindíttatni rendeltetett; ezek kiállításával tehát foglalkozván mind a hatóság, mind pedig a megérkezett gyalogsági őrnagy *Szárics Mór*cz őrnagy úr városunk a felváltást a kiszabott időre nem eszközölheti, ugyanazért tisztelt őrnagy ur által a dunai őrvonalon levő nemzetőrség (nem lehetvén másképp a dolgon segíteni, *közgyűlési* egyértelmű határozatnál fogva) ezennel hathatósan felszólíttatik, hogy szolgálatát a szokott 17—18 napon felül még néhány napig folytatni tartozó hazafiúi köteletségének ismerje, annál inkább, minthogy hazánk állapota naponként veszélyesebb lévén, minden jó polgár a haza védelmére nemcsak kötelességét teljesíteni, de egész erejét, sőt ha szükséges, ennél többet, életét is áldozni köteles; mindenesetre pedig ezen néhány napi időntuli szolgálat sokkal kisebb, mint azon tíz heti táborozás, melynek terheit a kiindítandó négyszáz polgártársaink viselendik.

Minthogy azonban városunk folyton s ezennel újabban terheltetik, tehát mai közgyűlésből a város folyamodott az országos bizottsághoz, hogy *nemzetőrségünket a dunai őrvonal szolgálatától verbászi táborozási új terheltetésünknel s az átszállítás nehézségénél fogva jövőre felmenteni*, és helyünket a dunamelléki községek által pótoltatni méltóztassék.

Megkeressük továbbá tisztelt őrnagy urat az iránt is, hogy miután a *Verbászra* kiindítandó 400 nemzetőrt a biztosi rendelet szerint jól, tehát szuronyos puskákkal kelletik felfegyverezni; ezek legnagyobb része pedig a dunai őrvonalon levő őrseregnél lenne, tehát az ottan levő állodalmi szuronyos fegyverekből 250 darabot beszerezni és ezennel küldött kocsikon néhány nemzetőr kíséretében *Verbászra* menendő nemzetőrség részére hozzánk azonnal áttenni ne terheltezzék.

Kelt Szabadka városban, folyó 1848-ik évi november 14-én tartott közgyűlésünkben. Szabadka város közönsége.

102.

A magyar hadügyminiszteriumnak Pesten.

Tisztelt hadügyminiszterium!

Vojnits Alajos, Menyhért, Antal és Lajos testvérek az általunk a *verbászi* tábor részére hatóságunk útján tíz drb nehéz *göbolyökröt**) a múlt hónapokban nagylelkűen ajándékozván, ez iránti köszönetét községünk közgyűlésileg, mind jegyzőkönyvileg, mind pedig külön levélben is a nevezett testvéreknek nyilvánítá, s ezen hazafiúi áldozatról a tisztelt miniszteriumnak is, buzdító példának leendő közhírré tétel s kellő tudomás végett jelentést tenni elhatározá.

Mely ebbeli jelentésünket midőn im ezennel felterjesztenénk, megkülönböztetett tisztelettel maradunk. Kelt Szabadka városban folyó 1848-ik évi november 14-én tartott közgyűlésünkben.

Szabadka város közönsége.

103.

A hadügyminiszter — Speletich kormánybiztos urnak.

A kiállítandó lovasság számára teljes szerszámok s pokrócok hova-hamarábbi elkészítése a fenforgó körülmények közt halasztatalan megkívántatik. Erélyes működéséről meggyőződve lévén,

*) 550 ft értékű.

megbizzá önt e hadügyminiszterium azzal: hogy minden a városokban levő *szígyártót* vagy oly kézművest, ki ezen szerek előállítására segédkezet nyujthat, az álladalom számára, ha szükséges erővel is requirálja s a nevezett szerszámok készpénzzeli fizetés melletti előállítására kötelezze. A kiállítandó mennyiséget 400 teljes számú lószerszámra meghatározom. Hogy a munka célszerű legyen, egy mintaszerszám az *ó-budai* ruházati bizottmány által önnek elküldetik. A kellő belátás miatt a dolog folyamatjáról sziveskedjék kormánybiztos ur minden 8 nap e miniszteriumnak jelentést beküldeni; az elsőben különös kinyilatkozata is bevaratik, hogy az ottani körülmények tekintetéből képes leendő az érintett mennyiséget és minő idő alatt előállittatni. Ön a legnagyobb erély kifejtésére s a hatóságokkal tüsténti egyetértésre utaltatik, hogy a kézművesek ezen rendeletről a hatóságok útján is értesíttessenek, nehogy bármi okból a munka késedelmet szenvedjen. A depók vagy a hadfogadók parancsnokai is nyujthatnak ezen ügyben segédkezet, mihelyest a hadügyminiszterium nevében felszólittatnak.

Ha a nyergek és nyeregbundák egészen ki nem állittathatnának, a hiány száma jó eleve bemutatandó.

Budapest, november hó 14 én 1848. Hadügyminiszter megbízásából Gombos.

104

Bizonyítvány.

A szabadkai két ágyúval névszerint Jurity András, Czernich Tamás, Horvátzky Pál, Simity Rokos és Kapunovics Bárta, mint kocsisok jöttek *Becskerekre*. Minekutána pedig a mai napon rendez honvédi kocsisok által felváltattak és *Szabadkára* visszatérni szándékoznak, torontálmegyei tisztelt első alispán ur hivatalosan megkerestetik, hogy ezen öt egyén számára a szükséges útlevelet adni és hazájukig egy szekeret ingyen utalványozni sziveskedjék.

Nagy Becskereken, november hó 16 án 1848. Hadik Gusztáv tiszántúli mozgó őrsereg főparancsnoka.

Láttam, s a megyében a kívánt egy kocsit közmunkába tudatás mellett kiszolgáltatni rendelem. Rónay Móricz torontálmegyei első alispán.

105.

Végh B. őrnagy jelentése Szabadkára.

Tisztelt elnök ur!

Szabadka kir. város közgyűlése rendelete vételével erre vonatkozólag a szükséges parancsot azonnal kiadtam a Duna vonam felállított zászlóalj századosainak, kiknek is meghagytam, hogy tisztelt közgyűlés rendeletét a nemzetőrökkel anyanyelvükön rész kiterjedésben tudassák.

Fájdalmasan kénytelenítetem egyébiránt tisztelt elnök urnak domásul adni, miszerint, különösen a 3-ik századhoz tartozandó nemzetőrök olyatankép viselik magukat, a mint a nemzetőröktől általában éppen nem várható — mert ezek. nem csak hogy a körülmények mivoltához képest szükségesen kiadott és velük anyanyelven ismételve tudatott parancsokat tapodák lábbal — sőt f. hó 16. és 17-én közülök többen örködésükre bizott vonalakat hirtelen nélkül elhagyván, *Szabadkára* visszatértek.

Azt, hogy különösen a jelenlegi körülményeknél fogva, az egy tetteből kiszámíthatatlan szerencsétlenség következhetik nemcsak a vidékre, de talán az egész honra is, ezt mindenki belátja.

Ennél fogva bátor vagyok tisztelt elnök urat a hon érdekében a rend fenntarthatása szent ügyében megkérni, miszerint kiközölni sziveskedjék, hogy ezen kötelességeiket lábbal tapodók kiknek névsorát ide mellékelve át küldöm — további szolgálatajok teljesítésére azonnal *Rácsba* visszaküldessenek.

A nemzetőrök további elszökéseknek pedig csak úgy remélhetem elejét vehetni, ha hogy a város hatóság által a polgároknak megparancsoltatnék, hogy ezentul senki ne merészeljen a város hatóság előleges tudta nélkül, a felváltandókért a táborba lejönni.

A töltéseket illetőleg van szerencsém elnök urral tudatni, miszerint a tartalékból 5000 lövésnél többet nem nélkülözhetvén, többet át nem is küldhetek, ezt pedig különösen azért, mivel a százados urak a felváltásoknál a kiadottakat nem szedvén be rendesen, sok hiányzik, minél fogva én

kapitány ur Vermest	2918
kapitány ur Cserkovitsot	1200
kapitány ur Sztántitsot	1090

kapitány ur Vojnitsot	1000
kapitány ur Veszelinovitsot	600
és kapitány ur Gábrit	190 töltések meg

fizetésében elmarasztaltam — még pedig egy töltést à 4 kr. p. p., mely összeg beszolgáltatását a városi hatóság kieszközölni, igen is teljes joggal bir.

A kivánt 250 *fegyver* helyett 200-nál többet nem küldhetek és ezt is azért, mivel a nemzetörök minden felváltás alkalmával magukkal többeket elvittek, a miről az illető százados urak jelenést azonban nem tettek.

A fegyvereket én át nem vévén, rólok nem is számolhatok. A százados urakat pedig felelőségre nem vonhatom, mivel azok közül csak 3 man vannak jelenleg a Duna vonalon.

Bács, november 19 én 1848. Végh Bertalan őrnagy.

106.

Hadik Gusztáv őrnagy s tiszántuli mozgó őrsereg főparancsnokának Becskereken.

Tisztelt főparancsnok ur!

Városunkbeli két ágyu átvételével kocsisaink $\frac{1}{2}$ alatt másolatban ide mellékelt bizonyítvány tanúsága szerint visszaküldtek, az ágyukat s társzekereket vontató *tíz lovaink* számszámától azonban *Becskereken* megtartattak. Van szerencsénk tehát főparancsnok urat az iránt felhívni, valjon lovainkat állandóan megtartani szándékozik-e? s ha igen, arról is, hogy azoknak vételi árát hol és kinél követeljük? értesíteni, s a lovak s lószerszámok átvételét nyugtatni méltóztassék; mely ebbeli becses utbaigazító választat vagy pedig most vett, s még ki sem fizetett lovaink visszaküldetését annál inkább várjuk, minthogy a múlt hónapokban a *verbát szí* tábor részére városunk 32 *ágyus lovat* hozzákészített jó minőségű új szerszámmal együtt már ajándékozott.

Kelt Szabadkán, folyó 1848. évi november 20 án tartott tanácsülésünkben. Szabadka város tanácsa.

1108

0081

0001

107.

Az ó kanizsai előjáróságnak — Szabadka város elnökétől.

Tisztelt előjáróság!

Hazánk szent ügyéért lángoló kebellet működő honvéd polgártársaink részére legközelebb mult hetekben különmemű ruhákak (mundour) *Becskerekre* szállítása városunkon keresztül történében, hazafiui kötelességünknek tartottuk ugyan ezen ruhaneműek szállításakor biztosításra *Török-Kanizsáig* kebelünkben 4 nemzetet kirendelni, kik is oda érkezvén, dolgaik végeztéveli visszartükhöz az ó kanizsai révnél szerencsétlenül a kocsijuknak a ereglyéből történt kifordulásukkor három darab közönséges lövész fegyverük a *Tiszába* esett — melyeknek netalán a révészektal történendő kihuzásukért borra valót ígértek. — Mint tudomásra van, ugyanazon három darab fegyver *kanizsai* halászoktal kihuzatott. hanem visszaadás esetére 25 frtot követelnek, mely felesigázott követelési ár, majdnem a fegyverek árát meghaladja. A fegyverek hollétérol, s kik által történt kihuzásáról biztos tudomást ad Zozuk Tivadar (Toso) kereskedő; s Kérges nevű *magyar-Kanizsai* lakos. Ezek kapcsában a tisztelt előjáróságot hivatalos bizalommal felkérem, hogy hazafiui buzgalommal eljárni nemzetöreink fegyvereit nekem mielőbb elküldeni sziveskedjék, annál is inkább, mert a tisztelt előjáróság tudni fogja jelen vészes körülményekben a fegyver becsét s szükségét, ki is a fáradozó halászok illő jutalmaztatásáról gondoskodni fogok.

(Kelt 1848. nov. 20. körül.)

108.

Spelletich Bódog országgyűlési követnek.

Tisztelt követ ur!

A hadügyministeriumtól önhöz, mint kormánybiztoshoz érkezett $\frac{1}{2}$ alatti rendeletet — miután ön városunkból a törvényhozás helyére már eltávozott volna — felnyitván a meghagyott 20 *nyereg* kiállithatása iránt magunknak a városunkban található anyagok iránt tudomást szereztünk, s megszemlélve tapasztalni

készítettünk; miszerint városunkban sem nyereg bundák, sem nyereg kápák, sem gedig pokrócok nem találhatók; a nyereg fákat *Tisza-Füredről*, és *Igmándról*, *Fejér* megyéből szokták helybeli mestereink, de csak igen csekély számban szerezni; jelenleg városunkban egy darab sem találhatók. A nyereg bundáknak való fekete bárány bőrök *Erdélyből* hozatnak, de ez évben onnan semmi sem szállíttatván s a volt készlet elfogyván, ebből is mitsem találtunk; a pokrócok pedig mindenneműek városunkban felállított nagyobbszerű tábori kórház részére lefoglaltattak.

Az egész nyereg szerszámából, tehát a kantárok, s kengyel szíjakhoz szükséges bőrt s a nyereg bundákat fehér bőrből, de ezt is, nem az egészen hosszú szőrű, ugynevezett magyar, vagyis ráci bőrből, hanem közönséges, egyébiránt erősebb szőrű fehér báránybőrből lehetne csak kiállítani.

A rendeletben hivatkozott minta nyereg még le nem küldetett.

Méltóztassék tehát ezek értelmében a tisztelt hadügyministeriumot tudósítani s bennünket is a mennyiben közremunkálásunkra az előadottak mellett is szükség leend, a további teendőkről tudósítani vagy a hadügyministerium által egyenesen értesíteni.

Kelt Szabadkán, folyó 1848. évi november 20-án tartott tanácsülésünkben. Szabadka város tanácsa.

109.

A vármegyei alispán tudósítása Szabadkára.

Polgármester ur!

A mozgó hadsereg parancsnokságának *Új Verbászon* november 19-én kelt megkeresése folytán, midőn önt egy részről arról értesitem, hogy *Verbászról* a napokban 7 nagy fedett kocsik fog szab. kir. városukba megindítani 169000-nyi árus töltés tartalommal, — egyszersmind felszólítom önt, hogy e kocsiknak biztos elhelyezéséről és nemzetőrsergük általi őriztetéséről gondoskodjék.

Uj-Verbászon 1848 ki november 20-án Piukovits Agoston Bács megye másod alispánja.

110.

Kossuth Lajos országos honvédelmi bizottmány elnökének.

Tisztelt elnök ur!

A puskaművesek és legényeknek öszveirása, s az eredmény rögtön feljelentése, valamint egyéb szakértőknek az álladalmi fegyvergyárban munka vállalásra leendő buzdítása iránt f. é. november 14-ről a Közlönyben közzétett hozzánk f. hó 20-án érkezett rendelet folytán, sietünk a *puskaművesek* öszveirása; úgy azoknak, valamint a lakatosoknak is a munka vállalásra való buzdításunknak; kézműi ipar tekintetben igen hátralevő városunkban eszközölt s határozott felsőbbi parancstól feltételezett csekély eredményét kitüntető tiszti jelentést ./- alatt mellékelten felterjeszteni; e szerint városunkban fegyvergyártási munkára csak két alkalmas puskaműves mester, három legény, s egy lakatos legény lévén, s ezek is felmenetüket családi és házi körülményeiknél fogva, a haza végszükségétől, s határozott felsőbbi parancstól feltételezvé. Kik egyébiránt különös tisztelettel maradunk.

Kelt Szabadkavárosban folyó 1848-iki év november 27-én tartott tanácsülésünkben. Szabadkaváros tanácsa.

111.

A Zombori hadfogadó parancsnokságtól — Szabadka város tanácsához.

Tisztelt városi tanács.

A 4-dik hadmegye főparancsnokságától f. é. december 6-ról 147. sz. a. kelt rendelete következtében szükséges, hogy azonnal kimerítő tudósítás tétessék arról; hogy minden hatóság *mily ujonczbeli összeget* tartozik kiállítani, ebből mennyit állított már és mennyit tartozik még adni, s azokat mikor fogja kiállítani? Minthogy pedig e hadfogadónak erről mi tudománya sincsen, egész bizalommal megkéretik a fenn tisztelt tanács, miszerint a fenntebb érdeklött kérdésekről felvilágosító tudósítását a mondott célra haszná-

landót hová előbb csak lehető, e hadfogadóval közleni méltoztas-
sék — minden tisztelettel maradván.

Zombor, deczember 9-én 1848. A fenn czimzett tanács kész
lekötelezettje (olvashatatlan) főhadnagy.

112.

A Zombori hadfogadó parancsnoksághoz — szabadkai városi tanács
(950. polg. sz.)

Tisztelt hadfogadó!

Az ujonczállítás mibenlétéről értesítés iránt f. é. deczember
9-ről 56 ik szám alatt kelt megkeresés folytán van szerencsénk a
tisztelt hadfogadót tudósítani, hogy városunkra kivetett 528 ujoncz-
ból Szegeden valósággal besorozott 298 ujonczot állítottunk ki s
igy még 230-nak kiállítása vagyon hátra; mely számnak kiállí-
tásául a *toborzást* még 1849 ki január 15 ig folytatni és a még
hiányzandók kiállítása pedig a *sorshuzást* január 16 ra tüztük ki,
a midőn is néhány napok alatt a kiállítást teljesen befejezhetni
reméljük.

Kelt Szabadka városban folyó 1848 ki évi deczember 11-én
tartott tanácsülésünkből.

113.

A hadügyminiszteriumtól.

Szabadka város hatóságának!

Szabadka városának folyó évi szeptember 18-án 3 darab
6 fontos ágyu és egy löszerkocsi szolgáltatott ki csekély számú töl-
tényeivel együtt.

Miután azonban a jelen körülmények között mindig nagyobb
számmal növekedő seregek számára mulhatlanul szükségesek lesz-
nek a nevezett ágyuk, ennélfogva *Szabadka* város hatósága oda
utasíttatik, miszerint gondja legyen, hogy az említett tüzeri javak
az álladalom költségén, előfogatokat és minden a dolog siettetésére
megkivántató eszközöket felhasználva, a lehető legrövidebb idő

alatt *Pestre* küldessenek és a honvédtüzérség főparancsnokságának
átadassanak.

A testvér fővárosnak mindig veszélyesebbé váló helyzete
szükségessé teszi a hadügyminiszteriumnak, *Szabadka* város ható-
ságát a jelen rendelet gyors végrehajtásáról felelőssé tenni.

Budapesten, dec 20 án 1848. A hadügyminiszter távollétében
Láhner ezredes.

114.

Alezredes Bezeredy Miklós Bács megye összes nemzetőrség fő-
parancsnokától.

Szabadka város törvényhatóságának!

A honvédelmi bizottmány elnöke által a *Bács* megyében
lévő összes nemzetőrség főparancsnokává kineveztetvén, van szeren-
csém *Szabadka* város lelkes lakosait felkérni, miszerint tekintetbe
véve azon nyomor és veszedelmet, melynek az *Ókértől Futakig*
terjedő, s majdnem minden fegyveres erőből megfosztott vidék ki-
téve vagyon, mely tehát egy örvonal felállítását oly annyira szük-
ségessé teszi: lovas nemzetőreinek egy részét ugyanezen örvonal
ellátása végett *Kiszácsra* küldeni sziveskedjenek, meggyőződve
lévén, hogy annyiszor bizonyított honszeretetüket jelen kérésem
mielőbbi teljesítése által ujlag tanusítandják.

Cséb-en, december hó 20 án 1848. Bezeredy Miklós alezredes.

115.

Tisztelt főparancsnokság!

A hadügyminiszterium f. é. deczember 20-ról (lásd a 113. sz.
okmány) mai napon sürgöny útján vett azon rendelet folytán, hogy
városunk részére f. é. szeptember 18-án adott három darab 6 fon-
tos ágyut, és egy löszeres kocsit, a löszerekkel együtt azonnal
Pestre a honvéd tüzérség főparancsnokságához utasítsuk; —

Sietünk ezen meghagyás folytán a tisztelt főparancsnokságot
tudósítani, hogy a kitett három ágyuk egyike lévén csak birto-

kunkba; azt ezennel *Lévai János* nemzetőri önkéntes tüzér kíséretében a meghagyás értelmében sietve küldjük.

A másik két ágyu, löszer-kocsi s löszereket pedig *Beöthy Ödön* teljhatalmú kormánybiztostól f. é. novber. 4-ről 392 szám alatt vett s másolatban ide ./- alázárt rendelet folytán *Becskerekre* küldöttük, ahol azok jelenleg is vagynak; ugyanazért a meghagyást ezekre nézve nem teljesíthetjük.

Kelt Szabadkán december 22-én 1848. Szabadka város tanácsa.

116.

A 39. sz. gyalog serezed t. parancsnokságának.

Tisztelt ezredi parancsnokság!

A *futaki* f. é. július 17 ki győzelmes csatában főrészt vett ezredükbéli mintegy 37—40 közvitézek, s néhány altiszt részére, városunk némely lelkes egyénei 28 pengő forintot önkint adakozván; van szerencsénk ezen summát az illetők között leendő szétosztás végett, az átvételi nyugtatóvány elvárása mellett ezennel általtenni.

Kelt Szabadkán folyó 1848-ik évi december 23-án tartott tanácsülésünkől. Szabadka város tanácsa.

117.

A hadügyministerium ujoncozási osztály igazgatóságának. Bpsten.

Tisztelt igazgatóság!

Városunkra kivetett *honvéd ujoncoknak*, mily számban történt kiállításáról jelentéstétel iránt folyó évi december 5-ről kelt rendelet folytán, van szerencsénk jelenteni, hogy városunk a reá eső 528 ujoncból, valósággal már besorozott 298 ujoncot toborzás útján a 4 ik hadmegyénél *Szegeden* kiállított; s a még hátralévő 230 ujonc kiállításául közelebbi 1849 ki január 15-ig a toborzást folytatni elrendelte, a hiányzandók kiállításául pedig a sorshuzást január 16-ra kitűzte; a midőn is a kiállítást rövid idő alatt befe-

jezhetni reméli; a mint ezekről a honvédelmi bizottmánynak e részben közbenjött rendelete folytán jelentését f. évi december 6-ról 280. közgyűlési szám alatt szinte felterjesztette. Időközben pedig toborzás útján ismét 20 ujonc állítatott ki; ezek azonban még besorozva nincsenek, hanem a toborzás előmozdításául ideig lenesen városunkban tartatnak; számuk szaporodtával nem várva a hátralevők kiállítását azonnal *Szegedre* átszállíttatni fognak.

Kelt Szabadka városban folyó 1848. évi december 23-án tartott tanácsülésünkől, Szabadka város tanácsa.

118.

Bezerédy Miklós alezredes s Bács megyei nemzetőrség főparancsnokának *Csében*.

Tisztelt alezrededes s főparancsnok ur!

Lovas nemzetőreink egy részének *Kiszácsra* őrvonalí szolgálatra leendő küldetése iránt f. évi december 20-ról kelt beces felszólítása folytán sietünk tisztelt főparancsnok urat ezennel tudósítani, hogy városunkban a lovas nemzetőrség egyáltalában még rendezve nincs; eddigelé mintegy *negyvenre* megyen azok száma, kik a lovas őrsereg közé magokat beirták; ezek közül is mint értesítve vagyunk, vagy tiznek ez ideig alkalmas lova sincsen s a többi is, miután a *lovassági őrnagy Végh Bertalan* ur a dunai őrvonalon működik, felszereltelenül s rendezettlenül várja a további intézkedéseket s megrendelt fegyvereinek s a hozzájárulóinak elkészültét és *Pestről* leküldetését.

A körülmények ily helyzetében városunk a haza s a polgártársunk iránti határtalan szereteténél fogva kiindítható 30 lovas nemzetőreinek, hogy magokat felválthassák, egy harmadrészét, azaz 10-et a mennyiben ily csekély számot s tanulatlan lovasságot tisztelt főparancsnok ur használhatand kiindíthat s kiindítani kész, mihelyt tisztelt főparancsnok ur a fennforgó körülményeket jelen sorainkból megértve, lovasságunk ily helyzetében is, azt használhatni gondolja, e részbeni rendeletet kiadandja.

Kelt Szabadkán, december 23-án 1848. Szabadka város tanácsa

119.

Bezerédy Miklós a bácsi összes nemzetőrség főparancsnoka.

Szabadka város tanácsának.

Hazánk nem az áldozat mennyiségére, de a lelkese észre tekint, melylyel az áldozatok hozatnak, s annyi példa tanúsága szerint *Szabadka* lelkesedésével méltán büszkélkedhetik! S ezen lelkesedéstől bizvást várom, hogy *Szabadka*, ha f. év s hó 23-án kelt becses levele szerint jelenleg 10 lovasnál többet nem állíthat is, ezen 10 időnként felváltandó egyéneket jelen kérésem következtében s említett levele értelmében, *Kiszácsra* mielőbb kiindítani sziveskedend, hol örömmel fogadtatni fognak azon meggyőződésben hogy kötelességeinek minden készséggel megfelelendnek.

Kelt Csében, december 30 án 1848. Bezerédy Miklós alezredes.

120.

Kivonat az 1849-ik évi január 4-én Zenta városában tartott közgyűlés jegyzőkönyvéből. A 21-ik szám.

Szóba hozza ez alkalommal városunk birája ama kebelrázó eseményeket, jelesül: a tömérdek rablásokat, gyilkolásokat és gyújtogatásokat, melyek a környéken főleg a szerb rablók által elkövettetve a vidék békés lakóit kétségbeejtő inségre juttatják; s ezeknek fonalán megemlítve egyes, az események ujdonsága miatt még friss emlékezetben levő hajborzasztó tényeket fájdalommal adja elő, miként eme az egész vidék véginségét okozó pusztítások meggátlása tekintetéből több polgártársaink nevezetesen Osgyáni István és Majoros Péter a *verbászi* tábor katonai parancsnokát gróf Eszterházy tábornokot esdekelve kérték meg, hogy szívére vevén a véginséggel fenyegetett nép szenvedéseit a rablások meggátlására — a parancsnoksága alatti sorkatonaságból annyit, mennyit a jelen viszonyok közt nélkülözhet, azon vonalokra, melyek a rablók dúlásainak főképp kitéve vannak, kirendelni sziveskednék; azonban a katonai parancsnok azon nyilatkozattal, hogy ugyis hajlandó levén az egész vidéket az ellenségnek feladva ma-

gát visszavonni, a kívánt segélyt illetén viszonyok közt kiszolgáltatni nem fogja — őket egyszerüen elutasítván, ugyanezen polgártársaink *óbecsei* dandárparancsnok Lenkey ezredes urat hasonlóképpen felkérték; de a jólelkű parancsnok ur bár a sanyargatott vidék oltalmára a kívánt segélyt megadni óhajtotta is; mindazonáltal azt az ellenségnek minden órán várható kirohanása tekintetéből, táborának csekélysége miatt teljesíteni képes nem volt. — A dolgok ily szomorú helyzetében előadó biró ur, miután a naponta felmerülő gyászos események a baj gyökeres orvoslását igénylenék, ennek eszközésére használandó módok iránt a közgyűlést intézkedésre hívta fel. Mire a jelenvoltak közül számosan felszólalván a körülmények hosszas fontolgatása után egyhangulag elhatározták, miszerint a *szt tamási* rablók tatárjárásainak kített *környékbeli községek mindannyian* megkeresendők, hogy a szünni nem akaró háborítatásoknak s az egész megye végpusztulását okvetlenül meghozó kirohanásoknak megszüntetése tekintetéből kormánybiztos s megyei főispán urat egyesülve kérnénk meg, hogy a *szt tamási* rablófészeknek — honnan az egész megyére a nyomor és inség özönnel árasztatik, fegyveres hatalommal leendő eltörlését kormánybiztosi hatalmánál fogva nyomban elrendelni, s ennek foganatosítására, a mennyiben a körülmények által szükségeltetnék, minden kitelhető polgári segélyt is, melyet részünkről ezennel felajánlunk, igénybe venni kegyeskedjék. — Azon esetre pedig, ha kormánybiztos ur előre nem sejthető okokból a népszavában nyilatkozó közóhajtásnak eleget tenni nem fogna, egyesülve járulnánk országunk kormányához, miként kellő figyelemre méltatva buzgó törekvésünket, annak elérésére hatalmas intézkedései által bennünket sikeresen eljuttatna.

Ezek kapcsolatában legelől is a környékbeli községek küldöttségek által lévén felkérendők e célból: *Szabadka* városát felkérendők: Tomcsányi Andor városbiró, Loránd Sándor lelkészi helyettes és Simon Mihály városi ügyész (kihagyván a kihagyandókat.) Valamennyien akkép küldetnek ki, hogy az imént elősorolt városok és helységek közönségeit a cél szentségéről szóval is meggyőzni törekedvén arra bírni igyekezzenek, hogy az egész megye, s így közvetve a haza boldogságát észközlendő eme jó szándékunk célhoz vitelében hatalmas közremunkálataikkal istá-

poljanak s ha csak ennél nagyobb fontosságú teendők által gátol-
tatva nem lesznek, a folyó évi január 8-án tartandó bizottmányi
ülés alkalmával küldöttjeik által kormánybiztos urnál *Zomborban*
megjeleni annál inkább ne terheltesse, mivel azon esetre ha
kormánybiztos ur mint a megyének főispánja ezen ügyet a bi-
zottmányi ülésben tárgyalásra bocsájtaná, jelenlétök által a cél el-
érését okvetlenül előmozdítandják: miért is küldötteink a megke-
resendő közönségekben létező bizottmányi tagokat ügyünk párto-
lására előlegesen megkérni el ne mulasszák: különben egész fel-
adatukra nézve a veszély nagysága és az idő drágasága tekinteté-
ből küldöttjeinknek a gyors és pontos eljárás ajánlatik.

Kiadta: Budai Gábor s. k. h. főjegyző.

Erre *Szabadka* város részéről *Trencsényi József* hely. tiszt. fő-
ügyész és *Czrenkovits György* képviselő *Zomborba* Bács vm. főis-
pánjához mint felhatalmazott kormánybiztoshoz hivatalosan kikül-
detnek, *Zenta* város kérelmét a szt. tamási sáncokból eredő kitö-
rések s rablások meggátlása iránt e város sészéről is támogatandók.

Kelt Szabadkán, 1849. jan. 7.

121.

Alezredes *Bezerédi Miklós* Bács összes nemzet őrség főparancsnoka.

Szabadka város tanácsának.

Az országos honvédelmi bizottmány elnöke által az összes
Bács nemzetőrség alakításával, rendezésével, és kiképzésével
bizatván meg, működéseim alapja a nemzetőrség összeírása; mi-
végett a tisztelt tanácsot hivatalosan kérem fel, miszerént a város
kebelében létező, a törvényes kellékekkel bíró nemzetőröket ko-
ruk és vallásuk kitételével, és a lovas és gyalog fegyvernem meg-
külömböztetésével, a városban lévő álladalmi, és magány fegyve-
rekkel együtt mielőbb össze iratni, és az összeírásnak egy pél-
dányát velem közölni sziveskedjék.

Cséb január 8-án 1849. *Bezerédi Miklós* alezredes.

122.

Kossuth a megyét és a várost tudósítja a helyzetről és az ellenség
ellen követendő utasításokat ad.

Szabadka város közönségének.

Az országgyűlés, a nemzetet képviselő ezen legtörvényesebb
hatóság *Debreczenben* székelt.

Innen teljesíti a magasztos kötelességet, magyar hazánkat
védelmezni az enyészet ellen, mellyel a zsarnokság nyíltan fenyeget.
Védelmezni, s az igazságos isten segítségével meg is menteni.

Borusak édes hazánk körülményei, de nehezebb időket is
élt már a magyar; s az nem lehet, hogy ezred éves életét ép
akkor veszítse el, midőn a szabadság ifju életével ajándékozá meg
a gondviselés.

E megye közönsége tudja, hogy a magyar nemzet sem fel-
nem támadt a királyi hatalom ellen, sem új szerzemények végett
nem indított háborút.

Horvát, rác, oláh fellázadt a törvények uralma ellen miket
királyi eskü szentesített.

A király maga a végett hívta össze az országgyűlést, hogy
gondoskodják fegyveres erőről s pénz forrásokról ezen lázadás
ellen, mellynek kárhóztatását, az országgyűlés megnyitására lekül-
dött királyi levelében, úgy maga mint egész családja nevében
nyíltan és határozottan kimondotta.

De mig ez mondaték, alattomban a leggyalázatosabb gyilkos
pártütés szitogattatott; s midőn ezt elég erősnek vélték, hogy a
magyar nemzetet semmivé tegyék, akkor rögtön a pártütőket,
rablókat a király kedves hiveinek nevezé, királyi tekintélyével
melléjük — a pártütőkhöz — állott; a magyar nemzetnek azt
mondá, ne merd magadat védelmezni, s a pártütés vezérének ke-
zébe akará adni az ország feletti katonai zsarnok uralmat.

A magyar nemzet csak nem lehetett oly oktalan, hogy
védelem nélkül nyujtsa nyakát a bárd alá.

Tehát az önfentartás természeti ösztönéből indulva, melyet
isten még a féregnek is megadott, védelmezé magát.

E védelem terén vagyunk még ma is.

Soha az országgyűlés a legkedvezőbb viszonyok között sem

lépett az elbizakodás terére; soha sem mondott többet mint azt „Védelmazzuk a nemzetet pártütés, lázadás, hitszegés ellen.“

És — szégyen gyalázat! ők támadják meg a törvényt, lázadást támasztanak az országban, idegen fegyveres erővel rohanják meg az országot; s még ők merik nemzetünket rágalmazni, hogy a nemzet a pártütő. — Borzasztó, hallatlan istentelenség.

A király leköszönt, s a királyi ház egy mellék ágának ivadéka fel áll, és azt mondja „én vagyok császár és király“ — mind erről a nemzetnek semmit sem szólnak — mintha a magyar nemzet egy birka nyáj volna, melyet hire tudta nélkül adni venni lehet, tetszés szerint.

Soha még Arpád idejétől, egy király sem mert ilyet megkísérteni.

Soha egy szabad önálló, alkotmányos nemzettel ily botrányos játék nem üzetett.

És az ifju herceg, ki magát császár és királynak nevezi, első szavában nem azt mondja: „megtartom az alkukötést, melyet őseim őseitekkel kötöttek; megesküszöm törvényeitekre, tegyétek fejemre sz. István koronáját“ hanem egyetlen szava, melyet mondott ez: „nyakatokra küldöm seregeimet, s fegyverrel foglalom el országotokat.“

És még is az országgyűlés ily körülmények közt sem akará kísérletlenül hagyni a békes kiegyenlítést.

Es mit feleltek ajánlatára? letartóztaták emberi s nép jog ellenére az országgyűlés követeit, s Windischgrätz kinyilatkoztató: hogy „feltétlen megadást követel, elfoglalja katonai erővel az országot, s katonai kormányt hozand be.“

Feltétlen feladás! ez annyi mint nemzeti halál. Mert kimondák az ausztriai ministerek a kremziri országgyűlésen, hogy Magyarországot kitörölnék az önálló nemzetek sorából, s tartomány gyanánt olvasztandják be a szabadságvesztett Ausztriába.

A nemzetgyűlés, melynek még lételet is tagadni meri a bitor hatalom, ezen iszonyatos elbizakodásra a nemzeti s emberi önérzet indignációjával felelt.

A zsarnok ellenség nemzetünk halálát kívánja a béke béreül. Ennél nagyobb baj a legroszab esetben sem érhetne.

Es az országgyűlés egy szívvvel lélekkel elhatározá: hogy e

nemzet védeni fogja hazáját, és országos önállóságát, életre halálra, még egy magyar él.

Az igazságos isten megáldandja a kényszerített önvédelem harcában fegyvereinket.

Budapest elvesztése még nem veszte el a nemzetet.

Az országgyűlés együtt van 120,000 ember áll fegyverben a hazát megvédeni. Bém tábornok Erdélyben győzelemről győzelemre halad. A nemzet seregei koncentráltatnak. A nép hű a hazához és lelkesült, úgy a Tisza vidékén, mint amott a Dunánál.

Csak kitérés és hűség a hazához, és isten nem engedheti, hogy a hitszegő zsarnokság diadalmaskodhassék Magyarország ezredéves nemzeti életén.

Az ország kormánya tehát azon tántoríthatlan meggyőződéssel közli mellékletben e megye közönségével a nemzet képviselőinek határozatát: hogy ezen megyének lelkes közönsége semmit sem fog elmulasztani, mit a nemzeti hűség megkíván.

Ezen nemzeti és hazafiui kötelesség alapján következők rendeltetnek:

1 ör. A törvényhatóságok netán közeledő, vagy a törvényt hatóság területeit megszállott ellenségnek semmi nemü ellátásnyújtani és rendelni nem fognak, sőt úgy a tisztviselő kart, mint a törvényhatóság minden egyes lakóját eltiltandják, hogy az ellenséges hadseregnek szállásolás, élelmezés, elszállítás tekintetében segédkezet ne nyujtsanak.

Enek következtében a nemzet iránti hűség kötelességénél fogva mindenki hazafiui szoros tartozásának ismerje az élelmi szereket és takarmányt az ellenség elől eltakarítani, vagy ha eltakarítani nem tudná, megsemmisíteni. Fontolja meg kiki, hogy a hol arról van szó: miszerint az élelmi szereket vagy eltakarítsa s megsemmisítse, vagy ha ezt nem teszi, az ellenség kezébe fog kerülni, azt a kétkedés által semmi esetre nem menti meg, s csak azt eszközölte, hogy az ellenség kezébe kerülend. Jobb tehát eltakarítania, jobb megsemmisítenie, mert akkor az ellenség éhen veszend el, s a nemzet megmentetik; megmentetvén pedig becsületének lekötésével mindenkit biztosít, hogy az ekkint szenvedett károkat kamatostól együtt megtérítendi.

A nép győzhetetlen ha hazájához hű. Ha semmi mást nem

tenne is a nép, mint azon egyet, hogy az ellenségnek az élelmet lehetetlenné tegye, ezen egy dolog is elég arra, hogy a haza megmentessék.

2-szor: Különösen megtiltatik pedig, hogy olly helyekre, mellyek az ellenség által elfoglalva tartatnak, élelmi vagy akármilyen más áru czikkeket bevinni senki — hon áruvási bűn sulya alatt ne merészljen; a ki ellenkezőleg cselekednék, és az ellenségnek bár miben is segéd kezét nyujtana, hadi törvényszék elébe fog állíttatni, és büntettetni.

3 szor: A hivatalos, s magány levelezések, vagy bár melly érintkezés az ellenséggel hasonló véteksúly s hasonló büntetés terhe alatt a nemzet nevében tilalmaztatik.

Ha valaki az ellenségtől, bár melly megbizást, bár melly hivatalt elvállalni merészel, az a törvény oltalmán kívül állónak nyilváníttatik: s azt elfogni s a legközelebbi rögtön ítélő törvényszéknek átszolgáltatni mindenkinek nem csak joga, de sőt kötelessége. S e végett valamint minden seregarancsnokok, s rendes katonaság és szabad csapatok vezérei vérhatalmi joggal ruháztatnak fel, ugy más részt minden rendezett tanács rögtönítelő bírósági hatósággal ruháztatik fel.

3. Minden törvényhatóság, mellyen az ellenség megszállott, vagy megszállani készül, ostrom állapotban levőnek nyilváníttatik; s a törvényhatóságoknak hazafiúi kötelességévé tétetik, szabad csapatokat alkotni, népfelkelést organisálni; s ugy a szabad csapatokat, mint a népfelkelést, a legközelebb működő nemzeti seregek vezérének, vagy várak parancsnokának utasításai szerint a haza védelmébeni közre dolgozásra alkalmazni.

4.) Minden törvényhatóság a közadót s a haza védelmére áldozott magánajánlatokat, akármineműek legyenek, vagy a mennyiben helyzetök s összeköttetésük engedi, az ország központi pénztárába Debreczenbe, vagy pedig a közelében működő tábori kormánybiztos kezeibe, avagy pedig vidéki közelség szerint Munkács, Nagyvárad, Szeged, Eszék, Pétervárad, Komárom, Lipótvár s az ország kezeiben levő más akármely erősség parancsnoksághoz szolgáltatassák be; az álladalom mindennemű javait pedig hasonló módon biztosítsák.

5. Az ellenség minden mozdulatait a legéberebb figyelemmel

kisérve s kísértetve, annak minden lépéseiről az ország alkotmányát s a vidékükbeli nemzeti seregek vezéreit s várparancsnokait tudósíttassák; s az ellenségnek előőreit, kisebb csapatait a nép legyőzhetlen erejével megtámadtatva, előhaladását, az utak, hidak, átjárások akadályozásával nehezítve annak előrenyomulását vagy concentrációját minden módon gátolják.

6. A törvényhatóságok állítsák ki még hátralevő ujoncaikat, részint a Királyhágón túliakat Bem tábornok ur rendelkezése alá, a Tiszán innenieket részint a miskolcz-tokaji táborba, részint Debreczenbe; a Tiszán túliakat Debreceube, Nagyváradra, Aradra vagy Szegedre, a Dunán innenieket Szegedre, Komáromba vagy az ott táborozó nemzeti hadsereghez, a Dunán túliakat pedig vagy Eszékre vagy Komáromba, s a Dunán túl táborozó seregevezérnek rendelkezése alá bocsássák.

Ezek a kormányznak részletes utasításai, melyekhez általában azon figyelmeztetés járul, eszközöljék: hogy a népnek méltó haragja isten boszúja gyanánt szállongja körül az ellenséget; a kormánybiztosok és csapatvezérek folytassák működéseiket; a megye közönsége a nemzet becsületének lekötése mellett biztosítson kárpótlást minden kárért, melyet akár egyesek, akár egész községek hazafiúi hűségök miatt szenvedhetnek és tartsák fel kebleikben és ápolják a népben a hazaszeretetet szent érzelmeit; és a ha mindenki kötelességét teljesíti, az ellenség ephemer előnyomulása nem veendő tartós diadalt hazánk szent szabadságán.

A kormány elvárja, hogy e megye közönsége biztos futárok által fentartandja a kormánynyal a folytonos hivatalos érintkezést.

Kelt Debreczenben, január 16-án 1849. Az országos honvédelmi bizottmány nevében Kossuth Lajos, elnök.

123.

Szabadka szab. kir. város közönségének!

Honunk védelme ugy kívánván, felsőbb parancs következtében e megyéből valamennyi katonaság folyó évi január 20-án elszállíttatott, ennek csakhamar beteljesedett szomorú következménye; ugyanis a szent-tamási rácok Davidovatz, s egy pap ve-

zérlete alatt másnap délfele kitörvén, a tábornak volt helyét, *Verbász* helységét mintegy 1200-an 3 ágyúval megtámadták; előbb ígérték, hogyha hozzájuk csatlakoznak, mi bántalmuk se lesz, de ez hiu csalogatás volt; mert csakhamar rá kezdődött a rablás, házról-házra járván, mindenütt elrabolván marhát, fegyvert s élelembelit, délután megrészegedvén, megkezdették az öldöklést.

Ily szerencsétlenség feyegeti egész megyénket, mely kivé-
vén az *aldunai* védvonalat, majdnem egészen védtelen állapotban
vagyon, ily sajnós helyzetben a kétségbeesés utolsó eszközéhez, a
népfelkeléshez nyultunk, mindenütt segédkezeket keresvén, hol
kaphatunk. A népfelkelést alezredes *Bezeredy* Miklós, s őrnagy
Végh Bertalan parancsnoksága alá rendeljük, a megye védelmi
bizottmánya székhelyéül, mint a megye középpontját *Zombor* vá-
rosát választottuk, innen intézkedendünk megyénk megmentésére.
Fel tehát, kinek fegyvere vagyon s fegyvert foghat, mentjük
meg életünk, vagyonunk, s becsületünket; — felkérjük tehát
ezennel a tisztelt várost is, küldje hozzánk fegyveres embereit,
tegye magát velünk érintésbe, s mentjük meg, mit megmenthetünk.

Kelt Zomborban, 1849. január 22. Knézy Antal alispán.
(mint a vm. tábori bizottmánya elnöke.)

Jan. 24. Csajághy Márton főszolgabíró *Cservenkáról* kéri a
szabadkai polgármestert, hogy — mivel a *cservenkai* és a *szivaczi*
népfelkelési állomásokon már néhány ezer fegyveres nemzetőr áll
készen anélkül hogy lőszerekkel ellátva volna — ezen népfelke-
lők számára a *szabadkai* öszszletből vagy 6000 töltést adasson.

Az elküldött 2 nemzetőr a kért 6 ezer kemény kupakos
töltést másnap át is vette.

Ugyanezen napon Horváth Antal vm. főispán és kormány-
biztos rendeletére a Pál Antal által alakított mozgó gyalogcsapat
részére *Sztanisicsra* is adtak 5 ezer töltvényt. Ugyanakkor Hor-
váth Antal rendeletére *Zomborba* a vármegyei udvarba is 10 ezer
töltvényt küldött a *szabadkai* polgármester.

124.

A kalocsai érsek — Kalocsa város tanácsához.

Érdemes városi tanács!

A legepesztőbb szívfájdalommal esett értésemre, miszerint az
Ó Becséről megtért városi küldöttek azon hirt hozták volna, mi-
szerint azon bizonyos ládákban, melyek a napokban *Duna Patajon*
elfogattak, általam és más főpapok által a német sereg számára
küldött pénzek találtattak legyen. Ezen legégbekiáltóbb rágalom
ellen, melyhez hasonlók már régóta a leggonoszabb szándékkal
koholtatnak ellenem és a papság ellen, ezennel a haza színe előtt
ünnepélyesen óvásomat s ellenmondásomat azon megkeresés kisé-
retében intézem az érdemes városi tanács eleibe, hogy az igazság
szeretetéhez képest azonnal rendeljen jó lelkű polgárokból két
küldöttséget, melyek egyike nyomban induljon ezen rágalmas hir-
nek forrásához, melyet a hirhozó meg fog mondhatni, s attól, a
kitől e hirt hallotta, írásbeli bizonyítványt hozzon; a másik pedig
Szegedre, hova mondott ládák küldettek, onnét a hadi főparancs-
noktól hiteles bizonyítványt hozzon, mi volt légyen? és kitől? ki-
nek számára küldve azon ládákban, hogy így végre azon égbe ki-
áltó rágalmak alytalansága napfényre kerülvén, mélyen sértett
személyem és becsületem helyre álltassék. Az uti költségeket én
fogom viselni. Ezt a haza, szabadság, s igazság nevében követelem.

Kelt Kalocsán, 1849. jan. 23. Gróf Nádasdi Ferenc kalocsai
érsek.

125.

Zomborcsevics Ferencz tábori tudósítása Szabadkára.

Tisztelt polgármester ur!

A *szt. tamási* szerbek mintegy 500-an voltak, kik *Verbászra*
letelepedtek, s minden 4 ik 5 iknek volt csak fegyvere, a legna-
gyobb része esupa rongyos emberekből állott, s így *Verbász* önnön
gyavaságával adta fel magát. *Feketehegyről* nyert tudósítás szerint a
szt. tamási parancsnok a kocsikat és a lovakat, melyek a *Verbásziaktól*
elvéttettek, vissza adatta; az apró holmik, ruhaneműek azonban

stb. mind oda vesztek; többen mesztelenül ugyszólván, mert egy ingben s gatyában kellett menekülniök, érkeztek *Kúlára*. Az őrnagy azon rendeletet tudatja, hogy ha valami erő *Mélykut* vagy *Jankovác*ról jönne, az *Topolyára* utasíttassék.

Városunk *Szabadka* részéről pedig szükséges a négy hónapos 400 ember fogadását minden módon előmozdítani, s a népfelkelést papiroson névjegyzékek készítése stb. által rendezni; mi szintén előmozdítandja a 400 négy hónapos őrség minél előbbi kiállítását. Méltóztassék barátink családjait megnyugtatni, hogy a veszély közel sem nőtt még annyira, hogy *Szabadkáról* tovább menekülniök kellenék; mert *Hegyes*, *Feketehegy*, (*Szeghegy* mit sem ér) s részben *Topolya* is elszánták magukat védeni; *Csantavér* pedig elsőtől utolsóig dühös; még tehát ezek állanak, addig *Szabadka*, értem a várost nem fenyegettetik közvetlenül, és hogy ne is fenyegetessék szükség mind a *topolyai* vonalt mind a *csantavérit* hathatósan támogatnunk.

Mi egyrészben *Feketehegyre* indulunk tüstént, én és egy két társam *Kúlára* küldöttünk ki az őrnagy által az ottani népet állásunkról és a segélyről tudósítani és lelkesíteni; az őrnagy maga *Csantavérre* megyen, valami erőt előbbre indítani stb.

Egyébiránt szokott teljes tisztelettel maradok. Kelt *Topolyán*, január 23-án 1849. Zombóresevits Ferenc főjegyző.

U. I. Ha a két hétig szolgálendő 400 embernek egy része még ma sem indulna ki, tessék őket holnap s holnap után is utnak indítani *Feketehegy* felé.

126.

A szabadkai polgármestester segélykérése — Halasra és a többi városokhoz.

Kedves barátink s atyáink fia!

Az ide /- alá másolatban csatolt őrnagyi levél (Lásd a következő 127. számot.) tanúságaként, *Feketehegy* és *Hegyes* magyar helységek a *Szt Tamásból* kirohant rác csorda vadságának áldozatai lőnek; s miután már *Verbászat* is kirabolták, *Topolya* mezővárosát tüzték ki a legközelebbi — azaz ez éjjeli dulásra — és in-

st városunkat mint legközelebbi állomást, természeti vadságukkal megtámadandják; s így a haza szent ügyét mindig forrón ápoló városunkat ez emberiség szörnyei a legsiralmasabb állapotra juttatandják; melyek folytán kérem önöket, hogy tekintetbe véve jnos helyzetünket a rablók könnyebb s biztos megfékezése végett hova-hamarébb segéd erőt küldeni ne terheltessenek.

Ezek után — városom részéről — hasonló körülmények között baráti segéderőt biztosítva vagyok *Szabadkán* jan. 23-án 1849. Önöknek kész szolgálja.

127.

Végh őrnagy sürgönye Szabadkára.

A szabadkai polgármesterhez érkezett jan. 23. esti 6 $\frac{1}{4}$ órakor.)

Tisztelt barátom! Embert és fegyvert, mert másképen a mi történet, mindent fölülmul.

Szabadka polgárai készen legyenek! — *Feketehegy*, *Hegyes* már csak voltak, az éjjel *Topolyára* jön az ellenség. Embert tehát.

Némely podgyászom haza küldöm, kérem biztos ember által adassa át *Rudicsnak* főispán ur lakásán levő vén asszonynak.

Isten önökkel. Barátja *Végh Bertalan* (őrnagy.)

(Másnap irt levele ide érkezett jan. 24. esti 8 órakor.)

T. Barátom: A tegnapi haza küldött bórzsákat kérem visszaküldeni valami biztos embertől, ha hogy jönne valaki. Ugy szintén kérek 10 ezer kemény töltést. — *Hegyes* még kezeink közt van. A nép nyugodtabb. Segítség majd csak jön minden honnan, de ezért kérek embereket küldeni. A nemzetörök számára pénzt kérek. Oszinte barátja *Végh Bertalan*.

128.

Tisztelt polgármester ur!

Fészkéiből kitört *sztamási* rablók fékezésére a megyei tanácskozmány rendeletéből *Szivacz* helységébe — kormányom alá

összegyülekező felkelő nép puskatöltények teljes hiányában lévén — főkötelességemnek tartottam, a tisztelt polgármester urat megkérni, hogy Szabadka városában letéteményezett *töltényekből 12000*. et e levelemet előmutató Mencter Heinrich és Hetesseimer Konrád *szívaci* eljárók által tüstént saját rendelkezésem alá küldeni ne terheltessem.

Kelt Szivacon, 1849. január hó 24-én. Fratricsesits Péter alszolgabíró.

Főlebb érintett 12000 kupos kemény töltéseket a hozzája tartozó hordókkal együtt átvettük. Johann Winterstein, Konrad Hesseimer.

129.

Ó-Moravica községének levele Szabadkára.

Különösen tisztelt polgármester ur!

A szegény magyar nemzetünk sorsa mily veszélyes, azt fejtegetni jelenleg felesleges; ennyi a jelenlegi történet *Bácsmegyében*: két *Kér*, két *Verbász* népe, valamint *Szeghegy* községe önmagokat az ellenségnek feladta. *Feketehegy* községe hamuvá tette, *Kúla* és *Hegyes* ingadozó állapotban vannak. Ekép a veszély *Ómoravica* községét már leginkább közelíti és annak akadályozására oly szerencsétlen helyzetben vagyunk; hogy fegyverünk kevés számmal lévén, töltésünk pedig egyáltalában nincs; e felől tisztelt polgármester urat teljes illedelemmel arra kérjük, hogy helységünkhöz a szabadkai őrsereg s illetőleg polgárságból segítséget nyújtani és jelen kiküldöttünk kezeihez 15 font lőpor és ahoz kívántató golyók adását elrendelni méltóztassék.

Mély tisztelettel maradván Ómorovicán január hó 24 ikén 1849. Tisztelt polgár mester urnak készkötelességű szolgálai Kiss János bíró és a többi eljárói Ómorovica községének.

130.

Szeged város hadi bizottmányától — T. e. Kuluncsics István Szabadka város polgármesterének.

A *Szent-Tamásból* kirohant rác csorda dühöngői megfélemezésére kívántató segedelem erő küldése iránt folyó év s hó 23-án kelt becses megkeresés folytán válaszolni nem késünk; hogy e tekintetben gróf *Vécsey* tábornokkal, mint városi főparancsnokunkkal kinek rendelkezése alatt áll jelenleg nemzetőrségünk is, értekezvén azon nyilatkozattal vala: miszerint 1200 gyalog és lovas katonaság ezen felül pedig folyó hó 26 án két század lovas nemzetőrség fog *Szabadkára* indittatni, miről is azon kérelemmel van szerencsénk önt tudósítani: hogy az otti mozgalmakról időről időre és ha nagyobb erő kívántatnék, erről is bennünket egész bizodalommal tudósítani sziveskedjék.

Szegeden 1849. évben, január hó 24 én tartott hadi bizottmányi ülésünkből, Vadász Manó polgármester. (Ide érkezett jan. 27. reggeli 8 $\frac{1}{2}$ órakor.)

131.

A IV. hadmegye főparancsnoksága.

A város tanácsának s a katonai parancsnokságnak Szabadkán.

Ezennel tudtul adván, grf. *Vécsey* tábornok ur azon rendeletét, miszerint *Szabadkáról* az egész kórház minden betegeivel, személyzetével, szereiével együtt, ugy az *álladalomnak minden javai* az e folyó hó 25-én innen *Szabadkára* menő s egy gyalog zászlóalját vivő 400 szekereken, másnap azaz 26 án *Szegeden* által *Makóra* fog által tétetni; felszólítom az ottani polgári és katonai hatóságot, hogy ez általszállításra rögtön minden részben elkészülvén, onnan az egész szállitmány akként indittassék ki, miképen aznap estve, illetőleg éjjeli hálásra itten *Szegeden* keresztül, (hol számára hely nincs) egész *Szöregig* juthasson.

Szegeden, január 24 ikén 1849. Hadik Gusztáv ezredes.

132.

Tisztelt főbíró ur Szabadkán.

Örömmel tudtára adom kegyednek, hogy a *kis-szállási* pusz-
táról még 30 legényt küldhetek, melyeket Rózsa József béres
gazdánk t. főbíró ur eleibe és a *szabadkai* város érdemes előljáró-
iknak további parancsolatja alá által fogja adni.

Kis-Szállás, január 24. este 8 órakor 1849. Egan jószágfel-
ügyelő.

133.

A kalocsai érsektől — Szabadka város tanácsához.

Nemes városi tanács!

Egymást érő égbe kiáltó rágalmak kényszerítnek a nemes
városi tanácsnak becsületes megmentésére s jó hírnevem biztosí-
tására irányzó közremunkálását elvégre hazafiúi bizodalommal je-
len nyílt soraim által felkérni.

Már néhány hetek előtt azon galádul koholt rágalmas hir
lön *Kalocsán* elterjesztve, mintha *Szabadka* városa piacán egy sze-
ker lett volna letartóztatva, mely állítólag általam a *szt. tamási* lá-
zangó rákok számára küldött pénzzel és puskaporral lett volna
terhelve.

Barna István, és Fekete István, *Kalocsa* városának ó *becsei*
táborba küldött s tegnap visszatért követei, valamint kocsisuk Kis
József Szőke (ki ez alkalommal *Szabadka* városában kocsisképen
ismét visszaküldetik) pedig azon rozszelkű gonoszság koholta állí-
tólag a *Fekete Sasról* nevezett *szabadkai* vendéglőtől hallott hirt
hozták; mintha bizonyos *Duna Patajon* e napokban lefoglalt, s hir
szerint *Szegedre* szállított ládákban általam és más főpapok által a
német sereg számára küldött roppant pénzösszeg találtatott volna.

Hazafiúi kérelmem tehát oda járul, miszerint a nemes városi
tanács sziveskednék ilyféle életveszélyeztető rágalmak koholót ki-
nyomozva kellőleg megfenyíteni; más részről pedig a *Kalocsa* vá-
rosi közönség felvilágosítására és megnyugtatóására, hazafiúi jó hir-
nevemnek pedig biztosítására, főlebb érintett (valószínűleg a *kar-*

loczai rác érseknek, a *kalocsaival* való felcsereléséből származható)
rágalmakat hiteles alaku bizonyítványban megcáfolni.

Mit a nemes városi tanácsnak igazság szeretetétől jó remény
nyel elvárva, hazafiúi bizodalommal maradok.

Kelt Kalocsán, január 24 én 1849. Nemes városi tanácsnak
kész kötelességü szolgálja gróf Nádasdi Ferencz s. k. kalocsai érsek.

134.

Kovács Sámuel *pacséni* bíró jan. 25. az ottani nemzetörök
számára a *szabadkai* polgármestertől 10 font lőport s ehhez arány-
lag golyót s egy pár skatuja kapszlit és 50 kohát kér.

(Ide érkezett január 28 án.)

135

Egan James jankováci uradalom felügyelőjének Kis-Szálláson.

Tekintetes felügyelő ur!

Jelenleg *Csantavérig* jutottunk, a honnét őrnagyunk rende-
lése szerint fogunk a más helyekre kiindulni. Csapatunk áll 77
gyalog és 13 lovasból. Őrnagyunk *Szarits* Móricnál tisztelegtünk, s
egyszersmind fizetésünk s ellátásunk iránt tudakozódtunk; az élel-
mezésre naponkint egy ember fél font hust, s két font kenyeret
fog kapni, a pénzbeli fizetésről mind ekkorig mit sem tud. Ennél
fogva kérem felügyelő urat a pénzbeli fizetésünk iránt mi előbb
rendelkezni, mert különben a pénz hiánya miatt mindnyájan, kü-
lönösen a legénység, ki már is zugolódik, haza menni s bocsjá-
tani kénytelenek leszünk. A mult éjjel *Hegyes* helységre tüzlángok
martialéka lön.

Jelentésem s kérésem után szives hajlamába ajálva vagyok.
Csantavéren, január 25-én 1849. Redl s. k. százados.

136.

Ó Morovica községének levele Szabadkára.

Különösen tisztelt polgármester ur!

Legközelebb mult napon lőpor kérés iránt alkalmatlankodánk tisztelt uraságod előtt; azonban, ki a háborút nem próbálta, ahhoz fogalom olyanak nem adatott, s miután a *feketehegyi* nép is nálunk meg telepedett; de a jövődőről mit sem tudunk, a jelenről pedig annyit, hogy a szerzett lőporunk elegendő nem lehet: e főből tisztelt uraságodat teljes tisztelettel arra kérjük, hogy a veszedelmes rabló csoport fentarthatása — vagy ha az Isten úgy akarja mint mi: legyőzhetése tekintetében — még jelen kiküldött futárunknak kezeihez mintegy 25 font lőport és ahhoz megkívántó ölmot csapantyukkal együtt közbenjárása által kiadatni méltóztassék. Egyébiránt a segedelem adása iránt is az Istenre kérjük!

Kik kegyeibe ajánlottak mély tisztelettel maradunk. Ó-Moroviczán, január 25. 1849. Tisztelt uraságodnak készkötelességű szolgálói Kiss János bíró és a többi előjárói s népe Ó Morovica községének.

137.

Halas város tudósítása Szabadka segélykérésére.

Kedves szomszédink s barátink!

Vészt hirdető levelüket azonnal közöltük *Vadkert, Kis körös, Keczel, Kalocsa, Kecskemét* pestmegyei, és *Pülpöszállás, Szabadka, szállás, Kun-Szt. Miklós, Lacsháza* felső kiskun, *Majsa, Félégyháza* alsó kiskun községekkel. A pestmegyei helységekből tegnap *Kis-körös* küldöttei voltak nálunk bővebb tudomás nyerés végett, kiktől értettük, hogy *Kis-Körös* az indulásra 500 emberrel már készen áll, *Keczel* pedig tegnap el is indult *Szabadkára*; *Kalocsa* is tetemes erőt gyűjt; a kiskun felső községekben szinte bámulatos a munkás buzgóság, melylyel *szabadkai* rokonaik segítségére sietnek; ezeket azonban tegnap estve futár által tudósítottuk, mi-

ént már *Szegedről* tetemes katonai erőt nyervén, mely által a veszély legyőzhető, legalább elborításában feltartóztatható lesz, a 4 kiskun felső községek, mint a kik 10—15 mértföld távolságra vannak *Szabadkától*, minden percben az elindulásra fegyveres erőkkel készen; azonban tőlünk újabb felszólítás vételéig honn maradjanak. *Kecskeméti* futárunk még mind eddig meg nem érkezett. Jelen levelünket átadó *Félégyháza* követői az ő nagy községük felkelési és segélynyújtási készségökről előszóval adnak tudósítást önöknek. Mely sietve tett tudósításunk után vagyunk rokonai szeretettel.

Halason, január 26. 1849. reggeli 8 órakor, Halas város özsége.

138.

Uszód község levele ugyanezen ügyben.

Igen tisztelt polgármester ur!

Halas városához bocsátott felhívó levele, másolatban *Halas* nemkülönben *Kalocsa* városa főbirái által hozzánk is eljutván, a veszély nagyságát abból megértettük, minek folytán semmit nem késedelmezve, siettünk helységünk csekély népességéhez képest 10 nemzetőrt két hétre azzal a meghagyásunkkal utnak indítani, hogy mindenekben *Szabadka* városa előjárósága, vagy általa kimutatandó parancsnoknak rendelete szerint, *Szabadka* lelkes népsével közre munkálni, s a várost megmenteni legszentebb törekvésöknek ismerjék, bizton reménylven, hogy a felülről bennünket fenyegető vész közepette, parányi erőnket is, a város előjárósága ölelő karokkal fogadja, és sziveskedend nemzetöreinket a segítségesebb élelmi szerekkel ott létük ideje alatt ellátni; elvárva pedig a két hét, ha a szükség úgy kívánja, mitől Isten megővja a várost, ismét ugyanannyi számú erővel, egymást felváltva, mindaddig szolgálni készeknek nyilatkozunk, míg a borús felhők terüire nem változnak. Többre illő tisztelettel maradván.

Uszódon, január hó 26 án 1849. t. ez. polgármester urnak, kötelezett hű szomszédok Simon Sándor helység bírója és N. N. tanács.

139.

Gróf Vécsey tábornok, mozgósereg parancsnokától.

A tizst. városi tanácsnak Szabadkán.

A honvédelmi bizottmány és a haza nevében meghagyatik a t. tanácsnak, hogy elmúlhatlanul hazafiúi kötelességének ismerje a hadsereg főparancsnokságát naponkint sürgöny vagy futár által a vidéki mozgalmakról tudósítani, mire annál inkább felhivom a t. városi tanácsot, hogy minden ellenséges közeledést és mozgalmakat a parancsnoksággal eleve tudatni igyekezzék; mert ilyen előfordulandó eseteknek minden katonai működésükre nagy befolyása vagyon. Ismételve megkeresem tehát a t. tanácsot jelen sorok vétele után napontai rendes tudósítását elvárván.

Szegeden, 1849. jan. 27. gróf Vécsey tábornok.

140.

Szabadka városa tanácsától.

Bács-Bodrogh megye főispánjának, kormánybiztos Horváth Antal urnak Baján.

Tegnapról polgármesterünkhöz ^{67/849} H. szám alatt intézett hivatalos levelére, van szerencsénk válaszolni: hogy városunk tisztán fogá fel hazafiúi hivatását, midőn a szomszéd magyar hatóságokhoz segélyért folyamodván, fegyveres segéderőt eszközölt. Teljesíté városunk hazafiúi kötelességét akkor, midőn magára hagyatva Végh Bertalan és Szárics Móricz őrnagy urak vezénylete alatt, nemesak saját önkényteseit, hanem a megérkezett minden segéderőt, saját kocsijain, Csantavérnek s Topolyán keresztül Hegyesig szállítá, s itt e helységből a rabló csordát kiverni segített. Nem volt célja Szabadkának, s nem is leend az soha, hogy minden erőt a maga keblében tartván, a szomszéd helyeket figyelemre ne méltassa, mert megvagyon győződve arról, hogy mikor a jó szomszédnak a házát a lángok elől oltalmazza, akkor saját házát is menti, azért felfogván hazafiúi hivatását, minden erejét a

vész színhelyére immár kiszállítá. Azonban megvallani kénytelenek vagyunk, hogy e segéd fegyveres erőnek a váraudó egyéb segélynek és a megérkezett sorkatonaságnak, minden élelmi szerekkel, zsolddal és fuvarrali ellátását egyedül Szabadka nem teljesítheti.

Miután tehát kívánnánk a katonaságot is az ágyukkal együtt, úgy a még érkezendő tetemes fegyveres erőt Hegyes felé mozdíttatni; — ezennel szomszédi hivatalos bizalommal felkérjük Méltóságodat, hogy a szomszéd segéderő vezényletére egy alkalmas vezért azonnal a helyszínére kiküldeni és valamint ezen fegyveres nép úgy a katonaságnak élelmi szerekkel, zsolddal és fuvarrali ellátásáról gondoskodni méltóztassék. Városunk aránylag minden teherhez hozzájárulandó lévén,

141.

Tisztelt főbiró ur!

Az ide ./. alatt mellékelt hivatalos jelentésből kitetszik,*^o hogy a kis szállási pusztából az ellenség ellen kiküldött csapat 77 gyalog és 13 lovas, összesen 90 legény még ekkoráig semmi pénzbeli fizetést nem kaptak. Ennél fogva kérem a tisztelt fő biró urat, ne hogy fizetés hiánya miatt az emberek kénytelenek legyenek visszajönni, a megígért díjakat kifizettetni; mert az uraság részéről e tekintetben legjobb akarattal sem előlegezhetek semmit, miut hogy a közlekedés Bécs és Pestről megszűnván, minden pénzbeli segédségtől felülről meg vagyok fosztva.

Kis-szállás január 27. 1849. Egan, felügyelő.

142.

Szabadka városa tanácsától.

Az országos honvédelmi bizottmány elnökének Debreczenben.

Nem kételkedünk, miként a verbászi és óbesei táborokban feküdt katonai erőnek Bácsmegye kebeléből lett kivonulása és

* Lásd a 135. számot.

Szegednél történt összpontosítása után, rögtön értesült az országos honvédelmi bizottmányi elnök ur, miként a *szent tamási* sáncokban létezett rabló rác csorda, *Verbászra, Ó Becsére* és *Petrovoszellóra* ágyúkkal kitörvén, e szerencsétlen helyeket kipusztítá, kirablá s gyujtogatással párosult gyilkolásai között a szegény magyar lakosságot régi fészkből kiüzé, — kirablá a tábort minden raktárakat s azontul *Feketehegy* derék magyar helységre irányá boszszuálló fullánkjaít; s noha e derék helység több óráig védelmezé magát a rablótömeg ellen, végre lelkes papjának legyilkolása, házainak felgyujtása és az egész helységnek hamuba s romba lett eldöntése után, az árva nép futamodásnak eredt. — *Szeghegy* német ajku község minden ellentállás nélkül megadá magát, — reá sarc vettetett, s noha ezt megfizeté, mégis kirabolattott. *Hegyes* magyar helység lakói tüzhelyeiket hagyá el, betört oda a rabló csorda, néhány ott maradt szegény magyarok meggyilkolása után gyujtogatni s rabolni kezdett, mindenfelé azt hirdetvén, hogy a népnek itt eladva lévén, ha valamelyik község ellent állani meré szel, felgyujtandó és szétrombolandó lesz. Messze vidéken nincs már tanya, mely kirabolva és felgyujtva nem volna; lángba borítottak legszebb helysegeink, nyomor és inséget hirdet a városunkon kezesztül költözködő, fészkből kiüzött szegény magyar lakosság.

Megfagy a vér a meg nem roncsolt kebelben e rettenetesség láttára, s e rettenetességet oly csorda követi el, ki magát az ausztriai császár hiveinek hirdetvén, azt kürtöli, hogy a mely község a magyar kormánynak ellent nem szegül és az ausztriai császárnak hűséget nem esküszik, tüzzel-vassal elpusztitva s lakossága legyilkolva leend. Bácsmegyének legszebb s legnagyobb része oda van már, — a haza oltárára annyit áldozott szegény nép, kétségbeesetten költözik. — *Szabadka* áll még egypár szomszéd magyar faluval *Szeged* szegletjéről; azon *Szabadka*, mely éltető ütere *Szegednek*, magtára a *Kunságnak*, kulcsa felső *Bácskának*, azon *Szabadka*, melynek 45000 lélekre menő lakossága annyit áldozott az árva hon oltárára, hogy minden szerénység mellett is elmondhatjuk felőle, miként bármely áldozó hatósággal versenyezhet.

A kétségbeesés örvényén állva kérjük sőt esdeklünk az országos honvédelmi bizottmány előtt, hogy tekintve azt, miként a

gyilkolva s rabolva pusztító ellenség katonasággal s ágyúkkal el van látva, tekintve továbbá, hogy *Szabadka* téres határánál fogva tetemes élelmi szerekekkel képes a magyar táborokat is ellátni, mely városnak elestét más község nehezen pótolhatandó ki, — Gróf *Vécsey* tábornok ur által e város s a megyei többi helységek megvédésére küldött lovas és gyalog katonai segéderőt innen vissza nem rendelvén, azt inkább öregbiteni s az ellenség által elfoglalt rónákat, előbbi tulajdonosaiknak visszaszerezni méltóztatsek.

Az itt létező katonaság, mely egy zászlóalj honvédből (az V ik) egy század huszárból (a 3-ik ezredből) és fél üteg ágyuból áll, bizonyára nem mentendi meg, a legrosszabb esetben is a *szegedi* tábor; ellenben e szerencsétlenül zaklatott szegény népet megvédhetvén, megcáfolja azon hiedelmet, hogy e város s megye az ellenségnek csak úgy oda dobatott; így a szabad csapatok és nemzetőrök, sőt népfelkelés által is elég erősek leendünk magunkat megmenteni s e vidéket a hazának megtartani.

Szabadkán, január 27 én 1849.

143.

Szabadka város polgármesterétől.

Bács-Bodrogh Vármegye főispánjának s kormánybiztos Horváth Antal urnak Baján.

Tegnapról ^{70/1849} H. szám alatt kelt becses hivatalos levelére van szerencsém válaszolni: hogy az e város kebelébe érkezett szomszéd segéderő immár *Hegyes* felé kimozdított. A mi a katonai erőt illeti, én ugyan egy választmánynyal megkértem az 5 ik honvéd zászlóalj parancsnokát, hogy *Szabadkáról* az ágyúkkal s huszárokkal *Topolya* felé kivonulva, a vészben forgó megyei helysegeket oltalmazza, ki azonban azt állitván: hogy ő *Szabadkára* lévén kirendelve, míg további parancsot nem nyerend, vagy *Végh Bertalan* őrnagy ur által a segély nyújtásra fel nem szállittatand, innen kimozdulni nem fog. *Végh Bertalan* urnak megkeresésére azonban holnapig kiindulni szándékozik.

Szabadka városa látván, hogy ő maga és a megye is az ellenséges vad csordának oda van dobva, mindenfelé esdeklött se

gélyért s kérése gróf Vécsey tábornok ur áta is meghallgatva lón; folyamodott azontul e város az országos honvédelmi bizottmányhoz is, hogy nem csak e katonai erő innen el ne vonassék, hanem inkább az itt öregbítették. Szabadka tehát megtett mindent, amit egy jó hazafinak tennie kellett, s úgy vélem nem lenne céliránytalan, ha Méltóságod is, amit nem kétlek hogy már tett, továbbá is sürgetőleg Bács megye részéről is hasonló lépéseket, mind gróf Vécsey tábornok urnál, mind pedig az országos honvédelmi bizottmánynál tétetne.

Hogy valjon a még megérkezendő szomszéd segélyerő Szivaczra felszállításomra el menend e? arról nem kezeskedhetem; mert azok e város hatósága alá nem tartozván, felszállításomra s illetőleg kérelmemre aligha hajoland. Azért nem lenne céliránytalan, ha tisztelt főispán ur mint kormánybiztos ide jönne, s kezébe adott hatalmánál fogva célszerűen személyesen rendelkezék, mely megjegyzésemhez még csak azt ragaszthatom, hogy a szomszéd hatósági segéderőből itt még egypár százra menő fegyveres nép létezhetik, kik már Zenta segélyére, annak felhívására ajánlkoztak.

A töltnyekre való nézve azt jegyzem meg, hogy volt ugyan a városnak 160,000 éles töltnye; azonban ebből utalványokra s szomszédainknak 120,000 töltnyt kiosztottam; ha az idő rövidsége a pontos számolást megengedné, tételről-tételre okiratokkal adatolnám kitételemet. Így hát 40,000 töltnynél nincs nálunk több, mely bizony e városnak is szükséges!

Hogy én forduljak Szegedre és a megyének én eszközöljek onnan elegendő töltnyt? ezt állásommal nem tudom megegyeztetni. Én polgármestere vagyok Szabadkának s nem tisztviselője a megyének; következőleg igénytelen közbenvetésem aligha nyomhatna Szegeden annyit, mint méltóságodnak kormánybiztosi hatalmánál fogvásti ottani fellépése; azért nem lenne célszerűtlen, ha oda tisztelt főispán ur megkereső levelével a töltnyek elhozatala tekintetéből egy megyei megbizottat küldeni sziveskednék.

Végre van szerencsém tisztelt főispán urnak egy örvendetes plakáttal kedveskedni, melyet tegnap este gróf Hadik Gusztáv urtól nyertem, mely a szomszéd hatóságokkal közlekedés tekintetéből levén hozzám küldve, több példányokban leendő kinyomatása után a megyében mindenfelé szétküldendő lenne.

Éppen e percben, midőn a levelet bezárni akarom kecskeméti futár érkezvén azon örvendetes hirrel, hogy Szabadka védelmére készen vagyon mintegy 2000 felfegyverzett ember, ezek közül vagy 200 lovas. Ezen valóban nemeskeblü ajánlatot köszönettel vévén, azt nyilatkoztattam, hogy Szabadkának állása a mennyire némikép biztosítva vagyon, annál inkább a megye állása szomorító; és ekkép felkértem az illető futárt, hogy a nyújtott segedelmet a megye oltalmára eszközölje, ki is igéré, hogy jövő szerdán vagyis január 31-én bizonyosan a kívánt segedelem Halasra érkezend. Azért tessék főispán urnak említett napou Halasra küldeni és ezen segedelem iránti elrendezés és átszállításról célszerűen intézkedni.

Szabadka, január 28 án 1849.

144.

Gróf Vécsey tábornok és a mozgó hadsereg fővezérétől.

A szabadkai hatóságnak ezennel a legszigorubbán megghagytatik, miszerint e parancs vétele után rögtön egyszáznegyven előfogatos kocsit utnak indítani elmulaszthatlan kötelességének ismerje akképpen, hogy a mondott kocsik holnap reggel korán minden esetre már itt Szegeden rendelkezés alatt legyenek.

Szeged, január 28 án 1849. Gróf Vécsey tábornok.

145

Szabadka város tanácsától.

Gróf Vécsey Károly tábornok ur és aldunai hadsereg parancsnokának.

Szeged városába fuvarozásra rendelt 140 kocsi iránt f. 1849. évi január 28-án kelt hivatalos levelét másnap, azaz január 29 én reggeli 7¹/₂ órakor, akkor t. i. midőn már azoknak rendelkezése helyén kellett volna lenni, vettük és a levél vétel után a mondott kocsikat, miután jelen vészterhes időkbén számos átszállítással terhelve vagyunk, legnagyobb megfeszítéssel kiállítván utnak indítottuk. Szabadkán, január 29-én 1849.

146.

Gróf Vécsey tábornok s mozgó-sereg parancsnokának Szegeden.

Tisztelt tábornok ur!

A helybeli katonai parancsnokság által arról értesítettén, hogy a *tábori kórház Szegedre* áttétetni s a megmaradandó mintegy 70–80 nehéz betegek a város által élelmeztetni s az egész kezelés általunk intéztetni rendeltetik: van szerencsénk a tisztelt tábornok urat a kórházi élelmezés kezelésének rögtöni átvétele nehézségeiről, különösen pedig arról értesíteni, hogy városi pénztáraink üresek, a kezelés vezetésébe avatott egyéneink hiányzanak, hatósági teendőink jelen borus körülményekben oly halmozottak, hogy a számtalan bonyodalmakkal egybekötött kezelés nehézségeit rögtön elintézni képesek alig vagyunk.

Ezen körülményekben, nehogy a betegek fogyatkozást szenvedjenek, a tisztelt tábornok urat arra kérjük, hogy a helyben maradandó nehéz betegek számához képest leszállítandó tábori kórházi személyzetet helyben hagyni s a tábori kórházi élelmezési kezelést, miát rendes körülményekben is, már csak árverések megtartása szükségénél fogva rögtön át nem vállalhatót ezennel továbbra is meghagyni méltóztassék.

Kelt Szabadkán, január 29 én 1849. Szabadka város tanácsa Kuluncsits István polgármester, Zombortsevits Ferencz főjegyző.

A tábornok azonban a város kérélmét nem hallgatta meg és „Übernahme der Kranken unmöglich“ szavakkal signálván, válaszul azt iratta hátiratilag vissza: „Miután a *szabadkai* kórházban levő nehéz betegek elszállítása lehetetlen, azok élelmezését és ápolását a városra bizni kénytelenitetem. Szegeden február 1.

147.

A tábori bizottmánytól.

Szabadka sz. kir. városa polgármesterének!

A *Kanizsán* és *Zentán* találató tábori élelmi készletek a

fenforgó vészteljes körülményeknél fogva szab. kir. Szabadka városába levő megyei *raktárba* legcélszerűsábbnak találatván — át hordatni — önt ezennel hivatalosan megkeresem, miszerint a kérdéses készletnek áthordásához *Szabadka* városa részéről egy részben kiszolgálendő kocsikkal hozzá járulni, minden esetre pedig a célnak legsikeresebb elérése tekintetéből e főben alszolga-bíró *Sárccsaj Ambrus* urral kölcsönös értekezésbe bocsátkozni ne terheltecsék.

Kelt 1849-ik évi január 29 én Zomborban tartatott tábor-bizottmány üléséből. A tábori bizottmány elnöke Knézy Antal alispán. (Erkezett január 31. délelőtt 9 órakor.)

148.

Szabadka város köszönete Halas városnak a 137. sz. a. közölt tudósítására.

Kedves barátink s szomszédaink.

Vettük önöknek e f. hó 26-án s 27-ről kelt igen becses levelüket, melyekből értesültünk azon szép lelkesedésükről, melylyel veszélyünk nagyságát felkarolva, — védelmünk mellett s közvetve saját védelmük mellett kifejtetni készek. Fogadják önök szívünk mélyéből származott tiszta köszönetünket, s legyenek arról meggyőződve, hogy *Szabadka* eme hazafias fellépésüket felejteni soha nem fogja. Nem kívánjuk azt soha, hogy valaha önöknek hasonló szolgálatot tegyünk; de ha az ádáz végezet ily csapást mérne valaha a kedves szomszéd *Halasra*, legyenek bizonyosak, hogy *Szabadka* kötelességét egész mértékben teljesíteni.

A mi a távolabb eső helyekről ígért segélyerőt illeti, miután *Szegedről* az 5 dik honvéd egy zászlóalj, egy század huszár a 3 dik ezredből, s fél lovas ágyúüteg érkezett; nem látjuk célszerűnek s szükségesnek még most, azon jó hazafi barátinkat tűzhe-lyeik elhagyására ily alkalmatlan téli időben felhívni; mit annál inkább kívántunk önöknek tudomásukra hozni; minthogy a megtámadás a gyakorlatlan néppel sikeresen nem eszközölhető; a rendes katonaság pedig nagyobb s távolabbi működésekre s meg

önhaszon kisszerű érdekei és kényelmességtek közös ügyünk győzelme felett állnak, — ha a veszedelem órájában elkerülhetlen egyetértést száműzitek, — hogy ha ti a teltétlen megkivántató engedelmesség és figyelem helyett vezetőitek irányában makacsok lesztek, ha ti a helyett, hogy jó gondolkozásu s akaratu előljáróitoknak s hazánk közös szent ügyéért fáradhatlanul működő kormányunknak kezére járnátok készakarva az alattomos árulók pénzén megvásárolt eszköz gyanánt, a csalfa s csupán a ti szolgaságotokra leselkedő ellenségnek könnyedén hisztek: akkor meggyőződve lehetek, hogy az ellenség rabszolgái lenni fogtok! De ha így viselnétek magatokat, más sorsra érdemesek s magyarok lenni méltók nem volnátok!!

De nem! nem lehet hinnem, hogy valaha e nép a szolgaságot — a szabadságnál inkább ohajtaná! — Fel fognak kelni a nép ezrei! és ezen nép meghallgatja törvényes kormányának jóakaratu intéseit, egy magyarnak — egy festvérének szavait! — kinek szive — ha népében csalatkoznék — szerencsétlenségteken elvérzenék.

Halljátok tehát, ti jó érzésűek! — Ne gondoljátok azt, hogy titeket itt magatokra hagyni szándékom, — egy erős mozgó hadsereget a rendes katonaságból 18 ágyuval itt maradni rendeltem, *Szegeden Vojnits* ezredes — *Szabadkán* pedig *Tar* őrnagy urak vezénylete alatt; — ezen mozgó sereg támogatni fog nyolctízezer fegyveres nép által, kiknek vezetőül értelmes tiszteket a magyar hadseregből adandok, — s valamint ezeknek, úgy a fegyveres nép kellő élelmezését, ugymint: fizetést, kenyeret és szénailletéket utalványozni fogom; — kik titeket nem csak védelmezni, de minden megtámadást visszavetni képesek lesznek.

Tartoztok ti pedig, mert ez kívánatom, hogy minden városban vagy helységben is legjobbaitok s polgártársaitok közül egy „védelmi bizottmányt“ válasszatok, kinek kötelessége legyen, nem csak felsőbb helyről érkezett parancsok legpontosabb teljesítését eszközölni, hanem hogy minden bűnösök — kiváltképen az árulók s az álhírek vagy ellenséges falragaszok (placate) terjesztői ellen a legnagyobb szigorúsággal eljárni tartozzanak; — és az ilyenek ellen a „rögtön ítélet“ életbeléptetését ezennel rendelni, elhatároztam.

Ti pedig — mindazon földiek s idegenek! kik szolgálai gonokozástokban alattomosan ohajtvá várjátok az órát, melyben a pet elárulhassátok! — és ti vakbuzgó illyrek vagy rációk, kik tán gyönyörüségtök a rabló csordákat tetteikben utánozni! gondoljatok azon órára, a kérlelhetlen leszámolás órájára, mely — Isten van! — számotokra bizonyosan eljövendő!!

Kelt szegedi főhadiszállásomon január hó 31 én 1849.

A mozgó hadsereg főparancsnoka Gróf Vécsey Károly s. k. bornok.

153.

Honvédsereg 5-ik zászlóalj. — Katonai állod. parancsnokság.

Szabadkai város tanácsának helyben.

A mozgó sereg főparancsnokság gr. *Vécsey, Szeged* január hó 27-ről hozzám intézett rendelete következtében az itteni kórház minden tiszt és orvosok és azon betegekkel együtt, kik a további szállításra alkalmaztathatók, *Szegedre* rendeltettek; ennek következtében a tanács urak felkéretnek, hogy még a hátramaradott kórházi egyének tökéletes tovább szállítására holnap reggel 7 órára 25 kocsit megrendelni sziveskedjenek, annyival is inkább, hogy nem történet esetében a felelőséget tanács urakra utasítom.

Ugyanazon rendelet következtében az itten hátramaradott betegek pedig, a helybeli városi kórházban fognak élelmezéssel, gyógyszerekkel az itteni orvosok által, kik a városban laknak, elláttatni.

Szabadka, február hó 1-én 1849. Tóth őrnagy.

154.

Szabadka város tisztelt polgármesterének s képviselőtestületének.

Ma reggel *Kecskemétről* érkezett megbizottaink, a felől értesítettek bennünket, hogy: azon város polgármestere és főbirája előttük oda nyilatkoztak, miképpen ők felette kétes helyzetben

vannak, a midőn egyfelől *Pestről*, más felől *Debreczenből* vévén a rendeleteket, magukat arra, melyik kormánynak engedelmeskedjenek? elhatározni nem képesek; — és ebben rejlik annak is oka, hogy: a kivánt nemzetőri segédelmet *Bács* megyének, s illetőleg *Szabadka* városnak meg nem küldhették; sőt arra mi sem számíthatunk.

Midőn tehát e felől, tisztelt polgármester urat s a képviselő testületet értesíteni sietnénk, szomszéd rokon üdvözlettel s boldogabb idők kívánásával maradunk.

Kelt az 1849 dik évi február 2-án tartott képviselő gyűlésünkben (érkezett febr. 3-án) *Halas* város képviselő testülete.

155.

Hunkár Antal kormánybiztostól.

Szabadka város közönségének.

A vidéket meg kell a hazának tartani minden áron; küldők azért erőt egy erélyes vezérrel, kinek utmutatása szerint *Szabadka* ön erejét is oda számítva egész biztosságban maradhat. Erre azonban szükséges, hogy a tisztség (t. i. városi) erélyének egész varázserejét fordítsa.

Amint értesültem, a nemzetőrség ki van rendelve, és fel is fegyverezve, és ezek között — melyek száma mintegy 2 ezerre rug — olyanok is léteznek, kiket — egymint 400 at a város maga fizet. Ez iránt semmi észrevételem sincs, csak legyenek puskával felszerelve és nagyobb díjat ne nyerjenek mint a rendezett katonaság, azaz nyolcz kr. pp. naponkint; mert ily aránytalanság rossz vért szül a fegyveres nép között és méltó surlódást . . . stb.

Ahol puszta nincsen ott más fegyverhez kell nyúlni, és mindenek közül legjobb, legcélrányosabb a dárda, dzsida, mely azonban két felől igen éles és igen hegyes legyen, hogy az most télen a vastag öltözetben keresztül is átverve az ellenség fekete lelkét szélnek ereszsze. A dzsida hossza pedig a felállított szuronyos puskánál egész hosszában csak egy araszszal legyen hosszabb (stb.)

Azonban elkerülhetetlen szükséges, hogy a nemzetőrségen túl még népfelkelés is rendeztessék, mert: segits magadon, úgy az

n is fog rajtad segíteni. S így amint a város kapitányságokra az utcák talán tizedekre felosztva vagy, a város tisztsége beállításával egy időben mindenhol a nép összegyűjtessék és azon kerületekben mondassék és jelöltessék ki azonnal, hogy ki az, a népfelkelés pillanatában hon maradni köteles, és ki az, aki tulni fog? Mert ily alkalommal az irigység olykor a nemakarás, csakran a kétes, rossz indulat pert idéz elé . . . hanem meg kell népet értesíteni arról, hogy a korosak, az elgyengültek, a sérvegek hon kell maradni azon esetre, ha tűz veszedelem adná elé agát, a hon maradók szegény jó asszonyok és gyermekek menésére. Így . . . a vész perc idején civakodás nem lévén, mindenki tulni fogja kötelességét . . .

Többnyire *Szabadka* városa innen tul egész bátorságban tévelyve, ha jónak gondolja, gabonáját azonnal *Szegedre* utasítsa, hogy itt felhalmozva lévén vagy eladhassa, vagy maga élelmére legbiztosabban el tehesse.

Kelt Szegeden, február 3. 1849. Hazafiúi üdvözlettel Hunkár Antal, kormánybiztos.

156.

A 4 dik hadmegye parancsnokságától.

Szabadka városa közönségének.

A tisztelt közönségtől hozzám küldött felszólítására valószólólag tudósítom a városi közönséget, hogy a körülmények meg nem engedvén valamely fegyveres katona erőnek a már oda rendelt kivül innen *Szabadkára* küldését, intézkedtem a szükségelt katonai működések iránt lehetőleg, miről e tisztelt városi közönségnek *Vojnics* ezredes ur ottan helyben bővebb értesítést adandhat.

Szegeden, 1849. évben febr. hó 5 én Hadik Gusztáv, ezredes.

157.

Az országos honvédelmi bizottmánytól.

Szeged város közönségének.

A magyar nemzet fenálló országos élete a históriában pél-

dátlan hitszeggessel megtámadtatván, eltörölhetlen szükséggé vált a nemzet haderejét azon főellenség ellen összpontosítani, mely a rác és oláh lázadásnak minden emberiségből kivetkezett borzas kegyetlenségeit irtózatossá eszközül felhasználni nem iszonyodik.

Elkerülhetlen volt ezen összpontosítás, mert a főellenség legyőzésével a melléktámadások támaszpontja esik el s azok könnyen legyőzhetőkké válnak; míg ellenben ha ezen támadások fékentartása miatt az erők összpontosítása elmulasztatnék s a főellenség a nemzeten diadalmaskodnék, a nemzet maga veszne el, s az ellenség ezen diadala által a rác lázadás is célját érné.

A kormány félesztendei folytonos táborozás s annyi nemes véráldozat annyi temérdek költség, a bácsi seregnek annyi hősiessége után arról volt kénytelen meggyőződni, hogy a rác lázadás ügye s Bács megyének sorsa nem *Bácsban*, nem a rabló rácokkal szemközt, hanem egészen másutt fog eldöntetni,

A haderőknek tehát más dispositiót adott, s a bácsi hadsereget is felrendelte.

A kormány tudta, hogy annak következtében pillanatnyilag dúlásnak, rablásnak pusztításnak tétetik ki *Bács* vármegye, de tudta azt is, hogy csak az erő-concentratio által mentethetik meg a nemzet s a nemzetnek *Bács* vármegye is.

Azért vérző szívvel bár, de el kellett magát e lépésre határozni; mert az egyesek iránti humanitásnak a nemzet existenciáját nem dobhatá áldozatul.

Azonban még ekkor sem hagyá figyelem nélkül az emberiség tekintetét.

Szegeden és *Szabadkán* hagyott hátra annyi harcdezt erőt, minél több rendezettebb erő bizonyosan nincs a bácsi rác rabló táborokban.

És biztosan számított arra, hogy a bácsi, szegedi, kis-kunsági alsó *csongrádi* s alsó *pestmegyei* magyar nép nemzetőrsége és összes férfiereje, midőn saját életét kell a gyilkostól, saját vagyonát a rablástól, lakhelyét a vad rabló gyújtó kanóczától, nejét és leányát a megfertéztetéstől, gyermekét a kínos haláltól védeni, — nem fogja talán gyáván legyilkoltatni, hanem összesereglend a védelmül otthagytott rendes haderő körül, s arra támaszkodva izmos magyar karjainak ezernyi ezreivel reá rohanand a vad rablókra

mint a fergeteg, s kürtandja a rablókat, kik őket s a magyar fajt akarják kiirtani.

Ezt a kormány méltán várhatná a magyar néptől, mert ha nem védi magát, legyilkoltatik a rablók által.

Joga volt megvárni, mert hisz ezen rabló csordák tömegei is jobbára csak gyülevész nép, nem rendes haderő; — népnek pedig nép mindig ellentállhat.

Joga volt megvárni, mert azon vidékek magyar népének lehetlen nem tudnia, lehetlen tapasztalásból nem látania, hogyha nem védi magát, meghal okvetlenül mind, mert e fenevadak nem ismernek könyörületet; — de ha védi magát, akkor a harcban dicső halált halhatnak ugyan néhány egyesek, ezer közül 10—20 talán, de a többi élve marad, s a rabló ellenség leszen semmivé.

Ki volna tehát oly kába, hogy a halál lehetőségétől félelemből magát a bizonyos halálnak megadná.

Ki volna oly kába, hogy gyáva futás által földönfutó koldussá akarjon lenni, midőn bátor ellentállással életét s feleségének s gyermekeinek életét és házat és vagyonát a pusztulástól megmenhetheti.

Joga volt megvárni a kormánynak, hogy a magyar nép magát sikerrel fogja védeni, mert hiszen ha a fenyegetett vidékek magyar s más ajkú bár, de becsületes honszerető népe összetart, s erejét összeszedve felkel, számban is sokszorosán felülhaladja a rabló vad ellenséget. Maga *Szeged*, *Szabadka* és *Baja*, a falvak lakóit a népes *csongrádi* községeket nem is említve, elég volna arra, hogy minden rabló ráczot kiirtson.

Elég pedig annyival inkább, mert azon rendes erőn kívül, melyet a kormány a volt bácsi seregből azon szerencsétlen vidéknek és fenyegetett szomszédjainak védelmére hagyott, — még dunántulról is egy erős brigada több ágyúkkal egyetemben *Bács* védelmére sietett.

És valóban azon várakozásában, hogy *Bács*, *Csongrád*, *Szeged* városa, a *Kis-Kunság* s *Pestmegye* alsó része temérdek ezrekben képes önvédelmére sikra szállani, a kormány nem is csalatkozott még.

Hanem eléadta magát a rendezetlen erők rendezésének s egyesítésének, eléállott a rendnek, fegyelemnek szüksége, mely a

győzelemnek nélkülözhetetlen feltétele, mely által kisebb sereg is erőssé válik, nagy sereg pedig győzhetetlenné.

Ezen czélt a kormány egy erélyes kormánybiztosnak kiküldése által vélte elérni; s választása a renditlen hazafiságu s tapasztalt erélyü *Hunkár Antal* veszprémi főispánra esett. Es a honvédelmi bizottmány jeles méltánnyal elismeri s nyilvános köszönettel tanusítja, miként a nevezett főispán s kormánybiztos minden lehetőt elkövetett, mit e rövid idő alatt azon fenyegetett vidékek biztosítására, s a védelmi erőknek kiállítására es rendezésében kormánybiztosi körében a körülményekhez képest tennie lehetséges volt, mely működésében *Horváth Antal*, bácsmegyei főispán által tett őszinte férfias gyámolítását a honvédelmi bizottmány teljes méltánnyal elismeri.

Azonban a körülmények *Bács megyében* és környékén annyira rendkívüliek; a népvédelmi erők, melyeket kormánybiztosilag szervezni kell, annyira rendezetlenek, miszerint a kormánynak lehetetlen azon meggyőződésre nem jönni, hogy *Bácsmegyében* és környékén a fellázadt rácok megfékezése s a magyar és más ajku békés nép megóvására szükséges erő rendezés okvetlenül azt kívánja meg, hogy úgy a polgári mint a katonai kormányzat honvédelmi tekintetben egy kézben egyesíttessék.

Ezen szempontból indulva, minthogy Gróf *Batthányi Kázmér baranyai* főispán s dunántuli kormánybiztos, a haza jelen védelmi hazának kezdete óta mindig egyszersmind sereget is vezérelt, — *Hunkár* főispán ur köszönettel fogadott hazafias készségének más vidékre igénybevétele mellett, a honvédelmi bizottmány ezennel *Bácsvármegye* s a kebelébeni királyi városok polgári és katonai kormányzatával gróf *Batthányi Kázmér* vezérfőispánt mint teljes hatalmu kormánybiztost megbizta; ezen megbizását mindazon szomszéd törvényhatóságokra s vidékekre is kiterjeszti, melyekre nézve a rác lázadásból eredő veszélynek közössége a védelmi intézkedések összhangzását s egyesítését szükségessé teszi, adván vezér főispán s kormánybiztos urnak teljes hatalmat és hatóságot a küldetések körébeni szabad mozgó csapatokkal, nemzetőrséggel s nép felkelési erővel a fenyegetett vidékek védelmére s a fellázadt rácok legyőzésére és ártalmatlanokká tételére rendelkezni; új csapatokat alakítani, mindnyáját rendezni, figyelmeznii, tisztekkel ellátnii, azokat

belátása szerint alkalmazni, a seregek ellátásáról, elhelyezéséről, alkalmazásáról intézkedni, azokat vezérelnii s vezéreltetni, szóval mindazt megtenni, a mit az országnak s különösen a rác lázadás által fenyegetett vidékeknek oltalmára czélszerűnek látand — mely célnak elérésére gróf *Batthányi Kázmér* vezér főispán s kormánybiztos urral egyértőleg működni, a rác lázadás elleni hadi munkálatra utasított, rendes hadcsapatok illető parancsnokságai is kötelezetnek.

Hogy pedig vezér főispán ur mint országos biztos és katonai parancsnok a reá bizott nagyszerű hivatásban s különösen a honvédelmi erők rendezése, fegyelemben tartása és alkalmazása körül, minden hatóságok, tisztviselők és csapatvezérek részéről rendeleteinek végrehajtásában feltétlen engedelmességgel s pontos végrehajtással találkozzék; — ezennel rendeltetik, hogy a honvédelmi s vidék biztosítás és minden erre s a fenyegetett vidékeknek s törvényes érzelmi lakosoknak személy s vagyoni biztosítására vonatkozó tárgyakban minden ítélő hatóságok rendelkezése alatt állandanak, a hatóságok működését — a hol szükség — függesztetheti s a vész idejére rendkívüli eszközökkel pótolhatandja, tisztviselőket elmozdithat és másokkal helyettesíthet, a vész törvényt azonnal kihirdetendi, rögtön illető bíróságokat állitand s a rendelkezése alatti fegyveres erőknek rendben, fegyelemben tartása s kötelességeiknek pontos teljesítése végett, hadi törvények szerint hadi törvényszékek ítélete által netán halálra ítélendő bűnösök irányában az ítélet végrehajtásának vagy megkegyelmezésének joga is kezeibe tétetvén le. — Miszerint pedig a statusnak és egyeseknek a fellázadt rác rablók által kegyetlenségekkel párosult terhét a bűnösök viseljék azon árulóknak, rablóknak, pártütőknek, kik a felállitand rögtön ítélő bíróságok által elítéltetnek, ingó és ingatlan vagyonát kár és költség térítésül lefoglalandja, s abból a kárt szenvedett szerencsétlenek sorsát belátása szerint enyhítendi.

Eddigi hatósága s megbiztatása a dunántuli vidékekre nézve épségben maradván.

Miről a város közönsége ezennel azon hozzáadással értesítetik, miszerint gróf *Batthányi Kázmér* főispán s fővezér urnak azon egész vidék hatósága alá helyezettvén — az ennek megvédelmzésére vonatkozó intézkedéseiben nemcsak segédkezet nyujtani,

hanem rendeleteit s parancsait feltétlenül fogantatba is venni — maga irányában önfentartási — a kormány irányában pedig felelet terhével járó kettős kötelességének ismerje, másként nem cselekedendvén.

Kelt Debrecenben febr. 12-én, 1849. A honvédelmi bizottmány nevében *Kossuth Lajos*, elnök.

(*Reizner János*: A régi Szeged I. köt. 275. lap.)

158.

Zomboresevits Ferencz szabadkai főjegyző levele Szabadka város polgármesteréhez!

Tisztelt Elnök ur! *Debrecenbe* több sárba akadások után, folyó hó 18-án reggeli 11 órakor s így 4 $\frac{1}{2}$ napi utazás után megérkezvén, azonnal a honvédelmi bizottmány elnökéhez mentem, hol s három órai várakozás után délutáni két órakor beszélhettem csak az elnökkel s tőle azon választ nyertem, hogy a katonai segély s hozzájárulók már leküldettek, amint ezt *Debrecen* alatt, s részben *Körös-Ladányban* a *békési* főispánnál báró *Wenkheim Bélánál*, egykori követtársnál, gróf *Batthányi Kázmér* kiküldetését illetőleg, megértettem. — Nem maradt tehát egyéb hátra, mint pénzbeli segélyt, s *Szabadka* részére egy állandó stabális tisztet, mint vezért kérni. Mindkettőt megnyertem, noha az utóbbi több nehézségekkel járt. *Gál László Aradon* állomásozó alezredest illetőleg ezredest ígérte a honvédelmi bizottmány elnöke; ez iránt azonban délutáni 4—5 óra között rendelt meg. Értekezésre csak estéli 8 órakor kerülhetett reám a sor; a midőn a pénzre az utalványt megnyertem, *Gál* iránti rendelet azonban 19 re maradt reggeli 9 órára; most midőn e sorokat az elnöki irodában írom, 10 $\frac{1}{2}$ óra van, s még a kihalgatások nem kezdődtek meg; így nem tudom, hogy megbízatásaimat ma bevégezhetem-e vagy nem? Az elnöknel déli 12 órakor elvégeztem értekezésemet; *Gál Szabadkára* kinevezése előttem expedíaltatott. — Most tehát még a pénznek felvétele maradt hátra; azután visszautazásomat, ha lehet délután megkezdem. Nem tudom *Debrecenben* hogy adják a lovakat,

kell-e utánok várakozni, mint például *Szegeden* stb. Én öt nap alatt remélek lemehetni. — Isten önnel s önökkel. Kelt *Debrecenben*, február 19 én 1849. *Zomboresevits Ferencz*, (Erk. február 25.)

159.

Halas városától — Szabadka városának.

Tisztelt polgármester ur!

Vettük az iránt felszólító hivatalos levelét, hogy városunk is a *Szabadka* városában összevonandó 15 ezernyi katonaság kenyérrel ellátásában segédkezet nyujtson; azonban körülményeink szigorúsága miatt polgármester ur felszólítását nem teljesíthetjük; mert városunkban egy használható, az is öreg sütőmesteren kívül több nincs, ki a naponta nálunk átkelő honvéd és szabad lovas csapatokat is alig képes illően ellátni a szükséges kenyérrel; a szinte nem nagy számú sütőasszonyok pedig a városunkban levő néhány ezer menekültek kenyérszükségletei miatt annyira felcsapták a kenyér árát, s még így is úgy el vannak foglalva, hogy mostani foglalatosságaikon felül többet magokra nem vállalhatnak. — Egyebiránt polgármester ur, mint szomszédunk bölesen méltóztatik tudni azt is, miként határunk nem termékeny s ritka oly bő esztendő, hogy a *Bácskára* ne szorulnánk gabonáért, s a mostani körülmények közt a gabona hozzánk szállítása is számtalan nehézségekkel van egybekötve, sőt a fenakadáshoz áll közel; — ezen okoknál fogva tehát legszívessebb igyekezetünk mellett sem vagyunk képesek polgármester ur felhívásának eleget tenni. Ki egyebiránt megkülönböztetett tisztelettel maradtam *Halason* február 20-án 1849. *Pap Sándor*, főbíró.

160.

Batthányi Kázmér orsz. biztostól.

Szabadka város polgármesterének!

A mindenünnen megtámadott hon és szerencsétlen vidék mely közvetlen szomszédja a legégbekiáltóbb kihágásoknak, igénybe

veszi minden polgárnak tehetségét és fegyverre készített minden kart, mely a hon megvédésére alkalmas.

De tapasztalásból okultam arról, miszerint rendezetlen néptömeggel pusztítani igen, de ellenséget legyőzni nem lehet. Okultam arról, miszerint a nemzetöröknek szakonkénti felváltásával, a nép folytonos zaklatásnak kitéve s a kedély folytonos ingerültségbe tartva van; de az óhajtott cél e módon elérve nincs.

És ez oka annak, hogy az ide zárt rendeletemben alapelvül tüzttem ki azt; miszerint 18-tól—30-ig minden férfi ragadjon fegyvert a tulajdon tüzhelye megmentésére.

E legjobb szándékból származott intézkedésem csak a nép jobbainak közremunkálásával érhető sikerre.

Minélfogva polgármester urat im ezzel a haza szent nevében megkeresem és kérem, hogy az ide több példányba zárt rendeleteket haladék nélkül nemcsak szétküldeni, hanem egyszersmind szellemének megmagyarázása s a nép felvilágosítása tekintetéből a nép bizalmát bíró egyéneket a városba kiküldeni, s hatályos befolyásával a nép hova-hamarábbi kiállítását eszközölni szíveskedjék.

Hazafias érzelmétől egyedül a vidék megmentésére célzott intézkedésem sikerését bízton reménylen és kérem.

Vezérfőispán és teljhatalmu országos biztos. Szeged 1849. febr. 21-én. Gr. Batthányi Kázmér.

161.

Spelletich Bódog kormánybiztostól.

Szabadka város hatóságának!

A körülmények igénylik, hogy mindegy fegyverforgató egyén a város kebelében talpon álljon. Minélfogva a hatóság oda utasítatja, hogy a mozgó sereget holnap délig kiállítván — Szárics Mór őrnagy közbejöttével tizedekre osztassa, teleskettesse, a katonai fegyelmi szabályokat nekik meghirdettesse és azonnal elszállásoltatván, élelmeztesők iránt célszerűen intézkedjék.

Kelt Szabadkán, 1849. évi február 27. Spelletich Bódog, kormánybiztos.

162.

Spelletich Bódog kormánybiztostól.

Szabadka város tanácsának!

Miután a mozgó seregek alakítása iránt kibocsátott kormánybiztosi rendelet folytán Szabadkára tetemesebb erő vonulandó össze, a városi tanács oda bizatik meg, hogy a nagyobb mennyiségben szükségelendő élelmi szerekre eleve gondoskodjék, s ezért a veszélynek kitétt szállásokról a gabonát behordatni igyekezzék. — Intézkedni fogok, hogy amennyiben a gabona behordásához katonai fedezet szükségeltetnék, az illető parancsnokság által azonnal kiszolgáltassék.

Kelt Szabadkán, 1849. évi február 27-én, Spelletich Bódog, kormánybiztos.

163.

Spelletich Bódog kormánybiztostól.

Szabadka város hatóságának!

Czintula Mihály nemzetőrségi őrnagy urat a Szabadkán alkalmazott ideiglenes lovas mozgó csapat parancsnokságával hozzáintéztetett rendeletem értelmében megbiztam, miről a hatóságot maga alkalmazandása tekintetéből ezennel értesitem.

Kelt Szabadkán, 1849. évi február 27. Spelletich Bódog, kormánybiztos.

164.

Spelletich Bódog kormánybiztostól.

Szabadka város polgármesterének!

Miután holnapra a környékbéli községek mozgó csapatai — hozzájok bocsátott meghagyásom folytán — ide szállítatnak, tessék intézkedni, hogy akkorra a kellő mennyiségű kenyérgészlet készen találtassék.

Kelt Szabadkán, 1849. évi február 28. *Spelletich Bódog*, kormánybiztos.

U. i. Tessék intézkedni, hogy a nemzetörség elegendő töltenyvel láttassék el, a mozgó csapat pedig lehetőleg felfegyvereztessék, s mindannyi pedig az első riadóra bizonyos helyen összejöjjen.

165.

Ugyanattól ugyanannak.

Veszteni való idő nincs. — Baja és Halas felé fekvő szőlőknek azon utjait, melyek a közlegelőre vezetnek, haladék nélkül alávágott fákkal eltörleszolni kell.

Tegyünk a mit tenni lehet, ha nappal nem, éjjel; ha napvilágnál nem, tehát lámpavilágnál. — Tegyük mindent, mi erőnkön állhat.

Kelt Szabadkán, 1849. évi február 28. *Spelletich Bódog*, kormánybiztos.

U. i. Kérem küldjön ön valakit a *kelebiai* kertészekhez, örködjének egész éjjel, ha veszély közeledne, hirt adjanak. — Ugy szintén a *Mélykut* és *Tompai* utra közönlően lovasokat állíttasson fel, kik ha veszély közelg, rögtön benyargaljanak.

166.

Szabadka város tanácsától.

Spelletich Bódog kormánybiztosnak Szabadkán!

Az itt lévő s mintegy 12,000-re menő, részint rendes, részint mozgó csapatoknak egyedül e város által adandó további élelmezése lehetetlen lévén, — ezennel megkérjük kormánybiztos urat, hogy egy élelmezési biztost illetőleg bizottmányt, — mely az említett csapatok élelmezése iránt czélszerűen intézkedend, kinevezni méltóztassék; egyébiránt addig még a kinevezendő élelmezési bizottmány működésére megkivántató szükségek elintéztetnek, az élelmezést legteljebb 3 napig minden erőnk megfeszítésével eszközölhetjük.

Szabadkán, 1849. márc. 4. én.

167.

Szabadka város tanácsától.

Gr. Batthányi Kázmér vezérfőispán s teljhatalmu országos biztosnak Szegeden!

Folyó évi febr. 22. én kelt 46. számú rendelete folytán, melyben a kisebb vétségű *rabokat* a honvédekhez, vagy a mozgó csapatokhoz soroztatni rendeli, van szerencsénk 64 egyént, mint a rendelet alá esőket besorozás végett e főbeni megbizottunk *Trencsényi József* főügyész által átküldeni.

Szabadkán, 1849. márc. 4. én.

168.

Szabadka város tanácsától.

Gaál László alezredes urnak Szabadkán!

Több oldalról érkezvén panasz az iránt, hogy a tanyákon mint előrsön lévő csapatok mindenféle kárt és pusztítást elkövetnek, ezuttal az elkövetett kihágások egyenkénti előszámlálása melldözésével, ezennel megkérjük alezredes urat, — hogy a törtéendő károk megakadályozása iránt — intézkedni méltóztassék.

Szabadkán, 1849. márc. 4-én.

169.

Szabadkai mozgó csapat parancsnokától.

Szabadka kir. város előljáróságának!

Több panaszok következtében kénytelen a mozgó csapatok alólirt parancsnoka megkeresni a városi hatóságot, hogy hagyassék meg a hatóság részéről, miszerint azon egyének, kik a mozgó seregbe besorozva vannak és még nem jelentek meg, nálam alólirtnál 24 óra alatt megjelenjenek; kimondhatatlan rossz következményei vannak annak, ha némelyek nagy könnyedén, kivonják magokat

a szolgálat alól és a belévöket ingerlik azzal, hogy ők jobbak, mert ők semmire sem köteleztetnek. Egyszersmind nyilvánítja a városi hatóságnak, hogy a térparancsnokságot mai naptól alólirttól *Borovszky* honvédtőhadnagy ur vette át.

Szabadkán, 1849. márc. 5. *Pongrácz*, százados.

Ezen hivatalos megkeresés nyomán a 8-ik körbeli tanácsnok uraknak meghagyatik, hogy az összeirt s besorozott mozgó csapat egyéneit *Pongrácz* százados urhoz utasítsák.

Kelt Szabadkán, 1849. márc. 5 én. *Kuluncsics*, polgármester.

170.

Szabadka város tanácsától.

Tisztelt térparancsnok ur! Helyben.

A kenyérnek, annak idejében elegendő mennyiségben süttetése iránt (f. é. márc. 7-ről) mai napról kelt megkeresés folytán kivántuk a tisztelt térparancsnokságot értesíteni, miszerint a helyben összevont egész haderő csupán városunk által élelmeztetvén, minden erőlködések daczára, lehetetlen a közbejövő megakadásokat elhárítani; a mint ezt helyben működő kormánybiztos *Spelletich Bódog* urnak f. é. márc. 4-ről kelt levelükben eleve már megirtuk, s őt az élelmezés előállításában az álladalom segélye iránt felkértük.

Másrészt azonban városunknak is vagynak számtalan panaszai a katonaságnak az élelmezés irányában felmerülő követeléseire nézve; mert számtalanok az esetek, hogy a katonaság, különösen a mozgó csapatok szegényebb gazdáiktól is rendes ebédeket követelnek s kizsarolnak a nélkül, hogy csak húst is adnának hozzá; mások a kenyeret fele áron pazarolják s később a gazdák kenyereén élnek, sőt vannak esetek, a bol az altisztek, őrmesterek 40—50 számarúlják a kenyereket.

Méltóztassék tehát a maga útján oda működni, hogy az élelmezés tárgyában a katonaság mértékentuli követeléseit megszüntessenek, s a kenyér kiszolgáltatásánál s átvételénél — hol szinte rendetlenségek jönnek közbe — az illető csapatokkal mindig egy

tiszt is megjelenjék s az illő rendet fentartsa; mert minden lehető segélynyújtás, s gazdálkodás s erőlködések mellett is városunk az élelmezést egyedül alig képes kiállítani.

Kelt Szabadka városban, folyó 1849. évi márc. 7 én tartott tanácsülésünkben. *Szabadka város tanácsa.*

171.

Spelletich Bódog kormánybiztostól.

Szabadka város polgármesterének! Helyben.

Szabadka 1849. évi márc. 9 én. Ma délutáni 4 órakor bevén a városi gazdaszati hivatal azon jelentéséf, hogy a raktárban buza semmi, liszt semmi, helyben süttött kenyér semmi, zab csak 300 pozsonyi mérő, széna kötözött semmi. A jelentésnek ily későre halasztása a kivánt élelmi szerek rögtöni előállítását akadályozhatja. — Ebből zavar támadhat. És az, ki ily vészes körülmények között vétkes mulasztásból zavart idéz elő, éltevel felelős. — Egyébként addig is, míg kellő intézkedések tétethetnének, már több izben adott utasításokhoz képest rendelem, mint következők: 1 ór. Közhírré teendő, miszerint minden házigazda katonáját kenyérrel ellátni köteles. 2 or. Az e részbeni ellátás holnaputántól vagyis márc. 11 től veendi kezdetét. 3 or. Minden házigazda a kiszolgáltattott kenyér fejében minden egyes katona után kap egy egy napra az álladalmi pénztárból 2 ezüst krajczárt.

4-er. A körbeli tanácsnokok a legszorosb felelet alatt feljegyzik minden gazdának ebbeli illetékét, s az e részbeni jegyzéket utalványozás tekintetéből minden hétfőn bemutatandják; utalványozás után a pénzt felveendik, s az illetőket kifizetendik.

5 ór. Polgármester urnak gondja leend, hogy kocsik kellő számban kiállítván, haladék nélkül intézkedés tétessék: hogy elegendő katonai fedezet mellett azon szállásokról, melyeket egy részben az ellenség már kirabolt, elégséges gabona még az éjjel behoztassék és megöröltessék.

6. Gondoskodand arról is, hogy a zab és széna kellő mennyiségben beszállitassék és mindez nem néhány napra, hanem hogy

a katonaság jó eleve minden szükségesekkel ellátva legyen. — Az ellenség dulongsának kitett gazdák önmaguk ajánlották fel veszélynek kitett gabonáik átadását és tudtomon ilyenmü beszálítások a napokban történtek is. — Minélfogva felvilágosítást kérek a beszállított gabona mennyiségéről és mi célra lett fordításáról.

Spelletich Bódog, kormánybiztos.

U. i. Ép e perczen tevék intézkedést, hogy a szükséges fedezet a szállásokon kiálltassék; tessék rögtön rendelkezni, hogy ezen fedezet számára megkivántató kocsik kiállttatván, visszajövöben mindannyian buzát szálltsanak be.

Ezen kormánybiztosi rendelet nyomán a 8 körbeli tanácsnok uraknak meghagyatik, hogy a be foglaltakat foganatosítsák. *Kuluncsics*, polgármester, *Sztipics Kristóf*, *Szkenderovics János*, *Mala gurszky Lőrincz*, *Vojnics Márk*, *Vojnics Gergely*, *Mamuzsich Alajos*, *Karvázy Zsigm.*, *Vojnics Gergely* tanácsnokok.

172.

Szabadka város tanácsától.

Tisztelt kormánybiztos ur!

A katonaság élelmezésének előállítása iránt f. é. március 9 ről 106-ik szám alatt kelt rendeletre vonatkozólag, van szerencsénk észrevételeinket a következőkben előterjeszteni:

Az élelmi szerek hiányának késői jelentéséből a gazdasági hivatalt érdeklőleg tett megjegyzésre és életteli felelőségre nézve tisztelt kormánybiztos urat tudósítjuk, hogy a kérdéses jelentésté- telben a város gazdája nem késett, mert ő jelentéseit a helyha- tóságnak mindennap bemutatá és azok folytán az eljáruló tanács az élelmezésnek legfeljebb három napig lehető rendes folytatását tisztelt kormánybiztos urnak még folyó hó 4 én feljelenté, s a kér- déses jelentést tegnapi napon az elnökség azon okból tevé át kormánybiztos urhoz, miszerint meggyőződják, hogy azon meg- akadás, melyet folyó hó 4 én három nap mulva beállandónak eleve

feljelentettünk, folyó hó 10 én tetteg beálland, illetőleg beállott; y tehát a felelőség e részben sem a gazdasági hivatalt, sem edig bárkit a helyhatóság részéről nem sujthat, mert helyhatóság ndent, mi tehetségében és a lehetőségben áll, felhasználta, hogy élelmezést előállítsa; a minthogy nemcsak a feljelentett időig, az folyó hó 4 től számítandó három napig, hanem hat napig az élelmezést erőlködések között előállította.

A mi továbbá a rendelet 1 ső és 2 ik pontjaiban foglalt azon élelmezést illeti, hogy közhírré teendő, miszerint minden házigazda katonáját folyó hó 11-től kenyérével ellátni köteles, — jelentjük miszerint ezen rendeletet közhírré tettük, de előre látjuk, miszerint által nem a cél elérve, hanem számtalan kicsapongásnak és zsarolásnak alkalom adva leend; mert mit adjon azon házigazda, nek magának sincsen kenyere, minthogy azt napról napra leg- ükebb mértékben kézi munkájával keresi; mit adjon az olyan házigazda, ki kukoricza és árpa kenyérral tengődik, s azon ke- nyeret, melyet a katonaság, mint rosszabb minőségűt elhány, fo- tszszal nézi s felszedi? A katona tehát gazdájától jó, szép ke- nyeret követelend, valamint most ebédeket sat. követel; a gazda edig kukoriczakenyérrel is alig szolgálhatand, s így kész leszén baj, czivódás és zsarolás, a mint máskép (bármint fáradozzunk) ig segíthetni, mint ha az élelmezést fogyasztó ujoncz mozgó csa- atok nem *Sándorba* és *Kelebiára*, hanem az ellenségtől félreeső romszéd *Mélykut*, *Jankovác*, *Halas* és *Majsa* helységekbe ille- leg városokba áttétetnek, s a széjjel nem választható rendes gyveres erő tartatik csak *Szabadkán*, *Sándorban* s a legközelebbi helyeken. Miután avval, hogy a mozgó ujonc csapatok egy része *Sándorban* és *Kelebián* szállásol, az élelmezésre nézve városunkon mmi könnyítés nem tétetik, minthogy *Kelebiára* az élelmezést nem- nek előállítani, de ki is szállítani kelletik.

Azonfelül felkérjük a tisztelt kormánybiztos urat, hogy a katonai parancsnokságnál kieszközleni méltóztassék, miszerint az élelmezés tárgyában követelések ne csak napi parancs által eltil- tssanak, hanem az ily visszaélések példásan meg is feyittessenek, a főtisztek e részben szorososan felügyeljenek; mert sajnosan ta- asztaltaljuk, hogy az altisztek a zsarolásokban a közlegénységgel emctak vetélkednek, hanem azokat jóval fel is mulják.

E részben a térparancsnokság útján — honnan elegendő kenyér kiállítása iránt f. é. márc. 7-én felszölyittatunk. — ugyan-
aznap a katonaságnál már egyenes lépéseket is tettünk, mint ezt az ide .i. zárt levelünköl általlátni méltóztatik.

3 ik pontra, melyben egy kenyér részletért az álladalomtól 2 pengő kr. rendeltetik, megjegyezzük: miszerint ez oly csekély ár, mely még az ó rendszeröl veszi eredetét, melyért a kormány nem kívánja, nem kívánhatja, hogy a lakosság véres veritékkel szerzett kenyérét elpazarolja, miután a kormány már a verbászi táborba egy mázsa lisztért 4 forintot fizetett, — a város pedig az utóbbi időkben egy részlet kenyér kiállításáért árlejtés útján a pékeknek 12—14 krt fizetett, mi tehát a roppant veszteséget, melyet lakosságunk a katonaságnak háziás élmezése által szenvednek, készek vagyunk, az igazság úgy hozza magával, közösen pótolni, de pótolja méltányos arányban az álladalom is.

4. pontra, melyben a kiszolgált kenyér mennyisége a körbeli tanácsnokok által jegyzékeltetni rendeltetik, előterjesztjük: miszerint ezen rendeletnek gyakorlati kivitele oly nehézségekkel leendő egybekapcsolva, miszerint ezt a körbeli tanácsnokoknak, hacsak a szó teljes értelme szerint katonatizedesekké és őrmesterekké nem avattatnak, lehetetlen bevégezni, miután a katonai működések, őrzérek annyira változtatják a katonai létszámot, hogy e részben kiigazodniok nem lehetend. E tárgyban ha lehet gyakorlatilag valami biztos eredményre jutni, az csak a katonaság útján, hol a létszám mindennap tudatik, érhető el, úgy hogy ha az illető tizedesek e részbeni jegyzékeket is a századok útján s szokott ellenjegyzések mellett hetenkint bemutatandják.

5. pontra, melyben a kocsik kellő számban rögtöni kiállítása a katonai fedezet mellett gabona szállításra még a mult éjjel rendelt alkalmazása iránt tisztelt kormánybiztos urat tudósítjuk: hogy a rendelet vétele utáni éjjelén sem kocsik kiállítása nem rögtönözthetett, sem katonai fedezet nem adatott; s így semmi gabona ez ideig a kijelölt határszéli szállásokról nem hozathatott

A naponkint szükséges és a város erejét felülmuló *fuvarek* leszállítása tárgyában egyébiránt kénytelenek vagyunk ujabban is f. évi március 3-áról kelt levelünkre hitvakozni s tisztelt kormánybiztos urat megkérni, hogy azon rendeletének, miszerint a szom-

éd helységek a fuvarbéli szolgálatban részt vegyenek, foganatot érezni méltóztatásék, minthogy több szomszéd helységek és városok épen nem, mások pedig egyszer-kétszer megjelentek, s avval egész részükrol szolgálat megszűnt, holott Szabadkának fenmaradása és ügye nemcsak az ő ügyük is, hanem az álladalom és a városa ügye is.

Egyébiránt e részben tisztelt kormánybiztos urat az iránt is kérjük, hogy a katonai parancsnokságnál az iránt is közbenjárni méltóztatásék, hogy minden tisztnél lévő szolgálati kocsik száma szállíttassék, miután e cím alatt a kocsik legnagyobb része, s a gabona és széna szállításra sikerrel alkalmazható legerősebb lovak foglaltatnak; holott kétségtelen, hogy két-három alsóbb fokú főoszt podgyásza biztosításául egy koci is elegendő lenne.

6-ik pontra, melyben elegendő zab és szénának nagy mennyiségben elevei beszállítása rendeltetik, megjegyezzük: miszerint az e részben is fenforgó akadályok már a fennebbieken előadottak, s sajnosan kelle tapasztalunk, hogy közelebb is azon száz koci, mely két század katonasággal *Bajmokra, Pacsérra és Ó-Moroviczára* irándult, a helyett, hogy onnan élelmi szereket hozott, s a katonaság fedezetképen gyalog jött volna, a katonaságot hozta haza s csak hajtható barmokat szállított be.

E részben a cél eléréseül új kirándulásra mai napon kellő intézkedések tétettek, s így a gabona kivitel korlátozása lenne letbe léptetendő, miután határunkból a gabona legnagyobb része elraboltatott.

A mi végre az ellenség dulongásainak kitett gazdák által neként felajánlott s átvett gabona mennyiséget s annak hováfordítását illeti, jelentjük: miszerint némely birtokosoktól gabona sőt fuvarozással 5 frtjával köble, a város általi beszállítás mellett pedig 4 frtjával vétetett és az e részbeni mennyiségnek kiszámítása számvevői és alkamarási hivatalnokoknak meghagyatott, kik az eredményt legközelebb be is jelentendik, a hováfordítást illetőleg pedig jelentjük, hogy valamint ezen, úgy árlejtések útján előbb beszerzett, az adóilletékbe való betudás mellett előbb szedett összes gabona a katonaság élmezésére fordítottatott legyen.

Kelt Szabadka városában folyó 1849 ik évi március 10 én tartott tanácsülésünköl. *Szabadka város.*

173.

A szabadkai mozgó csapat parancsnoka, Pongrácz százados urnak Kelebián.

Tisztelt parancsnokság!

A mozgó csapatból kimaradottak berendelése iránt f. é. március 5 ről kelt megkeresés folytán van szerencsénk a tisztelt parancsnokságot tudósítani, hogy a besorozottak jegyzéke nélkül a hiányzókat nem tudhatjuk; és minthogy a létszám szóbeli megkeresés s ígéret ellenére sem közöltetett velünk ez ideig, tisztelt parancsnokságot ezennel megkeressük, hogy az érdeklött névjegyzéket velünk közölni ne terheltezzék. Kelt Szabadka városában folyó 1849. évi március 10 én tartott tanácsülésből. *Szabadka város tanácsa.*

174.

A 7 ik hadosztály 2-ik dandárságtól.

Szabadka város polgármester urnak Szabadkán.

Jelen rendeletem vételével rendeltessen ön a város nyolcz köreiből kalauzokul szolgálendő 8 pandurokat, kiknek feladásuk léssen még ma délután a városháza elébe vezénylendő nyolcz mozgó csapatbeli századoknak utmutatásul szolgálni, hogy a lovakkal és kocsikkal bíró helybeli tulajdonosok szekerei ponyvakkal és zsákokkal ellátva a vidékbeli gabonaszállítás végett még ma este 10 órára kiállíttathassanak.

Szabadkán, 1849. márc. 11. *Gál*, alezredes.

175.

Szabadka városi polgármester urnak Szabadkán.

A megfogyottaknak bejelentett tápszerek s élelmi cikkek miatt felmerülhető nehézségek elhárítása tekintetéből kötelezze ön

a városban lakozó minden *molnárokat* jelen rendeletem vételével rögtön arra: hogy minden készletben levő buzájokat még ma a legsúlyosabb hadifenyiték terhe alatt megőröljék, hogy a liszt a legelsőbb élelmi szükség fedezésére fordíttathassék. E rendeletem teljesítésében vonakodó molnár, vagy haszonbérlo ellenségnek tekintetvén, azonnal haditörvényszék elé fog állíttatni. Az ekkép megörlendő lisztet minden molnár vagy haszonbérlo köteles a város raktárába az álladalom számára azonnal beszállítani, értéke annak idején készpénzben fogván kifizettetni.

Szabadka, 1849. márc. 11. *Gál* alezredes.

176

A fuvarozási főbiztostól.

Gál alezredes urhoz Helyben.

A kebelbéli lakosság végtelen panaszai s a fuvarbiztos jelentése folytán azon visszaélést vagyok kénytelen tapasztalni, hogy a szolgálatra kirendelt kocsik katonák által önként elfoglaltatnak a nélkül, hogy azt a fuvarbiztosnak feljelentetnék; miből a legnagyobb zavar támad, melynek kikerülése tekintetéből szükségesnek találom értesíteni azon rendszerről, melyet a kocsik kiszolgáltatására nézve megállapítottam — azon kérelemmel, hogy ezen rendszerről a katonaságot alkalmazandás végett értesíteni méltóztassék.

1-ör. Nem fogok senkinek napi szolgálatra kocsit adni, ha vagy kapitánytól vagy őrnagytól vagy bár valami tisztí egyentől rendeletet nem mutat, mely szerint számára kocsit szolgáltatni rendeltetik.

2-szor. Az ily rendeletet nálam bemutatni tartozzon, melynek folytán annak számára kocsit utalványozandok.

Kérem egyszersmind a tisztelt parancsnokságot, hogy ezen rendeletem megtartandása végett az olyan katonai egyénekre, kik önkényessen fognák a kocsikat elfoglalni, valami büntetést szabni méltóztasson; mert ellenesetben a legnagyobb zavar fog támadni, s én kocsikat szolgáltatni képes nem leendek.

Szabadkán, 1849. március 13.

177

Sándor községének.

A most rögtön felmerült sürgetős körülmények igényelvén mennyivel több kocsiknak kiállítását, ez okból kormánybiztosi kéremény parancs következtében jelen rendkívüli esetben önöknek légszorosabb felelet terhe alatt meghagyom: miként községüknek minden egytől-egyig felhasználható szekereszeti erejét azonnal Szabadka városháza elébe állítani el ne mulasztják.

Kelt 1849. márc. 13. esti fél 8 órakor.

178

Szabadka város tanácsa — gróf Batthányi Kázmérnak Helyben.

Tiszteit, vezér főispán, s teljhatalmu országos biztos!

A fuvarbéli terjedelmes, s terhes szolgálat elviselhetése s a szükséges fuvaroknak kellő kiállítatása tekintetéből, fuvarozási főbiztosunk jelentése nyomán, kéntetünk országos főbiztos urat megkérni, hogy a fuvaroknak a katonaság részéről önkényes lefoglalását s a házigazdák szekereinek azon cím alatt, hogy azok a szállásbéli tiszt szolgálatára tartatnak, az illető főtisztek általi letartóztatását, — minthogy szolgálatra minden főtiszthez kocsik anélkül is rendelkeznek, — meggátolni; egyszersmind pedig velünk azon számot tudatni méltassék, mely az illető századoknak rendszerint járul; mert különben, ha minden tiszt, mellőzve a rendet s gazdálkodást, a fuvarokkal továbbra is rendelkezni s a katonaság magukon az utcákon is, önkényes foglalásokat tenni meg nem szünendik, oly zavar fog előidéztetni, s oly teher a lakosságra hárulni, hogy a fuvarok akkor fognak megakadni s hiányzani, midőn azokra a legnagyobb szükség leend.

Altalában pedig a fuvarokra nézve, az iránt is kérjük tisztelt országos biztos urat, hogy rendkívüli esetekre s kirándulásokra szükségelt nagyobb számú kocsik számát — minthogy a szántásvetés ideje lévén, a lakosság e részbeni munkával a tanyákon

— eleve foglalkozik, legalább 24 órával a hatósággal tudatni s így ezek a kiállításai sikert a közügy érdekében előmozdítani s biztositani méltóztassék.

Kelt Szabadkán, folyó 1849. évi március 17-én tartott tanácsülésünkben. Szabadka város tanácsa.

179

Magyar mozgócsapat — 3-ik zászlóalj.

Szabadka város Tanácsának Szabadkán.

Az ide mellékelt szökevényi jegyzéket, minthogy azok mindannyian *szabadkai* lakosok, azon megkéréssel teszem át, hogy az azokban megnevezett szökevényeket mielőbb elfogatni s zászlóaljához biztos őrizet mellett beküldeni sziveskedjék egyszersmind a többi szökevényi jegyzékeket, melyeket *Spellich* kormánybiztos urnak tegnap beküldék, elkérni; s szinte az azokban megnevezett szökevényeket is elfogatni s zászlóaljához beküldeni méltóztassék.

Almás, 1849. márc. 17. *Pongrácz* százados.

180

Napiparancs. — 1849. ápril hó 1-én.

A 6-ik század századosának.

Holnap hétfőn délutáni 2 órakor a 6-ik századra a következő 24 órai szolgálatok kerülnek:

1-ör A kormánybiztoshoz ordonanc szolgálatokra egy tizedes és 12 nemzetőr.

2-ör A kormánybiztoshoz diszörségre hasonlólag egy tizedes és 12 nemzetőr az előbbkelő és tisztábban öltözködött nemzetőrök közül.

3-ör. A puskaporos házhoz egy tizedes és 6 nemzetőr, ezek közül egy nemzetőr örködjék a puskapor háznál folyvást, a fegyvereknél pedig csak egy vigyázó legyen.

4-er. A nemzetőrségi börtönhöz a barátok klastromába egy tizedes és 6 nemzetőr.

5-ör A város 9 kapuja helyett csupán 9 nemzetőr holnap 11 órára megrendelendő, hogy az iskola előtt összejövendő mozgó csapatbelieknek a kapukat megmutassa holnap 11 órakor.

6-or. A kormánybiztos urnál leendő ordonáncok közül egy nemzetőr hasonló szolgálatra *Czintula* dandárparancsnok urhoz utasítandó felsőbbrendelet után. *Szárics Jenő* segédtsízt.

N. B. Az örködésre megrendelendők holnap 12 órakor első szakaszbeli főhadnagy urnál megjelenvén, onnan rendeltetésök helyére menjenek.

181

Szárics Mór nemzetőrségi őrnagy urnak Helyben.

Tisztelt őrnagy ur!

Szárics Jenő segédtsíztnak felsőbbi rendeletből a helybeli nemzetőrség 6-ik századához f. évi ápril 1-ről 88-ik szám alatt kelt s mai ülésünkben előterjesztett rendeletéből megértvén az alulírt tanács, miszerint *Spelletich Bódog* kormánybiztos urhoz szolgálatra egy tizedes s 12 nemzetőr s díszőrségbe ismét egy tizedes s 12 nemzetőr helybeli nemzetőrökből folyó hó 2-ra 24 órán kiharancsoltatott s e szerint következtetnünk kell, hogy azóta is folyton kirendeltetik.

Melyek folytán tekintve a jelen belháborus időkben a nemzetőrségnek hosszabb idők ótai tulterhelését szokott foglalkozásától elvonatását egyrésztől, másrésztől pedig figyelembe véve azon körülményt, hogy az ilyen *díszőrségek* ideje lejárt, s hazánk jelen komoly időszakához rosszul is illik s egyébiránt is az ilyen szolgálattal sem a nemzetőrség rendeltetésével, sem pedig a nemzetőrségről alkotott 1848-ik évi 22-ik törvénycikk szellemével semmikép meg nem egyezik; — tisztelt őrnagy urat van szerencsénk ezennel hivatalosan megkeresni, hogy városunk nemzetőrségét a fentebbi s ehez hasonló szolgálattól a hivatkozott törvényértelmében jövendőre felmenteni méltóztassék.

Kelt Szabadka városban folyó 1849. évi ápril 2-án tartott tanácsülésünkben. Szabadka város Tanácsa.

182

(Falragasz.)

Szent-Tamás volt, nincs többé!

Vitéz seregünk, 4 óra hosszan tartott ostrom után, ápril 3-án délelőtti 11 órakor, rohammal vette be.

A bevehetlenné tartott gaz-tanya nincs többé. Valamint elenyészendnek ellenségeink is utolsó iziglen.

Mert Isten, ki az egekben van, ha reánk mérte is próba csapásait, de türhetni nem fogja azon istentelenséget, mely rajtunk elkövettetett.

Békéltetés, és összetartás véreim, és mentve lesz az imádott hon.

A rác erő lelke: mintegy 3000 szerb nyugszik a feldult fészek romjai alatt.

Ágyúik, fegyver, marha, gabona, sat. nagy mennyiségben jutott birtokunkba.

De feleink közül is többen uyugodják az örök álmot.

Béke és áldás hamvaik felett.

Béke és áldás reájok: kik vérüket érettünk ontották.

Dicső emlékek csak e nemzettel együtt enyészhet el.

Éljen *Perczel Mór* a derék tábornok.

Éljen ő, „a fellázadt rácok ostora.“

Éljenek a *szent tamási* derék vitézeink!!

Kelt Szabadkán ápril 4-én 1849. *Spelletich Bódog* kormánybiztos.

183

Szent-Tamás a rabló rácok főfészke nincs többé!

Péterváradról és *Ujvidékről* visszatért hadseregünk egyesülve az *Ó- és Kiskéren* szállásolt dandárokkal mult március hó 31-én *Verbászon* át *Kula*-felé vonult.

A *verbászi* zsilipnél megjelent mintegy 500 szerb seregünknek még a hidon át nem kelt részét két ágyuval megtámadta, — de két lovas ágyú-ütegünk hatalmas tüzelésével visszariasztatván, a

rabló-csorda futásnak eredt, huszáraink által üzőbe vétetett — sok közülök lekonzoltatott, — s egy ágyújuk elfoglaltatott.

Külát az ellenségtől tisztán találtuk. A megyebeli helységek egymásután küldték hozzánk választottaikat, a hadsereg megérkezten örömeiket kijelentők.

Folyó hó 2-án hadseregünk *Verbászra* és *Kiskérre* visszatért. *Verbász* a *Forge* őrnagy 3 zászlóaljából álló dandárja velünk egyesült.

3-án reggel korán hadi csapatjaink *Verbász* és *Kiskér* felől *Szent-Tamás* alá huzódtak.

8 órakor az ágyuzás megkezdett, s erősen folyt fél 10-ig. Ekkor a *temerini* hidfőnél álló erős sáncok ellen roham intéztetett. Az itteni dandár balszárnyán levő 7-ik zászlóalj két százada *Bach* százados vezénylete alatt egészen a sáncokig vonult, mire a sáncbeliek megrémülve beljebb vonulni kezdettek. Ugyanekkor a jobb szárnyon csatárláncban a szegedi önkénytesek *Földvári* őrnagy által vezényeltetve a sáncokra felhágtek, s *Földvári* őrnagy a kezében lévő nemzeti zászlót kitűzte a sánc tetején csapatbeliei elszántsággal nyomultak utána, ugyan a balszárnyon a *Thurszki* zászlóaljbeliek a csatorna szélén nyomultak be a sáncok közé.

Igy mind a három részről egyszerre elfoglalt sáncokban a megrémült ellenséges csoport a mieink által öldöstetve a csatorna keskeny hidján a város felé eszeveszetten szaladt, — mikor a töltésről és hidról közülök több száz a csatornába hullva befulladt. A sáncok szélén két ágyút hagytak a mieinknek.

Mig ezek a *kiskéri* oldalon történtek, addig a csatorna balpartján a *verbázi* oldalon folyt a csata, s az ellenség erős kartács tüzzel iparkodott visszatartóztatni a *Gál* ezredes vezénylete alatt csatározva előhaladó *Vasa* zászlóaljbelieket, s a rohanó 5-ik zászlóalj néhány századját. A szinlett hátrálási parancs következtében visszaindult 5-ik zászlóaljbeliek után kitört szerbeket és rácokat az 5-ik és 8-ik honvédszászlóalj üzőbe vevén, a *Vasákkal* együtt létrák segítségével a sáncokba berohantak s heves csatázás után az ellenséget ez oldalon is visszanyomták, mely 10 óra tájban *Becse*-felé futásnak eredt, 4 ágyút hagyva a sáncokban.

Az öldöklés rémitő volt; a csatornába újra sok száz belefult; — a *Krivája* vizen átszaladók nagy része odaveszett; a vizek lovakkal, kocsikkal, podgyászokkal, holt tetemekkel telve vannak. Ré-

szünkről mindössze 28 vitézünk mult ki dicső halállal e nagy-szerű diadalnál, s ezek közt *Pap János*, *Vasa* ezredbeli főhadnagy és *Reményfi* 5-ik zászlóaljbéli hadnagy; sebesülteink száma mintegy 120.

Két ezernél jóval több veszett el a rablók közül.

Szent Tamás lángba borított és hamuvá tétetett, sáncai behuzattak.

És így csak emléke marad fen az istentelen büntéseknek; hogy az utódok a helyen hol *Szent-Tamás* állt, egymásnak majd elmondhassék: „Itt volt *Szent-Tamás*, a magyarok élte és szabadsága ellen fellázadt rácok főtanója, hol annyi magyar vér folyt, de melyet az igazságos Isten büntetése valahára 1849-iki ápril 3-án elért.“ *Batthyányi Kázmér*, vezérőispán és telihatalmu orsz. biztos.

(Reizner János: A régi Szeged I. köt. 278. lapján. — Ugyan itt található *Havi Mihály* versezete: „*Szent-Tamás* a pártütő rácok büntanyájának ostroma, *Perczel Mór* vezér által ápril 3-án 1849.“)

Magyar mozgó nemzetőrség — 3-ik zászlóalj.

Tisztelt város tanácsának Helyben.

Az ide mellékelt szökevényi jegyzék szerint *Szabadka* városából mintegy harmincketten a fennebbi zászlóaljtól minden engedelem nélkül eltávoztak; miért is ezen jegyzéket oly megkeresséssel teszem át, hogy a benn foglalt egyének a zászlóaljhoz mi-nél hamarábbi visszatérését szorgalmazni sziveskedjék.

Vannak továbbá *temerini* s *zentai* szökevények is, kik hátulnál *Szabadka* városában mint menekültek tartózkodnának, a tisztelt városi tanács megkerestetik az iránt is, hogy ezen egyéneket a városban kerestetni és a fentebbi zászlóaljhoz visszautasítani sziveskedjék.

Szabadka, 1849. ápril hó 4-én. *Pongrátz* zászlóalj-parancsnok.

*Gr. Batthyány Kázmér vezérfőispán és orsz. biztos rendelete
Bács megye lakosaihoz. 1849. apr. 7.*

Diadalmas fegyvereinknek már is sikerült a megyében a rabló csordákat legyőzni.

Az óhajtott közbátorság, csend és béke — némely részeket kivéve — mindenütt ismét helyre állt.

A közigazgatásnak újra rendes vágásába kell jönni, a minden jó honpolgárnak kötelessége örködni, hogy a személy és vagyon sértetlen maradjon; kötelessége tenni mindent, a mi a közös cél elérésére, a közbátorság fentartására megkívántatik.

A tisztviselők járásaikban megjelennek, hogy a szükséges rendet fentartsák, a közigazgatás teendőit végezzék.

Rendeletem tehát, mint következik:

1-ör. A felsőbbstől kiadott rendeleteknek mindenki hódolva engedelmességgel, e tisztviselők intézkedései kellő figyelemben tartatván, azokhoz kiki magát alkalmazza.

2-ör. A községek előljárói minden felsőbbi rendelkezést a legszigorubb felelősség terhe alatt pontosan, s annak idejében végrehajtani köteleztetnek; valamint felügyelni, hogy a közcsend és biztonság a legkevésbé se háborítottassék meg, s előforduló esetekben a baj orvoslása iránt rögtön intézkedni, minden előforduló esetekről a járásbeli tisztviselőt haladéktalanul és híven értesíteni kötelesek.

3-ör. Ha valamely községben a közcsend megháborítottatnék, rablás, lázongás s egyéb büntettek követtetének el, s az előljárók azok meggátlására minden lehetőt el nem követnének, s kellő rendszabályokhoz nem nyulnának, ily esetben maguk az előljárók, mint részesei a gonosztettnek fognak lakoltatni.

4-ör. A ki más honpolgár személyét, vagy vagyonát bántani merészli, az előljáróságnak ellenszegül, rögtönítélő bíróság elé állítatván, mint e sokat szenvedett haza ellen merénykedő akasztófával, vagy agyonlövétéssel fog bünhődni.

5-ör. Miután a rácz rabló csordák e vidéken minden polgárcsodát és társadalmi viszonyokat szétbontván, e megyét a legszor-

rubbrablás, pusztítás, öldöklés és gyujtogatás színhelyévé változtatták, s akadtak e megye lakosai közül számosan oly vetemültek, kik a rabló gonosztevők módjára, jó érzelmű honpolgárok javait pusztítani, és rabolni nem iszonyodtak, annak okáért rándelem:

a) Hogy mindazok, kiknél ily rablott javak léteznek, e rendelet vételétől számított négy nap alatt tartoznak azokat a helybeli előljáróságnak feljelenteni avval, kié volt légyen az idegen vagyon; egyszersmind késedelem nélkül általadni.

b) Hogy a városi, és helységbeli előljárók folytonosan nyomon kövessék, kiknél legyenek ily rablott jószágok elrejtve; az ilyeneket gyűzőkbe vegyék; s ha jó szántukból be nem vallanak: honnét, től, mikor kapták legyen a náluk találtató rablott jószágokat; s azokat az előljáróságnak beadni vonakodvának, rögtön az előljáróságnak tegyen jelentést az illető tisztviselőnél városokban a kapitánynál, ki szigorú vizsgálatot tartván, a bűnösnek mint rablónak szigorú megfenyítése iránt lépéseket fog tenni.

c) Ha a jobblelkűek önként bevallják, mennyi és minő rablott jószág legyen birtokukban, s ezt jószántukból az előljáróságnak adják, ezt is az átadott vagyon nemének, volt tulajdonos és adó nevének feljegyzése mellett haladék nélkül a járásbeli tisztviselőnek, a városokban a kapitánynak bejelenteni s átadni köteleztetnek.

d) Tudva lévén, miszerint a sok rablott jószágok *Bajmok, Morovicza, Pacsér, Bajsa, Topolya, Kula, Cservenka* és *Szivaev* községekben rejtve tartatnak; e helyeken főleg a vizsgálat szigorúan fog megtéetni, s az átkodott rabló czimborák keményen bünteteni.

5-ör. Több az ellenségtől már is ment helyeken házak földek hagyottan gazda nélkül vannak, e tekintetben

a) tudatom azt, hogy az efféle javak az álladalom tulajdonává váltak, s mint ilyenek az álladalom részére lefoglaltatnak.

b) Ezen földek érdemeiket szerzett, s jó honpolgároknak annak idejében ki fognak osztatni, addig is azonban, hogy vettetlenül ne maradjanak, használat végett azonnal alkalmas egyéneknek egyenként ki fognak adatni.

c) Ráczok nem fognak földet kapni.

Ezeknek folytán rendelem:

d) Hogy az előjárók tüstént összeírják az ilyen elhagyott javakat; különvéve azokat, melyeknek volt tulajdonosaik a hazai ellenségeivel czimtorálva azokhoz átszöktek, és külön ismét azokat melyek ismert jó honpolgárokéi jogyzékbe tevén azt is ha kétséges, valjon a volt tulajdonos nem ment-e át az ellenséghez?

c) Az ekként összeirt javak lajstromát köteleztetnek az előjárók a rendelet vételétől háromszor 24 óra alatt a járásbeli szolgabiráknak, ezeknek távollétében pedig egyenesen nálam bemutatni.

f) Ha időközben a tulajdonos jelentené magát, ez esetben az intézkedést magamnak tartom fen.

g) Minthogy vannak oly emberek, kik üresen maradt földet önkényesen elfoglaltak, sőt azt be is vetették; nem lehetvén s egyesek, amál kevésbé az álladalom tulajdonává vált javakat bitorolni; az előjáróknak meghagyom, miszerint az ily elfoglalt földek bitorlóit összeírván, azokat nekem feljelentsék, a föld használatától azonnal eltiltsák, tudokra adván nekik, mikép az elfoglalt földbe vetett magot is elvesztendik.

Végre 6-or. Ezen rendeletem legpontosabb teljesítését akként elvárom és követelem, hogy a mulasztás, gondatlanság, vagy hanyagság esetében, például ha a gonosztevő azonnal kirendelt nemzetőrök által el nem fogatik s a keletkezett bajnak eleje nem vétetvén, a miatt az még sulyosodik, a tisztviselőket s előjárókat szigoruan kérdőre vonandván, velük mint e hazának hűtelen fiaival a fegyelem legszorosabb szabályait fogom éreztetni.

Kelt Szabadkán, ápril 7. 1849. Gróf Batthyányi Kázmér, magyar királyi vezér-főispán, és teljhatalmu országos biztos.

(Pap D. Okmánytár, II. köt. 884. lap.)

186.

Bácsmege bizottmányának helyben.

Tisztelt Bizottmány!

A helyben levő terjedelmes tábori kórház részére szükséges tüzfát városunk ez ideig is csak a legnagyobb erőlködések mellett volt képes előállítani, sőt hogy a teljes megakadás elmellőztessék, e végre nyers fát is kénytelenített fordítani, jelenleg azonban a hiány annyira terjedt, hogy városunk a fakiállításban teljesen megakadt.

Ennélfogva kénytelenítettünk a tisztelt bizottmányt az iránt felkérni; hogy a tábori kórház részére akár az álladalomnak, akár pedig e városnak betudandó 50–60 öl bármí minőségű tüzfát, a mege alsóbb vidékéről, vagy a dunamenti részekről e városba előzőleg szállíttatni méltóztassék.

Kelt Szabadka városban, folyó 1849-ik évi ápril 10-én tartott tanácsülésünkből. *Szabadka város Tanácsa.*

187.

Tiszavidéki újság 28. számából.

Szabadkai levelek. I. Felhiva érezzük magunkat, hogy e nagy-szerűen komoly időben városunk bonyolult állásától néhány szót mondjunk. Husz négyszög mértföld lakossága megérdemli a parányi fáradságot — sőt méltánylattal szólya, igénybe vesz minden értelmiséget — mely közreműkáljon, hogy jelen beteg állapota legyen egy nyitott könyve, melyben megírva álljanak a sebek és a fájdalom nagysága.

A bács-bánáti tábor elvonulása után, megnyílt e vidéknek a pokol toroka, kimászván abból az eleven ördögcsorda vadráczok alakjában. Megjelenésükben a legvadabb századokat láttuk felelevenülni; előttük a rémulve futott nép a népvándorlás iszonyu képét mutatta: jelenlétükben a kínzás új nemei tüntek fel, mi a mártir időkre emlékeztet; hátuk megett s nyomukban maradt a halál, hamuhalmak, majdan éhség, s döghalál. Emberi képzetten felül áll az állapot, melynek színhelyévé lön az alvidék. A mege

ép akkor, midőn legtöbb kitartásra, legtöbb erélyre volt szükség, eldobván az igazgatás gyeplőit, a vád körülmények szilaj rohamának tette ki a népet, mellyet védnie s kormányoznia kellett volna. Minden teher tehát jobbadán városunkra nehezédvén, hatóságunk a kormányrendelet népfelkelést megkísértette, de a rendkívüli idő mindent hatalmába kerítvén, mindent hasonmásává tőn; lett tehát rendkívüli rendtelenség, félelem s halálos rettegés. A communismusra örökké hajló proletársereg uralkodóvá lőn; megszakt a társas élet minden köteléke, elgyengült a törvény ereje, egység helyett szétszakadás, engedelmesség helyett féktelenség ütötte fel vészes fejét. Még egy pillanat kellett s polgármesterünk is a felbőszült népdüh áldozatául esik, s a pillanat egyszersmind elég alkalmat nyújthatott volna arra, hogy e roppant terjedelmű megyében, a személy és vagyónbátorság hosszú időre száműzve legyen.

A bódult ábránd szülte vajdaság felállításához még csak városunk elfoglalása hiányzott. Megjelentek tehát határainkon a vad-ebek bőszült rémekként; az elhagyott szállásokat megszállván, pillanatok alatt semmisíték meg több nemzedék százados szorgalmát, s erkölcsös takarékoságát. Ez időben még egyedül a városi nép, s egy csekély számú katonaság volt védőnk — a kormány pedig megmentőnk az által, hogy kinevezte *gr. Batthyány Kázmér* teljhat. korm. biztosnak. E név elég volt, hogy felbátorodjunk, s megerősödjünk; e név százados nemzeti kincsünk azon fénycsillag, melyet forradalmi egünkön midőn felkelni láttunk, közel látjuk a béke angyalát. E rendíthetetlen jellemű hazafinak egyszerű telhívás elég volt, hogy ezonnal öt zászlóalj mozgócsapat alakuljon, hiszen a midőn kívánatát teljesítjük, csak a haza s így a magunk jóvoltát is eszközöljük; a megkezdett munkálatok sikerét a márcz. 5-ike bajmoki győzelem igazolja.

G. Batthyány Kázmér az alvidéken teljhat. kormánybiztos; s a mi mégis legkülönösebb, városunkban *Spelletics Bódog* országgyűlési képviselőnk intézkedik szinte mint korm. biztos, intézkedik pedig úgy, miként a nagy gróf semmiesetre sem intézkednék, bár hatalma mindenekén felül áll.

Nem tudjuk határozottan, minő körülmények igénylete mellett történik a korm. biztos kiküldetés, de ismervén hatóságunk enge-

delmes viseletét a korm. rendeletek iránt, s a polgáraink szolgálati készségét — bátran el merjük mondani, hogy a nagy gróf ittléte, s egyszeri parancsa elegendő arra, hogy mind az történjék, mit *Spelletics Bódog* kormánybiztos eszközöl, azon különbséggel, hogy akkor tán minden nagyobb rend-, pontosság- s készséggel történének; még jelenleg az elégtelenség nagy mértékben növekszik. No de hiszen ő igen szeret bennünket, mit mi is viszonzunk, csak hogy mégis legörömostebb látjuk a hongyülésen hova küldöttük; kérvén hogy másként képviselne, mert még azt fogják hinni, hogy mi nem is emberek, hanem halak vagyunk. Isten látja, hogy keblünk tiszta a rágalomtól, mert a rágalmozó olyan, mint a kancsalszemű, ki mindig más helyre lát, mint a hova néz, de szeretvén az igazságot, s ismervén polgártársainknak a hon iránti jóhangulatát, száraz tényekkel mutatjuk ki fájdalmunk okait.

Spelletics Bódog korm. biztos oly váratlanul jött közénk, mintha csak Illés próféta szekerén járna, a múlt évben már mint korm. biztos hosszú, de igen hosszú időig pipázgatott köztünk, és pedig a nélkül, hogy személyére csak mákszemnyi szükség lett volna, miután ujonczainkat a legkedvezőbb feltételek mellett elébb toborzás, később pedig sorhuzás útján a lehető legnagyobb könnyűséggel állították ki. Fáj tehát őszinte hazafiuságunknak, midőn bárki is az álladalmat igen bőtejjé fejőstehénnek tekinti.

Mi jóhiszemben élők, ha már ujonnán itt van, megvártuk, hogy tán meghozandja a csend és rend pillanatát, mely hullámvzó kedélyeinket lecsillapítandja, h'ttük, hogy meghozandja azon összfortasztó anyagot, mely minket, kik téglarakásként szétszórva állunk, oly erősen egybeforraszt, s abból oly alapot készít, mellyen rendíthetetlenül fog állni a törvényes rend és szabadság épülete. Azonban mindinkább kezdjük sejtetni, hogy köztünk tűzhegy áll, mely mindenféle elemet hány magából, ép azt nem, a mi közóhajtásunk. — Mig a polgárok házai tömvék menekültek s katonákkal, még ön saját házától a haszonbért huzza, a közös teherben akkép osztozik, hogy egy egész uri lakot magának elfoglalván, ajtaira huszonnégy nemzetőrt rendel napi szolgálatra; még Perczel hadvezér az egyet is elküldte, kit szoros kötelességből küldöttünk. Az égre mondjuk, ne féljen! nincsenek itt oly szerelmes cicuskák, kik önön kísértsek meg a személyrablást.

Eunél a hatalom oly valami, mint gyermeknél a vessző mindenszentek napján. A körülmények igényelte hivatalnokok kinevezéséből a komaság, sógorság, különösen a drága jóbarátság úgy kéri, mint angol hajó-kötélből a vörös fonál.

Legyen elég megemlíteni, hogy az élelmezés körül oly egyének is vannak alkalmazva, kik 36 rakott kocsiról színszint 172 pozsonyít tudnak lemérni; mintha bizony az álladalom uradalom volna, melynek rovására csak magának lop a gazdatiszt.

Legyen elég megemlíteni *Radnics Jánost*, kinek két sógora a vad ebek közt komondorkodik, kit a közvélemény márciusban rutul megvetett, népdalokban törvén ki ellene a nép utálatá; pedig napjainkban a közvélemény első hatalom, olyan az, mint a folyó, mely semmi dögöt nem szível kebelében.

Már a táblabíró világban tiltatott, — de *Spelletics Bódog* kormány biztos ur mégis szeret egy ember nyakába két hivatalt akasztani. Nem irigyeljük a két darab kenyeret senki kezében, de a két hivatal olyan, mint a keresztut, melynek csak egyikén haladhatni, míg a másik járatlan marad. —

Szeged, 1849. ápril 11.

(Ezen „*Szabadkai Levelek*“ II. részét nem közölhettem, mert a *Tiszavidéki Ujság* 29. száma sem *Szegeden*, sem *Bpsten* a hirlap könyvtárban nem található.)

188.

Rendelet a bácsi védsereg ügyében.

Ha a magyar nemzet nem védelmezi magát, számos ellenségei által semmivé tétetik; — ha az ellenséges rablók ismét kitörnek és Bács megye népe gyáván futni fog, nem lesz béke, és közbátorság e vidéken, s folyvást tartani lehet attól, hogy a rácz és más rablók ez ideig végbevitt borzasztó pusztításaikkal fel nem hagynak.

Hogy ez többé ne történjék, hogy 30—40 fegyveres rabló több ezernyi népességből álló helységet meg ne támadjon, s a rémült lakosok vagyonát kényelmesen ne pusztithassa, szükséges:

hiszerint minden helységben rendszerezett erő, mely a fenyegető veszélyt elhárítsa, készen álljon; szükséges, hogy legyen a megyében oly fegyverben gyakorlott védsereg, mely a veszélyezett helységeket bár mikor rögtön kiállíthatassék.

A jelen rendkívüli körülmények halaszthatlan intézkedést igényelnek; — miért is a teljhatalomnál fogva, melylyel kormányilag felruháztattam, — e megye védelmét illetőleg rendelem a következőket:

1. §. Bács megye belső védereje, ide nem értvén az itt nemlétű létező hadi erőt, — áll a törvény értelmében kiállított nemzetőrségből, és mozgó védseregből.

2. §. A nemzetőrség, mely a mult viharos idők alatt e megyében felbomlott, vagy kellőképen rendezve nem is volt, — célzerűleg kiállítván, rendeztessék.

3. §. E célra a nemzetőrség megye-szerte, nem különben *Szabadka*, *Zombor* és *Ujvidék* városokban az 1847/8-iki XXII-ik törvényczikk értelmében irassék össze. — Az összeírást járásontént küldendő választmányok, a városokban a tanács kiküldöttcei egy katonai egyén hozzá járultával fogják teljesíteni; — mely munkálatnak a megkezdéstől számított 6 nap alatt be kell fejeznie.

4. §. Az ekként össze irt nemzetőrök névjegyzéke a kinevezett főparancsnoknak haladéok nélkül átadván, ennek teendője a nemzetőrséget kerületenkint egy e célra kirendelt ahhoz értő egyén által rendeztetni, annak létszámát nyilvánosságban tartani, s katonai szabályok szerint folyvást fegyverben gyakoroltatni.

5. §. A nemzetőrök eredeti rendeltetésükhöz képest törvény szerint a megzavart közcsend, és béke helyreállítására s fentartására védelmi, és egyéb szolgálatokat teüni ön helységek határában belül köteleztetnek, s csak rendkívüli esetekben fognak a szomszéd határokba átszállíttatni.

6. A nemzetőrös tisztjeiket a kapitányságig magok választják. A megválasztott tiszteknek fedhetlen erkölcsüeknek, s a menynyire lehetséges katonai szakban jártasoknak kell lenniök. A megválasztott tisztnek megerősítés végett hozzám felterjesztendők. Ha a nemzetőrök tiszteket, vagy épen nem választanak, — vagy a megválasztott egyén tisztségre alkalmatlannak találtnék, — ez

esetben a tisztek az illető őrnagyok előterjesztésére általam fognak helyettesített. Általában a kerületenkint kinevezett parancsnokok szorosán felügyelni tartoznak, hogy az őrsereg tisztjei megválasztásában magát e rendeletemhez szigorúan alkalmazza.

A nemzetőrségi őrnagyok kineveztetése iránt általam fog intézkedés tétetni.

7. §. Minthogy pedig a béke, és közbátorság az országban különösen pedig Bácskában rendszerü helyzetébe vissza állítva, sem tökéletesen biztosítva nincs, — azon esetre, ha bárhol a közbátorság veszélyeztetik, rögtön fegyveres erőre lévén szükség, e végből egy mozgó védseregnek a hatalom rendelkezésére folyvást készen kell állnia.

8. §. A már alakított mozgó csapatok tovább is mindaddig fenn fognak tartatni, míg a védsereg tökéletesen kiállítva nem lesz.

9. §. A mennyire pedig az azokba besorozva lévő vitézek egy része önkéntesen honvédekké átalakuland, — más része pedig olyan menekültekből áll, kik annyi szenvedett rövidségek után vissza nyert gazdaságuk ellátására okvetetlenül haza bocsátandók lesznek, ennek következtében rendelem hogy:

10. §. A nemzetőrséget összeíró választmányok egyszersmind 18 évtől kezdve bezárólag 30 évesig minden férfi lakost, akár bírjon az nemzetőrségi képességgel, akár nem, ugyan azon idő alatt össze írják; ezen összeirtakból fog a mozgó védsereg alakítani.

11. §. Ezen védseregi kötelezettség terhe alól kivételnek.

a) Kik a múlt évi szeptember 18-iki 101. számú Közlönyben foglalt, s ugyan a múlt évi szeptember 14-én kelt, s ide mellékelt miniszterialis rendelet értelmében minden fokozatu nemzetőrségi szolgálat alól felmentve vannak.

b) Orvosok, sebészek és gyógyszerészek. A mozgó sereghez szükséges orvosi személyzet tiszti ranggal és fizetéssel bírandván, közülök fog kineveztetni; vagy a már létezők úgy mint tisztek alkalmaztatni.

c) Azok, kik a szokott katonai beavatásnál testi alkotásuknál fogva hadi szolgálatra tehetlennel találtatnak.

d) A családfők, ha egy egész teleknél kevesebb földdel bírnak.

e) Azon 50 éven tuli családfők, vagy özvegyek egyetlen gyermekeik, kik egy egész teleknél többet nem bírnak.

f) Azon családokból, melyben több fiuk vannak, ha ezek száma kettő, — egy, ki a gazdasági munkára otthon okvetlenül szükséges, nem soroztatik be, — 3 fiu közül egy, 4 fiu közül kettő, s ezen arányban páros számmal fele, — a páratlannál a kisebb rész, — a mennyire lehet a nőlenek soroztassanak be.

g) A nagyobb gazdaságok vitelére okvetetlenül szükséges cselédek.

h) Kisebb gazdaságok vitelére okvetetlenül szükséges cselédek, hol a családfő gyermektelen, vagy gyermekei mindkét nemből kiskorúságuk miatt munkára nem alkalmazhatók.

i) Oly mester-emberek, kik az összeírás idejeig mesterségük üzésére két legénynél kevesebbet tartottak.

k) Azon mester-emberek és legények, kiknek három nevetlen gyermeköknél több van.

l) Oly mester-legények, kik egy mesterember üzletének folytatására mulhatlanul megkivántatnak.

m) Azon mester-emberek s legények, kik folytonosan az áladalom részére munkákat készítenek.

n) Az ötven éven tuli családfők, vagy özvegyek egyetlen gyermekeik, ha munkájokkal azokat tartani kénytelenek.

o) A nagyobb gyárak vitelére okvetetlenül szükséges munkások.

p) Azon menekültek, kik a ráclázongás következtében tönkre jutottak, vagy temérdek kárt szenvedtek, s veszteségüket csak úgy pótolhatják, ha minden erejüket törekvésüket gazdaságuk, vagy egyéb üzletükre fordítják, még azon kedvezményben részesülnek, hogy a földmivesek a d) és e) pont alá tartozók kivételnek, akármennyi földdel bírnak, — ha pedig más keresetük van, kivételnek azok, kiknek egynél több nevetlen gyermekeik vannak.

12. §. Az összeírás alkalmával a választmány bírálja meg, vajjon az összeírásba foglalt egyén a védseregbe állítandó-e, vagy pedig a 11-ik §. értelmében a kivettek sorába tartozik; — az összeírás befejezte után 2 nap engedtetik még a magukat kivételnek óhajtoknak, — mely idő alatt fentebb előadott okokkal támogatott kérelmeket a választmánynál előterjeszhetik. — A vá-

lasztmány a rendesen készített lajstrom egyik rovatában feljegyzendi, ha valamely egyén a kivételek sorába tartozik.

13. §. A választmányok az összeírási lajstromokat az összeírás kezdetétől számított 8-ik napra haladék nélkül *Czintula* őrnagy urhoz áttenni fogják.

14. §. A 10. §. értelmében összeírt egyénekből 4. zászlóalj gyalogság s 2. osztály lovasság fog alakíttatni.

15. §. Önkénytesek, kik az egész szolgálati időre beállanak, a besoroztatásnál elfogadtatnak. Ezek azon kedvezményben részesülnek, hogy besoroztatásuk alkalmával 10 pengő forintot s a zászlóaljak felosztása után is ugyan annyit fognak az álladalomtól maguk, vagy örökösök kapni.

16. §. A mennyire az összeírásból a besorozandóknak nagyobb száma kerülne ki, mint a 4. zászlóalj gyalogság és 2. osztály lovasság kiállítására megkívántatik, sors útján lesz eldöntendő, kik legyenek azonnal besorozandók. A felesleges szám tartalék lesz a mozgó védsereg kiegészítésére, — mely kiegészítés szükség esetében megint sorshuzás útján fog eszközöltetni. A sorshuzást a főparancsnokság által kiküldött egyén az összeíró választmány elnökének hozzájárultával intézi el.

17. §. Ha az összeírtak közül azok, kik sorshuzás után besorozandók lesznek, a kiadott rendelet után netalán a kitűzött helyre megjelenni vonakodnának, vagy épen megszökni merészelnének, — ilyenek, mint szökevények köröztetvén, elfogatásuk után haditörvényszék elé állíttatnak, s szigoruan megfenyítettetni fognak.

18. §. A kiállításnál helyettesítés pénzért vagy egyéb feltételek mellett nem eagedtetik meg.

19. §. A mozgó védseregnél felváltás nem fog történni.

20. §. A főparancsnok a beadott névlajstromokból elítélendi, melyik kerületbeli egyének miként soroztassanak zászlóaljba, vagy lovassági osztályba.

21. §. A megyei és városi tisztviselőknak különösen kötelességükké tétetik, miszerint az őrnagyoknak a mozgó csapatok mind alakításban, mind ide-oda szállításában, ugy a kiegészítésében, vagy ellátásában, mint a rendes katonaságnál mindenekre nézve segédkezeket nyujtsanak s a hozzájuk intézett felszólítás következtében

kellő rendelkezéseket azonnal megtegyék, s azok gyors végrehajtását eszközöljék.

22. §. A mozgó védseregbe sorozottak szolgálati idejük addig tart, míg e sereg fenlétének szüksége a körülmények által igényeltetni fog.

23. §. Ámbár a kiállítandó védsereg feladata lesz főleg *Bács* megyében a közbátorságot és csendet fentartani, — az előforduló körülményekhez képest azonban a szomszéd megyékbe is ki fog mozdíttatni.

24. §. A fentebbi §-ban érdeklét tartalék védseregbeliek, valamint a 11-ik §. pontjai szerint kivettek is, a nemzetőrséggel ugyanazon szolgálatokat teendik.

25. §. A jelen rendelet szerint kiállítandó védseregnél azon törzstisztek maradnak, kik a meglévő mozgó csapatoknál vagy nemzetőrségnél jelenleg működnek, a hiányzók helyettesítettetni fognak. A többi mozgó csapatbeli tisztek, s mennyire alkalmasok, a gyalog és lovas védsereghez fognak áttétetni.

26. §. Ezen védsereg zászlóalj és lovas osztály parancsnokai azon esetben, ha bár holy helyben más katonai felsőbb parancsnokság létezik, attól veendik a katonai rendeleteket, — s intézkedésökre nézve azok alatt állandnak; ha pedig katonai parancsnokság nem létezne, akkor a polgári hatóság főbbjétől várják a hová leendő használatásuk iránti rendeletet.

27. §. A kiállítandó védseregbeli 4 zászlóalj és 2 lovas osztálybeli egyének azon illetményt kapják, melyet a honvedek, a lovasok lovaik számára azt, mit a többi rendes lovas katonaság szokott kapni.

28. §. A besoroltak esküjük letételével minden ügyben a haditörvény szerinti katonai fegyelem alatt állandnak.

29. §. A lovasság a) fegyverzete lesz: kard, fokos, egypár pisztoly és csikós ostor.

b) Felszerelése tölténytáska fekete bőrszjjal, pisztoly vasvessző, 2 pisztolytok, magyar csikós nyereg, csikós kantár, de esatos szjakkal ellátva, zabola álladzóval, csikós heveder, nyereg pokróc, zabos zsák, 2 abrakos tarisznya, széna kötél, vakaró és kefe.

c) Ruházata: kis kalap, csizma sarkantyús, hosszú ujjas szür

hátral felhasítva, posztó nadrág, és posztó dolmány, — ezen két utolsó ruhát a község fogja kiadni.

A gyalogság a) fegyverzete: fegyver szuronnyal, vagy anélkül, — ennek nem létében lándzsa vagy kasza.

b) Felszerelése: fekete bőrből tölténylaska, szőrtarisznya, két kender heveder szíjjal ellátva.

c) Ruházata: kis kalap, eszima, ujjas szűr, posztó nadrág, és posztó dolmány; — e két utóbbi ruhadarabot a község tartozik kiszolgáltatni.

30. §. Azon nemzetőrök, kik a mozgó osztályzatba jönnek, és lovaik vannak, — tartozandnak lovaikkal kiállani, megjegyezvén, hogy lovaik az alakításnál felbecsültetvén, ha vagy elenyésznek, vagy megsebesítettnek, — azok becsárát az álladalom ki fogja nekik fizetni.

31. §. Ezen rendelet nem csak a községekben a szolgabírák által, de a jelenleg már fenálló mozgó seregnél is kihirdetendő, miszerint mind azok, kik önkéntesen a védseregnél maradni szándékoznak, vagy sorshuzás útján annál maradni köteleztetnek, ez újabb intézkedés felől értesítve legyenek.

Kelt Szabadkán, 1849-ik évi ápril hó 15-én. *Gr. Batthyány Kázmér*, m. k. vezérfőispán, s országos teljhatalmu biztos.

(Ez a 75. szám alatti Rendelet-tel megtoldva adatott ki nyomtatványokban.)

189.

Nyilatkozat.

Egy pár nappal ezelőtt vevém kezemhez a „Tisza vidéki ujság“ 28 és 29-ik számait.

Ezekben „Szabadkai levelek“ rovata alatt, oly alávalóságok foglaltatnak, melyekre, *Kossuth a nagy hazafi* mondataként: „csak statáriummal lehet,“ — s minden becsületes ember megvetéssel, s golyóval szokott felelni

Tetteimért felelni kész vagyok. Szívesen mondok le azon

jogról is, miszerint mint képviselőt a ház engedelmé nélkül vizsgálat alá venni nem lehet.

Vizsgálatot kívánok; szigorut, s igazságosat. De méltatlanságot eltűrni senkitől sem fogok.

És miután azon ujság, melyben az ellenem felhozott rágalmak foglaltatnak, mint értesültem, időközben letiltatott; s ekép tölem eztoni igazolási mód elvétetett:

Felhivom az érintett cikkek szerzőjét, hogy nevét bevalva, az ellenem felhozottakat tételenként okadatolja; s az ország teljhatalmu biztosságának *gr. Batthány Kázmér* urnak, é felhívás közéttételétől számított 24 óra alatt mutassa be.

Az, ki a hon mostani körülményei közt olyatén, a közegyetértést fellázító cikkeket ír, s előadását tételenként be nem bizonyítja: az nem egyszerű rágalmazó; az — hazaáruló.

Kelt Szabadkán, 1849-ik ápril 18-án. *Spelletich Bódog* s. k. képviselő.

190.

Ellennyilatkozat.

Spelletich Bódog képviselő sajtó útján közzétett nyilatkozatában felszólítja a „Szabadkai levelek“ I. és II. szerzőjét nevének bevallására. — A szerző alólirt voltam; hamarébb tenni ezt nem akartam, mert munkám befejezve nem volt, ezen felül élni kívántam a sajtó törvények 13-ik §. kedvezésével.

Spelletich Bódog mint ember, de ugy is mint képviselő nem pirult 40 ezer ember szeme s füle hallatára valótlanságot állítani, midőn közzétett *nyilatkozatában* nevemet nem tudni látszik; jóllehet azt leghitelesebben tudta magától az ujság szerkesztőtől, kiadván magát előtte kormánybiztosnak — a mi ismét pusztá valótlanság, mert falragaszai már rég az ellenkezőt hirdették.

Törvényes bírásnak egyedül a törvény rendelte „*esküdtszéket*“ ismerem, minden egyéb hatalomnak pedig mint törvénytelennek nyíltan ellene mondok; parancsolván ezt a sajtó törvények 17. §. mely így szól: „a sajtó vétségek felett nyilvánosan esküdtszék itél.“

És a 29. §. mondja: Minden sajtóvétség, mely a jelen törvény országgyűléseni kihirdetése után követtetik el, jelen törvény szerint fog elítéltetni.

Spelletich Bódog tehát az, ki a törvényhozás nagy mesterségénél lévén megbizva, s ime világosan bebizonyítja, a hogy legközelebb hozottakat sem ismeré, mert nem a törvény rendelte utat választá, hanem saját hiúságát. Visszautasítom tehát *Spelletich Bódog* által nyilatkozatában kiszabott 24 óra alatt bárki előtt is teendő öngigazolást, mint a legtörvénytelenebb lépést.

Spelletich Bódog nyilatkozatában azt mondja: Az ki a hon mostani körülményei közt, olyatén a közegyetértést fellázító czikkeket ír — az hazaáruló, ez merő igazság; de hát az micsoda, a ki szinte a hon mostani körülményei közt a közegyetértés ellenére, az országos törvénynek saját önkényéből többleket a nemzetőri szolgálat alól felment? — A villám mit idézet szavaiban fejmem erőködött sujani, alkalmasint mérgesen csattan vissza.

Spelletich Bódog nyilatkozata szerint: az ki előadását tételenként be nem bizonyítja az nem egyszerű rágalmazó, ha bár egyes személy forog kérdésben, — az hazaáruló — hohó! Ismét *Spelletich Bódog* törvényhozó létére sem a hazaárulási, sem a sajtó törvényeket nem tudja; mert a sajtó törvények 11. §. azt mondja: Ki valamely köztisztviselőt vagy közmegebízásban eljárót hivatalos tetteire vonatkozólag rágalmakkal illet, egy évig terjedhető fogsággal s 600 frtig emelkedhető pénzbírsággal büntetetik — hogy *Spelletich Bódog* inkább golyóval büntetne azt tudjuk.

Spelletich Bódog piaczi kofákodás tárgyává tette nyilatkozata által az ügyet, e tettét részemről követni nem fogom; utasítván őt a törvény kiszabott útjára az — esküdtszékhez, ha megakar győződni törvényes ítélet útján, hogy mind az, mit róla mondottam a maga helyén bebizonyítható valóság.

Végre még csak azt nyilatkoztatom; hogy a főjegyzői hivatalba lett barátságos meghívásra megjelenvén, *Spelletich Bódog* előterjesztett betyáros argumentumaira nem józan okokkal, hanem Sobri fütükösével lehet csak felelni.

Kelt Szabadkán, 1849-ik ápril 21-én. *Birkás Ágoston* s. k. városi képviselő.

191.

Hadügyministerium.

Szabadka város hatóságának!

A legújabb felszerelendő 12 zászlóalj számára 12,000 pár jól kidolgozott s erős bőrből fontos talpu *bakancsok* szükségeltetnek; hogy ezek hova hamarábbi, legfőbb három hét alatti elkészítése annál biztosabban eszközöltethessék, felszólítom a város hatóságát: miszerint ezen rendelet vétele után azonnal minden erélyét és hazafiui buzgalmát arra fordítsa, hogy a kitűzött határidő alatt hadseregünk efféle szükségletét minél nagyobb mennyiségben az ottani mesteremberek által kiállíthassa, a rögtöni munkára minden erőt felhasználván.

Ezen rendeletnek nagyobb eredményt biztosítani kívánván, a jó anyagból és becsületesen elkészített bakancsok eddigi árát 3 foirnt 12 krról — 3 frt 20 krra p. p. felemelem, és egyszersmind szigoruan meghagyom e hatóságnak, hogy a munkát azonnal elkezdetvén, nekem egyszersmind tüstént bejelentse, hány pár bakancsra számíthatok bizonyosan, ugyanannyinak okvetlen kiállításáért a hatóság felelős maradand; én pedig gondoskodni fogok, hogy a szükséges pénz a mesteremberek kifizetésére az álladalmi pénztárakból oda utalványoztassék.

Az elkészített bakancsok az ott alakítandó zászlóalj parancsnokságának lesznek átadandók és az átadási nyugtatványok a hadügyministeriumnak beküldendők.

Debrecen, május 7-én 1849. helyettes hadügyminister *Klapka* tábornok.

192.

Pál Antal főszolgabíró.

Szabadka város közönségének!

Eme soraim által sietek önöket a környékünkön legközelebb történtekről tudósítani.

Tegnap vagyis f. hó 6-án reggeli 1/4 órakor (sic!) riadó ve-

vetkeztében a város hatóságának meghagyom, hogy ezen rendeletet vételével azonnal a nevezett számára illő s alkalmas lakrő gondoskodják,

Szabadkán, 1849. május 14. Haczell Márton, kormánybiztos

196.

Szabadka városa polgári hatóságának, Helyben.

Hivatalosan értesitem a tisztelt hatóságot, miként én mint a hadügyministerium által az itt helyt alakulandó *ujonc telep parancsnokául* kinevezett, ebbeli hivatalos állásomat mai napon el is foglaltam.

A midőn is nem kételkedvén azon, hogy a többszörös alkalom szülte s a város tisztelt hatóságához intézendő hivatalos kérelmeknek, melyek által új rendeltetésem céljának biztosabb elérhetővé valódi hazafias segítségét s közremunkálását igénybe venni bátorokdandom eredményei oly neműek leendnek, melyek viszont kötelességeket rovaandnak a tisztelt hatóság irányában reám; egyszersmind részemről mindenkben a legkészebb hivatalos szolgálatomat hogy ajánlhatom, s ajánlom is nem kevésse örvendek.

Szabadkán, május 14-én 1849. Puskás őrnagy.

197.

Szabadka város polgári hatóságának, Helyben.

A legközelebb vette D/g 13370 sz. a. hadügyministeri rendelet folytán a telep-parancsnokság által 1600 *ujoncoknak* rögfőnt kiállítására rendeltetett; minthogy azonban a telep-parancsnoksághoz azon megyék és városok esnek, melyek eddigelé ellenséges kéz alatt vannak, azon összeg tehát *Bács megye, Szabadka és Zombor* városok által lehetne csak kiállítandó. Felszólítom hazánk iránti érdekekben a tisztelt hatóságot, hogy valamint régibb, úgy újabb *ujonc* tartozását mihamarább a telep-parancsnokság rendelkezése alá kiállítani készkedjék, egyszersmind értesitem a hatóságot, hogy *ujoncainak* átvétele és megvizsgálása naponként del-

e'őtti 10 órakor s semmi más időben történhet; — továbbá felkérem, hogy holnap délután *Zomborból* mintegy 100 ide érkező *ujoncoknak* elszállásolásokat előre megrendelni sziveskedjék.

Szabadka, május 15-én 1840. Puskás őrnagy.

198.

Hatzel Márton kormánybiztos urnak Szabadkán — a helybeli főbirótól.

Tisztelt kormánybiztos ur!

A hadsereg részére kiállítandó lábbeliek iránt 157/848-ik számú Közlönyben megjelent felhívás folytán tanácsilag megbizva lóvén — kezdetben az illető zzakértő egyőnnekkel azonnal a *csizmadia* céhet összehiva igyekeztem parányi erőmmel hazafias kötelességgé tenni, a minél nagyobb számmal leendő lábbeliek készítését — akkori körülményeink közt a kormány rendeletként a bakancs párja bőrrrel együtt 3 pgő frtba jött; későbbon pedig 10 pgő kr. feljebb emeltetett.

Azonban a körülmények mindinkább súlyosbodván, előbb édes hazánk fővárosa, utána pedig nem sok idő múlva majdnem egész megyénk ellenséges kezekbe jöven, megszakadott minden közlekedés, minden kereskedői viszony, a bőrkészítés munkás kezek, a legnagyobb bátortalanság közepette, s a cserző anyag hiánya miatt megakadván, azaz 1./, 2./, 3./, 4./, alatti bizonyítványok kimutatása szerint eddig ismeretlen árra emelkedvén egész fényüzési cikké változott. Ily hallatlan drágaság közepette teljes lehetetlen volt az előbbi árnak megmaradni s miután a dermesztő hideg miatt igen sok, azonfelül jó minőségű lábbeliekre volt a katonaságnak folytonosan legnagyobb szüksége, s miután több ízben az 5./, alatt is látható hivatalos megkeresésnél fogva az szorosán sürgettetett, sőt az akkori teljhatalmu országos biztostól a 6./, rendelet szerint nekem a további készítettés meg is rendeltetett — mulaszthatatlan hazafiúi kötelességemnek tar'ottam, hogy hazánk lelkes fiai a honvédek e tekintetben legkisebb fogyatkozást se szenvedjenek, hogy mulasztás vagy csak késedelmeskedés esetére

is városunk, s az alduai vidék megmentésében akadályozva legyenek — az illető századosok által az akkori feljhatalmu országos biztosnak a fenforgó körülmények iránt tett feljelentés folytán — 7%. alatti tudósításhoz képest a lábbeliek párjának 4 pctért leendő készitést megrendelni.

A körülmények sok tekintetben változván hazafiui örömmre szolgálna e tekintetben csak valami kis örvendetest is mondhatni a reám bizott ügyben; de azt tennem nem lehet. Kereskedőink nagy számmal felutaztak a fővárosba; de letiltatván a fővárosból minden bőr kivitel, minnek következtében a lábbeliek felemelkedett ára 8%. alatti szerint folytonosan megmaradt s miután 9%. alatti szerint most ujonnan mintegy 12 ezer pár bakancs készítése lenne országszerte elrendelve; örömmre szolgálna nagy népszerűségi s a sok kézmester számához képest a kívánt mennyiségből minél többet készíttetni — mely végből több ízben céh-gyűlést tartatván mindenkinnek szívére kötni iparkodtam az ügyet; s a mesterek szorult körülményeik közepette is hazafiuságuk tanusításául ajánlák: hogy az ujonnan készitendő lábbeliek párját 3 frt 48 kr s legfeljebb három hét alatt 800 párt kiállítanak. Miután pedig a hadministeri rendelet szerint egy pár bakancsnak ára 3 frt 20 kr szabattott ki; ezen áron pedig a bakancsokat kiállítani jelenleg is lehetetlen volna, — oda járul alázatos kérésem: miszerint az ujonnan kiállítandó bakancsok iránt intézkedni, a honvédek részére megrendelt és kiállított bakancsok felemelt árának kifizetését pedig a telhozott okok tekintetéből utalványozni, miután mindazáltal *Pongrátz* százados ur az általa megrendelt 600 pár bakancsok iránt rögtöni elutazása miatt ez ideig csak 209 pár bakancsról nyugtatványozott, miglen kiszolgált többi bakancsról a kívánt nyugtatványt átküldendi, ez alkalomra csak *Aleman László* százados urnak 10%. alatti nyugtatványa szerint az illető mestereknek még járó 1200 váltó frtok kifizettetését megrendelni kegyeskedjék.

Kelt *Szabadkán*, 1849. május hó 16-án.

199.

Batthyány Kázmér ir Vukovicsnak a függetlenség kihirdetése iránt.

Nyílt rendelet.

Melynek erejével Vukovics Sebők magyarhoni igazságügy-miniszter felhatalmaztatik a bácsi és bánáti táborban levő összes magyar hadseregnek a független magyar kormány határozatát kinyilatkoztatni s vele annak rendeletet tudatni.

Felszólítatnak tehát minden fővezérek, parancsnokok s az egész vitéz hadsereg, hogy hazájok s nemzeti kormányuk iránti tiszteletből a nevezett miniszter urnak, mint a kormányzó s az összes miniszteri tanács rendkívüli s teljes hatalmu küldöttjének mindenben engedelmessé legyenek, s rendeleteinek hódoljanak, honárulási bűnnek s annak következményeinek terhe nélkül másképp nem cselekedhetvén.

Kelt Debreczenben, május 28. 1849. Az ország kormányzója *Kossuth Lajos*. Hadügyminiszter helyett: *gr. Batthyány Kázmér*, külügym.

(L. Hazánk, Aigner, III. köt. 338. lap.)

200.

Kossuth Lajos levele Vukovics Sebőhöz.

Édes Barátom!

Perczel Mórictól levelet vettem *Titel* mellől. *Titel* ugylátzik nagyon erős hely, azon erővel melylyel ott *Móric* disponálhat, nem igen fog sikerülni bevétel. Már két támadást visszavertek.

Móric kedvetlen — ismételve sürgeti, mentsük fel a parancsnokságtól és tábornokságtól — s kijelenti, hogy ha nem küldünk mást oda, ő rendelend maga helyébe valakit, s pár hétre gyermekeihez vonul *Szegedre*.

Közlöm privát levelét. Láthatod belőle, milyen kedvetlen.

E dolgot is neked kell ott elintézned.

En a dolgot ekként látom: ha Bem parforce nem akarna

feljönni — hanem *Erdélybe* menni — úgy a felrendelt 12—16,000 embert természetesen *Kiss Pál* vezetendi, s ekkor *Perczel Miklós pétervárad*i parancsnok marad.

Ha pedig *Bem* feljő, s *Móric* teljességgel egy pár hétig *Szegedre* akar menni — vagy megosztván a parancsnok címét — ideiglenesen *Kiss Pál* mint tábornok fogja őt helyettesíteni. Ez esetben *Perczel Miklós* a pétervárad i parancsnokságot ideiglenesen szintugy folytatván.

Végre pedig ha *Bem Erdélybe* megyen, s így *Kiss Pál* felvezeti a 12—16,000 embert, *Móric* pedig interimáliter mégis pi-henni akar menni *Szegedre*, ekkor őt *Kollmann* helyettesítheiné. *Perczel Miklós* ez esetben is *Péterváradon* maradandván.

Kérlek végezd el e szerint *Móric*cal.

Leveléből látod, hogy apprehendálni látszik, miért küldtem *Kiss Pált* pétervárad i parancsnokká; mondd meg neki, hogy ezt rég megírtam, s nem tett ellene észrevételt mást mint azt, hogy milyen ember: no az pedig tudva van, hogy *Kiss Pál* egyik legderekabb katonája az országnak. Aztán hiában, legyen *Móric* igazságos. Lásza meg *Hentzi* példáján, minő képzett katonai gyakorlottság kell a várparancsnoksághoz, s minő erődítési tudomány, és mennyire növelheti a parancsnok katonai képessége a várvédelmet. Pedig hiában, *Miklós* még nincs esztendeje, hogy katona, a ka onai genie tudományt sem tanulta. Tiszta hazafisága s személyes vitézsége őt egy év alatt a sikon hősiebb katonává tette, mint más 10 év alatt lett volna, de hogy ő várat commandirozni elegendő képességet tulajdonítson magának, megvallom, sokkal derekabb embernek hiszem, minthogy azt magáról maga is állítaná.

Azonban a fentebbi alternatívák szerint mégis hűségére bizva marad e fontos vár, de ha ostrom alá kerül, mégis csak képzettebb katonára leszen ott szükség, azt hiszem.

Végezz jól és siess vissza. Isten áldjon.

Debrecen, május 30. 1849. barátod *Kossuth Lajos*.

(*Vukovics* kezével: Érkezett *Aradra* f. é. május 31. $\frac{3}{4}$ 9 óra-kor este.)

(L. Aigner Hazánk III. köt. 338. l.)

201.

Bács-Bodrogh megye másod alispánjától.

Szabadka városa tanácsának, Helyben.

Kormányzó elnök *Kossuth Lajos* ur rendelete nyomán *Végh Bertalan* őrnagynak *Knézy Antal* volt első alispán elleni panasza megvizsgálására elnökletem alatt polgári és katonai személyzetből álló vegyes bíróság kiküldve vagyon.

A vegyes bíróság a mai napon összeülvén, némely tanuzások tapcsában bíróilag elhatározá valódiilag kitudni azt, valjon *Végh Bertalan* őrnagy a f. év elején, megyénk véstetjes perceiben, táács közgyűléséből, valamely csapatnak vezényletére fel vala-e érve, vagy sem? továbbá a szeghegyiektől felvett sarcpénzt ki ltal, mily uton, és mennyit? juttatott a szabadkai álladalmi pénzárba?

Tiszteomból felkérem a címzett város tanácsát, miszerint ezen körülmények iránt engem mielőbb értesíteni sziveskedjék.

Szabadkán, június hó 10-én 1849. *Karácsonyi Lipót* Bács-Bodrogh megye másod alispánja.

202.

Szabadka város tanácsának felelete.

Tisztelt alispán ur!

Végh Bertalan volt nemzetőri őrnagy megbízatása, s a szeghegyi sarcpénz tárgyában f. évi június hó 10-ről kelt megkeresés folytán tisztelt alispán urat ezennel tudósítjuk, hogy *Végh Bertalan* folyó év elején beállott vésznapok alatt városunk, *Mélykút*, *Tankovác* s felkért *Halas* városi nemzetőröknek, s általában a *Hejyes*, *topolyai* vonalon összeseregrendő csapatok vezérletével; *Szárics Mór* városunk nemzetőrségi őrnagya pedig a *csantavér*—*becsei* *Csantavér*—*zentai* vonalra állított, s illetőleg állítani szándékolt csapatok vezetésével közgyűlésileg megbizattak volt.

Ami pedig a szeghegyi sarcpénzt illeti, tudósítjuk, hogy az 2000 pfrtot tészén, s ezen summa pénzt *Végh Bertalan* a *topolyai*

községénél letette, s a *topolyai* visszavonulás alkalmával ott is hagyta; *Skublics* 5-ik honvéd zászlóalj százados később *Topolya* tájára az ellenség ereje kémletésére kiküldetvén, a kitett 2000 pírto *Szabadkára* hozta, s az városunknak átadatván; minthogy a pénzt a *szeghegyiek* ártatlanságukra hivatkozva visszakövetelik, hadi pénztárunkban a kormány további rendeletéig fenntartatik.

Kelt *Szabadka* városban folyó 1849. évi június 11-én tartott tanácsülésünkől. *Szabadka* város tanácsa.

203.

Földmivélés-, ipar- és kereskedelmi miniszteriumnak Pesten.

Tisztelt Miniszter ur!

A rácz háboru következtében városunk határában is *vetetlenül maradt földeknek* tavaszi magokkal eszközöndő bevetése; továbbá városunk határában levő gabona s más élelmezési termécek készletének legalább hozzávetőleges számbavétele, s a jövő aratásig mutatkozandó hiánynak, vagy pedig a szükség fedezésén felül a netalán mutatkozandó felesleg mennyiségének feljelentése; végre a minden buzdítás s igyekezet ellenére is *vetetlen maradandó*, vagy semmi aratást sem ígérő földek mennyiségének a valósághoz lehetőleg közelítő kimutatása s f. évi június 15 ig leendő feljelentése iránt f. é. május 5-ről 1-ső szám alatt kelt rendelet folytán alázatosan jelentjük:

Hogy noha az alvidéki szerb lázadás következtében városunk lakossága kültéri gazdaságában, a tanyák egy része felgyujtása, s megrabolása által sokat szenvedett, s a lázadó rablók dulongása által a földek mivélésében a tavasz elején tetemesen hátráltatott; mégis városunk határábeli földjei legnagyobb részben tavaszi magokkal bevettettek; s így a rendelet első része legnagyobb részben teljesedésbe menvén; a *vetetlen földek jegyzékelése önkényt megszünt.*

A mi pedig a rendelet 2-ik pontját illeti, jelentjük, hogy városunkban levő gabona s más élelmezési termények oly mennyiségben léteznek, miszerint jövő aratásig sem hiánytól nem tartha-

tunk; sem pedig valamely felesleg fenmaradandását nem remélhetjük; miután a mult évi termés részint az alvidéki tábor által fogyasztatott; részint pedig a mult tél s tavasz elején a szerb lázadók által nagy részben elraboltatott; ami pedig egyeseknél kisebb részletekben eladásul még találtak; az *Szeged* város s *Kis-Kunság* részére kivetetik, illetőleg kivetített.

Végre a rendeletnek a *vetetlen földek* iránti 3-ik pontjára nézve már fentebb jelentésünket előterjesztvén, ugyanazon pontban a mult évi száraz hidegek miatt netalán semmi aratást nem ígérő földek mennyisége iránt jelentjük, hogy noha őszi vetéseink a száraz hidegek által tetemesen megrongáltattak, még is a tavasz közepén járt esőzések által annyira megjavítottak, hogy őszi vetéseink közép, a tavasziak pedig jó aratást ígértek, illetőleg ígérnek, ha ezen remény az e napokban beállott rendkívüli hőség s szárazság által a magban meg nem rontatnak.

Befejezőleg a széna termésre nézve jelentjük, hogy az minőségére nézve középszerű, mennyiségre nézve azonban a tavaszszal uralkodott hideg éjszakák miatt igen csekély, s a tavalyi termésnek egy harmadát teszi.

Kelt *Szabadkán* folyó 1849. évi június 11. tartott tanácsülésünkől. *Szabadka* város Tanácsa.

204.

Bácsmegyei magyar védsereg 3-ik zászlóalj — Pongrácz parancsnok.

Az érdemes Tanácsnak Szabadkán.

Minekutána a Tanács többszöri felhívásomra a szökevényeket még mai napig sem küldte be; ennél fogva felszólítom utoljára a t. Tanácsot, miszerint a községben találtató szökevényeket elküldeni legpontosabb kötelességének ismerje.

Szégyennel kell megjegyezmem azt, hogy a szökevények vissza nem állítását egyedül csak az Előljáráóság *erénytelen* eljárásának tulajdonitom, mert azon Előljáráók, kik hazájokat forrón szeretik nem hiszem, nem hogy legszentebb kötelességüket nem

teljesitenők; már kitetszik a szökevények vissza nem küldéséből, hogy nemcsak erélyesen fel nem lépnek, hanem nekik még *segédkezet nyújtani látszanak*.

Ha a többszörös sürgetett szökevényeket az Előljáróság el nem küldendi, kénytelen leszek az iránt a fentebbi jelentést megtenni.

Földvári tábor 1849. június hó 11. *Pongrácz*, zászlóalj-parancsnok.

205.

Tisztelt kormánybiztos ur!

Városunk közelében jelesen *Verbászon* volt tábor, s a mult télen városunkban összevont haderő, s felállított táborig kórház előre nem látott s helyben foganatosítható nagyobb szerű költséggel járván, ebből városunk pénztáraitra háramlott igen nagy rész pénztáraitkat annyira kiüríté, hogy városunk — melynek rendes jövedelmei is az alvidéki lázadás s rablások miatt megakadtak — elkerülhetetlen rendes kiadásait nem fedezheti, s már előbb is kormányi előlegezéshez folyamodni kényszerült; és minthogy először a szegedi sóhivatal utján 6000 frtot, folyta ólag pedig f. é. február hóban *Debreczenből* egyenesen az álladalmi kincstárból 15,000 frtot nyert is.

Azonban városunk részéről a termények, fuvar, s egyebek kiszolgáltatása folytattatván, *gróf Batthyány Kázmér* volt országos biztosa újlag 20,000 frtnyi előlegezés eszközölése kéretett, mely tárgy tisztelt országos biztos által ide % alá zárt válasza szerint f. é. ápril hóban a honvédelmi bizottmányhoz pártolólág fel is terjesztetett; az eredmény azonban hihetölég a kormányzasi tárczak s volt kezelés megváltoztatása miatt elmaradt. Ugyanezért kényszerítve a legnagyobb sürgőségtől bátorkodunk a tisztelt kormánybiztos urat felkérni, hogy miután városunk kiadásai, s szolgálati csupán nagyjából tett felszámolás szerint az % zárt jegyzék nyomán az álladalomnak az utóbbi kincstári számadás óta 115,068 frt 28 krt pengőben kiszolgáltatott volna, *gróf Batthyány Kázmér*

által pártolólág felterjesztett 20,000 frtnyi kölcsönt, igazabban számadás terhe alatti előlegezést nyomasztó helyzetben levő városunk részére a pénzügyminiszteriumnál kieszközölni méltóztassék.

Kelt Szabadka városban 1849-ki június 18-án tartott tanácsülésünkből.

Jegyzéke azon adózásoknak, melyeket Szabadka város mult 1848-ik evi június hónap óta, vagyis a rácz lázadás kitörése idejétől az álladalom részére természetményekben, fuvarozásban, szállásolásban, és készpénzben tett u. m.:

		Szerződési, illetölég szabályozott ára az adózásoknak pengőben	
		Frt	kr.
247701	Kenyér részlet ára, egyes részletet $8\frac{7}{16}$ kr. véve tesz:	34832	57
	Sütésbér egy kenyér részletet egy pengő krral véve	4128	21
10315 $\frac{5}{8}$	Pozsonyi mérő zab ára, egy pozsonyi mérőt egy pengő forintjával véve	10315	37
64143	Széna részlet ára, egy részletet 6 krral véve	6414	18
7771	Köböl buza örlési kere, köblét 24 krral véve	3108	24
1489	mázsa liszt ára, mely verbászi táborba szállított, örlési bérrel együtt egy mázsa liszt árát 4 forinttal 50 kr. pengőben véve tészen	7196	50
190	pesti mérő buza ára, mely verbászi táborba szállított, egy pesti mérő buza árát 3 pengő forintjával véve	570	—
234 $\frac{1}{4}$	puha ölfá ára, hét pengő frtjával véve	1639	45
23 $\frac{7}{12}$	kemény ölfá ára, ölet 9 frtjával 36 kr. pengőben	226	24
433 $\frac{3}{4}$	font gyertya ára, egy fnt árát 15 kr. véve	108	26
	Fuvarbér, egy állomásra két lótol 40 p. krajezárijával tészen	17541	10
	Szállásbér tészen	13586	43
	Táborig kórházra, nyugdíjakra, és a városi határon kívüli szolgálatokért nemzetörök díjazására kiadattak	15399	33
	Mindnyája elősorolt adózások ára összesen:	115068	28

	Szerződési illetőleg szabályozott ára az adózásoknak pengőkben	
	Frt	kr.
Mult 1848. év másod felében pécsi tartományi és hadi biztosságokkal tartott számtétel tanuságaként most idézett évi október 31-én Szabadkának hadi adóbeli tartozása tett 75628.29		
Idejáruul segedelmi adóul az álladalomnak megajánlott 40000 forint pengőben, minthogy pedig ennek levonására szegedi sóhivatal utján az álladalomnak 4700 forint megküldetett, városunknak e czimbeni tartozása jelenleg tézsen 35300.—		
Összesen tehát tartozik :	110928	29
Ezt levonván az adózások öszszletéből, városunk javára maradnak	21681	09
Az álladalom e tartozása fejében városunknak előlegezett 26000.—		
Továbbá a városi raktárba szállított, fentebbi adózásunk állományába foglalt természetenyekből 1574 pozsonyi mérő zab és 1566 pozsonyi mérő buza árába Vojnits János Ottó urnak egyenesen a szabadkai álladalmi fiók pénztárból fizetvék 4881.50		
Álladalmi adózás vagyis előlegezés öszzege :	30881	59
Szerinte az álladalmi követelés a városit meghaladja	9200	59

Városunknak fennebbi 75628 forint 29 kr-ra menő tartozására nézve megjegyztetik, hogy egykori helytartó tanács által városunknak *Bács megye és Ujvidék* városa ellenében fenlevő aránytalan katonatartástól jövő, hosszas évek során lefolyt, de három évek előtt végképen befejezett, és a helytartó tanács által jóváhagyott számtétel utján tisztába hozott még 59680 forint 31 kr-ra rugó követelése, kizárólag most idézett tartozásunk fedezésére fordíttatni rendeltetett; minthogy tehát kérdéses tartozásunk tulajdonképen *Bács megye és Ujvidék* város tartozása, miután ők tartoztak avval az álladalomnak, és e városra e tartozás a katonatartásnak aránytalan felosztása hárult; mindezek kapcsában, ha

szóban forgó tartozást *Bács megye és Ujvidék* városa tartozásának veendi az álladalom városunknak az álladalom ellenébeni követelése 50680 forint 31 kr. növekedni fog, illetőleg ez esetben a város követelése az álladalmi 50479 frt 41 kr. pengőben fogja meghaladni.*)

Kelt Szabadkán, 1849. évi junius hó 14-én. *Bachich Illés* s. k. főszámvevő.

206.

Szabadka város tanácsa Pongrácz századosnak, mint a bácsi védsereg 3. zászlóalj parancsnokának. Földvári táborban vagy ott a hol.

Tisztelt Százados és zászlóalji parancsnok ur!

A védsereg, előbb mozgó csapatbéli szökevények elfogatása s visszaküldése iránti megkeresések eredménytelensége folytán, e tárgyban f. évi junius 11-ről kelt sértő felszólítása folytán tisztelt parancsnok urat tudósítjuk, hogy mi érintett megkeresést a tárgy mibenlétének előterjesztése végett e részben működő főkapitányunkkal közöltük, ki is az ide ./. alá zárt üzti jelentésében a szökevények feltalálásának eredménytelenségét a jegyzékek hiányos s késő közlésének tulajdonítván az egész e tárgyban felelőség s teher tisztelt parancsnok urra háromlik.

Azonban mellőzni kívánjuk a tárgy érdemének bővebb vitatását; az ügy állását az előadott körülmények, s okiratok döntik el; nem mellőzhetjük el azonban azon hangot s pizkolódást, melyet tisztelt parancsnok ur a tanács irányában levelében használ, midőn azt állítja, mintha a tanács a szökevényeknek segédkezet nyujtani látszanék. Tanusított tiszta hazafiságunk érzetében ezennel ünnepélyesen visszautasítani azon megjegyzéssel, hogy jó hazafi,

* A főszámvevő betérjesztése, melyet itt változatlanul közlök, nem pontos. Fuarbér czimén 35082 frt 20 krt irt fol, melyet azután 17541 frt 10 kr-ra igazított ki; a szerint a főösszeget is (132609 frt 38 kr.) 115068 frt 28 kr-ra kellett kiigazítania, amit egy helyen meg is tett, de az átvitelben az előbbi nagyobb összeget vette; s így a számítás folytatása hibás, 17541 frt 10 krral többet vett fel a város javára. *Iványi*.

s művelt ember, a hazának jelen vészes perceiben, borzad hasonló eljárástól, mely által a katonai parancsnokságok s polgári hatóságok között az egyenetlenség s civódás magva elhintetik akkor, midőn a hazát közös összemunkálással kelletik megmenteni.

Kelt *Szabadkán*, folyó 1849. évi június 18-án tartott tanácsülésünkben. *Szabadka* város tanácsa.

207.

Szabadka város kapitányának tiszti jelentése.

Tisztelt Tanács!

Pongrácz zászlóalj parancsnoknak polgármester ur által velem rövid uton közölt, s másolatban ide // alá vissza csatolt példátlanul goromba levelére hivatalosan jelentem, hogy midőn ön maga s egy polgári, tőle nem függő hatóságnak viszonyos állását felfogni nem tudván *Pongrácz* parancsnok ur, a hatóságot piszkos kifejezéseiben rágalmazá, épp ön maga egy zászlóalj parancsnokhoz nem illőleg, mint azelőtt mindenkor, úgy ezuttal is minden pontosság nélkül járul el, t. i. fenhéjázó, *goromba* levelét szökevényeinek jegyzékelése nélkül küldvén át, utóbb egy nyaláb névjegyzéket, a melyet N. B. alatt mellélek ide, egyik katonája által magán uton juttatja kezemhez, s egy nevet, mint p. o. *Garay Mártonét, Köröndi Józsefét, Szabó Istvánét és Kovács Istvánét* két külön jegyzékbe is foglalván a nélkül, hogy megérintette volna, valjon mindezek ugyanegy avagy egymástól különböző külön mindannyi személyek volnának, végre a közlöttek nagyjórészenek még csak személyes leírását sem tudatja. De nem egyedül a helytelenséget követé el élteben *Pongrácz* ur, mért idei márc. 18-án kelt ide // alá mellékelt hivatalos levele mellett a N. B. alatti szökevényi jegyzéket közölvén, a többire csak röviden hogy *Spelletich* kormánybiztos urtól átveendő leszen; pedig egy annyira fenhéjázó parancsnoknak magának volna kötelessége szökevényei pontos jegyzékét oda küldeni, a hol azokat kerestetni kíváná, mert tudnia kell, hogy a városi helyhatóság s ennek alárendelt tisztviselők tőle nem függenek, tehát ön mulasztásának más uton pótlására nem utalhatja, — megtevők mind a mellett mégis, s

Spelletich urtól a N. B.-vel jegyölt két rendű szökevényi lajstromot átvettük.

Harmadik fő hibája *Pongrácz* urnak az, hogy // ide // alá mellékelt f. é. ápril 4-én szóló levelében színt 32 szökevényt emleget, sőt arra is hivatkozik, hogy a jegyzéket oda mellékelte, azonban e levéllel nekünk egy betűnyi jegyzéket sem küldött be.

Egyeztetvén pedig az előbb közölt névjegyzékeket e legutóbban közlöttekkel, a dolog úgy állana, hogy miután *Soós Márton, Kézsmárki József, Halgató Dániel, Mészáros István és Polyákovits Bónó* újból nem jegyzékeltetnének, azoknak hihetőleg a parancsnok ur zászlóaljához már vissza kelle kerülniök; fenn marad tehát a régen keresettek közül *Polacsik József, Golity Péter, Barakó Fülöp, Jukits Balázs és Füle István*, kiről itteni hívek szerint úgy értesültem, hogy ez a mozgó sereg 2-ik zászlóaljában tenne hadi szolgálatot. És ezek azok, kikért *Pongrácz* ur oly gorombán sértő szót emelt; mert a többiek névjegyzékét előbb soha nem közölte, s így itt helyt eddigelé nem is kerestethettek. Ezek szerint tehát *Pongrácz* urnak előbben ön szemében kellett volna felkeresni a mérő helytelenségek gerendáját, a míg hatóságunkból a hazafiatlanság, szökevényeivel való cimboráskodás szálkáját kívánta volna kinézni; mert améltányos igazság távcsövén odább tekintve, mindenesetre hivatkozhatni arra, hogy városunk egész hatósága úgy valamint minden egyes tagjai *Pongrácz* parancsnok ural egy hazafiság, valamint az erényesség tekintetében sikra szólhatnak — egyébiránt legyen elég *Pongrácz* ur durva gorombaságának ennyivel megfelelel i.

Mi a dolgot illeti, hivatalosan jelentem a tisztelt tanácsnak, hogy én a jegyzékekben foglalt szökevényeket hatósági szolgálk által mindfolyton kerestetem; — ennek eredményo az lön, hogy *Szabó István*t feltalálhatva elfogtván, a helybeli térparancsnokságnak mint maga illetőségének átadtam, — továbbá *Köröndi József* szintén elfogtván, mivel koránál fogva honvédi szolgáltra volna újabb országos rendeletnél fogva kötelezve, ezt a honvéd ujonczok közé újabb 132 egyéni ujoncz illetményünk kiállításául e részben vett kormánybiztossági utasítás szerint besoroztattam. A többi szökevények kebelünkben ekkorig fel nem találtathattak, mi épen nem csoda dolog, miután a szökevény közönségesen tudván

azt, hogy otthon keresik majd legelsőb, haza ritkán siet egyenest; most pedig a nyári meleg napokon át, mint mondani szokás, minden bokorban szállást nyer; de egyébként is az általános ismételt népvándorlás, és szüntelen zavarok szökevények valamint menekülésre, úgy megélhetésére nagy alkalmul szolgálhatnak.

Kelt Szabadkán, 1849. június hó 22-én. Lénárd Máté kapitány.

208.

A védsereg kiállítására kiküldött választmány jelentése — Szabadka város tanácsához.

Tisztelt Tanács!

Gróf Battyáni Kázmér volt t. h. kormánybiztos ur által Bács megye biztosítása iránt tett egyéb hasznos intézkedések között meghagyatott a városi hatóságnak: hogy maga részéről is a védsereget minél előbb kiállítani siessen. Mely meghagyásnak azonban alólírott választmány egész ereje megfeszítése, s minden célszerű eszközök használata mellett sem tehetett eleget, miért is véleményével oda járul: hogy a városi hatóság kieszközölje azt, miszerint polgártársainkat — legalább a mezei munka időre, — a védsergbe állás alól a kormány felmenthesse, következő fontos okoknál fogva:

1-ször. Mindenek előtt a védseregbe összeirottak kiállításánál azon legyőzhetlen nehézség fordult elő, melyszerint a védseregbe sorozandó ifjaink már több hónap óta — kevés kivétellel — a mozgó csapatokban rendes katonai szolgálatokat tesznek, azok pedig, kik az e részben kiadott szabályok erejénél fogva kivétettek a szolgálat alól, részint saját földeiken végzik a mezei munkálatot, részint pedig cselédekül beszegődve e város terjedelmes területén szétszórtan tartózkodnak, sokaknak pedig holléte sem tudatik.

2-ik. Gátló ok az ujoneállítás; melynél ismét csak azokra kerül a sor, kik a mozgó vagy védsereg rovatába esnek; mely szinte elég nehézséggel jár a fenn előhozott okon kívül még azért is, hogy e miatt némely ifjak szándékosan is rejtőznek.

3-ik oka a védsereg kinem állíthatásának az, hogy városunk-

ban a földmivelő kezek annyira megfogytak, miszerint számos birtokosink már is arról panaszkodnak, hogy a szükséges arató részesek hiányában gabonájok aligha lábon nem veszend, mi nem csak városunkra, de környékére is káros következményeket szülhetne; mert már Bács megyében több helyeken a táborozások miatt a gabona arátatlanul maradand.

4-ik ok, hogy az idők sulya alatt szüntelen kétséges állapotban szenvedő lakosink, minden új tehernél ingerültebbekké lesznek, s némely részben a szokott engedelmesség is megtagadtatik, mit leginkább akkor tapasztalánk, midőn az összeirottakat többször megidézőnk közülök csak néhányan jelentek meg; néha pedig egyszem, — s így

5-ször A kiállítás eszközléséhez hatalmunknak kellene lenni, mire a helybeli nemzetőséget használni teljes lehetetlenség, mivel az apa a fiut, a fiu a testvérét, vagy sógort soha sem fogja szuronyával bekisérni; — de egyébként ezek is jelenleg mezei munkában vannak.

Ezeknél fogva véleményünkhöz még azon kérésünket is esatoljuk, hogy a mozgó csapatban szolgáló polgártársink is hazabocsáttassanak, kik a hosszas szolgálatok alatt ruhájokban megrongyosodva, hon pedig semmit lelve szomoruan nézhetnek a zordon tél elébe, ha most aratáskor legalább kenyeret nem szerezhhetnek, s lehet, hogy élelem hiányában némelyek rablással lesznek kénytelenek magokat fentartani, de ezen kívül, mint feljebb is mondatott: a gabona nagyobb részben arátatlanul veszend el.

Kelt Szabadkán, 1849. június 25. napján. Szárics Mór őrnagy, Sztipics Kristóf tanácsnok, Mamuzsics Alajos tanácsnok, Vojnits Gergely tanácsnok, Karvázi Zsigmond tanácsnok, Szkendrovics János tanácsnok, Vojnits Márk tanácsnok, Czorda Béla tanácsnok.

209.

Rendeletek.

A hadügyminiszteriumhoz sürően érkező panaszokból tapasztaltatván, miképen a hadseregbeli tiszték, a részükre engedmé-

nyezett szállásdíjból — illető szállásadó gazdákat készpénzzel vagy épen ki nem elégítik, vagy pedig csak nyugtatják, miután pedig a hadseregbeli tisztikar az álladalom részéről azon okból láttatott el szállásdíjjal, hogy abból a szállásbért rendszeren fedezze: minélfogva valamennyi katona tisztek ezennel utasítatnak, miszerint úgy a multra, mint a jövőre ebbeli tartozásaikat pontosan kifizessék s panaszkodásokra okot ne szolgáltatassanak, a szállásadó gazdák pedig figyelmeztetnek, hogy tiszti szállásbér fejében nyugtatványokat el ne fogadjanak, de illető tisztek által — azt maguknak készpénzzel fizetessék.

Budapesten, június 26-án 1849. Hadügyminiszteri álladalmi titkár *Szabó Imre*, ezredes.

A hadügyminiszterium által a tisztikar havi lakdíja, s ennek nyomán a beszállásozási napi járandóság a következőképpen állapított meg:

Örnagyi havi fizetés	25 pfrt — kr.	egy napra	50 kr. p. p.
Kapitányi „ „	12 „ 30 „ „	„ „	25 „ „ „
Főhadnagyi „ „	8 „ 20 „ „	„ „	16 „ „ „
Hagynagyi „ „	5 „ — „ „	„ „	10 „ „ „

A mi is tudomás és mihez tartás végett ezennel közölni tétetik.

Kelt Szabadkán, július 4-én 1849. *A kapitányi hivatal által.*

210.

Szabadka városa főbirájának s tanácsának helyben.

Szabadka városa az előfogatok kiállításánál egy idő óta annyi késedelmet tanusít, hogy az egész teher inkább a körül fekvő helységekre nehezedett.

Adán az engedetlenség megzabolázására a nemzetőrök megjelenése szükségessé vált.

A nemzetőrök ki lévén rendelve, azoknak tovaszállítását hasztani nem lehet.

A hadsereg élelmezése elküldésére a *Kmetty* táborába 50 szekér igényeltetvén a város birája úgy intézkedik, hogy a nemzetőrök ellátására szükségelt szekerektől, a mennyi visszama-

radhat az élelem szállítására hagyasson hátra, a többi szekerek pedig délig felelet terhe alatt mulhatlanul kiállitassanak.

Szabadkán, jul. 11. 1849. Bácsmezei t. h. kormánybiztos *Haczell Márton.*

211.

502 polg.

Tisztelt kormánybiztos ur!

A nemzetőröknek *Adára* szállítása után fennmaradandó kocsiknak, ugyszinte a többi, a tábor élelmi cikkei átszállítására szükségelendő kocsiknak ma délig mulhatlan kiállítására iránt, azon megjegyzéssel, hogy *Szabadka* város az előfogatok kiállításánál egy idő óta késedelmet tanusít, mai napról kelt rendelet folytán van szerencsénk válaszolni: hogy minden, lehető rendelkezések megvagyának téve, hogy az élelmi szállításul szükséges 50 kocsit a kitűzött időre kiállitassék, sőt lovas csendőrök már előbb, mihelyt a szükségelt elnökünk rövid uton megtudta, e célból a pusztákra ki is küldettek.

Esmervén azonban a nyomasztó körülményeket előrelátjuk, hogy a szükségelt 50 kocsit délre alig fog kiállitathatni; s a mindenek felett álló tábori élelmezés megakadást szenvedend, hacsak a nemzetőrök *Adára* szükségelt átszállításul kirendelt kocsik az élelmezés szállítására nem fognak fordítani.

Elismeri az alulirt tanács, hogy *Adán* az engedetlenség megzabolázására a nemzetőrök megjelenése szükségessé vált; de ezen szükség azon állapot mellett, mint értesítve vagyunk, hogy a sebes utazásban e tikkadó melegségben terhelt s rögtön csatázásra alkalmazandó *Kmetty*-féle tábor már két nap óta kenyérral rendszeren el nem láttatott, elenyészik valamint a rendeletben felhozott azon ok is, hogy a nemzetőrök tovaszállítását azért nem lehet halasztani, mert már ki vannak rendelve. A nemzetőrök mint mindnyájunk s a tisztelt kormánybiztos ur tudomására is vagyunk, a hadviselési időszakban többször voltak már valamely utra szállitva, s a körülmények változtával s nehézségek közbejöttével mindannyiszor haza bocsátattak.

Ez volt jelenleg is alázatos véleményünk, csak hogy a had-

sereg szükségét ne szenvedjen. Véleményünk, mint a rendeletből értjük el nem fogadtatott. Sajnáljuk nem nézetünk mellőzését; hanem a hadsereg nyomasztó állásának meg nem szüntetését; s az e részbeni felelősséget — mert mi mindent, a mi emberileg lehetséges, megtettük, magunkról elhárítjuk. A mi végre azon megjegyzést illeti, hogy Szabadka város az előfogatok kiállításával egy idő óta késedelmet tanusít; nyilvánítjuk, hogy ezen észrevétel mindnyájunkra leverőleg hatott; mert köztudományu, miszerint egy időben az egész tábori szállítmányok terhét minden zugolódás nélkül csaknem kizárólag Szabadka város vitte; köztudományul van továbbá, hogy városunk jelenleg a legnyomasztóbb állapotban sinlődik, hogy egyebeket mellőzzünk, csak azt kívánjuk megérteni, miképen a sáskák a vetéseket pusztítván, minden lakos az aratáshoz sietőleg lát, hogy ismét mind a lakosság, mind pedig a seregek élelme meg ne akadjon; valamint végre azt sem titkolhatjuk tisztelt kormánybiztos ur előtt, hogy a kocsik a táborokban többnyire időn túl 6—7 napig sőt tovább is letartóztatnak, s a lakosság annyira lehangoltatott, miszerint a helyhatóság többször a szekér kiállítási rendeleteket — főleg ha azok rögtönöztetnek — hatalom karral sem képes foganosítani; sőt annyira mennek már a dolgok, hogy a helyhatóság magát a nemzetőri hatalomkart is alig képes kiállítani.

Ez lévén a dolgok szomorú helyzete, kötelességünknek tartottuk, mindezeket tisztelt kormánybiztos urnak leplezetlenül előadni, s hogy az előfogatok jövőndő teljes megadása elmellőztessék megkérni, hogy a kocsiknak időntuli letartóztatása megszüntetése iránt az illető hadseregek parancsnokánál hathatósan közbejárulni, s a hatóság s a város nyomasztó helyzetét figyelembe venni méltóztassék.

Kelt Szabadka, 1849. július 11-én. A városi tanács.

212.

Bácsmezei teljhatalmu kormánybiztos.

Szabadka város birájának és tanácsának helyben.

Mai napon 502. szám alatt kelt hosszú nyilatkozatukra röviden felelem:

Midőn tette szállítom fel a hatóságot, nem polemát várok, de rendeleteim iránt engedelmisséget követelek.

Szabadkán több ezer szekér van, s ha ebből fél nap alatt 50 ki nem állittatik, nem a lehetetlenség, de a mulasztás s nem akarás tűnik fel; s e miatt az illetőket felelet terhére vonandom. — A kiméletnek is meg vannak a határai ott, hol a nemzet ügye forog kérdésben.

Annak megítélését, valljon egy gonosz szándékot nyílt lázadásra engedjek-e Adán kitörni, előbbsem mint Szabadka városa polgárait az élelem szállításra kényszerítsem? jelenleg a kormány az én belátásomra bizta; Szabadka városát pedig polgári kötelességének teljesítésére, s a kormányi rendeletek iránti engedelmisségre kötelezte.

Ki kötelességeit mostani körülmények között mulasztja; felelős a kormánynak, a nemzetnek, s közvéleménynek!

Szabadka, július 11-én. 1849. Bácsmezei t. h. kormánybiztos
Haczell Márton s. k.

213.

Nyílt rendelet.

Melynél fogva Török János tábori százados Vetter altábornagy ur által Zomborba tér-őrnagygyá nevezetvé ki, ezen állomásának elfoglalására addig is, míg őrnagyi kineveztetése kormányzóilag megerősítették, ezennel utasittatik.

Szeged, jul. 14. 1849. Hadügyi álladalmi titkár. Szabó Imre.

Látta a szegedi katonai térparancsnokság jul. 15. 1849. s állomásonkinti készpénzfizetés mellett egy négy lovas kocsit léssen kiszolgáltatandó. — Gombás József térfőkadnagy.

(Aigner Lajos bpesti könyvkereskedő urnál levő eredetiről.)

Szabadka város tanácsa — Vetter Antal altábornagy s a deli hadsereg fővezérének — Péterváradon vagy ott a hol.

Tisztelt altábornagy s fővezér ur!

A tábori fuvarozásokat kezelő állodalmi főbiztos elnöklete alatt működő hatóságí választmány jelentése, s a helyhatóságához is intézett számos panaszokból kiderülvén az, hogy a tábor részére élelmi szerezket szállító *előfogatok* a táborokban nem csak hosszabb ideig letartóztatnak, míg a szállítani szokott kenyér, zab s széna lerakatik s átvétetik; hanem lerakatkván a teher a kocsik több napi tábori új szolgálatra is kényszerítetnek; a nélkül, hogy a fuvarozók s lovaik élelmezéséről gondoskodás történnék.

Tisztelt altábornagy ur! Nem tartozunk azok közé, kik minden legkisebb visszaélésen s tulterheltetésen felakadnak; felfogjuk a hadvezetésnek helyzetéből sokszor felmerülő azon nehézségeket, melyeket számtalanszor lehetetlen úgy elintézni, hogy a nép sérelmet ne szenvedjen; hanem midőn nem a vasszükség, hanem őszintén kijelentve, a kocsikkali visszaélések annyira növekednek, hogy midőn p. o. *Szabadkáról* az előfogat 4—5 állomásnyira elhajtatik, a helyett, hogy haza bocsáttatnék, a legnagyobb sérelmek szitkokkal, sőt többször veréssel is illetetik, s ismét új szolgálatra kényszerítetik, úgy hogy vagynak lakosaink, kik csak 2—3 heti fuvarozás után menekülhetnek, igazabban szökhethnek csak meg a táborokban letartóztatás alól.

Ezen s hasonló visszaéléseket nem csak lakosságunk, hanem magának a hadsereg rendes élelmezhetésének érdekében is szükséges meggátolni; mert ha ez még nem történnék, kétségtelen, hogy a sereg élelmeztetése megakadand, miután nem leend karhatalom, nem fegyveres erő, amely képes leszen az ekkép elrettent népet a fuvarozásra kiállítani s a tábori élelmezés, s a hadjáratí szolgálat akkor lelend a fuvarokban szükséget, midőn arra legnagyobb szükség leend.

Mindezek folytán tisztelt altábornagy és fővezér urat ezennel legalázatosabban kérjük, hogy oly bölcs intézkedéseket tenni méltóztassék, miszerint fuvar szolgáltató lakosink, különösen pedig az

élelmet szállító kocsik, jelen nagy munka idejében időn túl le ne tartóztassanak, s a hadsereg részére az előfogatok, most már az ellenségtől tiszta, s közelebb eső alsó *Bácska* vidékéről állitassanak ki; különben városunk fuvarbeli ereje teljesen fogván kimerítettni, a táborok részére az élelem szállítás minden erőnk megfeszítése mellett is teljesen megakadand.

Kik egyébiránt *Birkás Ágoston* s *Kádár János* városi képviselő urakat jelen levelünk kézbesítésére, s tábori hosszabb szolgálatban jelenleg is lévő kocsijaink kijelelésére személyesen kiküldvén, megkülönböztetett tisztelettel maradunk.

Kelt *Szabadka* városban, folyó 1849. évi július 20-án tartott tanácsülésünkből.

A déli hadsereg fővezéréől.

Török térőrnagy urnak Zomborban (sürgős!)

F. hó 17-én kelt levele megörvendeztetett engem, s nem fogom elmulasztani az ön tevékenységét minden tekintetben elősegíteni, hogy kívánsága és jó tulajdonai szerint használhasson a sulyosan meglátogatott hazának. Különösen tábori korbázak felállítását ajánlom önnek, és *Kulát* vagy *Cservenkát* legalkalmasabbnak tartom gyógyító helyül. Menjen által oda azonnal és tegye meg a szükséges intézkedéseket. Az ügy állásáról és haladásáról tegyen jelentést, hogy az itt szaporodó betegeket és sebesülteket minél előbb oda küldhessen. — Egyéb óhajításait alkalmilag fogom teljesíteni.

Főhadiszállítás Pétervárad, 1849. jul. 21. *Vetter*, parancsnok (A levél pecsétje magyar nemzeti címer e körirattal: „Déli magyar hadsereg főparancsnokság pecsétje.”)

Aigner urnál levő német eredetiből fordítva, valamint a következő okiratok is mind ez említett gyűjteményből valók s legnagyobbbrészt németül irattak.

216.

Zámbelly ezredes (Truppen Comando in Baja.)

A térparancsnokságnak Zomborban.

Mint hogy az ellenség igen gyorsan közeledik *Baja* felé, mindent a mit csak lehet, *Zomborba* küldök. Sziveskedjék tehát ha a csatornában oly kevés víz volna, hogy a gabonát azon nem lehetne továbbítani, 1600 szekeret készen tartani, hogy minden a mi oda érkezik, azonnal Péterváradra tovább vitethessék. 26-án valószínűleg magam is *Zomborba* érkezem.

Baján, 1849. jul. 24. Zámbelly ezredes.

217.

Zámbelly ezredestől (Truppen-Commando zu Baja.)

A térparancsnokságnak Zomborban.

Mint hogy a Szegeden jul. 24. kelt hadügyministeri rendelet (sub Nro 3853/B.) értelmében nekem azon esetre, ha az ellenség *Kalocsáról* tulerővel *Baja* felé közelednék, *Szabadkán* át *Szegedre* kell visszavonulnom: ezennel önt erről tudósítom azon megjegyzéssel, hogy azon esetre katonai segélyre nincsen szükségem. Az álladalmi tárgyak *Zomborba* küldetnek, s ön azokat átveszi; az azokat elkísérő személyzet az ön további rendelkezésére bízatik. Az áll. tárgyakat aztán lehetőleg gyorsan *Péterváradra* fogja továbbítani.

Baján, 1849. jul. 25. Zámbelly ezredes.

(Az *Aigner* urnál levő német eredetiből fordítva. -- A levél pecsétjén a korona nélküli magyar címer körül: „Zámbelly ezredes.“

218.

Zámbelly ezredes. A térparancsnokságnak Zomborban.

Mint hogy az ellenség a legújabb tudósítások szerint ismét *Pest* felé visszavonult, feltett szándékom *Baját* nem elhagyni. Az

álladalmi tárgyak tehát egyelőre még itt maradnak. — Mint hogy a kívánt katonai segély mostanra nem szükséges, a 126-dik zászlóalj még megmaradhat állomásán. Ha valami figyelemre méltó dolog adná elő magát, tüstént tudomására fogom hozni.

Szegedre és *Péterváradra* is irtam tegnap, és oda is fogok ismét tudósítást küldeni, ha új események történnek.

Baján, 1849. jul. 25. — Zámbelly ezredes

(Az *Aignernél* levő német eredetiből fordítva.)

219.

Török őrnagy s térparancsnoknak Zomborban.

Szabadkára mai nap ismét tetemes számú betegek és sérültek érkezvén *Kalocsáról*, ezekkel s a már itt volt sérültekkel a helybeli kórházak annyira megteltek, hogy kisebb betegeket magán házakban kellett elszállásolni; mi érdemben helybeli tőrőrnagy *Bethlen* ur *Vetter* altábornagy urhoz jelentést is tett. Mint hogy pedig *Bácsmegye* alsóbb részeiben folytonosan támadólag működő táborunk alkalmasint ismét nagyobb számú sebesülteket számlálанд, kiket kórházba helyezni s ápoló kezekre bízni kellett, ide *Szabadkára* azonban szállítani nem lehet: Ön tegyen oly intézkedéseket, hogy *Zomborban* ezeket majdan elhelyezni lehessen, a sérültek ezentul mindenesetre *Zomborba* szállítandók lévén.

Szabadkán 1849. jul. 25. Bácsmegyei teljhatalmu kormánybiztos *Haczell Márton*.

(*Aignernél* levő magyar eredetiről.)

220.

A déli hadsereg főparancsnokától — a katonai térparancsnokságnak Zomborban (futár által).

A *Dunavidéki* ellenséges mozgalmak megfékezésére kért segély a jelenlegi körülmények között innen nem adható; mint hogy a *Guyon*-féle hadtest (7000 ember) miniszteri rendeletre már *Szeged*

felé uton van, a *Kmety*-féle hadtest pedig annak rendeltetését t. i. a *Bácska és Pétervárad* fődözését és *Titel* megfigyelését, átvette. — Az átkelő pontokra legéberebb figyelem fordítandó, és arról kell gondoskodni, hogy a *dunai* átkelők megszállva maradjanak, és csak a végső szükségben és megkísérlett ellenállás után történhetik a visszavonulás az egyes csapatok felvételével összpontosítás alakjában *Zombor* felé. Különbén hasonló esetekben mindig *Kmety* tábornokhoz forduljon.

Főtábor Beodra, 1849. jul. 26. *Vetter*.

(*Aigner* urnál levő német eredetiből fordítva.)

221.

A déli hadsereg főparancsnokságától — Török őrnagy urnak
Zomborban (futár által, sietős).

Jul. 25-én kelt iratára a válasz: *Zombelli* ezredesnek addig a míg ön e levelet megkapja, már hat ágyuja lesz, melyeket *Guyon* tábornok tegnap küldött át neki; s így az ellenségnek a további előnyomulás remélhetőleg nem lesz már megengedve. Különbén tudtára adhatja az alispánnak, *Putnik Béla* őrnagynak, hogy ha az általam tett intézkedések a magy. hadügyministerium részéről változást nem szenvedtek volna, az ellenség bizonyosan nem nyomult volna annyira. Jelenben az ellenség betörését a *Bácskába* inkább a csajkás kerületből várhatni, mint fölülről; minthogy a hadügyministerium épen az én intézkedéseimmel ellenkezőleg azt rendelte, hogy *Guyon* tábornok egész hadteste gyors menetekben *Szegedre* siessen a kormány székhelyének biztosítására. A mi meg is történt, *Guyon* tb. már *Zentán* van. Őrnagy urnak ismét tudomására kell adnom, hogy minden ügyben *Kmety* tb. urhoz forduljon, aki-nek főhadiszállása *Josefdorfban* (*Zsablya*) van. Figyelmeztetem még, hogy mindig csak igaz híreket közöljön, kétesekről előbb meggyőződést szerezzen magának.

Főhadiszállás Beodra 1849. jul. 27. A parancsnok meghagyásából *Mihalik* alezredes.

222.

A zombori térparancsnokságnak Zomborban.

Minekeltte az itteni kórodából betegek a további ápolás végett *Zomborba* küldetnének, felkéretik a tiszt. parancsnokság tudomásul adni, az ottani gyógytár vagy pedig gyógyszerek mennyiségét, azonkívül az orvosokat, hogy a szerint az itteni várparancsnokság további rendeleteit tehesse. Az itteni megkivánt tudósítás után azon idő, melyben a betegek *Zomborba* érkeznek, meg fog határozottatni.

Péterváradon, 1849. jul. 27. *Tóth* alezredes térparancsnok.

(*Aignernél* levő magyar eredetiről.)

223.

Zámbelly ezredestől. A -térparancsnokságnak Zomborban (igen sürgős.)

Épen most kaptam a hadügyministeriumtól rendeletet a 126-dik zászlóaljat *Apatin* és *Bezdánból* magamhoz vonni vagy pedig biztosítani. Az első alig lehetséges kivévén *Csantavéren* át s aztán a *Tiszán* át, mely uton? azt ön ott fogja legjobban megtudhatni. Utóbbi rám nézve már lehetetlen, minthogy e zászlóalj már nem juthat *Péterváradra*, mert az ellenség *Titelből* ismét gyorsan kitör (héraus debouchirt). Hajtasson össze lehetőleg sok szekeret és a zászlóaljat a *Tisza*-felé küldje, hogy minél előbb hozzánk juthasson. Az ágyúkat inkább a *Dunába* vetni kell vagy titkon eladni, mintsem az ellenségnek hátrahagyni. Most cselekedjék, mert az egész *Bácska* néhány nap alatt el van árasztva, nincs vesztegetni való idő. Én lépésről-lépésre üldöztetem. Az ön kémei rosszul tudósították. *Bajára* igaz csak 1500 ember 6 ágyúval vonult be; de mennyi áll *Csanádon* és *Hajóson*, azt nem tudják. Holnapután *Szeged* több mint 40 ezer embertől lesz körülráva. Tehát cselekedni.

Szabadkán, 1849. jul. 28. — *Zámbelly* ezredes.

(Az *Aignernél* levő sajátkezűleg sietve írt német eredetiből fordítva.)

224.

Járosi főhadnagytól — Török tér-őrnagy urnak Zomborban (sürgős).

Kedves barátom! Mai mindkét ránk vigasztaló tudósításodat megkaptam és már a szerint intézkedtem. Két század két hatfontossal már esti 7 órakor *Monostorszeg* felé előre nyomult és lehetőleg még éjjel *Bezdnánt* megfogja szállani. Magam is e sorok írása után rögtön oda indulok. Ha légkésőbbben éjjeli 2 óráig huszárokkal és nemzetőrökkel *Bezdnánba* siethetsz, ezen tüntetés reánk nézve minden esetre előnyös lehet. 1—2 óra közt, ha *Bezdnánban* valami ellenséges mutatkoznék, kész vagyok megtámadni.

Sziből üdvözl és látni remél *Járosid*.

Apatin, 1849. jul. 28. esti 9 órakor.

(Németből fordítva.)

225.

Járositól — Török Jánosnak Zomborban,

Kedves barátom! Tudósítást kívánsz, ime itt van. Ameddig meg nem támadtatom és tulerő által vissza nem szorítottam, addig maradok; ha csak valamely parancs nem rendeli el a visszavonulást. Neked, úgyhiszem, maradnod kell; rossz néven vennék neked, ha oly hamar elvonulsz. *Kmety* e hó 28 án reggeli 10 órakor irt nekem *Josefdorfból* (Zsablya), de veszedelemről egy szót sem említ. — Ha el kell vonulnom vagy erre parancsot kapok, mindenestre tudósítalak arról; te is hasonlót tégy, de egyelőre maradj. — *Bezdnánt* ma reggel megszállottam; mit jelent az ottani ágyuzás, nem tudtam meg. Épen most érkezett hírek szerint az ellenség *) körül erősen mozog. Ha épenséggel távozol, huszáraidat nekem adhatnád által, mert egy lovasom si. csen. Válaszodat várva maradtam hived *Járosi*.

Apatin, 1849. jul. 29. délutáni 2 órakor.

*) Olvashatatlan helynév (Denur?).

226.

Török János térparancsnoknak Zomborban (sürgős!)

Kedves barátom! Épen most tudtam meg, hogy 1500 ember, közöttük 300 huszár, 10 ágyuval *Mohácsról Bajára* vonul. Ugy mondják, hogy azok *magyarok*, akik *Somogyból* jönnek.

Nem hihető, hogy ily kis csapat a *Dunántul* tarthatta magát; azt gondolom, hogy ezen átöltözött honvédek honvédeknek öltözött németek, s annál inkább hiszem ezt, mert *Kmety* tábornok azt írta, hogy 30—31 közt támadás lesz, s talán erre használtatik e maskara is. — Légy szives rögtön egy igen megbízható egyént *Bajára* küldeni, a ki mindent, még az érzelmeket is kifürkészsze. A híreket azután sziveskedjél velem tudatni. Hived *Járosi*.

Apatin, 1849. jul. 30.

Az itteni svábok nem akarnak magyar papírpénzt elfogadni. Mondd, mit tegyek ezen emberekkel? Zomborban talán adhatok tanácsot.

(A pecséten magyar nemzeti címer körül e felirat: „*Deutsche Legion (?) Battls. Commando.*“)

227.

Török térparancsnoknak Zomborban.

Kedves barátom! *Kmety* tábornok irt és azt parancsolta, hogy azon esetben, ha visszavonulásra kényszerítettém, *Verbászra* menjek. Közlöm ezt veled, hogy ehhez tarthasd magadat. *Kmety* még *Josefdorfbán* (Zsablyán) van s azt hiszi, hogy ma, holnap és holnapután közt támadás fog intézteni. Ha valamit megtudsz, értesíts rögtön. *Bezdnánt* még én tartom megszállva, s így végső szárnyad meglehetősen van biztosítva.

Nem küldhetnéd *Zambelli* utolsó levelének másolatát? Nem tudhattál meg semmit az ellenség állásáról és mozdulatairól? Jó volna, ha a hozzád jutott riadóhíreket mind *Kmety* tábornoknak tudomására hozatnád, hogy erről is értesítve legyen.

Ennek kézbesítője néhány sort hozhatna tőled, s igen kérlek is. Isten veled. *Járosi*.

Apatin, 1849. jul. 30.

(Németből fordítva.)

Kmetty György tábornok — Török János tőrőrnagynak Zomborban.

Megkaptam, de csak ma, a rendeletet, hogy a *Tiszához* visszavonuljak, és holnap *Becsén* leszek, ha valami közbe nem jő. A dunai átjárások őrzése most mióta az ellenség a *Duna* és a *Tisza* között áll, már céltalan. Ez okból irtam már tegnap és ma is sürgősebben *Járósi* főhadnagynak, hogy minden csapatokkal gyorsménétben hozzám csatlakozzék, ha még lehetséges. Törekedjék őrnagy ur, ugyanezt tenni, és megmenteni, amit még megmenteni lehet! Még mostanáig sem tudom, mily számban vonul az ellenség *Szabalkától* lefelé (von *Theresiopel* abwärts); de kérem önt, ez iránt legyen óvatos és küldjön ki néhány megbízható kémét, hogy ismét oly megbízható hírt szerezzen, amint eddig mindkét jelentésében örömmel tapasztaltam. *Vetter* altábornagyhoz címzett levelét továbbítani fogom:

Zsablya (Josefdorf) melletti táborból 1849. aug. 12. déli 12 órákor. Kmetty tábornok.

(*Aigner* ur birtokában levő német eredetiből fordítva. A levél borítékán áll *dringend* (sürgős); a pecséten a nemzeti címer körül: „Kmetty György hadosztálja“.)

Török tőrparancsnoknak Zomborban. (Sürgős.)

Kedves barátom! Épen most kaptam rendeletet, innén távozní; azért *rogtón* jőjj ide huszáraiddal, pihentesd ez éjjel, hogy holnap készek legyenek innén elvonulni. *Kmetty* tábornok *Gyurgyecóról* ír.

Apatin, 1849. aug. 1. — *Járósi*.

Szükség esetében választ kérek.

Elküldetett esti 7 órákor.

(Németből fordítva.)

A déli hadsereg főparancsnokságától — Török János őrnagy, s tőrparancsnoknak helyben.

Török tőrőrnagy urnak Török-Becsén.

Abbeli jelentését, hogy a *Bácska* általános kiűritése következtében állomását *Zomborban* el kellett hagynia, ezennel tudomásul veszem.*) — Midőn ezeannel teljes megelégedésemet fejezem ki *Zomborban* kifejtett eredményes szolgálataiért, névszerint a katonai rendőrség szervezése, a nemzetőrség felelevenítése, hadikórházak emelése, nevezetes állambirtokok megmentése, a dunai őrvonal-csapatok szerencsés visszavonulásának kieszközlése körül. — egyuttal rendeletet kap a mellékelt iratokkal *Dembinszky* alvezér urhoz fordulnia, hogy minél előbb dícséretes tevékenységéhez és óvatosságához mért alkalmazást nyerhesseu.

Főhadiszállás *Beodra*, 1849. aug. 4. — *Vetter* tábornok.
(Német eredetiből fordítva.)

Kohlmann ezredes a k. végvidék főnökétől.

Török János őrnagy urnak Nagy-Becskereken.

Jóllehet a hozzám jutott tudósítás csak magánjellegűnek tekintendő, de teljes hitelt érdemel, azért őrnagy ur egészen a következő utasításokhoz tartsa magát:

1. kordonvonatnak a *Tisza* és a *Bega* mentében feltétlenül tartania kell magát, annál inkább, mert elég legénység és ágyu van jelen. A *zsabljai* átkelőnél a sáncok ismét elfoglalandók, és *Mossorimra* különös figyelem fordítassék. Mert ha ezen oly fontos posztókat most elhagynók és visszavonulánk, főserégünk a balszárnyán, a mely most hírszerint a *Bega* csatorna mellett van, a bizonyára *Mossorimnál* átkelő ellenségtől veszélyeztetve volna.

2. Ha pedig a magy. főserég a *Bega* csatornától a *Temes* mögé visszavonul, csak akkor van annak ideje, hogy az *Elemértől Lu-*

*) Török János aug. 4-én Török-Becsén volt, ahonnan Nagy-Váradra utazott.

kácsfulvágig terjedő vonal belátás szerint feladassék, azaz ha az ellenség tulerővel támadna meg és semmi lehetőség nem volna e positiókat megtartani.

3. *Perlasznak* mint a legfontosabb stratégiai pontnak mindenképen tartania kell magát.

4. *Becskereken* is a térparancsnokság és az ott levő csapatok mindig készen álljanak, szükség esetében onnan elvónulni.

Pancsova, 1849. aug. 8. *Kohlman* ezredes.

(*Aigner* urnál levő német eredetiről lefordítva. Az ezredes itt: Oberste Chef der Civil-Administration des Banatgränz-Distriktes.

